

BOZZAY MARGIT

A VÖRÖS KÖD

REGÉNY

HARMADIK KIADÁS

BUDAPEST

SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI R. T.
KIADÁSA

Felelős kiadó: Dr. Buzna Pál

Pesti Lloyd-nyomda — (Ig. : H. Kertész Árpád.)

1.

— Szabad!

Az érces hangú engedélyre a talpig mély gyászbba öltözött asszony lenyomta a kilincset és a szobába lépett. Tágas szobába, amelynek mennyezetig érő és a szobát körülfutó könyvtára csak a három széles ablaknál és az asszony mögött bezárodó ajtónál szakadt meg. Az ablakon fáradt őszi fény esett be. A napnak erőtlen, bágyadt fénye fakó, rőt foltokkal szórta be a szobát. Az egyik rőt folt az íróasztalra hullt meg az előtte ülő férfira, aki az ajtó nyílására felemelte fejét és pillantását végigfuttatta a szobába lépő asszonyon. Azután felállt és elébe ment.

— Doktor Balázs — mutatkozott be egészen különös színű és csengésű hangon, amely így önmagában, markáns, nagy vésővel faragott feje, széles válla, magas, erőteljes termete nélkül is kifejezte határozott férfiasságát.

— Özvegy Káldy Istvánné — nevezte meg magát az asszony is.

Ez a hang is sokat mondott. Szőke hang volt, meleg és lágy. Illett a fekete ruhához, a kisportolt, karcsú testhez, az üdeséghez és tisztasághoz, amely az asszonyból áradt.

Mikor leültek, az asszony nem várta, hogy a

férfi feladja az obligát kérdést: — mivel szolgálhatok? — hanem mindjárt beszélni kezdett. És ahogy beszélt, látszott rajta: határozott, öntudatos és végig-gondolta, amit mondani akart.

— Az uram két hónap előtt lent a birtokunkon véletlen baleset áldozata lett. Lezuhant a lóról. Én idefönt élek, és sajnos, mire leértem már halott volt. A temetést követő napon felbontották végrendeletét, amelyet halála előtt fél órával mondott tollba. Ez az ügy hozott egy közös ismerős révén az ügyvéd úrhoz.

— Parancsoljon velem.

Az asszony néhány gépelt sort tett az ügyvéd elé.

— A végrendelet másolata.

Végrendelet.

Tudom, pár percem van csak az életből, azért röviden rendelkezem. Egész vagyonom, minden ingó és ingatlan jószágom általános örökösévé öcsémet, Káldy Imrét teszem és mint örökösökre reá bízom, hogy ebből feleségemnek illő apanázként milyen összeget biztosítson.

Kelt Fűzesfalván, 1935 október 26.

Káldy István.

Mi, alulírott tanúk igazoljuk, hogy az általunk személyesen ismert Káldy István ezt az okiratot végrendeletének jelentette ki és utána jelenlétünkben sajátkezűleg írta alá.

Nagy István
kántortanító

Szabó Károly
vendéglős

Teleki Péter
gazda

Szabados Lajos
parádéskocsis

— Sérelmesnek tartja a végrendeletet? — kérdezte az ügyvéd, mikor az olvasással elkészült.

— Anyagilag kevésbé, bár úgy is furcsállom. Érzelmileg azonban annál inkább.

— Nem értem egészen.

— Majd megmagyarázom. Tizenöt esztendőt töltöttem az uram mellett és egy esztendeje élek különváltan tőle. Ez alatt a tizenhat esztendő alatt egyetlen percig sem voltam olyan viszonyban a sógorommal, amely érthetővé tenné, sőt csak elviselni is segítené, hogy az uram az ő belátására, az ő kényekedvére bízott.

— De ha különváltan éltek — vetette közbe az ügyvéd. — A különválás sok mindent megmagyaráz.

— Ez esetben nem. Az én kívánságomra éltünk külön. Amellett a legjobb viszonyban voltunk és mindig az uram volt a legjobb barátom. Minden héten feljött hozzám, gyengéd volt, jó, kedves, gavallér és minden elmenetelnél megismételte, hogy szeret és boldog lesz, ha visszatérek hozzá.

— Miért éltek külön?

Az asszonynak csöppnyit megrándult a szemöldöke.

— Ez is az ügghöz tartozik? — kérdezte zavarral.

— Igen. Ha nem tartozna hozzá, nem kérdezném. Viszont, hogy valamennyire tisztán lássak, ismernem kell az életük főbb körülményeit.

— Értem. De erről mégis nehéz beszélni. Különösen először és különösen idegen férfinek.

— Ne gondoljon arra, hogy először ül szemben velem, hanem inkább arra, hogy az ügyvéd: orvos is

kicsit és mert az, elesik az idegenség szempontja és magátólértetődővé válik az őszinteség.

Az asszony ibolyaszínű szeméből kiszökött a zavar.

— Köszönöm, hogy ilyen kedves és így hozzásegít az őszinteséghez. — Azután kicsit kényelmesebbre igazította magát úgy, mint aki hosszabb valamásra készül. — De hogy ezt úgy értse, ahogy szeretném, ha értené, kicsit messze kell kezdenem. Van ideje, hogy meghallgasson?

— Amennyit parancsol.

— Húszéves koromban mentem férjhez. Férjemmel gyerekkorunk óta ismertük egymást. Ő nagyon szeretett, én csak mint jó pajtást szerettem. De mert nem szerettem mást sem és mert ő annyira kért, feleségül mentem hozzá. Tizenöt évig éltünk együtt és egyetlen pillanatra sem bántam meg ezt a cselekedetet. Csak éppen elfáradtam bele... Elfáradtam abban, hogy megelégedettnek, sőt néha még kicsit boldognak is mutassam magam. De egy év előtt nem bírtam tovább. Megmondtam, hogy elmegyek tőle. Határtalanul megijedt. Azt hitte beleszerettem valakibe. Megnyugtattam. Nem szeretek senkit, de nem bírom tovább feláldozni magamat. Megértett, elengedett. Csak azt kérte, ne akarjak válni mindjárt. Hogy várjak, hátha a különélés alatt rájövök, ha nem is szeretem őt szerelemmel, az életemet talán el tudom tölteni mellette. Beleegyeztem. Feljöttem Pestre, berendeztem az otthonomat. Az uram bőkezűen gondoskodott rólam, minden szombatn délután feljött és velem maradt hétfő reggelig. Leste a kívánságomat, figyelmes volt, mint egy udvarló, és saját, több-

szöri bevallása szerint boldog lett volna még ebben a felemás helyzetben is. ha nem fél állandóan attól, hogy beleszeretek valakibe. Minden lépésemről tudott és mindenkit ismert, akivel érintkeztem. Én is jól éreztem magam mellette, de sohasem hiányzott ha elment. Kérésére, és mert én olyan régen vágytam rá, a télre hosszú egyiptomi utat terveztünk és megállapodtunk, hogy december elején indulunk. — Pílanatra elhallgatott, azután halkabban, hangjában valami tompa szürkéséggel folytatta tovább. — És akkor jött a szerencsétlenség. Október huszontadikán.

— Mikor találkoztak utoljára?

— Egy héttel előbb.

— Nem volt valami nézeteltérésük?

— Nem. Csak az uram nagyon szomorú volt.

— Miért volt szomorú?

— Újra könyörgött, hogy menjek vissza hozzá és én megmondtam, hogy nem tudok visszamenni. Sőt, hogy sohasem fogok visszamenni.

— A búcsúzásnál nem mondott valami különöset?

Az asszony elgondolkozott. Keskeny, kicsit barna zománcú finom arca a hátrahajtott fekete fátvól előterében olyan volt, mint a kámea. Megrázta a fejét.

— Nem. Csak soká nézett, simogatta az arcomat és búcsúzásnál azt mondta: sohasem fogja elfelejteni a boldogságot, amelyet tizenöt esztendő alatt adtam neki.

— Máskor is beszélt erről?

— Csak egyszer. Amikor eljöttem tőle.

— Gyermeük nincs?

A kámea arc, mintha a sápadt bőr mögött láng lobbant volna, bíborba borult.

— Nincs — mondta sietve és tompán. Azután felállt.

Az ügyvéd szintén.

— Köszönöm asszonyom. Egyelőre tudom a legfontosabbakat. Az első szabad napomon Füzesfalvára utazom, ahol, ha előérzetem nem csal, érdekes dolgokat tudok meg. — És hogy valami vigasztalót és biztatót is mondjon, hozzátette. — Ne foglalkozzék többet az ügyvel. Az ügy itt marad az ügyvédnél. Nem, mint a betegség az orvosnál. Az ügy most már az enyém és csak akkor és annyit törődjön vele, amikor és amennyire én szükségesnek tartom.

2.

Pár órával később Káldy Istvánné, fogadószobájának egyik lány fotójében ült. Gondolkozott. Hiába mondta az ügyvéd, mégis az ügyön gondolkozott. Tíz nap óta gondolkozott rajta és most is ott volt, ahol az első napon. Hogy nem értette az urát. Hogy a végrendeletet nem tudta összeegyeztetni olyan jól ismert érzésével, lényével. Hogy nem tudta megérteni miért bízta őt anyagilag az öccsére, akit az első perctől fogva nem bírt és akiről az ura nagyon jól tudta, hogy nem bírja. Igaz, nem volt ideje szegénynek, hogy fontolgasson, gondolkozzon, de ugyanannyi idő alatt ugyanannyi szóval mégis meghatározhatott volna az ő részére bizonyos összeget. Akármennyit. Akármilyen keveset. Csak valamit, ami pozitívum, ami nem függ senkitől, amit nem kell megköszönni

senkinek. Nem érti miért nem ezt tette. Az öccse befolyásolta? Lehet. Vagy az agyában támadt az esés következtében valami zavar? Vagy harag ébredt benne, amiért nem akart visszamenni hozzá és meg akarta bosszúlni magát. Lehet... Minden lehet... Minden, csak egy nem. Az, hogy ő ajándékot fogadjon el a sógorától, vagy tőle függjön. Ehelyett vissza fogja követelni a hozományát, amelyről érthetetlen módon a végrendeletben szintén nincs szó és amelyet közös megegyezéssel a birtokba fektettek. És ha visszakapja, lemond az apanázsról. Igaz, akkor nem élhet úgy, mint most, de ha a pénzével kezd valamit és dolgozik, megél talán. Talán? Nem talán... Bizonyosan.

Úgy él majd, ahogy lehet, de nem mond köszönetet olyan embernek, akit majdnem utál. Akiről mindig érezte, a legelső perctől kezdve, hogy nem becsületes. Hogy van benne, a lényében, a lelkében valami, amit rejtegetnie kell. Meg is mondta egyszer Istvánnak ezt, de István nem hitte. Ő önmagából, a saját becsületességéből, jóságából ítélte és nagyon szerette az öccsét, akinek apja, anyja, barátja, testvére volt. Mint ahogy neki is. Igen, neki is mindenkije volt. Csak egy nem... — Felsőhajtott. — A szerelme... A szerelme nem volt soha... Nem tudott lenni, pedig ő mennyire akarta, hogy legyen. Mennyire ostorozta, mennyire kényszerítette magát, hogy ne csak barátsággal, hanem szerelemmel is szeresse urát. Hányszor ült fel mellette éjjelente az ágyban, nézte szép, nemes fejét, egészséges, bronzszínű, széljárta arcát, nyakát, erős karjait, amelyekkel úgy ölelte mint a vaskapocs. Hányszor hallgatta mély,

érces hangját, nézte meleg, barna szemeit és ruganyos lendületét, amellyel lóra szállt. Hányszor szedte gondolatokban ízekre a testét, lelkét és sohasem talált egyikben sem semmit, ami hibás lett volna. Hányszor... hányszor... — Lecsuklott a feje. — És mégsem tudta szeretni... A tizenhat esztendő alatt egyetlen egyszer sem dobbant hevesebben a szíve, ha a lépteit meghallotta és egyetlen egyszer sem viszonozta vággyal a csókját. Egyetlen egyszer sem... Miért? Mi lehet ennek az oka? Ennek, hogy nem tudott áthevülni mellette és hogy a szeme mindig kéken, tisztán, kicsit csodálkozva és kíváncsian nézte az elborultan becsukódó barna szemét. Pedig milyen halálosan vágyott erre is. A szédületre, bódulatra, amelybe úgy képzelte, úgy zuhan bele az ember, ahogy egy csillag zuhan a semmibe. Az egész, a teljes, a végleges: *minden mindegy*, sőt, talán a halálos zuhanás gondolatával. Olyan zuhanással, amilyen a bukott angyaloké lehetett. Gögös zuhanás. Egy világot megsemmisítő, de egy másik világot teremtő zuhanás. Így... ilyen erős kívánsággal, ilyen kétségbeesett vággyal csak egyre vágyott még... *A gyermekre...* Egy ilyen szédületnek, szikrázó, boldog zuhanásnak az eleven folytatására. — A szíve zaklatolni, dörömbölni kezdett a gyászruha lágy, fekete szövete alatt és a szeme kerek, vágyó nézéssel akadt fenn a Dunapart egyik lámpavasán. — Gyerek... — susogta. — A csók virága. Az élet, az asszonyi élet beteljesülése. Amiért talán... talán... még azt is el lehet felejteni, ha asszonyként nem vagyunk, nem voltunk boldogok, vagy ha mint asszonynak üres maradt a szívünk. — A kék, kerek nézés elkeskenyedett,

elszürkült és a ráboruló felhők mögül csillogó, nagy könnyesepp bukott a szempillákra. — Ezt sem kapta meg... Ezt sem, és a szerelmet sem... És most már... hiszen harmincöt esztendő... legalább is az egyiket... talán a nagyobbikat, egészebbet, a gyereket... nem is fogja megkapni soha... A szerelemmel még találkozhat. Hiszen szép, fiatal, független. De az anyasággal már nem... Azt elvitte ez a tizenöt meddő esztendő, amelyben nem tett egyebet csak *várt*... A csodára várt, amely szivárványba borítja az életét és kárpótlást ad, ha nem is teljeset, ha illanót is a... a gyerekért...

Gyerek... — susogta lágyan.

Gyerek... — és szívét összeszorította a vágy.

Gyerek... — és szeméből kibukott a leselkedő könny.

Gyerek... — és ráborult a fotőj karfájára és testét mint a nádat a szél, rázni kezdte a sírás.

Volt már vágy benne máskor is, a szeme máskor is fennakadt már valami messze dolgon úgy, hogy nem is tudott róla. Máskor is susogta, hajtogatta már ezt a varázslatos szót, máskor is sírt már a gyerek után, akit nem kapott meg, de ilyen égő követelés nem volt még a szívében soha. Mintha ezzel a két hét óta rászakadt teljes árvasággal, ezzel a senkihez nem tartozással, teljes magánnyal rázuhant volna nemcsak a tegnapi, hanem a holnapután is... Minden, amit nem élt meg a tegnapi... és minden, ami elveszik a holnaputánban... Minden, ami után vágyott és minden amit nem kapott meg.

Sírt... Nem fuldokló sírással, hanem csendes kitartón, úgy, ahogy azok az asszonyok sírnak, akik-

nek nem megkönnyebbülés a könny, hanem menedék. Menedék a *semmiből*... a *valamibe*...

... Addig sírt, amíg álomba nem sírta magát.

3.

— Imre nagyságos úr — jelentette Kati, a vidékről felhozott mindenesszakácsné.

Éva arcára kelletlen kifejezés szökött.

— Bocsássa be, de menjen át a szabónőmhöz, hogy félóra mulva jöjjön próbálni.

És anélkül, hogy tükörbe pillantott volna, — ez a legnagyobb nemtörődömség a férfi iránt, akinek az asszony a látogatását fogadja — nyújtott kezét belépő sógorának.

Káldy Imre megszólalásig hasonmása volt a bátyjának. Éppen olyan magas, vállas, csinos. Anynyira, hogy a felületesebb ismerősök nem egyszer összecserélték őket. Csak egyben volt más. Amannak nyílt volt a nézése és nyugodt, emezé titkolódzó és röpködő. Aki szemben állt vele, soha sem tudhatta, reá néz, reá figyel-e vagy elnéz valahova a válla, feje felett és nem egészen másutt jár-e az esze.

Mikor Éva helyet intett neki, egyben meg is kérdezte:

— Mi hozta hozzám, Imre?

— Legelőször is az, — felelt a férfi és tekintete leplezetlen érdeklődéssel, mohón szaladgált az asszonyon — hogy látni akartam jól van-e, és tudni, nincs-e valami kívánsága? Azután meg akartam kérni, hogy a választás idejére jöjjön le és vállalja a házi-

asszony tisztét. Tudom, — folytatta, mikor látta, hogy az asszony szemöldöke összerándul, — hogy ez nem kedvére való feladat, de ilyen fontos közügyben még a gyászra való hivatkozással sem térhetek ki a vendéglátás alól. Azonkívül a választás, vagyis a választás eredménye közös érdekünk.

— Hogy hogy? — kérdezte az asszony bámulva.

— Hát úgy, hogy magának, mint birtokostársamnak nem lehet közömbös: a mi jelöltünk jön-e be vagy sem. Mert ha igen, odalent sok minden másként lesz, mint eddig.

— Egyik kijelentése sem állja meg a helyét, — vetette ellen az asszony. — Először: nem vagyok birtokostársam, másodszor: nagyon jól tudom, hogy a jelölt uraknak csak addig vagyunk fontosak, amíg be nem jönnek. Ha bejöttek, — tapasztaltam a múltban — akár meg is halhatunk tőlük a következő választásig. De ezektől eltekintve sem mehetek le.

— Miért?

— Mert maga legényember és mert én hosszabb útra készülök.

A férfi arcán ijedt rángás futott át.

— Hosszabb útra? Hova? Mikor?

— Egyiptomba és mielőbb. Még Istvánnal terveztük ki az utat, igaz, csak a télre, mert ő nem jöhetett volna előbb. Én azonban bármikor mehetek. Nem köt ide semmi, utálom a szürke, esős őszt és a csatakos telet. Miért várjak hát?

— És meddig marad el? — kérdezte szinte félve a férfi.

— Még nem tudom. Lehet, egész télen.

— És... és... egyedül megy?

Az asszony rábámult.

— Hát kivel?

— Úgy gondolom... valami ismerőssel... barátművel.

— Nem. Egyedül megyek. A barátműim nem utazgathatnak hónapokig, mert férjük és gyermekeik vannak, vagy dolgoznak. Különben is árulásnak tartanám István ellen, akivel az utat kiterveztük és aki velem együtt annyira örült neki, ha mással mennék.

— De egyedül sem mehet.

— Miért?

— Mert ezer mindennek teszi ki magát. Hónapokig nem élhet társaság nélkül, úton ismerkedni meg veszedelmes. Legjobb volna, ha valami társalgónőt vinne magával.

— Ez nagyon költséges. A túl költséges dolgokat pedig nem engedhetem meg magamnak.

— Miért? — kérdezte megütközve a férfi.

— Mert bizonytalan az egzisztenciám.

— Miért bizonytalan?

— Mert magától függ.

— S maga azt hiszi... — és az arca kivörösödött, — hogy én nem gondoskodom magáról éppen úgy, ahogy István tette? Hiszen ezt akkor is kötelességemnek tartanám, ha ő nem is kívánta volna.

— Tudom. De mert semmi összecszerűsége nem támaszkodhatom, csak beosztással élhetek.

— Ne éljen beosztással. Éljen úgy, ahogyan akar. Egyetlen szavába kerül, hogy bármilyen özszeget folyósítsak.

— Hogyan érti ezt?

— Úgy, ahogy mondom. Kérjen, amennyit akar.
Az asszony megrázta a fejét.

— Nem tudok kérni. És nem is akarok. Mondja meg, mi az az összeg, amit adhat és én aszerint élek.

— De értse meg Éva, én nem tudom meghatározni mennyire lehet szüksége magának.

— Pedig mégis magának kell meghatározni. István kifejezetten magára bízta.

— Igaz... — mondta kicsit bizonytalanul a férfi. — De én változtatni akarok ezen. Kérem hát, mondja meg a kívánságait.

Az egyik alacsony asztalkán megcsendült a telefon.

Éva felemelte a kagylót.

...

— Igen, én vagyok.

...

— Jó napot — pillanatra elhallgatott és a sógorára nézett. — Van valami újság?

...

— Nagyon örülök. Mikor hallok részleteket?

...

— Ma már késő van kicsit. Azonkívül a szabónőmet is várom.

...

— Igen. Nagyon jó. Holnap öt órakor.

...

— Jó napot.

És a helyére ült.

— Kivel beszélt? — kérdezte idegesen a férfi.

Az asszony a hangtól is, meg a kérdéstől is felkapta a fejét. Legszívesebben mind a kettő ellen til-

takozott volna, de azután gondolt egyet és megmondta.

— Az ügyvédemmel.

— Minek magának ügyvéd? — a hang még idegesebb volt.

— Mert kell, hogy az ügyeimet valaki rendben tartsa.

— Engem nem tart megfelelőnek erre a szerepre?

— Nem. Magának nincs ideje rá. És ha volna, sem fogadnám el, mert nem fogadhatnám el.

— Miért?

— Mert nincs jogcímem rá.

A levegőben feszültség volt. A férfi érezte az asszonvból áradó bizalmatlanságot — az ellenszenv az asszony ráutaltságánál fogva eszébe sem jutott, — az asszonyt meg hántotta, hogy a férfi végighallgatta a telefonbeszélgetést. Nem azért, amit hallott, hanem mert egyelőre jobban szerette volna, ha nem értesül arról, hogy ügyvédje van. Hogy miért, nem tudta volna megmondani, bár nem tartozott számadással senki-nek. Őszinte viszont azért nem lehetett, mert amíg valami megállapodás nincs közöttük, teljesen a férfitől függött. Nem csoda hát, hogy sok ellentétes, eddig teljesen ismeretlen helyzetben nem találta magát és áradt belőle a bizalmatlanság és vágy, hogy a férfit mielőbb túl tudja az ajtón.

De az nem mozdult. Ült, szívta egyik cigarettát a másik után és nézte az asszonyt. Nézte? Bámulta. Úgy bámulta, ahogy mindig, amikor csak alkalma volt rá. És az sok volt... Tett róla, hogy legyen. Már gyerekkorában a vakációk alatt mindig megszökött,

hogy a Bacsóék Évájával játsszon, annál inkább, mert észrevette, hogy Istvánnak is ez a leghöbb vágya. Rivalisok voltak jó pár esztendeig és talán tovább is maradtak volna, ha apjuk meg nem hal, ha a Káldy-birtok ketté nem válik, és ha rövid esztendő alatt nyakára nem hág az örökrészének. Éva gyerek volt még, amikor bankjegyeektől duzzadó tárcával elment, és István feleségeként látta viszont, amikor üres tárcával visszajött. És azóta sokat látta... István kinevezte a megyéhez és mert sajnálta, — azért sem haragudott rá, hogy mindenét elverte, azért is csak sajnálta, — hogy egyedül van, felkínálta neki az otthonát. Örült neki, mert így állandóan láthatta Évát, de pokolian szenvedett is, mert azt is látnia kellett, amit nem akart látni, István szüntelen imádatát... A meghitt együttléseket és a látogatásokat Éva hálószobájában... Ezek alatt a látogatások alatt dühében mindig ivott. Igaz, ezerszer is megfogadta, hogy nem leskelődik, nem törődik a dologgal, de ha este otthon maradt, nem bírta megállani, hogy ne figyelje István ablakait, kigyúl-e mögöttük a fény, vagy nem. Ha kigyúlt és ha utána István vetkőző árnyékát látta és a fény a vetkezés után is égve maradt, megnyugodott és lefeküdt. De ha a fény hamar kihúnyt, akkor István átment Évához... Ezek az esték szörnyűek voltak... És szörnyűek is maradtak évekig... Addig, amíg Éva el nem ment. Akkor megnyugodott kicsit, mert arra gondolt: ha el tudott, el akart menni, nem szereti Istvánt... Igaz, attól kezdve István egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy fel ne jöjjön és meg ne látogassa Évát, de bizonyos, hogy ezek a látogatások nem tették biza-

ködővá a jövő iránt, mert minden héten fáradtabban, letörtebben jött haza. És bár sohasem beszélt ezekről a látogatásokról, ő tudott mindent... A reménytelenséget és a meddő, gyilkos vágyat... Hiszen Éva szobájában minden éjszaka hajnalig égett a lámpa és István szobája minden este sötét maradt. Vajjon... mi játszódhatott le a leeresztett függönyök mögött? Mit csinált István az ezer asszonyi aprósággal telerakott szobában, mely még egy esztendő után is Éva parfümjétől lett illatos? Hogyan, mivel áldozott az asszony emlékének, akit olyan olthatatlanul szeretett és akire ő is szüntelenül vágyott.

Nem tudta meg soha.

4.

Másnap délután öt órakor dr. Balázs kicsit már a barát mosolyával fogadta az asszonyt. Minden jogcíme megvolt hozzá, mert az egyetlen nap alatt, amelyet a Káldy-birtokon töltött, annyi mindent megtudott róla, amennyit csak a barátairól tud az ember. Ezenkívül a végrendelettel kapcsolatosan életének jelentékeny része, sőt talán egész jövőjének alakulása nozzá, illetőleg munkája eredményéhez volt kötve. És az eredményben: bizott... Meg is mondta mindjárt. Igaz, nem annyira szavakkal, mint inkább a mozdulataival. Ahogyan leült, széles vállaiban annyi diákos lendület volt és kemény, érdekesen csúnya arcán annyi derű, amennyit csak a jól végzett munka eredménye ad.

Az asszony meg is jegyezte.

— Látom, jó híre van.

— Remek. — És elégedetten rágyujtott egy cigarettára.

— Megismerkedett a sógorommal?

— Hogyne. Igaz, nem a saját nevem alatt.

— Hanem?

— Hanem, mint budapesti bankigazgató, akinek birtokot kínáltak az ő vidékén és aki kicsit érdeklődik az ottani viszonyok iránt. Közben annyira összebarátkoztunk, hogy megkérdezte: folyósítanék-e ötvenezer pengőt a birtokára?

Az asszony elcsodálkozott.

— Ötvenezer pengőt? Minek?

— Nem tudom.

— István tizenöt esztendő alatt egyetlen fillért sem vett fel, sőt állandóan beruházott.

— Látszik is a birtokon. Olyan, mint a tökéletesen gondozott kert. Hány hold összesen?

— Ötszázhatvan katasztrális, háromszáz erdő és tíz hold belsőség.

— Igen. Ugyanennyit mondott a sógora is.

— Akkor miért kérdezte tőlem?

— Kíváncsi voltam, tudja-e pontosan.

— A legpontosabban tudom, a legkisebb dolgot is. Még a fák számát is a gyümölcsösben. Hiszen... — és kék szemével szürkén elmélázva nézett maga elé — a föld volt a szerelmem... Azért is nem jöttem el előbb... Már az első esztendőben...

A férfi meglepődve nézett az asszonyra. Pedig nem kellett volna meglepődnie, hiszen a multkori beszélgetésből tudta már, hogy csak baráti érzés fűzte az urához. Mégis, ez a rövid mondat most meglökte. Talán nem is a szavak, hanem inkább a hangsúly,

amellyel mondta. A föld volt a szerelme... — futott át az agyán. — A föld... ennek a szép, fiatal teremtésnek.

És nézte. Gyönyörködve, elmerülten nézte. Olyan elmerülten, hogy válaszolni is elfelejtett. Csak akkor szólalt meg hirtelen, amikor az asszony a beszéd folytatását várva, felnézett rá.

— Ha ennyire szereti a földet, akkor nagyon megértem, hogy nehezen jött el. Gyönyörű ott minden. Még letaroltan, még az őszi pusztaságban is.

— És megérti azt is úgy-e, fáj, hogy most már soha sem mehetek oda többé.

— Miért ne mehetne?

— Mert nem megyek a sógoromhoz.

Az ügyvéd hallgatott kicsit, rágyújtott egy másik cigarettára, nézte kicsit a füstjét, azután csendesen megjegyezte.

— Minden reményem megvan rá, hogy másként is odamehet nemsokára.

— Miből? Hogyan? — és a szeme elnyílt.

— Azokból, amiket hallottam.

— Mit hallott és kitől?

— Legtöbbet és leghasznosabbat Szabados Lajostól, a végrendelet egyik aláírójától, aki a sógora jóvoltából a vasútra vitt és aki tíz perc várakozási idő alatt a dús borraivalót ugyancsak megszolgált. Jó dolgokat hallottam az orvostól is, akihez erős szédülés jogcímén kopogtattam be. Végül a vendéglőstől, aki míg az ebédet szolgált fel, kis rátereléssel szintén a váratlan birtokcsere előzményeiről beszélt. Sajnos, a másik két tanuval nem tudtam beszélni, mert nem voltak otthon. Azt viszont sikerült megtudnom,

hogy a tanítónak valami dolga van holnap a kultuszminisztériumban, sőt azt is, hogy kivel van dolga. Így módot találok majd rá, hogy pótoljam a mulasztottakat.

— És mit tesz, ha pótolta?

-- Már előbb teszek. Megtámadom a végrendeletet.

— Milyen alapon?

— Beszámíthatatlanság alanján.

— Van oka feltenni, hogy az uram a baleset következtében beszámíthatatlanná vált?

— Van.

— Elmondaná?

— Csak a lényeg fontos és érdekes. És a lényeg az, hogy aki annyira szerette a feleségét, mint Káldy István, az nem hagyja a birtokát az öccsére és nem teszi ki a feleségét az öccse irgalmának.

— Szóval, magát is a dolog morális és érzelmi oldala lepi meg.

— Igen. Viszont ezeken fordul meg az anyagi is.

— Mire alapítja a beszámíthatatlanságot?

— A saját ösztönömre, eszemre és az orvos véleményére.

— Mit mondott az orvos?

— Hogy a zuhanás következtében támadt fejseb és rázkódás olyan súlyos volt, amely érthetővé teszi a beszámíthatatlanságot.

— Igen. Nagyon súlyosnak kellett lennie, mert nem engedték, hogy megnézzem a koporsóban.

A férfi kicsit elgondolkozott, azután hirtelen ránézett az asszonyra és megkérdezte:

— Mondja, nem gondolt még arra, hogy a bal-
eset nem lehetett egészen véletlen műve?

Az asszony rámeredt.

— Hogy érti ezt?

— Úgy, hogy az ura talán kereste a halált...
Vagy ha nem, legalább is nem tért ki előre... esetleg
nem volt eléggé óvatos. Láttam a helyet, ahol lezuhant.
Esőtől síkos, csúszós töltés, előtte mély, széles gö-
dör. Hallottam, hogy kitűnő lovas volt. Nos, akkor
tudnia kellett és tudta is, hogy az erős visszafogás,
amely a lovat a három és fél méter meredék, síkos
töltésről leviszi, nem alkalmas arra, hogy átlendítse
a gödrön. Éppen ezért, ha a maga multkori szavai
nem is ébresztették volna fel bennem a halálkeresés
gondolatát, tegnap, az előtt a dunai töltés előtt, ön-
kéntelenül ráébredtem volna.

— Hogyan? Mondtam valami olyasmit, ami ilyen
gondolatot ébreszthetett?

— Csak azt, hogy az ura azzal búcsúzott utol-
jára: sohasem fog megfélekedezni a boldogságról,
amelyet tizenöt esztendő alatt adott neki.

— Igaz... — mondta az asszony és lehajtotta
fejét. De fel is emelte hirtelen. — És mondja... —
kezdte remegő szájjal — lehet... hogy azért mondta
ezt, mert... mert foglalkozott a halál gondolatával?

— Érzelmekben minden lehet — mondta a férfi,
lassan fújva a füstöt. — Ott nincs valószínűtlen...
nincs önérzet... nincs óvatosság... nincs jóság és
rosszaság... nincs semmi... csak érzelem van.
Mert mihelyt valami más is van, az az érzelem ro-
vására megy.

— Félelmes dolog.

— Félélmes... de szép... Sőt a szerelemben csakis ez a szép. És csakis ez teszi érthetővé és megbocsáthatóvá örültségeit. A *vörös köd*, amely elborítja a szívet... agyat... az egész világot... és ha akarjuk, ha nem: *befolyásolja, irányítja minden lépésünket és minden gondolatunkat.*

Dr. Balázs Gábor egészen halk hangon tette ezt a nem ügyvédi megállapítást. De lehetett valami a hangjában, valami olyan szín, íz, árnyalat, hő és lenyűgöző biztosság, hogy az asszony nemcsak ránézett, de a tekintete is fennakadt rajta.

Az erős, széles arcból alig látott valamit. Az olyan volt most a két nagy, melegfényű barna szem körül, mint kép körül a keret. Nem volt fontos. Csak a szem volt fontos. A furcsa, majdnem foszforeszkáló szem, amely kicsit összehúzva az asszony arcára tapadt, és amelyben a zavart kék tekintet úgy elmerült, mint két szál kék virág az ingoványban.

Vagy tíz másodpercig tartott az egész... Nem fontos és alig sóhajnyi idő az idők végtelenjében, de döntően fontos és végtelennek tetsző az arasznyi létben, amit emberi életnek neveznek.

Kopogtattak az ajtón.

Az irodavezető lépett be nagy csomó aláírni valóval.

Az asszony felállt.

— Kérem asszonyom, ne menjen még — mondta az ügyvéd. — Alá kell írnia a meghatalmazást.

Mikor az asszony leült a nagy, aktakötegekkel, fényképekkel, papírnehezékekkel, hamutartóval telelakott íróasztalhoz, az irodavezető már nem volt a szobában. Pillanatnyi időt töltött csak bent, de ez

olyan volt, mint mikor egy fűszálat villámgyorsan végighúznak két virágos ág között feszülő csillogó pókhálón. Az érintéstől az alig látható szivárványos szálak összekuszálódnak és a gyönyörű *valamiből* zavart *semmi* lesz... A két ember között szétfoszlott a varázs és a furcsa, visszás, kusza érzések, gondolatok, testetlenül lebegtek a levegőben. Az ügyvéd az asztal mellette állt, nézte az asszonyt, az asszony végtelen zavarában az előtte fekvő papirost nézte, a mennyezetig érő könyvállványokról meg a törvénytudók, költők, bölcsék és filozófusok néztek le derűsen, mindenén túllévő hűvös jóakarattal.

5.

Kint a Dunaparton az asszony majdnem futni kezdett. Mert igaz, hogy az ajtónyílásra szétfoszlott a varázs, de a tudat, hogy a varázs *volt*, hogy a barna szemek szinte gúzsba kötötték és elszibbasztották, hogy pillantásuk, mint villanyáram szaladt át a testen: futni kényszerítette. Futni az őszi estében, a hűvös levegőn, a néptelen parton. De akármennyire is sietett, bármennyire is érezte a permetező eső hidegét és a szél erejét, látta a barna szemeket és hallotta a mély, zengő baritont, ahogy mondta: „*A vörös kód, amely elborítja az agyat... a szívet... az egész világot... és ha akarjuk, ha nem: befolyásolja, irányítja minden lépésünket, minden gondolatunkat.*“

Megdöbbent, hogy ilyen jól tudja ezt a mondatot. És hogy közben, amíg elgondolja, nemcsak a hangot hallja, de látja a férfit is. Látja széles vállain ülő nagy fejét, magas homlokát, foszforeszkáló szemét és

kezét, amely fehérén, kényesen, mint egy asszonynak a keze, fogta a nehézillatú egyiptomi cigarettát.

Mikor már másodszor futotta be az Erzsébet-híd és a Lánchíd közötti teret, és a jó ég tudja hányszor ismételte — *vörös kód* — megkérdezte — miért is mondta ezt? — valaki megszólította. Kedves, meleg, baráti hangon, amely egyszerre visszarántotta és pedig egészen oda, ahol lennie kellett: a Dunapartra.

— Kezét csókolom, Éva. Hova szalad?

— Sétálok, Péter — örült fel az asszony. — Nagyön fáj a fejem, — találta ki hirtelen — lejöttem hát, hogy kiszellőztessem kicsit.

— Kati valami ügyvédet emlegetett.

— Igen, ott is voltam — és zavar futott át az arcán. — De már régen végeztem. Otthon keresett?

— Igen. Anny kéreti és én is kérem, ha nincs okosabb dolga, jöjjön fel hozzánk vacsorára.

— Szívesen, Péter.

— Tudniillik valami kis ünnepséget csinálunk hirtelen.

— Ünnepséget? Miért?

— Két oka is van, legalább is Anny szerint — mondta a két méter magas óriás olyan szégyenlősen, mint egy iskolás gyerek. — Az első: hogy két képet megvették Angliában, a második: hogy kineveztek az akadémiára tanárnak.

— Brávó, Péter! — ujjongott fel az asszony. — Hát miért nem ezekkel a gyönyörű dolgokkal kezdte? — Azután hirtelen belekarolt a férjébe és az előbbi futólépéssel megindult vele a sarki taxiállomás felé. — Gyerünk, keressünk virágkereskedést, azután finom csemegést. Virágot veszünk és valami finom bort

vagy pezsgőt, hogy koccinthassunk a sikerére. — Felnevetett. Mert fogadom, hogy nincs otthon valami édes innivaló.

— Nyert — mosolygott az óriás. — Nincs. Csak kocsisbor és barackpálinka.

Tíz perc alatt megvolt a bevásárlás és a másik tíz perc alatt már fenn is voltak a műteremben.

Éva azt hitte, nagy társaságot talál, helyett a műterem sarkában a széles heverő előtti kis asztalkán háromszemélyes terítéket látott.

— Nem hívtam senkit, — mondta Anny, mikor Évát megölelte. — Nem tudtam, hogy a gyász elején szívesen kerülsz-e össze idegenekkel, és mert az első ünnepnap a tied.

— Az enyém? Miért?

— Mert a te portréd és a füzesfalvi parkrészlet nyerte a díjat.

— Ó... — és a férjet és feleséget egyszerre ölelte magához — így még jobban örülök.

Mikor leültek a vacsorához, Bardócz Péter, a nagy, erős, tehetséges és jó embereket jellemző halk hangon jegyezte meg:

— Pedig mennyire nem bíztam azokban a képekben. Éppen azokban nem. S ha István rá nem beszél, nem küldtem volna el egyiket is.

— István beszélt rá? — kérdezte Éva csodálkozva.

— Igen. Azt mondta, hogy a maga képén olyan csodálatos a mosoly, amilyent még nem látott képen soha.

— Én is azt mondtam — szólt bele Anny. — Sőt,

hogy az a mosoly nem is mosoly, hanem valami belső ragyogás. Olyan, mint mikor a felhőn áttűz a nap.

— Csak egyyel van baj — aggodalmaskodott a festő. — Az a kép tulajdonképen nem is az enyém. Azért küldtem el, mert István követelte. És eladták. — Évára nézett, mint a gyerek, aki büntetést vár.

Éva anyáskodva megsimogatta a nagy darab ember arcát.

— Örülök, hogy eladták, Péter. És bizonyosan István is örülne. Hiszen olyan nagy dolog ez. Hogy ebből a csöpp országból egy ismeretlen festő elindít két képet, száz meg száz ismert festő képe közé és... észreveszik... megveszik... — Most Anny arcát simogatta meg szeretettel. — Látod, most már minden jól van... Most már megy minden. Csak hinni kell. Csak dolgozni kell. Vége a gondnak... a nehéz lakbérfizetésnek... mindennek... Most már szép és könnyű az élet.

— Szép volt eddig is, Éva. Maga és István széppé tették — mondta az óriás hálásan és nagy melegséggel. — Annyira széppé, hogy sokszor kérdeztük egymástól Annyval: hát miért? Miért tesznek olyan sokat értünk? Miért vesz István annyi képet, miért fizet értük többet, mint amennyit kérek, és miért hangsúlyozza folyton, hogy mi teszünk szíveséget, ha nyáron két-három hónapot maguknál töltünk.

— Egyszerű a felelet és a magyarázat, Péter. A képei nagyon szépek és István is nagyon szerette a szép dolgokat. Másodszor: maga olyan keveset kért, hogy lehetetlen lett volna csak annyit adni. S végül: mert senki sem áll közelebb hozzánk maguknál, így érthető, ha boldogok voltunk, amiért a magányunkat

megosztották. Hiszen eltekintve mindentől, amíg odalent voltak, a kis Péteren keresztül beleélhették magunkat az apa és az anya szerepébe. És mindezekon felül István soha sem tudta elfelejteni azt a magával töltött három harctéri esztendőt. Elmondta, hogyan osztotta meg maga vele az utolsó falatját is, sőt hogy nem egyszer be is csapta a saját hátrányára. — Nagyon melegen, a testvérinél erősebb, baráti szeretettel nézett a férfira. — Hát azt hiszi, drága Péter ilyesmit le lehet róni valaha? Hogy ilyen barátokat mint maguk, lehet eléggé méltányolni és eléggé szeretni?

— Éva mama! — csilingelt be egy édes gyerekhang és hajolt be egy gyönyörű szőkefejű gyerek az ajtó nyílásán.

— Péterkém! Drágám! — ugrott fel Éva és két karjába kapta a hálóinges gyereket és minden parlagon heverő anyáskodásával magához szorította.

Azután visszaült vele a pamlagra. Ráhúzta a nagykockás teveszőr takarót, az ölében jó helyet csinált neki és megkérdezte:

— Mit követett el Péterke máma?

A gyerek kidugta a takaró alól gödrös kezecskéjét és a hüvelykujján mutatta.

— Reggel eltörte a szájmosó poharat.

— Azután? — nevetett Éva.

— Délben — és felmutatta a mutatóját is — nem akarta megenni a parajt.

— Tovább.

A gyerek szégyenkezve, félve apjára sandított.

— Na, mondd csak betyár — biztatta az apja.

— Délután összekeverte apu palettáján a festéket. Az egészet... — erősítette meg bűnbánóan.

Éva lenyelte a szájára kívánczós nevetést és komolykodó arcot vágott a mosoly mögött.

— Ez nagyon csúnya dolog — mondta. — Összekeverni apunak a festéket. Hát hogyan fest most apu?

— Nem tudom — rázta a fejét szomorúan a kis csibész.

— De én tudom — mondta az apja. — Sehogy. És ha apu nem festhet, Péterkének nem lesz mit ennie.

— Az jó. Akkor nem lesz paraj. Csak kenyér lesz, meg szalonna. Mint Pista bácsinak, a parádés kocsisnak Füzesfalván. — Felnézett a keresztanyjára. Ha nagy leszek, én leszek Éva mama kocsisa. És akkor mindig csak kenyeret és szalonnát eszem.

*

Mikor Éva éjfél felé hazatért, Kati ébren várta.

— Balázs ügyvéd úr kereste telefonon a nagyságos asszonyt — jelentette. — Kétszer is.

Évában valami soha nem érzett meleg ijedtség futott szét. Keresett — gondolta. És a barna szemeket látta. És látta akkor is, amikor a párnára hajtotta fejét.

6.

— Köszönöm drágám, semmi egyébre nincs szükségem. A fekete sapka jó lesz az útra és a kis kalap délelőttre. Nyilvános helyre nem járok, társaséletre meg külföldön nincs alkalom. — És Éva visszaadta a

kisasszonynak a fekete, tollból meg csipkéből össze-
 álmódott kis kalapköteményt.

— Mennyi időre utazik el a nagyságos asszony?
 — érdeklődött a szalóntulajdonosnő, akinek hivatal-
 ból mindent kellett tudnia, és aki mindent tudása ré-
 vén az Intim Pisták legmegbízhatóbb kútforrása lett.

— Talán félévre, talán egészre, talán csak pár
 hétre. Még nem tudom.

— Természetesen valahova délre?

— Nem. Keletre megyek.

— Társasutazással?

— Egyedül.

— Nem lesz unalmas?

— Miért lenne. Annyi nézni és látnivaló van,
 hogy csak győzzem.

— Igaz. És társaságot mindenütt talál az ember.

— Etel, — hangzott türelmetlenül a másik tükör
 elől — jöjjön ide kicsit.

— Már itt is vagyok. Parancsoljon a méltóságos
 asszony.

— Mi van magukkal? Mondja mi van? Egyetlen
 valamirevaló kalapot sem találok. — És a képtelenül
 csúnya, erősen festett, tiziánhajú asszony haragos
 elégedetlenséggel nézett a szalón tulajdonosnőjére.

— Lehetetlen méltóságos asszony. Remek kalap-
 jaink vannak és bizonyos, hogy találunk köztük meg-
 felelőt. Nem is egyet.

— De ha mondom, hogy nincsenek. Nemcsak re-
 mekek nincsenek, de semilyenek... Még választék
 sincs... — dühösködött a csúfság tovább.

— Ezt nem mondhatja komolyan a méltóságos

asszony. Az egész őszi kollekcio itt van. Csupa párisi modell.

— Vacak... tudja milyen vacak?... — és elfintorította az arcát és felállt és idegesen, kíméletlenül félretolta a kisasszonyt, aki új kalapot mutatott neki.

Éva bámulva nézte a jelenetet. Sohasem látott hasonlót és úgy hatott rá a dolog, mintha nem a belváros egyik divatos üzletében, egy divatos méltóságos asszonnyal, hanem valami külvárosi konfekció áruházban egy házmesternével játszódna le.

A tulajdonosnő kérlelni kezdte a távozni készült.

— De méltóságos asszony. Csak nem teszi velünk azt a szégyent, hogy kalap nélkül megy el? Hát hol lehet vásárolni, ha nálunk nem? — Megfogta a kezét és visszaültette a székre. — Tessék csak nyugodtan itt maradni, most majd én mutatok. És az egyik állványról leemelt egy csöpp, páрмаi ibolyákból készült kis csodát és a fejébe nyomta.

— Édes... — mondta Éva önkénytelenül.

— Úgye, hogy az? — örült fel a kalaposnő és csinos, fekete fején minden oldalról megmutatta a kacér kis kalapot. Azután a másikat mutatta meg. A harmadikat. Tizediket. Mind szépek voltak. Izlések, finomak. És közben beszélt. Szüntelenül, fáradhatatlanul. Néha egyik-másik kalapot belenyomta a tiziánhajú fejébe is, mindig azzal a hátsó gondolattal, hogy talán... talán ebben elviselhető lesz... De nem lett... Sőt, minél szebb volt a kalap, annál jobban kiüvöltött belőle a nőnek nem mindennapi

csunyasága. Egy felhajtottszélű fekete üvegkalapban úgy festett, mint öreg tót, aki belerútult valami réműletbe, a páрмаi ibolyákból készült kis tokban pedig, mint madárijesztő, akinek pajkos gyerekek virágcsokrot biggyesztettek a fejetejére.

Milyen szörnyű, — gondolta Éva — hogy ez a szerencsétlen nem tudja: neki csak egészen egyszerű, semmitmondó dolgokat volna szabad viselnie. Olyanokat, amelyekben nem tűnik fel, amelyekben valamennyire elsikkad a rútsága, az egész lénye. Azokban el lehetne viselni, mert nem kellene ránézni folyton. De ezek a feltűnő dolgok vonzzák, húzzák a szemet. Ezekre rá kell nézni. És ha ránézett az ember: megdöbben... Vajjon, mi a lélektani magyarázata ennek a feltűnési váagnak? Valami olyanféle, mint a kis ember hangos beszédének és handabandázásának? Mert az kétségtelen: a kis ember azért beszél hangosan, hogy észrevegyék. De abban van ráció. Ebben azonban nincs. Éppen úgy nincs, mint a kövér, nagydarab nők, nagykockás, élénk színű, nagyvirágos anyag szeretetében. Sőt.

— Etel kérem, segítsen kicsit.

Ez a kérés a harmadik tükör előtt hangzott. Sötétruhás, jó alakú, de csúnya nő állott a tükör előtt. Éva ezt is figyelve nézte. Kereste rajta, hogy miért is csúnya, mikor alakja jó, vonásai meg alapjában normálisak. Azután rájött. Üres volt az arca. Sötét szemei csak csillogtak, de nem volt bennük kifejezés. Mint a babák üvegszemében. És ilyen volt a többi is. Vonásai üresek, nem volt bennük, mögöttük semmi. Mint egy étel, amelyből kifelejtették a sót. Ebből az arcból a gondolatot, értelmet, lelket felejtették ki.

És ez érződött a hangján is. Üres volt és szenttelen, mintha korhadt fát kopogtattak volna.

— Nézze, — mondta — nem tudok a kettő között választani.

— Tessék megvenni mind a kettőt.

— Dehogy veszem. Semmi szükségem rá.

Azután egészen halk suttogás következett. Rábeszélés, tiltakozás, amelynek végén azonban mégis mind a két kalap gazdát cserélt.

— Szeretném, ha hamarosan elküldené. Szükségem van rá — hallatszott ismét hangosabban.

A kalaposnő kiadta a rendeletet.

— Rögtön elvinni ezt a két kalapot Balázs doktor úr lakására.

Éva, aki miközben a kesztyűjét gombolta, már megint a tiziánhajút nézte, erre a névre hirtelen megfordult. Igaz, a név viselője állandóan a gondolataiban volt, de így, itt, ebben a vonatkozásban, a név mégis váratlanul érte. Annyira, hogy arcát előntötte a vér. S mikor megszólalt, a hangja sem volt egészen olyan mint rendesen.

— Az enyémet is küldje haza.

És elsietett.

7.

— Mikor utazik? — kérdezte az ügyvéd, mikor a fogadószoba széles üvegajtaján át a hálószobában megpillantotta a bőröndöket.

Holnapután — mondta az asszony és a férfi elé tette a feketekávés csészét.

— Lehetetlen.

— Miért?

— Mert szükséges lesz, hogy a tárgyaláson idehaza legyen.

Az asszony lassan kevergette a feketekávéét.

— Mikor lesz a tárgyalás?

— Sürgetni fogom, így remélem, egy-két hónapon belül.

— Ne sürgesse és akkor nem lesz, csak négy-öt hónapon belül. Akkorra pedig úgyis itthon leszek.

— Azért akarom sürgetni, mert nem bírom elfelejteni a multkori kijelentését: *a föld volt a szerelmem*... És szeretném, ha tavaszra ismét minden a maga kezében lenne.

Az asszony felsóhajtott. Nem hangosan, hogy a férfi is meghallhassa, csak magának. Úgy, ahogy valami vágy után, valami szépség után sóhajt az ember. Azután két kezével átkulcsolta térdét, kicsit előre hajolt és halkán beszélni kezdett.

— Nem tudom, megérti-e amit mondani fogok, hiszen maga nem élt vidéken, így nem tudja, nem tudhatja: *mi is a föld*... Én tudom... Belőle nőttek ki, millió szál fűz hozzá, érzem minden lüktetését, érzem minden hangját, kívánságát. Imádom a földet... A szabadságot, levegőt, szelet, esőt, a tiszta hajnalokat és a hosszú naplementéket. Imádom a fákat, virágokat, a hullámozó gabonatóblákat, az erdőt, a nyugalmat, a békét, mindent amit a vidék, a föld ad. Mégis eljöttem... mégis otthagytam... — Most hangosan felsóhajtott. — Kergetett valami... Hogy mi? nem tudom. Azóta itt élek, de itt még kevésbé vagyok boldog. Ott legalább, ha boldogtalan is voltam, volt valamim, ami... igen... ami... kárpótolt azért,

amim nem volt... De itt nincs. Semmim sincs... Falak vannak, bezártság van, megkötöttség, rabság... Egy év óta nem tudom hányszor... hány százszor fájt a szívem a föld után a megszakadásig. A kertem után, amelyben minden fának én jelöltem ki a helyét és amelyben minden fának nevet adtam. Nem tudom, hányszor vágytam lefeküdni a virágos mezőn, lehajítani a fejemet a földre és hallgatni a szíve dobbanását... Annyira, hogy sokszor, nagyon sokszor gondoltam: visszamegyek... Visszamegvek a földért... Hogy legyen amit szeressek, ami az élethez köt. De azután nem bírtam... Mégsem bírtam... Nem bírtam... — mindig lassabban, halkabban beszélt — magamat adni... a földért...

A férfi szinte hipnotizáltan nézte. Úgy nézte, mintha most látná először. Hiszen eddig csak nyugodtnak, konvencionálisnak, legfeljebb még szomorúnak és kicsit érdeklődőnek látta. Szép szobornak, aki itt él, mozog, érez, de mégis annyira kint az életből, mintha alig volna köze hozzá. S most szinte remeg. Tele vággyal, színnel, érzéssel. Még a külseje is más. Egészen más. Igaz... eddig csak utcai ruhákban, kis angol kalapokban látta, most meg földig érő, lágy fekete bársonyban, amely rátapad, mint a kesztyű és zártságában is mindent elárul. Olyan, mint valami szép virág. Különös virág. Ott nőtt, onnan hajtott ki abból a fekete földből, amelyet annyira szeret, amelyért annyira reszket és amely nélkül itt, ahol pedig mindene megvan, egészen talajtalan. — És hirtelen elhatározta, nagyon elhatározta, hogy... *visszaadja* neki a földet... Hinni, hitt benne eddig is, hogy sikerülni fog, de ez a hit nem volt meggyő-

zódés. Most az lett... Megérezte, a hatodik érzékével érezte meg, hogy sikerülni fog. Lehet, nagy harcra, lehet, minden ereje, tudása sorompóba állításával, de sikerül. Milyen boldog lesz akkor ez a szép virág. Visszakapja a földet... és... megtarthatja magának... saját magát... Mert hiszen előbb az volt a baj... Azért gondolkozott olyan sokat. Tízegynéhány esztendeig. Hogy a föld mér-e annyit, mint... amennyit a szíve, lelke, az egész lénye, élete ér... Hát nem érte meg... Azért jött el... Azért??? Nem!!!! Nem azért!!!! — És tűz gyulladt ki benne. — Értem jött el! Azért, hogy én megtaláljam, hogy megtaláljon, hogy ráébrezzem az életre, önmagára, a szerelemre, amit tizenöt esztendő óta öntudatlanul keresett, amelyért a földtől, a naptól, a fáktól, a hajnaltól, levegőtől várt kárpótlást és amelyért nem kapott... mert nem kaphatott kárpótlást... semmitől.

— De megérttem... — kezdte azután a feleletet, az egész lényét áthevítő gondolattól kicsit vontatottan. — És mert megérttem, megígérem, hogy megszerzem magának, amit annyira szeret... Amit *most még*... egyedül szeret...

Az asszony mélázva nézett ki az ablakon az esti ködben, szürkességben fénylő lámpákra. Hallotta amit a férfi mondott, persze, hogy hallotta, de mert a távolbanzés ellenére is csak önmagát, a gondolatait, érzéseit látta, nem vette észre, nem fogta fel a hangsúlyt, amely a szavakban a szavaktól független külön értelmet, külön életet adott.

— Igen, amit annyira szeretek — mondta azután. — Amit nem az értékéért szeretek, mert azt

nem is tudom és az nem is érdekel. Amit a szépségért, az életért szeretek, amely szüntelenül, szakadatlanul buzog benne és amely egyedül rokon velem. Rész belőlem, vagy én belőle, mert hosszú évszázadokon át sem az anyáim, sem az apáim között nem volt egyetlen egy, aki máshol élt volna, mint a saját földjén és akire más nap süttött volna, mint az, amely az ő jegenyéi mögött ébredt. — Hirtelen felállt. Vékony, fekete alakja, mint fekete liliom imbolygott, amint végigment a szobán. Megállt a nevető, zöld növényekkel telerakott virágállványnál. — Nézze, — és lágyan megsimogatta a húsos, fényes leveleket — ma ezek a birtokom... Onnan letről hoztam valamennyit és tavaszon onnan hoztam a földet, amelybe átültettem őket. Élnek, persze, ők is élnek itt is, akárcsak én. De a szívük nekik is visszavágyik oda, akárcsak az enyém... — Kicsit állt még, azután visszament és leült a férfihez. — Ha tehát én arra kérem magát, tegyen meg mindent, nem azért hogy az egészet, hiszen mit csináljak én az egésszel, hanem csak egy részét, egy kis részét is visszakapjam a földnek, higgye el nem azért kérem, mert az értéke vonz. Nem. Azért kérem, mert úgy érzem így magam, mint az ág, amit a fáról letört a szél. Míg István élt, nem éreztem ezt. Nem tudom miért, talán mert tudtam, hogy bármikor, amikor akarok visszamehetek oda. De most úgy vagyok mint a kitagadott. Nem tartozom semmihez, senkihez. Igaz, vannak barátaim, derék, kedves, drága emberek, szeretnek, szeretem őket, de élnek az életüket függetlenül az enyémtől, és... mindegyiknek van aki előbbrevaló, aki fontosabb, mint én... Ezért kellene a kis darab

föld... Hogy legyen valamim... ami az enyém... Amit szerethetek... Mert így... nagyon nehéz élni...

Ijedten elhallgatott.. Óh — ütött a tudatára az ijedtség. — Miket mondtál? Ennek az idegen embernek. — És piros lett az arca és az ujjai izgatottan, idegesen egymásba fonódtak.

— Kis darabot nem lehet megszerezni — mondotta lefogott hangon az ügyvéd. — Vagy az egészet lehet, vagy semmit sem... Vagy áll a teóriám, vagy nem. Illetőleg vagy be tudom bizonyítani vagy nem. Mert hogy áll; nem kétséges. A bizonyításhoz azonban, múlhatatlanul szükségem van magára.

— Pedig szeretném... ha elutazhatnék — halatszott egészen halkán.

— Nem volna jobb azután? Ha már minden rendben van?

— Nem. Most kell... — És nézett ki az ablakon.

— Miért? — és közelebb hajolt.

— Mert... nem tudok itt maradni... Nem szabad itt maradnom.

— De ha én... kérném rá...

Az asszony nem mert a férfitra nézni. Mozdulatlanul bámulta az ablak előtt elterülő szürkéséget, a lámpák vibráló, fényes foltjaival, de nem látott belőle semmit. Minden idegszála remegett. Néha futó villanásra felködlött benne a kalapszalónban látott asszonynak az arca, lénye de azután az is, mint minden, elmerült a férfitől áradó megnevezhetetlen valamiben.

A férfi, mintha látta, tudta volna ezt. Az egész harcot, amely az asszonyban folyik. Az utazási vá-

gyat, a menekülni akarást. Kellett látnia, éreznie, tudnia, mert felállt, odalépett hozzá és leült melléje a pamlagra.

Pillanatig mozdulatlanul ült, nézte az asszony-nak szépen leburnult vékony nyakát, a fülétől lefelé húzódó kék érrel, amely nagyon gyorsan dobolt. Nézte az álla vonalát, kis keskeny csíkot az arcából, és a fülét, amelyben fekete gyöngyöt viselt. Többet nem látott belőle. De érezte a parfümjét. A könnyű, sok virágból kevert illatot, amely olyan volt, mint a virágzó kert és amelyben érezni lehetett a fekete föld tömény, nehéz illatát is. S ez az illatkomplexus a fejébe szállt. Annyira, hogy hirtelen megfogta az asszony kezét.

Az asszonyt, pedig váratlanul érte, nem rezzent össze. Csak fehér lett. A vér az arcából a szívébe szaladt és a toroka összeszorult.

— De ha én... — ismételte — ha én kérném rá...

A két arc tenyérnyire volt egymástól.

Az asszonyé sápadt volt, a férfié kigyúlt. Az asszonynak úgy vert a szíve, olyan riadtan és rendetlenül, mint a harangé ha félreverik, a férfié meg erősen, követelően. Nagyon követelően.

— Vagy nem kérhetem? — kérdezte és forró volt a hangja, meg bűgő, mint az orgonáé.

Az asszony nézte a magas homlok alá ágyazott barna szemeket. A különös fényt, amely besugározta őket és amely olyan delejes árammal vonzotta őt, mint mágnes az acélt. Nézte, amint mindig fényesebbek, mindig feneketlenebbek lesznek, amint fekete pupillájuk mindig nagyobbra tágul. Amint előtti a bronzszínű szivárványhártyát, az egész szemet, az

egész arcot, amint kicsap az arcából és mint az örvény: elkapja őt.

— De kérheti... — préselte ki a fejeletet alig hallhatóan.

A férfinak, mint a fellobbanó mágiya, lobot vett a szeme. Magához rántotta az asszonyt, és éhes, nagy, erős, kemény szája, mint a ragadozó a szájára csapott.

8.

Doktor Balázs már egy órája állt és beszélt. Meggyőzőn, lelkesen, minden ellenvéleményt, de még ellenkező gondolatot is legyőzőn, megsemmisítőn. Nagyon súlyos feladat volt... A terem közönsége túlnyomó részben asszonyhallgatókból állt, akik lélekben, érzésben a meghalt asszony pártján voltak és a bírák arcán sem látszott a vádlottra nézve semmi kedvező. De Balázs beszélt. Védte a gyilkost. A sápadt, negyvenéves férfit, aki egészen összetörve ült a vádlottak padján és úgy nézett mereven, szemét egyetlen pontra szegezetten, mintha álomkóros volna. A feleségét ölte meg... Harmincesztendős, gyönyörű asszonyt, aki megcsalta a legjobb barátjával. — Vannak olyan tiltott cselekedetek, — mondta Balázs — amelyeknek a törvény által felállított tilalma találkozik az erkölcs vagy a vallás tilalmával. Ezek a primitív ember által is érthetők. De vannak olyanok is, amelyeknél a vallás és törvény tilalma ellenkezésbe kerül a külön emberi igazsággal. Mert a törvényeken, a vallásokon túl, vannak külön emberi igazságok is, amelyeknek meg nem írt paragrafusai

nagyon sokszor erősebbek a törvény és a vallások parancsainál. Ilyen ez az előttünk fekvő eset is... A vádlott tíz év előtt, a legnagyobb szegénységből, legalacsonyabb sorból emelte magához a jólétbe, az élet napsütötte oldalára az asszonyát. Taníttatta, asszonyt, embert nevelt belőle. Imádta, elhalmozta mindennel, szinte éjt, napot egyé tett, hogy legyen mindene. — Pillanatra elhallgatott, lenézett a karórájára, jóleső meleg hullám ömlött át a testén és arra gondolt, hol fog piros rózsát kapni ebben a csúf novemberben. Pedig kell kapnia és délután ugyanabban az órában el kell küldenie, amelyikben tegnap Éva szájára zuhant a szája. Azután a forró hullám adta lendülettel folytatta a beszédet tovább. — Imádta a két gyereket is és a világ legboldogabb emberének hitte magát, amíg egy telefon fel nem világosította. A telefonon egy nagyon izgatott női hang lakáscímet adott le: ahol megtalálhatja a feleségét... Elment... megtalálta... A legjobb barátjával találta meg... Hol fogok én piros rózsát kapni? — futott át rajta ismét a gondolat. — Pedig kell!! Kell!! — És beszélt tovább. A hangja zengett, volt benne valami a pusztán végigszáguldó és a tengert felkorbácsoló vihar ellenállhatatlan erejéből és az orgona hangjának színéből, mélységéből. Benne volt az egész lénye. A férfi: erejével, tüzével; az ember: intelligenciájával és eszével; és a kultúrlény és ügyvéd: fölényes tudásával és biztonságával. Széles válla, ahogy kivált a fehér fal háttéréből, olyan volt, mintha sziklából faragták volna és nagy fejében lobogtak a barna szemek. Elmondta, hogy a szerencsétlen ember hogyan zuhant alá a látványra a

mennyországból, hogyan rántotta ki a jólismert lakásban, a jólismert íróasztalból a revolvert és hogyan lőtte le a pillanat szörnyű, robbanó cselekvésvágyában, természetes büntetés vágyában, elkeseredésében az asszonyt. — Ez az a ritka eset, — mondta — amelyre az előbb céloztam... Az, amelyben az iratlan emberi törvény ellentétbe, összeütközésbe kerül az írott isteni és emberi törvénnyel... A tizparancsolat és az emberi törvények tiltják az ölést. És ez az ember ölt... Vétett az isteni és emberi törvények ellen. És mégis, mikor az ölés ellenére a felmentését kérem, tisztában vagyok azzal, hogy nem a bíróságot kell meggyőznöm, hanem a vádat kell legyőznöm... Az ölés vádját... Mert ha a vádat legyőztem, meggyőztem a bíróságot is... — Milyen kék volt a szeme, — gondolta — olyan kék, mint az irisz. És a forró hullám ismét végigszáguldott rajta. — Mert az ügyvéd gyakran kerül abba a helyzetbe, — folytatta — hogy az élet igazságaival kell küzdenie a törvény igazságtalanságai ellen, holott a törvény szerint, a törvény igazságaival volna csak szabad küzdenie az élet igazságtalanságai ellen. De mert az igazság nem mindig a törvényben van, nem is lehet abszolút vakon reá támaszkodni és elvetni vele, érte az élet igazságát. Nem lehet... Mert vannak az életben pillanatok, amelyek előtt a törvények úgyszólván dőlnek le, mint a kártyavár és amelyeknél a ránk meg a belénk neveltség úgy foszlik le, mint a dióról a zöldburok. Az is olyan pillanat volt, amikor ez a szerencsétlen, aki sohasem sütött el még fegyvert, felemelte azt és lelőtte az asszonyt, aki az élete, a mindene volt. Lelőtte a két gyerek anyját, akiről

csak később, a hűtlen barát vallomásából derült ki, hogy nem is az övéi. Van-e, lehet-e nagyobb csapás, sérelem, inzultus ennél? Lehet-e nagyobb bűnt férfi hite, élete ellen elkövetni, mint szerelmet lopni tőle. Szerelmet a saját és szeretetet az idegen gyermekek számára. Nem... Ez a legnagyobb, legmélyebb sérelem. És ebbe a sérelembe én is... más is... mindenki beleeshet... S az ilyen esetekben, amikor az egyed sérelmét egy általános emberi sérelemmé teheti, az ügyvédnek ki kell állania és harcolnia kell, körömszakadtáig kell harcolnia az egész államhatalom, néha az egész társadalmi rend ellen is. — És harcolt... Sokkal jobban, sokkal meggyőzőbben harcolt, mintha a saját igazáért harcolt volna. Ömlött ajkáról a szó, a meggyőző érv, a példa, amelyek alatt a rideg paragrafusok először csak lengeni kezdtek, azután inogni, végül összedőltek.

A hallgatóság úgy ült a helyén, mint egyetlen ember... Nem volt lélegzés, nem volt sóhaj, csak dobogó szívek voltak, amelyekben egyetlen kívánság, vágy élt. — Mentsék fel a vádlottat. — De úgy ült a bíróság is... A javakorabeli komoly emberek, akik olyan sok védelmet hallottak már és akiket olyan nehéz volt a cselekedettel szemben, a törvényekkel szemben szavakkal befolyásolni. Hallgattak, agyukban mindjobban háttérbe szorult a rideg törvény és mindjobban előnyomult a... megértés és a szánalom.

Csak a vádlott nem hallott egyetlen szót sem. Az ült fásult nyugalommal, lélektelenül és mint négy hónap óta állandóan, most is az imádott asszony mellett, fehér testét látta, amelyből csöpp barna lyukon

pergett a vér. Látta a csöppnyi csipke holmit, amely inkább lemeztelenítette, mint betakarta és amely méhón itta fel a piros vért, amelynek minden cseppjéért ő is az életét adta volna. És látta, nézte üvegesen és fogalma sem volt róla, hol van és hogy emberek vannak körülötte, kik remegnek a szabadságáért.

Az ügyvéd állt és beszélt... Állt egyedül az óriási teremben, úgy ahogy a karmester áll a zenekar élén. A bíróság volt körülötte a zenekar, amelyre rákényszerítette felfogását, véleményét, akaratát, és a hallgatóság: a közönség, amelyet mint a karmester a zenével, a szavai erejével nyugozott le és repített esetleg a felfogásával ellenkező más világ felé.

Mikor végzett, kicsit meghajolt és leült.

A közönség lassan ébredezett. Sóhajok, megmozdulások hallatszottak, azután szavak és elragadtatott döngés. Mint a hipnotizáltak szabadultak fel az idegen akarat lenyűgöző hatása alól és kezdték élni saját, önálló életüket.

Pillantások, elismerő, csodáló, bámuló, vágyó pillantások repültek az ügyvéd felé, aki már a vádlott mellett állt és próbálta felrázni döbbenetes letargiájából.

A bíróság visszavonult.

Balázst elhalmozták gratulációkkal. Ügyvédek, újságírók, barátok, ismerősök, ismeretlenek szorongatták a kezét és biztosították a felmentésről.

Hallgatva őket, örült a sikernek, bízott a felmentésben és közben arra gondolt, milyen jó volna kicsit siettetni az időt, előre tolni az óramutatóját, hogy mielőbb délután hat óra legyen. De, mert csak dél volt még és mert hat óráig igazán nem tudott volna

várni, hogy hallja Éva hangját, kiment a folyosóra és egyik újságírótól halaszthatatlan beszédre való hivalkozással elkérte a telefonfülkét. Az újságíró megértően mosolygott. — Fogadok, hogy nőügy — mondotta. — Nyertél — hallatszott a válasz és bement a fülkébe.

A vádlottat felmentették.

9.

Éva kábultan ébredt. Csak hajnal felé aludt el és olyan volt a feje, mint a férfiaké szokott nagy ivások, rengetek dohányzás után. Az éjjel... először életében nem tudott aludni... Rendes időben tizenegykor feködött le és csukott szemmel gondolkozott az ágyban. A csókról, amely érezte... határkö az életben... Látta rajta az évszámot, a hónapnak, a napnak a számát... *1935 november 9...*

Igen, határkö, amelynél elfordul az út, amely után más lesz az élet, a táj... Más? És megijedt. Hát lehet az, hogy ilyen gyorsan megváltozna körülötte, benne minden? Hogy így... egyik napról a másikra ledobjon magáról... kidobjon magából dolgokat és másokat fogadjon helyükbe? Hogy a lénye egyrésze megszűnjön és évszázadok tradíciója omoljon össze benne? Azért, mert jött egy férfi? Mert az kinyújtotta utána a kezét? Mert megcsókolta?... Hiszen alig ismeri... Alig beszélt vele ötször. Nem tud róla semmit, csak hogy nagyon jó neve van, nagyon képzett, házas... De hogy ki... mi... milyen belülről... milyen a lénye... gondolkozása... fel fogása... morálja... arról... nem tud semmit...

Csak a szemét látja, de nem a lelkét, csak a homlokát, de nem a gondolatát. Hogyan van hát, hogy akkor mégis ennyire... betölti az életét napok óta... Hogy szinte állandóan vele foglalkozik, visszaidézi a szavait, hallja a hangját és látja... szüntelenül látja... Itthon, az utcán, társaságban, a könyvek betűi között, mindenütt, mindenben... Nyugtalanul megfordult. Most már nemcsak látta, érezte is. Érezte a mohó, éhes, kemény, nagy száját, amely mint a gyümölcsöt olvasztotta magába az övét és amelytől amikor megvált, olyan volt a két vékony szájaszéle, olyan égő, duzzadt, mint a keze néha, amikor a kertben csalán ért hozzá. Ha nem ült volna a csók közben, bizonyos, hogy utána támolyog, vagy összeesik. Soha... sohasem érezte azt, amit akkor... Azt a furcsa döbbenetet, hogy ez lehetett... Hogy őt, egy *idegen férfit* megcsókolhatta és azt a követelő akaratot, vágyat, amely olyan volt, mint a tüzes korbácsütés: hogy csókolja még... még... addig... egészen addig... amíg meg nem semmisül.

Felkelt, kiment a fürdőszobába, nedves törülközővel végigtörülte az arcát, nyakát, azután borzongva visszabújt az ágyba.

— Nem szabad itt maradnom — határozta el. — El kell mennem úgy, ahogy terveztem. Holnapután. El kell mennem egy hónapra, kettőre, ötre, egy évre. Annyi időre, amennyi alatt elmúlik belőlem minden. Mert el kell, hogy múljon... Kell!! kell!! — És a kalapszalont látta, a szürke lényű, jelentéktelen nővel. — El kell, hogy múljon, — ismételte — mert én nem lehetek más... csak feleség... Igen,

elutazom... Nem szólok egy szót sem, csak megyek...

Ettől az elhatározástól megnyugodott kicsit. A szíve rendesebben vert és a zaklatottság helyét az elhatározás jóleső nyugalma kezdte felváltani. Már éppen örülni akart ennek és el akart nyújtózni benne, mint langyos fürdőben, amikor hirtelen eszébe jutott a per... A per, amely megindult és amelynek kibontakozásánál szükség van rá. Persze, hogy szükség, múlhatatlanul szükség. És már elfelejtette az elhatározás adta jóleső nyugalmat és megragadta az ittmaradás szükségességét. Hátha hamar lesz tárgyalás — lovalta bele magát a lehetőségbe. — Olyan hamar, hogy nem érdemes elutazni. De hátha csak soká? — jött az ellenérv. — S végeredményben nem mindegy-e, hogy hamar vagy soká? — döbrent rá az igazság — ha ennek az embernek a kezében marad az ügy. Igaz, most elszököm tőle. Talán ki is kerülök, talán egészen kikerülök a befolyása alól. De ha visszajövök... — és lehúnyta a szemét — újra kezdődnek minden... Bizonyosan... Érzem, hogy újra kezdődnek, mert most már tudom, hogy ez a férfi az, aki hatással van rám. A hangjával, az egész lényével. Milyen furcsa, — csapott át mellékvágányra — hogy az egy év alatt, amióta itt élek, nem találkoztam egyetleneggyel sem, aki egyetlen idegszálat megmozgatott volna, egyetlen érdeklődő gondolatot fakasztott volna bennem. S nem furcsa-e az is, hogy István... akit pedig olyan jól ismertem és aki olyan jó barátom volt, szintén soha... sohasem keltette bennem azt, amit... amit Gábor... Hogy István csókjára soha sem vágytam, ezének meg ápolom, dé-

delgetem az erejét, ízét, forróságát. Pedig egyiket gyerekkoromtól ismertem és ilyen szempontból mégis idegen volt, a másikat alig egy hete és ilyen szempontból több mindenkinél. Misztikum... Sötét, érthetetlen misztikum, amelynek nem találok magyarázatát és hiába keresem az értelmét.

— Elutazom...

*

Zavart álmai voltak. Olyanok, mint az álmod megelőző gondolatok. Hánykolódott, izzadt, vergődött, kínlódott, egyik kétségből, elhatározásból a másikba zuhant. Elutazott, azután mégis leszállt a vonatról és jött, futott haza, ide, ahol Balázs Gábor várt rá és úgy a karjaiba szorította, mintha soha, soha többé nem akarná elereszteni.

Dél felé ébredt. Hosszan gondolkozott az álmán, örült neki, azután mert fájt kicsit a feje, fürdés után ismét az ágyba bújt.

Elhatározta, ebéd után becsomagol és holnap reggel 9-kor a fiemei gyorssal elutazik. Még ma megveszi a jegyét, nehogy esetleg reggelig mást gondoljon. El kell utaznia. El kell futnia innen, mert ha itt marad, érzi, Balázs Gábor úrrá lesz az élete fölött. A fölött az élet fölött, amely fölött nem volt eddig úr senki és amelyről azt akarja, csak az lehessen fölötte úr, aki a nevét adja cserébe érte.

Egy órákor, éppen mikor zöldségből meg gyümölcsből álló ebédjét fogyasztotta, Kati ágyához vitte a telefont.

— Balázs doktor úr — mondta.

Éván forróság nyargalt át.

— Halló!... — szólt a kagylóba.

— Jó reggelt!... — hallatszott túlról. — Hogy aludt?

— Rosszul.

— Miért?

— Nem tudom. Zavart álmaim voltak.

— Nem felejtí el őket délutánig?

— Miért?

— Hát hogy elmondja. Érték az álmofejtéshez. Vagy nem akarja elmondani?

— Nem érdemes elmondani. Nem érdekesek.

— Nekem minden érdekes, ami maga körül, magában van. — Pillanatig várt, azután nagyon melegen mondta: — Minden... Mert azt tudja úgy-e... hogy nagyon szeretem?

— Nem tudom.

— De hiszem mondtam tegnap.

— Mondta. De nem hittem el, vagy csak részben hittem el.

— Miért?

— Mert ilyen gyorsan nem lehet — nagyon — szeretni.

— Csakis így lehet... A szerelem, vagy legalább is az, amit érdemes így nevezni, csak gyorsan jöhet. De ez nem is jött nagyon gyorsan. Több, mint egy hete ismerjük egymást. Vagyis — no, most ne piruljon el, hogy többesben beszélek — a szerelmünkre nem áll az én ősrégi megállapításom, amely szerint: a szerelemben egyaránt káros a gyorsaság és a lassúság, mert a gyorsaságban nem bontakozhat ki

a lélek, a lassúságban meg éhenhal a vágy. Ne féljen hát. Ez nem túl gyors és nem túl lassú. Éppen jó. Elhiszi?

— Mit tegyek? E téren szégyenletesen kevés a tapasztalatom. Inkább elhiszem.

— Köszönöm. Higgye el. Mindent higgyen el, amit mondok.

— Azt nem. A mindenhez nem ismerem eléggé.

— Csak magától függ, hogy nagyon megismerjen.

— Hogy hogy?

— Úgy, hogy mindennap velem tölt két-három órát.

— Azt nem! — tiltakozott mosolygó hangon.

— Miért?

Évában felébredt a minden asszonyban szunynyadó kacérság. Nem mondhatta: azért nem, mert ha nem két-három órát, hanem csak annak a felét is magával töltöm, menthetetlenül elvesztem, azt mondta hát, amit a kacér asszony és a szerelmi ügyekben jártas asszony mond.

— Mert az ilyen sok együttléttől... gyomorrontást lehet kapni.

Ejha! — gondolta a férfi. — Hát ilyeneket is tud? Hát még sem egészen az, akinek hiszem? Távoli különös virág? Hát már érződik rajta az aszfalt? Sőt, talán el is szürkítette benne a glyciniával befuttatott napsütötte kastély tiszta illatát? Kár volna. Nagy kár volna. Ha lefakult volna róla a szín és olyan sablónos lenne, mint a többi százezer itt. Mert a fő vonzóereje az, hogy más... Az... hogy még ez a fajta... hiányzik a statisztikámból.

De mikor megszólalt, ennek az utolsó gondolatnak a komisz férfiasága már nem volt a hangjában. A hangja hajlékony volt és meleg. Hiszen majdnem olyan rutinnal használta, mint az énekes.

— Csak bízva rám. Nem fogunk gyomorrontást kapni.

— Hol van most?

— A törvényszéken. És maga?

Éva gondolkozott pillanatig, azután kívágta.

— Ebédnél.

— Jó éivágyat és remélem, a teát együtt isszuk meg?

— Fontos?

— Természetesen. Hiszen holnap adom be a keresztet. Egész csomó megbeszélni valónk lesz. De menjünk el talán valahova.

— Hová?

— Andrásy-úti Gerbeaud. Megfelel?

— Igen.

— Az időt még megbeszéljük. Délután felhívom. Addig is... addig is... igen... nagyon szeretem... És maga?

— Én... én... — Nem folytatta. Letette a kagylót.

De még a fejét sem ejtette a párnára, szólt a csengő.

— És maga? — hallatszott újra a kérdés, kérőn, várón, követelően.

— Most nem tudok... így nem tudok... — remegett a válasz.

— Jó... Akkor hagyom. De délután meg kell mondania.

10.

Még a rendesnél is csúfabb, szürkébb, ködösebb reggel borult a városra, mikor Éva elhelyezkedett a trieszti gyors egyik kényelmes félfülkájében. Még tíz perc volt az indulásig és mert nem kísérte ki senki, nem volt egyéb dolga, mint nézni az ölében fekvő vörös rózsacsokrot. Nézte hát és szagolta, símogatta. A szemével, a kezével, talán a szívével is. Nagyon sokat símogatta tegnap délután óta... És minél többet símogatta, annál inkább érezte: nincs más megoldás... El kell menni... Most még inkább el kell, mint tegnap délben, mert délután a cukrászdában, amikor a férfi feje a kezére esett, amikor éhes, forró szájával szinte ette az ujjait és közben ránézett és a fenekellen szemei valami csillogó ködben úsztak: megmondta neki, hogy ő is... szereti... Hogy nagyon szereti... Nem tudja, mikortól, talán már a legelső naptól kezdve... És miután ez kibukott belőle, kibukott a többi is... Minden, amit a férfi csak tudni akart. É mindent akart tudni... Be kellett számolni minden gondolatáról, amióta ismeri. Az álmáról is. És ő beszámolt. Őszintén, becsületesen. Csak egyről hallgatott. A kalapszalonnáról... és... a hozzáfűződő gondolatairól... Pedig mennyit foglalkozott vele. A színtelen asszony, aki a férfi nevét viseli. Szereti az urát? És őt szereti az ura? Milyen az életük? Harmonikus? Nyugodt? Megértik egymást? Mindegy... Mindegy, harmonikus-e, nyugodt-e. Az övé kell, hogy nyugodt legyen... És hogy az legyen... elmegy... megszökik... Mert szökik... Gábor nem tud semmit. Ha

ma, mint ahogy megbeszélték, délben felhívja, Kati-tól tudja meg, hogy elutazott. De akkor ő már messze jár... Szeretett volna hosszú levelet írni neki. De nem mert... Félt, hogy túlságosan sokat mondana benne. Azért csak egyetlen sort írt. — Elmegyek, mert nagyon szeretem ahhoz, hogy itt maradhassak... Rettenetesen nehezen írta le. Olyan nehezen, mintha a halálos ítéletét írta volna. — Arcát a rózsacsokorba temette. Jól esett. A rózsák hűvösek voltak, bársonyosak, mély, édes illatúak. Tőle valók... Szívta az illatukat és a csókra gondolt... A tegnapi esti csókra a taxi sötét mélyén, amely a Gerbeaud-tól a Dunapartig tartott... Mikor beszálltak, Gábor átölelte, száját rásütötte a szájára és nem eresztette el csak akkor... amikor a kocsit megállt a lakása előtt... Elveszett ebben a csókban... Megsemmisült... Ez az egyetlen csók: csókrengeteg volt csóktalan életében... Mély volt és sötét, ismeretlen és misztikus. Elfelejtette, elejtette benne önmagát. Foga összekocant a férfi fogával és inkább érezte, mint hallotta a halk, artikulátlan hangot, amely az erős, síkos fogak között kiszűrődött és amely végigfutott a hátán. Emberi hang volt és állati egyben. Diadalmas hang. Győztes hang. Boldog, büszke hang... — Legalább ezt... ezt elviszem magammal — susogta. — Ennek a csóknak, ennek a hangnak az emlékét, amelyet nem követ másik és amely egyetlen igazi csókja volt és marad az életemnek.

Észre sem vette, hogy a fülkéjébe lépett valaki. Csak arra rezzenett össze, mikor meleg kezet érzett a kezén.

— Éva...

Megkondult a szíve, mint a harang.

— Gábor!... — és felugrott.

A férfi szemében megszegyenülés volt és szomorúság.

— Hát szökik... — mondta. — És én... én még azt hittem... szeret...

— Hát nem érti? — és könny futott a pilláira. — Hogy azért szököm... mert szeretem... Mert nagyon szeretem... — Összekulcsolta a kezét. — Mert mondja, mi lenne itt velem?

A férfi a karjába ragadta.

— Boldog lenne... Olyan boldog, amilyen nem volt még soha... — És nézett le rá mélyen a homloka mögé, mélyen a szíve fenekére. Azután lágyan, olyan lágyan, mintha lepke szárnyát vagy virágot érintene, végigsimított az arcán. — Hát igazán el tudna menni? Most, amikor egymásra találtunk?

Éva a férfi vállára ejtette fejét.

— Most már nem tudnék... — susogta megadón.

A férfi szeméből, mint a villám csapott ki a sárga láng. Szája már nyúlt az asszony szája után, amikor meghallotta, hogy a kalauz becsapja a kocsi ajtaját. Akkor felrántotta az ablakot, egy arra futó hordárnak kihajította a két bőröndöt s a harmadikat a kezébe kapva, az asszonnal együtt leugrott a már mozgó vonat lépcsőjéről.

*

Tíz perccel később Éva fogadósobájában ültek. A férfi arca ragyogott, Éváén a boldogság mellett, enyhe szomorúság is látszott. Tudta: *ma feladta az*

életét... Tudta, azzal, hogy visszajött... odaállott a férfi mellé... És mert ismerte magát, tudta, hogy ez az odaállás végleges lesz... Nem kaland... nem szórakozás... *Cél lesz és értelem*... Nála az lesz... De lehet-e az... a férfinél?... Hiszen a férfi, még a mindennapi is, annyira más. Hát még ez a nem mindennapi. Hátha ennél csak epizód lesz. Színes epizód, amely jó, hogy van, szép hogy van, mert más-ként szürke volna az élet. És mi lesz, ha az lesz? Mi lesz vele akkor?

— Min gondolkozik, drágám? — símogatott végig a férfi a karján.

— Azon, hogy ezzel a lépéssel határoztam az életem felett.

— És bánja, hogy határozott?

— Ha szeret... És ha szeretni fog... nem bánom.

— Nagyon szeretem... és nagyon fogom szeretni...

És nézett rá sárgalángú szemével és a szemében ezer ígéret, ezer fogadalom izzott.

Kati behozta a reggelit. Boldogan hozta. Azzal a rabszolga örömmel, amely hónapok óta nem talált kielégülést benne. Azóta, hogy Káldy István meghalt. A régi, hűséges cselédnek ahhoz a típusához tartozott, aki asszonyt nem tud elképzelni férfi nélkül. Aki bár boldogan szolgál asszonyának, de még boldogabban az asszonyához tartozó férfinak. Most is, senki sem mondta neki a reggelit. Hiszen Éva reggelizett mielőtt elment, a férfiről meg nem tudta: reggelizett-e? Mégis hozta. Kellett hoznia, mert csak

ezzel tudott kifejezést adni az örömnak, hogy asszonya nem utazott el és hogy férfi hozta vissza.

Mikor odagördítette a két vörös selyemfotój közé a finom herendivel terített asztalt, amelyre a jó ég tudja hogyan, de tíz perc alatt friss sonkát, szardíniát is szerzett a vaj, méz, tojás és dzsem mellé, nem állhatta meg, hogy ne szóljon az ügyvédnek és hangjában ne legyen csöppnyi a cinkos bizalmasságából is.

— Úgy örülök, hogy még el tetszett a vonatot érni.

— Hát még én — nézett rá mosolyogva a férfi.

— Mi az? Maguk összeesküdtek a hátam mögött? — kérdezte Éva.

— Dehogy. Mindössze annyi történt... — kicsit várt, amíg Kati behúzta maga után az ajtót, — hogy nem bírtam megvárni a telefonálásra megállapított tizenkét órát, hanem telefonáltam fél kilenckor. Kati hüppögve mondta, hogy maga ebben a pillanatban utazott el. Nem kérdeztem többet. Leszaladtam, beültem egy taxiba, kivágtattam a Déltre és most itt vagyunk. — Megcsókolta a vajás pirítóst felényújtó kezét. — És nem jó, hogy itt vagyunk?

— De jó... nagyon jó... és köszönöm... köszönöm...

— Mit köszön? — és kivette a pirítóst a kezéből és letette, de a kezét ott tartotta magánál.

Az asszonynak a szeme a két, szinte valószínűtlenül finom és fehér férfikéz dédelgető, becéző érintésére fényleni kezdett. Először csak kicsit, azután mindig jobban, míg végre olyan lett, mint két kék, fénylő gyöngy. Szinte reszketett a barna patinás

arcban. Úgy reszketett, mint nyári éjszakában a csillagok.

— Mit köszön, édes? — ismételte meg a férfi a kérdést és a szemével, a szájával, egész arcával, egész lényével itta az asszony remegő, fényes kék pillantását.

— Azt... hogy visszahozott... — mondta szemébe nézve az asszony. — Hogy érezhetem azt, amit érzek és amiért... amiért tudom... most már semmi ár sem lesz nagy... Semmi... — és végigsimított az arcán. — Még az élet sem...

11.

— Drága Péter, most már igazán elég — mondta Éva és felállt.

— Ó! — sóhajtotta a festő, mint aki álomból ébred — pedig úgy érzem, most jöttem volna bele igazán.

— Hagyd, Péter, — szólalt meg Anny. — Hiszen olyan fáradt szegény, mint a hulla.

— Mi az, hogy hulla? — nézett fel a szőnyegről kockái közül Péterke.

— A hulla, az halott — magyarázta az anyja.

— Akkor Éva mama nem lehet olyan fáradt.

— Azután miért nem, te kis bölcs? — kérdezte Éva.

— Hát mert a halott az már nem fáradt. Az már halott.

Mind a három felnőtt felnevetett. A gyerek nem. Az komoly maradt. Építette a várát, rakta meg bontotta órák óta olyan csökönnyös türelemmel, amilyen

türelme csak a gyerekeknek van. Meg a felnőttek közül annak a nagyon kevésnek, aki úgy tud hinni a munkája szükségességében és fontosságában, mint a gyerek. Egyszer csak, mikor Éva már ott ült az anyja mellett, az apja meg kihasználva a lehetőséget, hogy szembe kapta Évát és újra festeni kezdett: megszólalt.

— Tessék mondani, Éva mama — és felhelyezte a híd egyik boltívét — ki az a Birka Péter.

— Birka Péter? Nem tudom, szívem. Nem hallottam róla.

— Dehogynem, tessék csak gondolkozni.

— De ha mondom. Sohasem hallottam.

— Anyu sem?

— Én sem.

— Apu igen, úgy-e?

— Én? Mit? — és hunyorítva a festményt nézte.

— Azt, hogy ki az a Birka Péter?

— Olyan nincs.

— De van... — csökönyösködött. — Én tudom, hogy van.

— Honnan tudod? — kérdezte Éva.

A lexikonból.

— No, mutasd csak meg, melyikből.

A gyerek felállt, odament a könyvtárhoz, számolni kezdte a lexikon köteteit, kihúzta a tizenegyediket és Éva ölébe fektette.

— Ebből — mondta. És hogy szavainak még nagyobb súlyt adjon, csöpp gödröcskés kezét is reátette.

Éva lassan pergetni kezdte a könyv lapjait.

— Jó. Hát ebből. De honnan? Mert ez a könyv

olyan vastag, hogyha meg nem mutatod, én meg nem találom holnapig sem.

— Megmutatom. — És szintén pergetni kezdte a lapokat. Nem olyan gyakorlottan, mint Éva, de nem is olyan gyakorlatlanul, mint a gyerekek szokták. Látszott rajta, sokszor teszi. Édes arcoeskája megfeszített figyelem volt és szürke szemében okosság, értelem, magabiztosság ült. Egyszerre hirtelen megállt. Szétnyitotta a könyvet és gömbölyű ujjával rámutatott egy nagy szakállas szoborfejre. — Itt van!... — mondta diadallal. — Úgy-e, mondtam! És úgy-e, hogy van Birka Péter.

— De hiszen ez Jupiter — csodálkozott Éva.

— Nagyszerű! — mondta fölényesen az ötesztendős tudós. — Mintha birka, meg juh nem volna mindegy.

A három felnőtt egymásra bámult. Még nevetni is elfelejtettek.

Végre, mert a gyerek nem értette, miért ilyen hangtalanok, Éva megkérdezte:

— És hogyan tudod, hogy birka meg juh: mindegy?

— Hát a juhász bácsi mondta Füzesfalván. — Nézte a szakállas fejet. — Éva mama, miért nem megyünk Füzesfalvára sohasem?

— Mert most hideg van. Majd nyáron, kicsim.

— Jó — nyugodott bele a gyerek. — De a nyáron soká ott leszünk, úgy-e? És megfogta a lexi-kont és a helyére vitte.

Bízik a per sikerében, Éva? — kérdezte Péter.

— Néha bízom. Néha nem. Az ügyvédem bízik.

— Ki az ügyvédje?

— Doktor Balázs Gábor. — És elpirult.

A festő és Anny felőrültek.

— Remek ember! — mondta a festő. És nagyon jó barátom. Na, most már én is bízom benne. Ha valaki, ő megcsinálja. Olyan az esze, mint a borotva.

— Mióta ismeri?

— Kölyökkorom óta. Együtt gomboztunk Kolozsvárt. És együtt is érettségiztünk. — Felnevetett. — Hej, de nagy csirkefogó volt. Már akkor több volt a fejében, mint az egész osztályéban, de az ördög is nagyobb volt benne, mint valamennyiünkben együttvéve.

— Hogy érti ezt?

— Úgy, hogy mindig vezetett nőügyekben. Ahány szép lány volt, — és sok volt — mindnek udvarolt és ahány volt, mind szerelmes volt belé.

— És... — vigyázott, hogy ne legyen nagyon bizonytalan a hangja — ma is... ilyen?

A festő megint a színeket hasonlította össze. A képét, meg a modellét. És csak úgy mellékesen válaszolt.

— Ilyen-e? Még ilyenebb. És nem is lesz más, amíg él. Egy asszonyregimentet fogyasztott el. Valósággal egy asszonyregimentet... Minden szép nőbe beleszeret, aki útjába kerül és mindegyikből kisseret, ha más kerül az útjába. Nem tud élni új és új szerelmek nélkül.

Éva úgy érezte, valami hidegség, fagyosság terjed szét benne. Gonosz hidegség... Kegyetlen hidegség... Szörnyű hidegség... Hogy először a szíve kezd fájni, remegni, fagyni tőle, azután a teste többi

része is. És milyen gyorsan terjedt ez a hideg. Majdnem olyan gyorsan, mintha jeges vizet öntöttek volna a nyaka köré. Fázott... Úgy érezte, belesápad a fázásba. — *Asszonyregiment*... — kalapált agyában a szó. — *Minden szép nőbe beleszeret*... kalapált a többi is. — *Nem tud élni új és új szerelmek nélkül*... — hangzott a befejezés.

— Látod, — kiáltott fel Anny és szemrehányóan az urára nézett — úgy kifárasztottad szegényt, hogy egészen belesápadt.

— Nem! — tiltakozott Éva. — Nem azért. De egész nap fájt kissé a fejem. Megyek is. Megyek sétálni kicsit.

És felállt és bement Anny hálószobájába, hogy az ezüstösen csillogó fehér selyemruhát és a vállára vetett habos túllt felcserélje a perzsaprémek fekete kosztümmel.

Mikor átöltözött és belenézett a tükörbe, megjedte önmagától. A szeme, amelyhez Péter az előbb még olyan igyekezettel kereste és keverte a színeket, olyan volt, mint a darabokra hasadt kék tükör, a poros kamrasorokban. Szürkés, pókhálós, fénytelen. Arca a rúzs ellenére is fakó és a száján valami furcsa remegés.

Hát igen... — nézte magát. — *Egy a sorban*... *Egy a sok között*... *Egy, aki után megint másik egy jön*... Azután megint másik egy... Végig... addig... amíg... amíg, csak szeretni lehet... Könnyen, lelkiismeretlenül szeretni... Úgy szeretni, hogy semmi sem fontos... csak mindig az új öröm... Az, amit az új nő adni tud... Fájdalom... könny... ami a nőben marad, vagy esetleg egészen összeomlott

élet? Ugyan!... Ki bánja azt? Miért olyan buta a nő, hogy többet visz az ügybe, mint a férfi. Hogy nemcsak a *mát* viszi bele, hanem a *holnapot* is. Hogy nemcsak a *testét*, hanem a *lelkét*, a *hitét* is. Mint én... én... A lelkemet... a hitemet... az egész jövőmet... az egész életemet... — Keserűen, halálos keserűn belenevetett a fényes üveglapba. — Emlékszel? — kérdezte magát — hogy mit mondott egy hét előtt, amikor visszahozott a vonattól? Azt, hogy nagyon szeret és nagyon fog szeretni. Fog... fog... Holnap... Holnapután... Sőt, talán még azután is pár napig. De soká nem... mindig nem..., mert hallottad, úgy-e... nem tud élni új és új szerelmek nélkül. — Vacogott a foga. — És mert nem tud... egy nap... talán előbb... talán, ha kis szerencséd lesz később... elmegy majd tőled is, mint ahogy a többitől is elment és megáll egy másik mellett, hogy attól is tovább menjen.

Alig köszönt, rohant le a lépcsőn. Úgy rohant, mintha kergették volna.

12.

Másnap délután a férfi első pillanatban észrevette, hogy történt valami. Pedig Éva kedves volt és mosolygott. Sőt éppen. úgy, mint tegnap és tegnapelőtt: megkérdezte, mit csinált este? mit délelőtt és délután? A férfi miközben hallgatta máskor olyan meleg, most színtelen, fénytelen, fakó, fáradt hangját, nézte az arcát is, amely olyan volt, mint a lárva. Mozdulatlan. Nem is felelt a kérdésekre, hanem megfogta az asszony állát, felemelte kissé és a szemébe nézett.

— Miért nem jött tegnap dél óta a telefonhoz?

— Fájt a fejem.

— Itthon volt mindig?

Nem mondta ki könnyen, de azért kimondta:

— Igen.

— Nem. Ötől nyolcig nem volt idehaza.

— Téved.

— Nem tévedek. Öt után pár perccel kerestem telefonon és Kati azt mondta, éppen most ment el. Nem volt itthon hatkor, hétkor sem, nyolckor már igen. És mindjárt le is feküdt.

— Nagyon fájt a fejem.

— Igen. Nem is vacsorázott. Végtelenül sajnáltam és azért kérttem Kati által, engedje meg, hogy csak pár percre feljöhessek. Miért nem engedte?

Az asszony szerette volna elfordítani a fejét, de a simogatásra termett gyengéd kéz és a mély barna szemek akarata visszatartotta. Elhatározta hát, hogy őszinte lesz. Egészen, mézítelenül őszinte. — Akkor legalább — gondolta keserű megnyugvással — el lesz intézve a kérdés. Mindörökre el lesz.

— Nem bírtam volna tegnap látni magát.

— Nem bírt volna? — és az arca csupa döbbenet volt.

— Nem.

— Dehát miért?

Éva gondolkozott pillanatig, azután kimondta.

— Hallottam egyet-mást... Olyan dolgokat, amelyek arra kényszerítenek... arra, hogy ellbúcsúzzam magától.

Az állat tartó fehér kéz leesett.

— Dehát mit hallott? És kitől?

— Valakitől, aki nagyon régen, gyerekkorától ismeri, és aki tud magáról mindent.

— Mindent? Mit?

— Hogy egy asszonyregiment van a háta mögött — kezdte fuldokolva. — Hogy minden csinos nőbe beleszeret... hogy nem tud élni új és új szerelmek nélkül... és nem tud megmaradni senki mellett...

A férfi kicsit előrehajolt, két könyökét a két térdére támasztotta és megbillent fejjel nézte a szőnyeg cirádáit. Hallgatott... Azután hirtelen az asszony felé fordult és beszélni kezdett. Tompán, szenvtelenül. Úgy, mintha nem róla, hanem egy harmadikról volna szó.

— Hát... ez így van körülbelül... Vagy legalább is így volt... Így, hogy nem tudom mi, a sorsom-e, a vérem-e, a végzetem-e, de űzött, kergetett, hajtott egyik nőtől a másikhoz. Hogy sohasem tudtam hosszabb ideig egy mellett sem megpihenni, mert mindig közbejött valami. Vagy az, hogy az illető valami olyan hibát követett el, amitől nem tudtam eltekinteni, vagy egy másik nő, aki megingatott és tovább menni kényszerített. De higgye el... — és olyan őszinte, olyan tiszta volt a sokatlátott, milliószor elborult szeme, mint egy gyereké, — nagyon belefáradtam már ebbe... Túl vagyok a férfikorom delén, nagyon sokat szerettem... de... sokat is csalódtam... S közben... — és ez talán a mentségem is — végig, az egész hosszú soron, azon a soron, amelyet maga asszonyregimentnek nevez, ha talán nem is tudatosan, de folyton azt a nőt kerestem, aki mellett... *megmaradhatnék*... Akit túl az első lázon.

egy év, két év, öt év után is vággyal szoríthatnék a karjaimba. Aki a férfit is, az embert is le tudja kötni, ki tudja elégíteni és újra és újra és mindig újra érdeklődést, lángot tud szítani bennem. Nem sikerült... Sokszor azt hittem, boldogan hittem, hogy most... most megtaláltam az életem asszonyát... De azután láttam, hogy nem... Ismét nem. Találtam benne valamit... részeket... foszlányokat... de nem egészet... Vagy legalább is nem annyira egészet, hogy a vélt egészért bele tudtam volna nyugodni, le tudtam volna mondani a lehetőségről, hogy *egyszer*... egyszer mégis csak megtalálom majd... és benne... érte elfelejtek, el tudok felejteni mindent és mindenkit, aki előtte volt és le tudok mondani mindenkiről, aki esetleg jöhet. Fiatalabb koromban persze nem volt ilyen tudatos ez a vágy és nem volt így neve sem. Később azonban, ahogy múltak az évek, rájöttem, hogy végeredményben végtelenül kevés az, amit ezekben a lázas, kapkodó szerelmekben kapok, hogy milyen hazug és üres a kéj, amit csak a nőstény ad és nem a nő, és milyen szégyenteljes reám, az emberre, hogy egész életemet nem férfi, hanem hím voltom irányítja, bizony, nem egyszer megvettem magamat... De mert ismétlem, nem tudom: a vérem, a sorsom, vagy a végzelem játékszere vagyok-e, folytattam mindent tovább... A hajszát új és új szerelmek, új izgalmak, új lehetőségek után. Néha volt kis pihenés, kis elcsitulás is közben, amikor nem egyszer gondoltam: hála Istennek, most már nyugodtan élhetek. De azután ment minden tovább. A kerék újra felkapott és újra letett. Egy ilyen pihenésben jött maga... Amikor megláttam, a régi

vadászszenvedély vetett lobot bennem. Sőt, azt éreztem napokig. Már ismét az irányította a lépéseimet. De azután becsületesen legyen mondva, elnyomtam ezt a szenvedélyt. Néztem magát és figyeltem és láttam az életét, a gondolkozását, a lényét, a lelkét. És megtorpantam... Életemben talán először. Azután rájöttem, hogy maga... nem lehet *egy*... a sorban... *Egy*... a sok között. *Egy*... az asszonyregimentben... Akkor jöttem rá, mikor Kati megmondta, hogy elutazott... Nem az volt az érzésem, mint addig, néhány hasonló alkalommal, hogy a préda kisiklik a kezemből, hanem az, hogy valami... ami szép... ami nagyon szép... ami nagyon drága... eltávozik tőlem... És amikor a vasútra mentem, éreztem, ha visszatudom hozni: megmen tettem az életem szépségét, ha nem tudom visszahozni: elveszitettem. — A két fehér ápolt kezét egymásba kulcsolta és a fejét mélyebbre ejtve fejezte be: — ez vagyok...

Éva lélegzetvisszafojtva, kábultan hallgatott. Amikor a férfi beszélni kezdett, még csupa ellenségeskedés volt. Csupa megszegyenülés. Csupa visszautasítás. Csupa elítélés. Ahogy azonban a férfi továbbment, ahogy szépítés, tagadás, takargatás nélkül pálcát tört önmaga fölött, elcsitultak benne ezek az érzések. Elszállt az ellenségeskedés, feloldódott az elítélés és döbbenettel vegyes meleg részvét ébredt benne. S a részvéttel együtt feltámadt a tegnapi délután halálraítélt érzés is. És amikor feltámadt, jött a megértés, a felmenteni akarás. Már nem tört pálcát, már mentő körülményt keresett. Már nem ítél, már védett. Már nem okoskodó, józan ember volt,

mint tegnap délután és ma délelőtt, hanem szerelmes asszony, mint tegnap délelőtt és két hét óta. Már nem hitte, amire az éjjel esküdött, hogy a jelen és jövő a multban gyökerezik és akik tegnap voltunk, azok leszünk holnap is, hanem bízott a megváltozásban. Már nem futotta el arcát szégyenében a vér, hogy *egy* az asszonyregimentben, hanem hitte, hogy *az utolsó* lesz benne... Az *utolsó*, akiért el lehet és el kell felejtetni a többit, és akit túl az első lázon, egy év, öt év után is vággyal lehet ölelni. Már egy volt a sok milliárd közül, már a sok milliárd volt egynben, aki bután, balgán, édesen, boldogan azt hiszi: ő az az egy... az egyetlen egy... *aki meg tudja változtatni a férfit*... Aki halomra tud dönteni átöröklést és magától értetődöttséget, lelkiismeretlenséget és önzést, kegyetlen nemtörődömséget és gyengeséget, bűnt és aljasságot és mindent, mindent, amit a férfi a világ teremtése óta felhasznál, hogy megszerezze az asszonyt, akit megkívánt, és ellökje, akit megunt... Már az volt, ami minden asszony... Eszköz a természet kezében, amely hajtja, korbácsolja a férfi felé, a cél elérésére: a világ fennmaradásának, az emberiség szaporodásának érdekében. Eszköz a nagy kohó táplálására, amelyben annyira nem fontos, hogy egy virágszirmot hernyó evett-e meg, vagy csizmás lábak tapostak-e szét.

Felemelte a kezét és a férfi felé nyújtotta. Az nem vette észre. Nézte a szőnyeget, vagy nem nézett semmit. Talán csak látott. Nőket és éveket, tévedéseket és hibákat, fogadalmakat és visszaeséseket. De mert a felemelt kezét nem akarta visszahúzni, a férfi térdére tette.

Az a kezébe vette, azután lassan, bűnbánóan ráhajtotta a fejét.

13.

Csend volt. Mély, téli éjjeli csend. A Duna beleveszett a sötétségbe és partján a lámpák olyan fáradtan silbakoltak, miht nagyon öreg emberek. Éva az ablaknál állott és bámult ki a semmibe. Mert ami odakünn volt, az nemcsak ebben a sötétségben és hangtalanságban volt semmi, hanem déli, napsütéses forgatagban is. A *valami*, a *minden* benne volt... Az egész világ öröme és szomorúsága benne volt. Minden boldogság és boldogtalanság, több mint egy hónap óta és ezekkel birkózott több, mint egy hónap óta. Szünet nélkül... Ha felébredt, megindult, megkezdődött benne a harc és nem is csitult el addig, amíg be nem húnyta a szemét. Sokszor még akkor sem. Az álomban néha minden folytatódott és ilyenkor reggel fáradtabban ébredt, mint ahogy este lefeküdt.

Úgy érezte: vasrác veszi körül. Hogy bármerre fordul, bármerre indul, rácsba ütközik és megüti magát. Százszor akart menekülni... Elutazni, futni... De tudta, önmaga elől nem futhat el, s hogy ami elől fut, azt magával viszi. Tudta, ha itt marad, boldog lesz és egyben boldogtalan is. Nem olyan, mint eddig, amikor csak hiányt érzett, amikor csak vágyak kóvályogtak benne valami ismeretlen öröm, elképzelt gyönyörűség után, hanem olyan mint az, aki tenyerén tartott egy milliót és hagyta, hogy elkapja, elsodorja a szél.

Holnap kellene kimenni a Szigetre... — gondolta. Hazulról azzal kellene elmenni, hogy egy

hétre elutazik, és a Szigeten este... várni kellene Gábort... Várni, hogy annyi gyötrődés, annyi emésztődés, annyi futni és maradniakarás, annyi lázas, kábult óra, annyi égő csók után... az övé legyen...

Fejét hozzátámasztotta a hideg ablaküveghez. A pálma hosszúujjú levele kinyúlt a virágállványból és megsimította az arcát. Összerezcent. A simításról a férfi délutáni simogatása jutott eszébe. Itt álltak a világítatlan szobában az ablak előtt, a kívülről beszűrődő kevéske fényben. Szemben egymással. A férfi két karja mint a bilines a dereka körül és arca az arca mellett. És újra hallotta a hangját. A forró, lefogott hangját, amelyben annyi vágy, követelés, szerelem, éhség és szomjúság volt, amennyit sohasem hitt, hogy egy hangba belefér. — Tehát holnap... — mondta a hang, és érezte, hogy a két kar megrándul a derekán. — Holnap este... Nyolcra magánál leszek és holnapután délig magánál maradok... — A lélegzete forró volt, szinte süttött. — Nagyon fogom szeretni... Úgy, hogy elaludjon minden kétsége és ne gondoljon semmire, csak arra, hogy boldog. Nagyon boldog... Sajnos, délben be kell jönnöm. Vissza az életbe. A munkába. De este, hiszem, megint magánál leszek és maradok: ameddig csak lehet. És így lesz minden este... Drágám... — és a félhomályban a szemébe fúrta a szemét — olyan boldogságot akarok adni magának, amilyen csak a mesékben van. Annyi csókot és égigérő lobogást, hogy benne elfelejtse eddigi egész szerelemnélküli életét.

Ő állt a két eleven béklyóban, mellén érezte a férfi szívének hangos dobogását és amellet, hogy a teste, lelke csupa remegés volt, csupa boldog, riadt

félelem, arra gondolt, mit fog mondani a férfi — odahaza... Mit fog hazudni? Hogyan fogja becsapni az egyik asszonyt, hogy a másikhoz mehessen? A feleségétől... a... a... — milyen nehezen tudta még csak elgondolni is... — a szeretőhöz... A meguntságtól... az ismeretlenséghez... — Annyira kínoztta ez a kérdés, hogy nem tudta magában tartani.

— Azt mondom, tárgyalásom van Győrött — felelte a férfi egészen természetesen. — A párórás esti kimaradásokra meg jó lesz a kaszinó, pártértekezet, parlament, férfi vacsora meg más hasonló.

— És... és elhiszi a... a felesége? — És a kalapszalombeli képet látta.

— Igen. Mindent elhisz, amit mondok.

— Nem értem.

— Én se. De így van.

— Sohasem volt féltékeny?

— Csak egyszer. Akkor is évek után. Amikor régen vége volt már a dolognak.

Ez is a szívébe mart. Ahogy egy múlt érzésről beszélt. Egyszerűen. Szinte unottan. Arról, amit akkor, amikor volt, talán nagyobbban, szívárványosabbnak érzett, mint azt, amely most hevíti. De most nem akart erre gondolni. Majd éjjel, ha egyedül leszek, gondolta. — Újra kérdezett hát.

— De hogyan lehet az? Nem ismeri magát? Nem tudja, mi van magában, ki maga? Vagy nem szereti?

— De szeret. Sőt, húsz esztendő óta változatlanul szeret. De hűvös természetű és azt hiszem, nagyon bízik önmagában.

Nem kérdezett többet. Felködlött előtte az asszony semmitmondó arca.

És most itt áll... Éjjél van. Holnap ilyenkor a Szigeten lesz... Lesz? Nem biztos. Hátha addig történik még valami? valami csoda.

*

De nem történt... Mikor másnap délben a bőröndje már becsomagolva állt és éppen a kis orosz kucsmát akarta a fejébe nyomni, valami eszébe jutott. Letette a kucsmát, leült az íróasztalához és nagy, kékvászonba kötött könyvet vett elő. A naplóját. A hatodik kötetet már, amely kislánykora óta szinte minden gondolatát őrizte és minden lépéséről tudott.

Napló... Ez a legbiztosabb jele a nem kiegyensúlyozott életnek. Amelyik asszony naplót vezet: az nem boldog... Abban hiányok vannak, ürességek vannak, az töpreng, kutat, keres, akar valamit, ha mást nem, egy könyvet, amelynek feltárhatja, megmutathatja magát. A boldog asszony sohasem ír naplót, mint ahogyan a boldog asszony nem is gondolkodik. A boldog asszony él... Mindent kiél magából... Mindent elmond... mindent tovább ad... A boldog asszonymak az álma valóra vált, nincs szüksége levezetőre.

Felnyitotta a naplót és írni kezdett.

December 11.

Felégett mögöttem minden... Nincs tegnap, csak ma van... Ma is ma és holnap is ma és holnapután is. Sok ma egymásbakapcsolódva, amelyek azonban nem adnak holnapot, nem adnak jövőt, nem adnak biztosítékot. Jelen... jövő nélkül... épület... alap nélkül...

Lehet ez? Szabad ez? Értelmes ez?

Lehet... nem szabad... és teljesen értelmetlen.

Egyszerűen csak van... Szeretem Gábort és elsikkad a szabad... szeretem és nem érdekel az értelmetlenség. Pedig tudom, mi több, érzem, hogy valahol, hátul az agyamban kiált egy hang...

— Állj meg!!! A vesztedbe rohansz!!!

Tudom, a hangnak igaza van... Tudom, a vesztembe rohanok... A multat felégettem, a jövőt eldobtam és a jelenben olyan labilis dologra építék, mint a kártyavár. Vagy még olyanabbra. Mert lehet-e, hogy aki egész életében kalóz volt, egyszerre hirtelen megáll, visszafordul és hirtelen azt akarja: ne legyen több... csak ez az egyetlen egy.

Nem tudom... nem tudom... Csak azt tudom, hogy szeretem, és hogy kétségbeesetten kapaszkodom abba, amit mondott. — „Túl vagyok a férfikorom delén.“ És a másikba: — „Amikor a vasútra mentem éreztem, ha vissza tudom hozni, megmentettem az életem szépségét, ha nem tudom: elvesztettem...“

Túl van a délen... Innen már nem fölfelé, lefelé megy a nap. Lassan, szépen, a napnyugtába... Lehet-e hát, hogy itt megtorpan és megáll? Lehet-e, hogy rájött: aki örömet hajszol, nem mindig fog örömet. Lehet-e, hogy megérti, nem az új nő a fontos, nem az új láz, hanem a mélység, amit az érzés ad. És a szépséget, mélységet nem az első óra, nem az első nap adja

meg. Hogy az érzés kibontakozhasson, elmélyülhessen, ahhoz sok száz órára, sok napra van szükség. Sok csókra és sok könnyre... Elhiszi már ezt? Rájött már erre?

Nem tudom... Mit tudok én? Mit tudhatok az egyetlen férfival mögöttem, a tiszta élettemmel, amelyben nem volt még lépés, amit takarni kell? Mit tudhatok ezzel a férfival szemben, aki... aki...

Csak azt... hogy szeretem...

De mi lesz? ... Úristen mi lesz? ... ha egyszer... elejti az életemet...

14.

A kékszoba asztalán piros rózsacsokor várta. Bársonyos, forró illatú rózsák, amelyekben benne volt az egész olasz föld. Óvatosan átölelte és egyenként megcsókolta őket.

Azután kicsomagolt. Mindent elrakott, elrendezett. Az ágyra a lazacszínű selyemből és csipkéből készült földigérő inget és a fogásra a fekete, uszályos estiruhát, amit este viselni fog. Ezt kérte a férfi. Hosszú uszályú ruhát, tapadót, amely úgy simul, mint a kesztyű.

Mikor készen volt, becsengette a pincért és vacsorát rendelt. Fél nyolcra. Hideg vacsorát, egy személyre. Nem lehetett kettőre, mert senkinek sem volt szabad tudni, hogy lesz nála valaki. Megbeszéltek, a férfi hoz majd sonkát, pástétomot, süteményt, hogy elég legyen, sőt pótolni lehessen az egyszemélyes reggelit is.

Fél nyolcra odafönn volt minden. Miután a

pincér elment, a desszert ezüstöt, amit hazulról hozott, felrakta magának, a rózsákból két szálat a két tányérra tett és bement a fürdőszobába.

A fürdővízbe a rendes fürdősó mennyiségnek a dupláját tette. Vörösrózsa illatú fürdősót és mikor félig volt a kád, belemerült. Vékony teste elnyúlt a kádban, és szép feje, mint aranyszínű lótusz emelkedett a víz fölé.

Nézte a vizet. A fürdősótól zöldesre vált vizet és arra gondolt, hogy mikor az esküvőjére készült, olyan nyugodtan, minden emóció nélkül feküdt a vízben, mint máskor, most meg úgy ver a szíve, hogy majdnem a bordáit veti szét.

Nem is maradt ott, hanem gyorsan felöltözött. Átfésülte csillogó haját, narancsos rúzszt és sárgás púdert rakott fel és fűző nélkül bújt bele a fekete veloursifon ruhába.

A ruha uszálya hosszan elomlott a szőnyegen, felső része elől felfutott a nyakáig és hátul szabadon hagyta vékony, egyenes hátát. Mikor a csillogó antik gyémántfüggőket is a fülébe akasztotta, felhúzta a hozzájuk illő gyűrűt és mégegyszer bírálón a tükörbe nézett, meg lehetett elégedve magával.

Öt perc hiányzott a nyolcból. És mert gondolkozni nem akart, a magával hozott könyvek után nyúlt. Elvette a legfelsőt. Ady. Leült az ajtóval szemben álló magastámlájú fotőjbe és kinyitotta a könyvet.

Szerette Adyt. A zsenijét, zengő ritmusát, vad bátorságát, pogány őszinteségét. De félt is tőle. Néha, néhol durvának, istentelennek érezte és nagyon sokhelyütt erkölcstelennek.

Halk koppanás hallatszott és mindjárt nyílt is az ajtó. A férfi lépett be. Napsütés volt az arcán és napsütés, boldog öröm a hangjában amikor mondta:

— Végre!...

Azután megnézte az asszony.

— Nagyon szép. Nagyon.

Az asszony mosolygott. Még egyetlen hangot sem tudott kierőszakolni a száján. Boldog volt és néma. Örült és félt. Nem adta volna az egész vilá- gért, hogy a férfi itt van, és szerette volna elküldeni. Csupa ellentmondás volt, csupa vágy és kétség és zavar.

A férfi látta és keresztül akarta segíteni a zava- ron. Beszélt. Kedves csacsiságokat mondott, kérdé- seket adott fel, amelyre a feleletet is megadta mind- járt, és közben a zsebéből, az aktatáskájából a cso- magokat szedte elő. Sok kis csomagot.

Az asszony nézte, mosolygott és megszólalt.

— Ezt mind meg kell enni?

— Sőt. Ezt magának kell megenni. Mert én... magát eszem meg.

Az asszony felvette a hangot. Végignézett magán.

— Így... ezzel a tíz méter bársonnyal együtt?

— Igen. A tíz méter bársonnyal együtt. És még úgy is kevés lesz.

— Akkor inkább megetetem.

— Vagyis étvágyat csinál. Jó.

És segített kibontani a csomagokat és felrakni a hosszú ezüst tála a sonkát, a lazacot, pástétomot, kaviárt.

Miután megvacsoráztak, az asszony a magas karosszékbe ült, a férfi meg a vörös rózsacsokorhoz lépett — valamennyi rózsának letépte a szirmait és lassan, mintha titokzatos szertartást végezne, a vörös szirmokat rászórta az ágyra. Azután visszament az asszonyhoz, egy alacsony ülökét tett a karosszék elé és leült.

— És most beszéljessünk — mondta. — Beszéljessünk olyan dolgokról, amelyekről eddig nem beszélgethettünk.

— Például — mondta az asszony és igyekezett, hogy a hangja mindennapian csengjen.

A férfi hosszan, némán nézte az asszony arcát, azután a fejét lassan ráhajlotta a karjára. Szája felnyílt kicsit, a meleg nedves bőr rátapadt a meztelen karra és lassan kúszni kezdett föl a vállá felé.

Az asszony nézte a karján legelő fejet. A nagy koponyát, amelyet hátul a fejtetőn már ritkásan fedett a haj és amely lassan pirosodni kezdett a vér sebes áramlásától. Már emelte a kezét, hogy rátegye a fejre, oda ahol ritka a haj és az egész szívével, az egész lelkével megsimogassa, amikor a száj otthagytá a karját és a szem újra a szemébe mélyedett.

— Éva... — mondta furcsán vibráló hangon — lehetne az, nem félne maga attól, ha ennek... ennek a mi legelső ölelkezésünknek... következménye lenne?

Az asszony, mint akit villamosáram ért, össze-rezdült.

— Hogyan... gondolja ezt?...

— Úgy, ahogyan mondom... Úgy, hogy maga egyedül van... Úgy, hogy az első napon, az első

találkozáson éreztem, az élete legnagyobb sebe, hogy nincs gyereke. — Két kezébe fogta az asszony kezét. — Éva... El tudja képzelni, milyen gyerek születne ebből a tűzből? Ebből, amely egy hónapja ég mindkettőnkben, és amely olyan álomkórossá tett engem, mint egy húszéves diákot. — Mindig forróbban, mindig gyorsabban beszélt. — Éva... A maga szépségét kapná és az én eszemet... A maga sugárzó, évszázadokon át kifinomult lényét, és az én erőmet... Éva... — és a hangjában vibrált, zengett az öröm, vágy — lehetne az, *hogy a maga fia... az én fiam legyen...*

Éva szédülten, kábultan ült a helyén. Úgy, mint a lovas, akivel a ló szakadék felé vágat. Lehúnyta a szemét. *Gyerek...* Ebből az ölelésből gyerek... Ettől a férfitől *gyerek...* Az élete álma... A szíve száz helyen vert... A mellében... nyakában... torkában... halántékában... mindenütt... És minden verés, minden dobbanás csak egy szót vert: — *gyerek... gyerek... gyerek...*

A férfi felnézett rá. Olyan nézéssel, ahogy a halálosan vágott dolgokra néz az ember.

— Éva... — és a hangja rekedt volt. — Nem bánná? Mondja, nem bánná... ha lenne?

Az asszony száraz szája alig hallhatóan súgta:

— De hogyan?... Mit mondanék?... Az embereknek?... A barátaimnak?...

— Semmit... Amikor szükség volna rá, elutazna... Elvinném valahova, külföldre... És ha túl lenne mindenem, visszahoznám. S egy év múlva... magához venné a kicsit. Azt mondaná, nem akar

egyedül lenni. Akar valakit, aki magához tartozik. És örökbefogadná.

Az asszony remegett. —

Olyan egyszerűnek tetszett az egész. Szinte magától értetődőnek. Hát persze. Elmegy. Négy, öt hónapra. Azután visszajön. A kicsit elhelyezi nagyon jó helyre és később magához veszi. Ó milyen boldog lesz. Milyen határtalanul boldog. S milyen boldoggá teszi a férfit is... De hiszen... — és hirtelen ellenérv ébredt benne. — Neki már van gyermeke. Három. Felnőtt gyerekek. Nagyok. — És mint mikor az őszi hideg szél végigsüvíti a virágok között, lehervadt az öröme.

— Mi az? — kérdezte a férfi, mert a kezében fekvő kézen érezte az elernyedést. — Nem lehet? Nem meri?

— De igen... susogta az asszony. — Merem. De minek magának? Magának van... három.

— Mert szépet akarok. Szépet. Ilyen szépet, mint maga. Szőkét és kékszeműt és ilyen sudárderekűt, — mondta mohón és észre sem vette, mennyi minden volt a hangja mögött.

De az asszony észrevette. És újra fellobbant benne az öröm, a vágy... Szőke, kékszemű, gyönyörű gyerek. A karjába tenné és azt mondaná neki: — Nézd... olyan, amilyent kívántál... És én!!! én!!! én adom neked!!!

Két karját a férfi nyaka köré fonta. Forrón. Nagyon forrón. És most először, ő nézett mélyen, nagyon mélyen a szemébe.

— Igen... — mondta.

A férfi, mintha rúgó lökte volna fel, felpattant.

Megfogta az asszony két meztelen vállát, keze végigcsúszott a karjain, azután hirtelen magához rántotta.

A fejük egyvonalban volt, a szájuk egymás előtt izzott és a testük egymásnak feszült.

— Ha tudnád mennyire szeretlek — süttött a férfi hangja. — Most... most... hogy ezt az igent mondtad... Hogy merted... tudtad mondani... és hogy mered a legnagyobbat tenni értem, amit asszony férfiért tehet.

— Merem... — remegte az asszony. — Szőke gyerek... Szőke... kékszemű... olyan, mint én... és olyan, mint te...

A két száj egymásbaolvadt... Olyan forrón, perzselőn, mint mikor két tűz találkozik. És egymáson maradt percekig, órákig, addig, amíg ki nem szikkadt, és amíg a két ember szédülten, mint akik alól kirántották a talajt, tántorogni kezdett.

Akkor a férfi, akinek csupa izzás volt a feje, megfogta a fekete veloursifon ruhavállát, és a vékony karokon át letolta a csípők felé. Pillanattal később az egész ruha a földön feküdt és az asszony ott állt fedetlen felső testtel, majdnem teljesen ruhátlanul.

A férfi térdreesett előtte. Fejét hozzászorította a térdeihez, végigvitte a lábszárain, megpihentette a karcsú csípőn, feltornáztatta a kis mellekig és beágyazta közéjük. És közben beszélt. Forró, deliriumos szavakat, amelyeknek semmi értelmük sem volt, amelyeknek semmi közük sem volt egymáshoz, de amelyeket az asszony értett, és amelyeket minden asszony ért, aki előtt így térdel a férfi, akit szeret.

Mind a kettőnek csukva volt a szeme... A forró szemhéjak, mint redőnyök zuhantak az elborult szemekre. Nem akartak, nem bírták látni. Ki akarták rekeszteni magukból a világot, hogy annál jobban láthassák egymást. Csak egymást... Mindegyik megsemmisült és csak a másiknak élt. Ketten voltak... de egyik volt a másik... és a másik volt az én...

Az asszonynak a szíve ott vert a férfi szája alatt. Az hallgatta darabig, próbálta megkülönböztetni, melyik dobolás jön az asszony szívéből és melyik az ő halántékából, de nem tudta... Dobolást érzett... zúgást érzett... feszülést a halántékában... mellében... az egész testében és tűzfolyamot az ereiben.

Már régen nem tudta hol van, régen nem tudta mit csinál. Vitte, ragadta az örök erő, értelmét elhomályosította a *vörös köd*, játék volt, falevél volt, amelynek kell ez a szédület, ez a bársonyos kábulat, hogy isten és rabszolga lehessen. Kell mentségnek, és magyarázatnak, és bátorságnak és... és... szalmaszálnak a két part... a lét... és a nemlét két partja között.

És mert kell... és mert ehhez minden kell... és mert a minden is kevés, a száj elkezdett lassan kúszni a kis mell felé. A szem csukva volt, de a száj látott. Látta a kis mellet, amelyet a szívdobogás remegtetett. És amikor elérte, elnyiltan rátapadt.

Az asszony csukott szájjal, sóhajtvá feljajdult. Nem kifelé. Befelé. Olyan volt ez a halk hang, mint kegyelemkérés vagy könyörgés... Hogy ne...! ne tovább!... Vagy: még!... még!... Hiszen úgylis

csak egy perc... egy pillanat még az élet... Egy, mert ezt... amit most érez... úgy sem lehet tovább bírni, mint egy percig, vagy pillanatig.

A férfi térdelő helyzetében is megingott a hangra. Két karja szinte belemélyedt az asszony derekába és hasonló, befelé hangzó hang bűgött fel benne. Azután elvált a szája a mellől, felkapta az asszonyt és letette a vörös rózsaszírommal teleszített ágyra.

15.

Reggel az asszony volt, aki először ébredt. Mikor a szemét felnyitotta, nem tudta hol van. Nem ismerte meg a kék falat és idegen volt a fehér ágynemű is. És akkor egyszerre meghallotta a férfi lélegzését. A mély, nyugodt, egészséges lélegzést, amely csendesen emelgette boltozatos mellét.

És rátört az öröm. Szeméből kiröppent az álom és lassan, nagyon lassan felkönyökölt.

A férfi nem vette észre. Aludt, mint a játékban elfáradt gyerek, vagy a sportban kimerült diák.

Éva nézte... És ahogy nézte, életet kapott benne az este minden mozzanata. A szavak, amelyeket a fülébe susogott, a hangok, amelyek kibuktak, kibugyogtak a száján, a csókjai, amelyek még hajnalban is mohók, éhesek, követelők voltak, és az ölelése, amely mint a számum a falevelet felkapta és vitte ismeretlen világok ismeretlen partjai felé.

Nézte volna így tovább, órákig, addig, amíg föl nem ébred, amíg ki nem repül szeméből az álom, amíg nagy szájával és mély szemével rá nem moso-

lyog, de eszébe jutott, hogy borzas és hogy borzasan egyetlen asszony sem szép.

Felemelte hát a könnyű pehelytakarót és alig több mozgással, mint egy nagy cica és alig több zajjal, mint egy szőnyegre hulló ruhadarab, kisiklott az ágyból és besuhant a fürdőszobába.

Szeretett volna megfürödni, esalta, húzta a langyos fürdő gondolata, de félt, hogy a férfi felébred a víz zuhogására. Végigmosta hát magát kölnivízzel, száját öblített, púdert tett az arcára, rendbehozta haját és a gyűrött, hervadt hálóing helyett másikba bújt.

Mikor kiment, a férfi már cigarettázott. Nevetett a szája, a szeme és a hangjában játékos korholás volt.

— Megszökött... Alig, hogy elaludtam, máris megszökött. — És nagy, széles mozdulattal, karjának egyetlen lendületével újra maga mellé vonta az asszonyt.

Mikor a frissen fésült fej leesett melléje a párnára, maga felé fordította, gyengéden megfogta az állát, nézte az arcát, szemét, azután megkérdezte:

— Szeret?

— Határtalanul.

— Mert azt tudja úgye, hogy kell szeretnie? Kell, mert maga tegnaptól az enyém. Egészen és végérvényesen az enyém.

— És ugyanúgy az enyém maga is? — Ez csak úgy, függetlenül az akaratától, csúszott ki a száján.

— Még jobban.

Az asszony lassan ingatta a fejét.

— Nem lehet. Nem lehet jobban. Én kizáróla-

gosan a magáé vagyok. Engem nem köt sehol semmi, senki. Magát igen. Ezer szál. Asszonyhoz, gyerekekhez, hivatáshoz, politikához. Hogyan mondhatja hát, hogy jobban?

— Mert jobban. Mert a család független ettől, és mert a munka, a politika csak azért kell, hogy a szerelemig kitöltse az időt, és a szerelmet még szebbé, még kívánatosabbá tegye. Ne gondoljon hát ezekre. Csak arra, hogy együtt vagyunk, hogy ez a szoba egy kis sziget a végtelen óceánon, hogy rajtunk kívül nincs itt senki, hogy a feje a karomon fekszik és hogy nagyon... nagyon... nem is tudja milyen nagyon... szeretem.

És a mély szemek újra ködösek lettek és messze, végtelen messze a mélyükön újra kigyúlt a csöppnyi, sárga fény. Amelyben, mint minden sárgában benne van a vörös és amely a szív minden dobbanásától, a forró, piros vér minden áramlásától vörösebb és vörösebb lesz. Addig, egészen addig, amig egyetlen szín van már csak a világon: a vörös...

*

Dél körül megéheztek.

— Most jön a taktika, — nevetett bűgön az asszony. — Maga bemegy a fürdőszobába, beleül a vízbe, vagy borotválkozik, én meg reggeliért csengetek.

Mire a pincér bejött, megigazította az ágyat, lefeküdt, és könyvvel a kezében várakozott.

Tíz perc alatt ott volt a reggeli. Nagy ezüsttál-cán: tea, vaj, tojás, méz. A pincér letette az asztalra és az ágyhoz tolta.

— Remek, — mondta a férfi, mikor frissen borotválva, pomádétól illatosan kijött a fürdőszobából. — Olyan éhes vagyok, mint egy állatsereglet.

— Akkor legalább elfogy az is, ami tegnapról maradt. A sonka és pástétom.

El is fogyott. A tálcát odatették térdükre az ágyra, és reggeliztek.

Az asszony evett, és a férfit nézte. — Kétszáz foga van, — nevetett befelé. — Kétszáz éles, éhes foga. És az mind enni akar. Adott hát neki. Kente a pirítósokat és rakta rájuk a sonkaszeleteket.

A férfi mindent lenyelt. Teát, sonkát, pástétomot. Úgy evett, ahogy szeretett. Mindent kiélvezve, sokat, mohón, szinte csillapíthatatlanul.

— Nincs több, — mondta egyszerre az asszony és az éhes szájba beledugta az utolsó lazacszeletet.

A férfi eldőlt az ágyon.

— Nem baj. Csak az a baj, hogy most fel kell kelni és visszamenni a világba, az életbe. Vissza kell menni. estig. — Ujjai az asszony karján futkostak. — De este újra itt leszek. Vár?

— Nem... Csak azt várjuk, aki elment. És én úgy töltöm a délutánt, mintha velem volna. Mintha aludna itt szépen, fáradtan, nem beszélne, és este, mikor jön, hirtelen felébredne. De nemcsak a mai délutánt töltöm így. Ezután minden délelőttöt és minden délutánt. Akár velem lesz, akár nem, mindig érezni fogom, és akármikor is lép be, mindig úgy veszem, mintha éppen az előbb távozott volna.

— Köszönöm, édes. — A feje mellé húzta a fejét. — Boldog?

A két arc összesímul.

— Végtelenül. Ma lettem asszony és ma tudom csak, mi a szerelem.

A férfi hirtelen felült.

— Igazán mondja ezt?

A barnás arcban ragyogó kék iriszt elfutotta a harmat.

— Nagyon igazán. Ma tudom csak, hogy mennyire igazán. Ma tudom, hogy a házasság nem tett asszonnyá, és hogy szerelemből adni magunkat: megistenülés, szerelem nélkül: szégyenteljes áldozat.

— Édes... édes... — simogatta a könnyes arcot a férfi. — Nem is tudja, milyen nagy ajándékot adott most nekem.

— És maga se tudja, mekkora az, amit nekem adott, — mondta nagyon halkán az asszony és az ajkait hirtelen a fehér férfikézre szorította.

16.

Karácsony után — mert a férfi volt a nagyobb gyerek kettőjük között — új játékot talált ki a férfi. Nem tudott élni játék nélkül. Éppen úgy nem, mint szerelem nélkül. A játék kellett, hogy szebbé tegye a szerelmet, a szerelem, hogy szebbé tegye az életet.

A délután egy részét mindennap együtt töltötték, és legalább fél órát beszélgettek naponta telefonon. De ez nem volt elég. Kellott hozzá valami szokatlan, valami új.

Kitalálta hát, hogy mindennap úgy éjfél körül, az ágyból felhívja még Évát. Az ágyból... A felesége mellől... De mert ott nem beszélhetett, vagy csak rövid, sablónos szavakat mondhatott, Évának kellett beszélnie. — Az a fontos, hogy a hangját hall-

jam, — mondta. — Úgy a párnára hajtva a fejemet. Tudja, milyen jó az? — és megfogta és hátraszorította a vállait. — Az, ha a kagyló a fülemben van és hallom a hangját... Mintha a fülemben susogna... És ha szépeket mond... ha megtehetem... néha felkelek és ide szaladok... Aszerint beszéljen hát... Csak akkor mondjon nagyon szépeket, ha azt akarja, hogy jöjjenek...

Igy kezdődött a játék... Éva beszélt, a férfi hallgatott. De mert így nagyon egyoldalú volt, és mert a — köszönöm kolléga úr... újra kérem... nem értettem... igen... nem... stb. szavak a kevés választék mellett kezdtek sablonossá válni, mindenféleivel színesítette, hogy a lehetőséghez képest ő is minél többet kapjon.

Ha Éva elmondta, hogy mennyire szereti, milyen kevés volt a délután együtt töltött óra, és milyen nagyon szeretné, ha most... ebben a percben megcsókolhatná, a férfi halk, lenyomott fojtott hangon mondta: — én is... nagyon... De mert ez sem volt elég, Éva helesusogta a telefonba: — csókoljon meg... Most... A férfi belecsókolt a kagylóba. Azután, mert Évának egy-egy kérdésére sehogysem tudta úgy megfogalmazni a választ, hogy feltűnő ne legyen, Éva azt indítványozta, ha nem tetszik a dolog, sóhajtson egyet, ha tetszik kettőt. A férfi ötöt sóhajtott. Mélyet, nagyot. Olyan nagyot, hogy az asszony válaszképen halkan belenevetett a telefonba.

Fel is olvasott néha. Rendesen verseket, mert a verset mindketten nagyon szerették. Ezeket úgy rendelte meg a férfi, mintha törvényekről, paragrafusokról volna szó. És mert az író nevét nem lehetett be-

mondani, a könyvtáblák színét mondta be. — Fekete bőr. — Éva erre levette a könyvvállványról Adyt. — Negyvenegy, — hallatszott az utasítás. — Éva fel lapozta a könyvet — *Gare de l'Est-en*. — Igen, — jött a válasz.

Olvasott... Mikor a tizenhárom versszaknak a végére ért, jött a másik megrendelés. Negyvenhat... *A csókok átka*... Ezt is elolvasta. Lassan, egészen csendes, hangsúlytalan hangon. Csak úgy, mintha magának mondaná. Tompán, színtelenül futottak a szavak az egyik kagylótól a másikhoz, a szájtól a fülhöz, és mégis... gyujtottak. Volt ebben a helyzetben, ezekben a felolvasásokban, beszélgetésekben valami egészen különös furcsa erotika. Mert túl azon, hogy rendesen mind a ketten ágyban voltak, így a férfi mellett kartávolságnyira ott feküdt a felesége is, átforrósító volt egyedül beszélni és hallgatni ugyancsak egyedül. Így sokkal jobban, sokkal őszintébben lehetett beszélni, mint akkor, mikor egymás mellett voltak. Így nem lehetett a beszédet kérdéssel és csókkal megakasztani, és nem lehetett simogatással elveszítettetni a gondolatmenetet. Hallgatni kellett szó nélkül, megszakítás nélkül, s ha nagyon sok volt már a forróság, legfeljebb sóhajtani lehetett, vagy halkán belecsókolni a telefonkagylóba.

Nagyon szerették ezt a játékot. Éva azért, mert soha nem fogyott ki a mondanivalóból és mert amit nem tudott, talán nem is mert szemtől-szembe elmondani, azt így elmondhatta. A férfi meg azért, mert ha otthon is volt, Éva hangját hallhatta utoljára elalvás előtt.

Egyetlen este sem hiányoztak ezek a telefonálá-

sok. Éva nagyon ritkán ment el hazulról, a férfi nagyon sokszor. De ez mindegy volt. Kati minden este bevitte a hálószobába a telefont és Éva biztosra vette, ha éjfél után, vagy később is, de szólni fog.

És jó volt, hogy szólt. A két kis csengés — mert a harmadikig nagyon ritkán jutott el, arra rendszeren felkapta már — orvosság lett és menedék... Orvosság a kínzó gondolatok és menedék önmaga ellen. Mert ha boldog is volt, ha magános élete tartalmat, életet is nyert a férfival, ha az tökéletesen le is kötötte benne nemcsak az asszonyt, hanem az embert is, nagyon sok órája volt, amikor vigasztalanul boldogtalannak érezte magát.

Vigasztalanul boldogtalannak, mert lassanként megismerte a felemás helyzetnek minden átkos oldalát. Megtanulta, hogy azért kell mindig a rosszul világitott utcákon sétálniok, mert a főútvonalakon, igen... igen... Ő... az asszony kompromittálná a férfit és nem megfordítva... És ezzel együtt megértette azt is, hogy az asszony részére sohasem az az *igazi melléktuca, ha illegitim kapcsolatban van valakivel, hanem az, amikor az a valaki... nem szabad...* Mert ez eredményez minden bántót, megalázót és keserűt... Az örök bujkálásokat, a kis kocsmái vacsorákat, a férfi örök kémlelő pillantásait, amelyekkel ajtók felé néz, és elfordulásait, ha egy-egy ismerős feltűnik a látóhatáron. Azt, hogy soha színházba, hangversenyre, moziba nem mehetnek együtt, hogy a legkedvesebb beszélgetések alatt a férfi sokszor idegesen az óráját nézi, mert a feleségét kell valahol megvárni és hogy neki mindig előre be kell mondania a vendégei névsorát.

Mikor ez utóbbinak az oka felől először érdeklődött, a férfi homlokára két mély redő futott.

— Mindig kell, hogy tudjam, kik vannak magánál, — mondta — mert hátha közös ismerősök is vannak. S ha vannak, én természetsszerűleg nem jöhetnek.

— De hát miért? — képedt el az asszony. — Hiszen az nem mond semmit. Közös ismerősökkel bárhol találkozhat.

— Bárhol igen. De itt nem. Nem akarom, hogy eestleg valaki elszólja magát és nekem odahaza kellemetlenségem legyen.

Éva ebből megtudta, hogy *a kellemetlenséget, a bántó, megalázó részt neki kell vállalnia. Hogy a férfi, minden férfi csak ott vállal kötelezettséget, ahol kötelessége is van*, és hogy ez a kötelességvállalást, mint a béklyót, csak a törvény ereje rakhatja rá.

Hát ezért, meg ilyesmikért kellett és volt jó az a késői telefonjáték. Meg minden... Minden simogatás, minden dédelgető, becéző szó. Altatónak kellett és csitítónak. Orvosságnak az esetleges kis, holnapi, a helyzetből folyó arcullegyintések ellen és vigasztalásnak az esetleges tegnapiért. Mert nem volt elég, hogy majdnem mindennap meg kellett verekednie ilyen dolgokkal, állandóan verekednie kellett önmagával is. Majdnem állandóan marta a félelem a férfi állhatatlansága miatt és a legforróbb órák után is remegve nézett a holnap elé.

Hogy a férfi észrevette-e ezeket az érzéseket, számot adott-e magának róluk, nem tudta, nem kérdezte. De mert beszélni kellett ezekről a dolgokról, mert le

kellett vezetnie magában azt, ami fájt, megint és ismét megint a naplóhoz menekült.

A napló volt és maradt a legbizalmasabb barát, amely meghallgatta minden keserűségét és letörölte minden könnyét. De a napló volt örömeinek, boldogságának a letéteményese, töprengéseinek az őrzője is. Mindenről tudott, mindent ismert. És mindent a legmezítelenebb őszinteségében.

Igy ...

Január 20.

Ma, mert nem éreztem egészen jól magam, ágyban maradtam. Gábor drága volt. Kétszer jött. Háromkor és hatkor. A fekete után olyan volt, mint álmos gyerek. Nyűgös. Le akart feküdni.

— Kamzsik¹ ... — mondta a szigeti hangon és ezzel a szóval visszaigazította öt héttel az idő kerekét. Visszaigazította azokra a napokra, amelyeken kiszaladt hozzám s amelyeken olyan sokszor súgta önfeledten, miközben magához ölelt: zerge ...

Ha valaki megkérdezné tőlem, hogy abban az öt napban, amelynek felét együtt töltöttük, mi volt nekem a legdrágább és mit kívánnék vissza legjobban, bizonyos, hogy csodálkozására nem azt mondanám: — a mámoros órák szédületét, hanem azt: — a teljes testi, lelki közöséget.

Azt, hogy csak ki kellett nyujtani a kezemet utána és elértem ... Azt, hogy csak kérdeznem

¹) Szláv szó: zergét jelent.

kellett és megkaptam a feleletet. Mindig.. mindenre.

Pedig sokat kérdeztem akkor... Nagy dolgokat, nehezeket. Kellett, hogy kérdezzek, mert kellett, hogy belelássak kicsit. Beleláttam-e? nem tudom... Mindig másnak láttam. Mindig újnak. Az öt napon keresztül a riadt gyerektől a szerelmes diákiig, az okos, hideg agyú tudósig, előrelátó politikusig, érző, melegszívű emberig, józan filozófusig, pillanatok alatt elhatározást változtató, szeszélyes valakiig: minden volt... mindenki volt... Olyan volt, mint a kaméleon. Mindig más és mindig egy... Meg fogom-e ismerhetni valaha, eljutok-e oda valaha, hogy a külsejét, úgy mint a diónak a héját, feltörhetem és megnézhetem mögötte... a z e m b e r t...

— Ez vagyok — mondta azon az emlékezetes délutánon, mikor a Pétertől hallottak egy részét elismételtem neki.

Ha tényleg az... vagy csak az... irgalmazzon nekem az Isten.

17.

— Legyen nyugodt, szívem, minden úgy fog menni, mint a karikacsapás — mondta Gábor és csendesítőn, kedveskedően simogatta az asszony haját.

— Tudja, hogy sokszor gondoltam: bár el se kezdtük volna az egészet.

— De miért? — csodálkozott a férfi.

— Irtózom a nyilvánosságtól. És most minden lap beszél majd rólam, foglalkozik velem.

— Ahogy magával foglalkoznak, abban nem lesz bántó.

— De abban lehet, ahogy Istvánnal foglalkoznak. És azt sem akarom.

— Vele sem foglalkozhatnak bántón. Legfeljebb az derül ki, hogy az esés következtében tényleg beszámíthatatlan lett.

— Miért? Kiderülhet más is?

A férfi arca sokatmondó kifejezést öltött.

— Ha az ember hozzányúl egy ügyhöz, sohasem lehet tudni, mi kerül elő. Néha éppen az, amit legkevésbé várunk.

Kati a szobába nyitott.

— Imre nagyságos úr — jelentette.

A férfi felállt.

— Maradjon — kérte Éva. — És hallgassa végig a megbeszélésünket.

— Nem lehet. Mikor lent voltam, bankigazgatónak mutattam be magam. Nem szeretném hát, és nem is volna előnyös, ha kilétem már a tárgyalás előtt kiderülne.

— Akkor menjen a másik szobába. Nem fog találkozni vele, de hallani fog mindent.

— Nem tudja mit akar?

— Fogalmam sincs.

— Ne ígérjen semmit, ne menjen bele semmi alkuba, még kevésbé írjon alá valamit. — És bement és behúzta az ajtót.

Rögtön azután belépett Imre is. Nagyon megviseltnek látszott és a tekintete még jobban röpködött.

— Ne haragudjon, Éva, hogy zavarom — kezdte.
— De kell. — És rögtön a tárgyra tért. — Nagyon szeretném jobb belátásra bírni.

— Hogy érti ezt?

— Úgy, hogy vonja vissza a pert.

— Vonjam vissza? Miért?

— Hogy ne hurcolja meg István emlékét.

— Az ügyvédem megnyugtató, hogy István emlékét semmi sérelem nem éri.

— Az ügyvéd...! — mondta szinte dühvel — az ugratta bele magát ebbe az ügybe. Dehát természetes. Abból él.

— Téved — tiltakozott az asszony. — Én kerestem fel és kértem a tanácsát.

— Ami azzá nőtte ki magát, hogy holnap meghurcolják István emlékét.

— Nem hurcolják meg. István emléke nekem van olyan drága, mint magának, és én nem mennék bele semmibe, ami az ő emlékének árthat.

— Azért nem értem, miért csinálta ezt. Szükséget látott? Százszor mondtam, annyi pénzt adok, amennyit akar.

Az asszony felállt.

— Ha így folytatja, nem hallgatom tovább.

— Bocsásson meg — kérte megjuhászodva a férfi. — És hallgassa meg az ajánlatomat.

— Ne vegye rossznéven, nem hallgathatom.

— De igen. Kell — erőszakoskodott. — Éva, — folytatta azután egészen más hangon — lemondok a birtok feléről a maga javára, csak vonja vissza azt az átkozott pert.

Az asszony elképedt. Alig hitt a fülének. De éppen mert olyan nagy, váratlan és értelmetlen volt az ajánlat, valami nem rendes dolgot sejtett mögötte. Kitért hát.

— Én semmit sem tehetek egyedül — mondta.
— Majd beszélek az ügyvédemmel.

— De elvben... nincs a dolog ellen kifogása?

Az asszony már azt akarta mondani, hogy de igen, elvben is van. Mert tőle nem fogad el semmit és mert az ajánlat olyan nagy, hogy semmi esetre sem takarhat becsületos dolgot. De azután eszébe jutott, hogy Gábor egyszer azt mondta neki: — a véleményét őszintén csak a legjobb barátainak mondhatja meg az ember... Nem mondta meg hát, hanem ráhagyta.

— Elvben nincs.

A férfi arca felderült.

— Akkor rendben van. Ezt a véleményt az ügyvédjének is el kell fogadnia.

— Igyekezni fogok, hogy elfogadja.

— Köszönöm, Éva, — és kezét csókolt. — De nem vagyok készen.

Az asszony szeretett volna már kész lenni a dologon, siettetni akarta hát.

— Csak nem akarja valamilyen címen a birtoknak a másik felét is felajánlani? — kérdezte mosolyogva.

— De éppen azt akarom — mondta kicsit csodálkozva a férfi, hogy a gondolatát kitalálták.

— Na ne mondja — és nevetett

— Ne nevéssen, Éva. A kezét kérem. — Forró lett a hangja. — Hiszen tudja, régen tudja, hogy szeretem.

— Igen, ezt tudom — mondta az asszony. — De nem megyek férjhez többet.

A férfi arca elsötétült.

— Egyedül akar maradni? Ilyen fiatalon?

— Egyedül.

— Miért?

— Jól érzem így magam és félek egy második házasságtól.

— Ne féljen. — És olyan lágy, meleg lett a hangja, mint a bársony. — Nagyon fogom szeretni és nagyon boldoggá teszem.

— Boldogok csak akkor lehetünk Imre, ha szeretünk — mondta mély érzéssel az asszony. — És én nem szeretem magát.

A férfi fölállt.

— Én várok, Éva. Mindíg várok. És engem mindig megtalál.

— Ez jólesik, Imre. A magányban szükségem van a jó barátira.

A férfi kezét csókolt. Azután megint, valami furcsa, elsötétült tekintettel az asszonyra nézett.

— Szeretném, Éva, ha holnap délelőtt nem látnók egymást viszont.

— De hiszen én sem akarom — mondta az asszony, a tárgyalásról megfélekedve.

— Akkor rendben van. Beszélje meg a dolgot az ügyvédjével és vonassa vissza a pert.

— Szó sem lehet a dologról — mondta Gábor, mikor kijött. — Aki ilyen ajánlatot tesz, annak kényszerítő oka van erre.

— Mire gondol?

— Egyelőre semmi konkrétumra. De holnap majd kiderül. — Azután átölelte az asszonyt. — De most hagyjuk ezt, angyalkám. — A többi az én dolgom. Inkább azt mondja meg, szeret-e még úgy, mint három hónap előtt?

— Nem... — mondta a szemébe nézve az asszony. — Sokkal jobban szeretem... S ahogy ismerem magamat és ismerem magát, a súlyosbító körülmények ellenére is tudom, hogy három hónap múlva még jobban fogom szeretni.

— Nem hiszem — mondta nagyon komolyan a férfi.

— Miért? — és szinte megrettent.

— Mert... mert... — és a lelke legfenekéig nézett.

— Nem értem.

— Emlékszik a szigeti első esti nagy és komoly beszélgetésünkre?

Az asszonynak sápadt lett az arca.

— Emlékszem...

— Nos? Mi van az ígérettel?

Éva mind a két karjával átölelte a férfi nyakát és az egész szíve, az egész élete, lelke, szerelme a szemében ragyogott, mikor mondta:

— Már régen szerettem volna erről beszélni, szívem. De nem akartam én kezdeni a dolgot. És most... ma... hagyjuk... Addig is azonban, amíg egy nagyon nyugodt órában beszélünk róla, higgye

el... nagyon kérem, higgye el... nem gyávaságból... nem nyárspolgárságból változtattam meg az elhatározásomat.

— Megváltoztatta?

Az asszony nem mert igent mondani. Félig igaz választ adott hát.

— Ez nemcsak akarat kérdése, Gábor.

A férfi feje leesett.

— Igen... tudom... — mondta halkán, visszaneéző hangon. — De... az az első... az a legelső ölelés...

18.

— Hát hogy is volt csak az a végrendelet? — kérdezte a bíró, özvegy Káldy Istvánné és Káldy Imre kihallgatása után a végrendelet harmadik tanuját: Teleki Pál gazdát. Az első tanu: Nagy István kántortanító ugyanis orvosi bizonyítványt küldött maga helyett, Szabó Károly vendéglős meg már túl volt a kihallgatáson.

A szép szál, egészséges paraszt tisztelettudóan állott a félelmetes testület, a bíróság előtt. Félelmetes kellett, hogy legyen, mert mielőtt feljött, itt a sarkon még felhajtott szíverősítőnek egy deci szilvóriumot. Mert hát hiába, ha nincs igazándibul bűnbe az ember és ha csak a más ügyibe is köll ideállnia, igaz, nem egészen tisztán, azért az mégse szegény embernek való. A törvényen csak az úr észjárása igazodik el. Még a se mindig.

— Az úgy vót, megkövetem tisztelettel, — kezdte — hogy mikor azon a szerencsétlen napon a nagysá-

gos úr a répaszedőknél beszélt velem, azt mondta, hogy most elmegy a kereszturi dűlőbe, azután haza és hogy arra én is legyek a kastélyba, hogy a nap-számpénzt odaadhassa. Hát ott is vótam. Még előbb is, mint hazakerült, illetőleg hazahozták.

— Ki hozta haza?

— A tanító úr, meg a kocsmáros. Azok találták meg a csipkerekai vasúti tötés mellett, az árokszálen, amikor borér mentek.

— Hát aztán, hogyan lett a végrendelet?

— Hát az úgy lett, kérem, hogy mikor a nagyságos urat szegényt bekötözte a doktor úr és mindenféle erősítéseket adott neki, meg inekciókat, a nagyságos úr azt mondta, hogy végrendelkezni akar és hogy a tanító úr írja meg a végrendeletet. Hát a tanító úr azon rendiben meg is írta.

— Hallotta maga, mikor Káldy István lediktálta a végrendeletet és felolvasták, mielőtt aláírta?

— Hogyne hallottam vóna, kérem. Úgy hallottam, mint most a nagyságos bíró urat.

— És hogy beszélt Káldy István, mikor diktált? Úgy, mint akinek teljesen helyén van az esze, vagy úgy, mint aki meghibbant kicsit?

— Hát én nem láttam rajta kérem semmi meghibbanást. Nehezen beszélt ugyan, mert az egész képe össze vót zúzva, meg be vót kötözve, de az elméjének nem hiszem, hogy baja lett vóna.

— Miből gondolja, hogy az elméjének nem volt baja? — szólt most hirtelen közbe az ügyvéd.

— Hát abból kérem, hogy megismert mindannyiunkat. Mikor az utolsó akaratát aláírtuk, még meg is köszönte, kezét is fogott mindannyiunkkal és en-

gem különösképpen meg is kért, hogy mindenben gyámolítsam a nagyságos asszonyt.

— A nagyságos asszonyt? — csapott rá az ügyvéd.

A paraszt zavarba jött. Piros lett az arca és egyik lábáról a másikra nehezedett.

— Hát... illetően az Imre nagyságos urat, kérem alássan — bökte ki.

— Hát most melyiket? — kérdezte az ügyvéd.
— A nagyságos asszonyt, vagy az Imre urat?

— Mind a kettőt.

— Hogyhogy mind a kettőt?

— Hát... — és látszott rajta, hogy töri, kínozza az agyát — hát azt hiszem, hogy úgy gondolta a nagyságos úr, hogy úgyis felestársak lesznek a birtokon.

— Felestársak? De hiszen nem is felesbe hagyta a végrendeletben — mondta megint az ügyvéd.

— Nem hát.

— Hát hogyan hagyta?

A paraszt érezte, hogy hurokba került és szeretett volna kimenekülni belőle. Nézett jobbra, balra, kereste a gazdáját. Végre megtalálta. Ott ült a meghalt gazdája felesége mellett lehajtott fejjel és a keztyűjét gyűrögette. Az ugyan nem szólt egy szót sem. Még csak nem is intett neki. De annál jobban szólt az ügyvéd, Az, amikor látta, hogy nem tudja összedni magát, mégegyszer feladta a kérdést.

— Gondolkozzon csak, hogyan is hagyta.

A paraszt rettenetes kínban volt. Homlokát kiverte a verejték. — A teremtésit! — gondolta — hogy

miért nem mondta meg az úr jobban ezeket a feleleteket.

De nála is nagyobb kínban volt Káldy Imre. Mindig mélyebbre hajtotta a fejét és a Káldy-birtok háromszorosáért sem nézett volna a sógornőjére. De másra sem. Csak egy vágya volt... Nem itt lenni... Bárhol másutt, csak nem itt. Nem ennek az ügyvédnek — és megcsikordult a foga — a háta mögött, aki bankigazgatóként furakodott be hozzá, hogy mindent kiszimatoljon. A lehajtott feje és lehajló szempillája alól egy pillantást vetett a gazdára. — A barom — gondolta. — Pedig ezerszer is a szájába rágtam mindent.

Az ügyvéd sürgette a feleletet.

— Na! Nem emlékszik rá?

— Nem kérem... — nyögte ki lihegve az ember.
— Régen vót.

— Hát akkor mondja el újra az egészet, talán úgy jobban eszébe jut. — Ajánlotta az ügyvéd.

A paraszt kapott rajta. El is kezdte mindjárt.

— Hát én ott vártam a kastély ámbitusán, mikor hozták a nagyságos urat. Merő egy vér vót a feje. Elszalajtottam a doktorért, mink meg lefektettük addig.

— Kik?

— Hát a Terka szobalány, az Imre nagyságos úr, meg én.

— Rendben van. Gyerünk tovább.

— A doktor úr mindenkit kiharancsolt a szobából, csak az Imre nagyságos úr maradt bennt. Mikor azután bekötözte, bementünk mink is.

— Kik?

— A tanító úr, a kocsmáros, meg én.

— A doktor úr is ottmaradt?

— Nem maradt kéröm.

— Miért nem?

— Hát mer egy szülőasszonytól hívták el, aki nagyon rosszul vót és azt mondta, mire a végrendőlet meglesz, újra visszagyün.

— És visszajött?

— Igenis, kérem. Ippeg akkor végzett az Imre nagysáos úr a végrendőlet felolvasásával.

Az ügyvédnek nagyot villant a szeme.

— Azután mit tett az István nagysáos úr?

— Hát bizony rémsíögösen erölködve, de azér aláírta.

— És maguk? Maguk mikor írták alá?

— Hát csak azután — mondta most már egészen nyeregben érezve magát a gazda.

— Kik írták alá?

— A tanító, a kocsmáros, a Lajos kocsis, meg jómagam.

— Hogyan került oda a Lajos kocsis?

— Hát úgy, hogy kiküttünk érte.

De minek kellett a negyedik tanúért kiküldeni, mikor ott bent volt az Imre nagysáos úr?

— Hát azér, mer hogy ű nem akarta aláírni, miután megírta má.

Káldy Imre, mint akit fejbevágtak, fölajdult és a feje egészen a mellére bukott.

Éva elképedten, megrettenten ült mellette. Sajnálta és útálta egyszerre.

A hallgatóság arcán leplezetlen érdeklődés ült, a bírökén stoikus nyugalom, az ügyvédén fölényes diadal.

— Még egy utolsó kérdést, tekintetes királyi törvényszék — kérte. És újra a tanú felé fordult.

— Ki írta meg a végrendeletet?

— Az Imre nagyságos úr.

— Köszönöm. — És leült.

19.

A reggel kilenctől délután háromig tartó tárgyalás után Éva rögtön ágyba feküdt.

— Ha tud, aludjon kicsit, szívem — mondta az autóban Gábor és frissen, tele lendülettel, vitalitással, mintha nem is verekedett volna reggel óta, magához ölelte. — Később feljövök.

— Ez a legfontosabb — szorította meg kezét az asszony.

— Fontosabb, mint az, hogy megnyertük a birtokot?

— Fontosabb, mint a világ valamennyi birtoka együttvéve.

— Drága — és a szájuk egymásba olvadt.

Azután Éva kiszállt.

Kati persze az ajtóban várta. Tele kíváncsisággal és kérdéssel.

Éva, mert halálosan fáradt volt, meg mert végtelenül vágyott az egyedüllét után, csak annyit mondott neki:

— Megnyertük a pert, Katikám. Füzesfalva az enyém.

A jól megtermett asszony felsikoltott az örömtől:

— Jaj drága galambom! — lelkendezett, mi-

közben tízszer is megcsókolta Éva kezét. — De ki-
mondhatalanul nagy szerencse ez. — Azután, mint
aki úgylis tudja, csak a megerősítést várja, megkér-
dezte: — és ugye, a Balázs doktor úrnak köszön-
hetjük?

— Neki — mondta az asszony boldogan, de ez
a boldogság nem a megnyert vagyonnak szólt.

Azután megfürdött és lefeküdt.

Kati gondosan bezárta az ajtót és leszaladt vá-
sárolni. Finom vacsorát akart. Igaz, hogy Éva elfelej-
tette megrendelni, de tudta ő magától is, hogy kell és
mi kell. Tudta, hogy a doktor úr csak a könnyű, fi-
nom dolgokat szereti. Fűszer nélkül. Hagyma, pap-
rika, bors tilos. Vesz hát majd fácánt, vagy ha nem
kap, esetleg pulyka mellét. Finoman megspékeli és
rizst meg almapürét ad hozzá. Előtte: csésze levest,
utána meg vanília- vagy citromkrémet.

Míg Kati kitervelte ezt, Éva, pedig szeretett volna
aludni kicsit, akarva, nem akarva, végiggondolta az
egész tárgyalást.

Szörnyű... — mondta befelé — hogy valaki
ilyesmire vetemedjen, hogy meghamisítson egy vég-
rendeletet. A haldokló fivére végrendeletét. És hogy
utána, mert az a szegény bízik benne, meg mert nincs
ereje már, hogy maga is elolvassa, az egész hazug,
hamis tákolmányt aláírassa vele... Milyen megve-
tendő volt az az ember. — És látta a sógorát, amint
kijön a tanúk padjából és átroskadozik a vádlottakéba.
— Milyen kicsi lett, milyen gyáva, mikor minden ki-
derült és milyen... milyen utolsó, hogy mentségnek
még őt akarta felhasználni. Azt mondta, azért követte
el a hamisítást, mert azt hitte: ha gazdag lesz, hozzá-

megyek... Bitang... Mikor tudta, hogy útalom... hogy gyógyíthatatlanul útalom... És milyen remek volt Gábor. — És forró büszkeség öntötte el a szívét. — Milyen fölényesen forgatta ki a tanút és milyen kivédhetetlenül ismertette be Imrével a bűnt. Hogyan megfogta a saját szavával, milyen tökéletes csapdákat készített neki és hogyan ráolvasott mindent. Úgy mondta el a hamisítás történetét, mintha ott lett volna. — Felsőhajtott. — Így most még valami van, amiért szeretnem kell Amiért még jobban kell szeretnem. Még jobban? Nem lehet... — És úgy érezte, a melegség, amely a férfira gondolással ébredt benne, elterjed egész testében, betölti minden parányi részét és kiszorít minden mást. Hogy nincs benne semmi, csak szerelem... Nagy szerelem... Egy egész életre való.

— Jó estét, drágám! — köszönt rá este a férfi. — Aludt? — és leült az ágya mellé.

— Nem. Gondolkoztam.

— Persze a történelekről.

— Azokról is, meg magáról is.

— Az elsőről ne gondolkodjon. Elég volt eddig, A maga részére ma minden elintéződött, és pedig a legjobban intéződött el.

— Igen... — mondta végtelen hálával — és ezt magának köszönhetem.

— Ne köszönjön szívem semmit. Szeressen... Ez az egyetlen, amit kérek és amit elfogadok. — És magához ölelte a fejét.

A másik szobában edénycsörömpölés hallatszott.

— Velem vacsorázik?

— De még mennyire. Képtelenül éhes vagyok. A

feleségem a gyerekekkel színházba ment, így tizenegyig szabad vagyok.

Olyan megszokott volt az ilyenfajta kijelentés. Mégis belemart Évába. Még mindig belemart.

Megszólalt a telefon.

A férfi az ágyhoz vitte.

— Halló! Te vagy, Anny?

— . . .

— Igen. Győztünk. De szörnyű áron. Hidd el, nincs is örömem benne.

— . . .

— Fel akartok jönni?

Befogta a kagylót, a férfira nézett és halkan mondta: — Bardócz Péter és a felesége.

A férfi intett és az ujjával egyet mutatott.

— Jó. Gyertek, drágáim. Nem baj, hogy ágyban vagyok?

— . . .

— Igen. Úgy egy óra múlva. Pá, szívem.

— Honnan ismeri Bardócz Pétert? — kérdezte a férfi, mikor a telefont a helyére tette.

— Istvánnak katonatársa volt. Sokat voltak nálunk.

— Nekem is jóbarátom Péter. Nagyon rendes és nagyon tehetséges.

Kati betolta a vacsorát. Ragyogott az arca és olyan boldog igyekezettel szolgálta ki a férfit, hogy az végre észrevette.

— Remek a fácán, Kati — dicsérte meg.

Kati belepirult az örömbé.

— Ha még sokkal jobb volna, sem volna elég jó a doktor úrnak.

— Azután miért nem?

— Hát azért kérem, amit ma tetszett csinálni.

— Nem csináltam én semmit. Ültem és hallgattam.

— És azzal az üléssel és hallgatással vissza tetszett szerezni nekünk Füzesfalvát.

— Nem én szereztem azt vissza Kati, hanem az igazság.

— Ej kérem, — és az asztalra tette a feketés gépet — az igazság is csak akkor fog, ha jó kézben van.

*

A festő-házaspár hangos örömmel lépett a szobába. Anny Évát ölelte, Péter Gábor kezét szorongatta.

— Nagyon boldogok vagyunk, öregem — mondta az óriás — hogy visszaszerezted Évának a birtokot. Annak a csirkefogónak a kezében ez is, mint a többi, ebek harmincadjára került volna. És akkor miből él Éva?

Anny beöntötte a feketét.

— Nem volt türelmem az újságot olvasni, — mondta a festő — csak a végét néztem. Hogyan derült ki a család?

— Egyszerűen. Az egyik tanú elszólta magát. Erre az egész dolgot újra legombolyítottuk. Megint elszólta magát. Kibökte, hogy a végrendeletet nem a tanító írta, hanem az elhúnyt öccse. Azután már játék volt az egész. Újra kihallgattuk az öccsét és a tizedik mondatnál kiderült, hogy a neveket megfordította a végrendeletben. A végrendelező azt diktálta: — egész vagyonom, minden ingó és ingatlan jószágom

általános örökösévé feleségemet teszem és reá bízom, hogy ebből illő apanázként öcsémnek milyen összeget biztosítson. Ehelyett Káldy Imre önmagát írta örökösnek és Évát apanázsélvezőnek. Természetes azonban, hogy az eredeti szöveget olvasta fel, így a haldokló a legjobbhiszeműen írta alá.

— De a tanúk — vetette ellene a festő.

A tanúk hamis tanúk voltak. Az egyik kapott egy házat, a másik öt hold földet, a harmadik darab szőlőt, a negyediknek meg kitaníttatta volna Káldy a fiát.

— Ilyenformán megdőlt az axiómád, öregem.

— Miféle axiómám?

— Hát az, amely szerint a hamis tanú megnyeri a pert.

Az ügyvéd nevetett.

— Már az, tudniillik, amelyiknek esze van. Itt azonban egyiknek sem volt. El is vesztette.

— És mi lesz azzal a szerencsétlennel?

— Kap majd három esztendő.

Azután másról beszéltek.

20.

Enyhe, napsütéses áprilisi nap volt, amikor Éva először ment a birtokra. Hetek kellettek, amíg rá tudta szólni magát. Imádta a földet, megdobbant a szíve a gondolatra, hogy a fák tavaszi pompában várják a kertben, hogy a földeken már fakad az élet, hogy az erdőn ibolya dugja ki a fejét, hogy tíz kis csikó született és harmincöt kis borjú, amelyek majd

rábámulnak csillagos koponyájuk alatt ragyogó szemekkel, de megdobbant arra is, hogy Imre fogságban ül és várja az ítéletet.

Ezért szánta rá magát nehezen a leutazásra, Vagyis ezért is. Mert ha ezek az érvek beleestek a mérleg serpenyőjébe, beleesett az is, hogy nem tudta, nem bírta itthagyni Gábort. Még napokra sem. Már nem húzta a régi erővel a föld. Már más vonzás lett úrrá rajta. Gábor . . . Más erő kötötte le. Gábor . . . Nem bírta elképzelni, hogy a teáját egyedül igya meg, hogy ne találkozzanak legalább egyszer naponta és hogy ne beszéljenek telefonon éjtél felé. Annyira húzódozott a lemeneteltől, hogy Gábor meg is kérdezte:

— Nem szereti már a földet?

— Imádom.

— Hát akkor?

— De magát még sokkal jobban.

— Édes angyalom . . . — és apró, kóstolगतó, élvező csókokkal csókolta a szemét, arcát, míg egy nagy éhes csókkal, amely nem kóstolगतott, hanem evett — meg nem állt a száján.

— Maga lemegy holnap, én meg lemegyek holnapután — jelentette ki, mikor vége volt a csóknak.

Most azután ment . . . De milyen szívesen ment. Levitte Katit is, hogy legyen, aki rendszeren ellátja a konyhát.

Kati boldog volt. — Legalább nem adom ki azt a sok drága pénzt minden vacakra — mondta. — Ha lenn leszünk, majd mindig összepakkolok, azután könnyen élünk Pesten.

Füzesfalva nevetett a tavaszi napsütésben. A vetés már beborította a földet, az erdő harsogó zöld ruhában állott őrt két falu között, a gyümölcsös menyasszonyi ruhában álmódzott, s az öreg kastély sárga falán bimbózott a glycina.

Éva félnap alatt befutott mindent. A tizenöt szobát, amelyeken ugyancsak látszott, hogy hosszú idő óta nem lakott benne asszony, a parkot, amelynek minden bokra, rózsafája, mintha bókolt volna felé, a kertet, ahol magára rázta a virágszirmokat, és az istállókat, amelyeknek minden új lakóját nevetve köszöntötte.

A földekre már együtt megyünk Gáborral — gondolta. — És visszasietett a kastélyba, hogy mindenről intézkedjen.

Ő a régi szobáit foglalta el, a férfinak meg közvetlenül az övéi felett egyik vendégszobát hozatta rendbe. És Katival a legaprólékosabban megbeszélte mindent. Két napra. Mert elhatározta, két napot fog kikönyörögni.

*

Másnap reggel megjött a férfi.

Éva, hogy tanúk nélkül fogadhassa, a szobájában várta.

— Drágám, — mondta a férfi, mikor magához ölelte — legyen nagyon boldog ebben a házban.

— Ha maga velem lesz, vagy magára gondolhatok, boldog leszek.

És soká álltak némán összeölelkezve a nyitott

ablak előtt... Kint nevetett a kert. A tavaszi kert. Nedvek, fakadó élet, levél és édes virágillat úszott a levegőben. A feketeterigók kövér giliszta után ugráltak a pázsiton és a fák ágai között Isten legszebb orkesztere zenélt. Millió madár... Különféle boldog, nevető madár. Akik beszéltek egymáshoz,, nevettek egymásra, és ha más is volt a nyelvük, bizonynal megértették egymást.

Valahol, valamelyik bokor mélyén vagy rejtett faágak között a fülemile csattogott. A kis szürke madár, amelynek olyan gyémánttisztán, édesen, melegen és hálásan száll a hangja, mint egyetlen madaré sem. És mikor ez a hang a fátyolos reggeli ég felé repül, belevegyül, mint prímhegedű: a vörösbecy boldog trillája. Pillanattal később: mint második hegedű a fecske trillája. Azután a többi... A sok hegedű, a sok hang. A vadgalamb édes, bűgő csellója, a rigó jókedvű klarinétja, a fakopáncs tempós üstdobja, valami ismeretlen madár reszkető fagottja, a kakuk oboája és hátul, a park mögötti nádasban, a bölömbika mély bőgője.

Nézték, hallgatták... Az egész ragyogó tündérvilágot. Mert az volt. Annyi szépség volt összehalmozva, annyi lélegzetállító gyönyörűség, annyi hang, szín, boldog, fakadó élet, hogy nézésük, hallgatásuk még akkor is meg kellett, hogy fogja a szívet, ha valaki egyedül hallgatja, egyedül nézi. Hát még így, ebben a közelségben azzal, akit szeret.

— Szinte sok... — mondta halk hangon a férfi és karja szorosabbra hurkolódott az asszony derekán. Mert hurok volt. Egyik karjával teljesen körülfonta.

— Igen... paradicsom... És mégis, lássa elkíváncsoztam ebből a paradicsomból. Nem bírtam ezt a sok szépséget, mert egész nap minden csak azt sóhajtott, súgta, mondta, kiáltotta, sikoltotta, ordított, üvöltötte a fülemben, hogy hiába...! Velünk nem pótolod azt... nekünk nem hazudod le azt... ami hiányzik az életedből... Ha megnéztem egy rózsát, ezt mondta. Ha megsimogattam az olajfa ezüstszínű levelét, ezt rezegte. Ha hallgattam a madarakat, ezt fütyülték, ezt énekelték. Ha néztem a folyót, ezt csobogta. És ezt ontotta forróságában a nap, és ezt üzente éjszaka a hold. Minden összeesküdött ellenem. Ha talán nem olyan szép minden, ha mindenről, mindenből nem a boldogság nevet, ha mindenünnen nem a szerelem int felém, talán, itt tudtam volna maradni. Mert akartam... Hígyje el, nagyon akartam. Millió szállal kötöttem magam a munkához, minden percemet kitöltöttem, dolgoztam, hogy utána, mikor leroskadok, fel ne ordítson bennem minden, és az életem, a szívem ne követelje ami kijár neki. Tizenöt évig harcoltam így... Azzal a hátsó, de kitartó hittel, hogy lassanként majd csak mégis agyonverem magamban ezt a csökönyös boldogságszomjúságot. Nem sikerült... Bármit tettem, bármit akartam, mindenütt, mindenből ez ordított felém... Ha spárgaágyat csináltam, és a kövér, vajszínű spárgák kidugták pikkelyes sárga fejüket a földből, az volt rájuk írva: — itt vagyunk, élünk... Ha lovagoltam és a mellem és a csipőm ütemesen ringott a ló lépése szerint, azt kiáltotta: — itt vagyunk és elhervadunk anélkül, hogy csak egyetlen egyszer is boldogan megborzongtunk volna egy érin-

tésre... Balgán azt hittem, hogy ez elmúlik. Hogy ez meghal. Fordítva lett. Ahogy múltak az évek, mindig harsogóbb lett bennem minden. S ezt a harsogást ez a környezet még erősítette. Addig, amíg egy napon el nem futottam. Akkor azt hittem, a szívem hangja, az életem parancsa elől futok, de most már tudom... hogy a szívem... a boldogságom felé futottam.

És lágyan, de az egész lelkével, minden érzésével a férfi arcához szorította az arcát.

21.

Este a kandallóban lobogott a tűz, mikor feketéhez ültek. A kényelmes bőrfotójok lustán, szélesen terjeszkedtek a kandalló és az ernyős lámpa enyhe világosságában és külön kellemes, otthonos szobát adtak a sötét falburkolatú, óriási, komor ebédlőben.

— Fáradt? — kérdezte az asszony, mikor a férfi felé nyujtotta a feketét.

— Nem. — Mosolygott az föl rá. — Csak valami bágyadtság van bennem.

— A tavasz adja.

— Nem inkább a kor?

Az asszony felült a fotój karjára.

— Magának nincs kora és félek nem is lesz.

— Fél? Miért? — és mély hangján röviden felnevetett.

— Mert ha lenne, talán biztosítéknak vehetném, hogy... mellettem marad...

— De drágám... még mindig ez van magában?

— Még mindig... örökké... És valahányszor a korról hallom beszélni, mindig jobban meggyöke-
resedik bennem.

— De miért? Hiszen mióta magát ismerem, nem
gondolok más nőre soha.

— Mert csak az fél annyira a kortól, az öreg-
ségtől, aki fél, hogy az előtte lévő idő már nem lesz
elég mindarra, amire szeretné. — Belebámult a
tűzbe és vontatott hangon kérdezte. — És nagyon
nehéz... csak rám gondolni... csak velem foglal-
kozni?

— Nem nehéz, angyalom — mondta nagyon
őszintén. — Sőt, magátólértetődő. Nagyon szeretem
magát és nagyon sokszor érzem, hogy ebben a sze-
relemben elég, felszívódik, megsemmisül minden sze-
relem, ami volt.

Az asszony még mindig a tűzbe bámult.

— Ez lehetetlen, szívem. Minden lépés, amit
tettünk, minden érzés, amit éreztünk, bennünk van,
mert nyomuk van rajtunk. Én a jövőről beszélek. A
holnapról, amely után félek, hogy a tegnap... ki-
nyújtja a kezét.

— Ne féljen, szívem. Magában annyi van abból,
amit kerestem és ami nekem kell, amennyi eddig
egyetlen asszonyban sem volt. Azt hiszem, ez a ma-
gyarázata annak is, — most ő is a tűzbe bámult —
igen... annak is... hogy olyan végtelenül szeret-
tem volna, ha... gyerekünk lesz... Mert addig soha-
sem akartam, kívántam ezt. Pedig... sok asszonnal
voltam, akinek férje volt és akinél nem lett volna
probléma a dolog. Csak magától akartam... És fáj,
nem is tudom megmondani, mennyire fáj, hogy nem

lehet. Mert úgye, már végleg lemondott róla? — És felnyúlt érte és az ölébe húzta.

Az asszony hozzásímult.

— Azt mondtam magának a multkor, hogy egyszer beszélünk erről a kérdéstről. Akarja, hogy ma beszéljünk róla?

— Ahogy maga akarja, szívem.

— Ott a szigeten az első estén, — kezdte — mikor megpendítette a kérdést, azt hittem, a szívemet szétveti az öröm. Millió hang zendült meg bennem, amely mind azt muzsikálta: gyerek... gyerek... A szoba falának virágmintái gyerekfejkké váltak és a maga szeméből a születendő gyerekek könnyökölt elő. S mikor a magáé lettem, ha a földöntúli boldogságon kívül még lehetett bennem valami, akkor csak a vágy volt... hogy ebből az ölelésből megszülessen a szöke, kékszemű gyerek... a maga fia... Az első délután pedig, amikor magamra maradtam, kiterveztem mindent. Azt is, hogy Bécsbe megyek, mert Bécs közel van és maga gyakran meglátogathat. Azután hetekig abban az álomban éltem. Szivárványos álomban. Egészen addig, amíg egyik este nagyobb társaságban valaki magáról beszélt. Hiszen tudja, mindig vannak emberek, akik arról beszélnek, aki drága nekünk és mindig olyan dolgokat mondanak el, ami legjobban fáj. Akkor is így volt. Az illető elmondta, hogy maga soha, még hónapokig sem maradt senki mellett, mert egyetlen asszony sem tudta annyira kitölteni az idejét, hogy ne jutott volna még másokra is, és hogy magának egyetlen üres délután elég, hogy vadidegen nőért elhagyja a régit... Nem az első eset volt, hogy ilyes-

mit hallottam és bizonyos, nem is az utolsó. De mégis, egy világ omlott össze bennem... Egy világ, amelyet, ha lopva is, ha hazudva is, megépítettem magamnak és amelybe istennek tettem magát és a gyereket. Azon az éjjelen nem aludtam és százszor, ezerszer elmondtam: mégis... minden ellenére is akarom... akarom a gyereket... Hogy legalább valamim... valakim legyen... Azután ugyanannyiszor ismételtam: nem szabad... Nem azért, ha bekövetkezik az, ami eddig mindig bekövetkezett, hogy maga továbbáll és azután már lopva, hazudva se lenne apja a gyermekemnek, hanem azért, mert arra gondoltam: meggyűlölném a gyereket, ha azalatt az idő alatt veszteném el magát, amíg a legnagyobb áldozatot hoztam magáért... Amíg... a gyerekünket vártam... És fölkeltem éjszaka és elégettem a csipkés, apró holmikat, amelyeket itt-ott lopva vásároltam és amelyekkel üres óráimban eljátszottam. S ezzel a halotthamvasztással elhamvasztottam az életem legszebb álmát is. Azt, hogy valaha gyerekem legyen... — Két nagy, tiszta könnyesepp bukott ki a szeméből, végiggördült az arcán, azután leesett a férfi homlokára és azon is végigfutott. Kis, sós, kesernyés folyó, amely égőbb, mint a tűz és maróbb, mint a vitriol, mert azok a felületen égetnek és marnak, ez meg a szívből. Azután kibukott a második, harmadik könny is. Akkor megkeményítette magát és befejezte a gyónást. — Pár napra rá tudtam, hogy egyelőre nincs baj. Később elmentem orvoshoz, hogy azután se legyen. Ez történt...

A tűz közben zsarátnokká vált a kandallóban. Izzó, bíboros halommá, amely ontja a meleget, nem

úgy mint a láng, amelynek csak fénye, színe van inkább. A két ember összeölelkezve nézte a zsarátnokot. Talán nem is testi, hanem lelki összeölelkezésel. Az asszony arra gondolt, hogy pár hét előtt egy magányos éjszakán szintén a tűzbe bámult. Pár csipkés, apró babaholmi elhamvadására. A férfi meg arra, hogy bár tudna már zsarátnok lenni... Forró zsarátnok, lobogó, kapkodó, hamar ellobbanó láng helyett. Mikor megszólalt is ez volt a hangjában.

— Igaza van, szívem. Bár végtelen szomorú, mégis... jól tette, amit tett... Én nem vagyok olyan ember, akiért ezt a végtelen áldozatot meg szabad kísérelni. Bocsásson meg érte. S ha kérhetem valamire, arra kérem, vigyázzon rám. Vigyázzon... és szeressen nagyon... És ha lehet... segítse elfelejteni... a multat.

Azután újra a tűzbe bámult. De nem úgy, mint az előbb. Az előbb csak gondolkozó volt. Most komor. Olyan, mintha nem a tüzet nézné, hanem magába nézne. Mintha viaskodna magában, valamivel, vagy mintha olyan dolgokat látna, melyeket nem jó látni. A szája keményen összezárult és a szeme keskenyre húzódott. Nagy fején, határozott arcán minden vonás éles lett, fájdalmas és kemény.

Az asszony léleketvisszafojtva nézte. Sokszor akart már belelátni, sokszor akarta már a szavai mögött elfogni a gondolatait s. a hallgatása mögött az érzéseit, de soha ennyire, mint most. — Ha tudhatnám, mi van most benne, — dobolt szívében forrón a vágý — olyan közel kerülhetnék hozzá, amilyen közel soha sem hozhat az ölelés, a csók. — És figyelte, nézte. Kitartón, percekig. De mert a férfi

csak nem mozdult, és mert a hallgatás már szinte félelmissé vált, nem bírta tovább. Lassan felemelte a kezét és a férfi kezére tette.

— Mire gondol most és mi van magában? — susogta.

A férfi meg sem mozdult és alig nyílt fel a szája is, amikor válaszolt.

— Rossz... sok rossz... — mondta fakón. Azután hirtelen megragadta az asszony kezét, fejét, mint ijedt gyerek az ölébe fúrta és szinte feljajdult. — Tépje ki! tépje ki belőlem! — könyörgött.

Az asszonynak felsikoltott a szíve.

— Ó — gondolta. — Hogyan szenvedhet most. Hogyan égetheti valami, több valami, amiktől nem szabadulhat. Amik alusznak, mélyen valahol a tudat fenekén, de amíg ilyenkor, ritka, nagyon ritka, magábanéző, magáraébredő pillanatokban, mint letagadhatatlan fografiák, kegyetlenül a szemébe vigyorognak. És mindent adott volna, ha leveheti róla a szenvedést.

— Drágám — kérte. — Ne vádolja magát. Ne, mert mondhatatlanul fáj, ha szenvedni látom. Ami volt, nem lehet meg nem törtéنتé tenni, de valamennyire talán jóvátenni lehet.

— Hiszi? — kérdezte reménykedően. — Hiszi, hogy tiszta maradhat valaki, aki belehempergett a pocsolyába?

— Tiszta nem — mondta szomorún. — De a férfinek talán nincs is szüksége erre. Nincs, mert a tisztaság nagyon sokra kötelez. Sokkal többre, mint amit a férfi kibír. A tisztaság csak az asszonynak való. Annak se mindegyiknek. Csak annak, aki na-

gyon erős. Mert a tisztaság a legnagyobb bilines és aki viselni kényszerül, nem szabadul tőle soha. Ez a tisztaság az, amely nem engedi meg a testnek, a lélek urnájának, hogy belemenjen a sárba. Ez az, amely nem választja ketté a testet és lelket és amely nem hazudja azt, hogy a lélek tiszta maradhat, akkor is, ha a test elpiszkolódott. — Két keze közé vette a férfi fejét. — Mert, édes angyalom, nem maradhat az... A piszkos pohártól piszkos lesz a legkristályosabb forrásvíz is, éppen úgy, ahogy a lélek is örökre viseli a test minden cselekedetének nyomát. Én nem tudom, mi van maga mögött, mint ahogy egyetlen asszony sem tudhatja, mi van a férfi mögött, akit szeret. Én csak azt tudom, hogy maga néha döbbenetesen más, mint tegnap volt vagy tegnapelőtt és én csak keresem, de nem találom ennek a magyarázatát.

— Más? — és ijedten nézett rá.

— Igen. Néha csupa melegség, csupa szív és gyengédség, néha meg rossz, szívtelen, cinikus, komisz. Ilyenkor látom... érzem... hogy nem véletlenül bánt, hanem akarattal... Mintha jólesne magának, mintha erősebbnek, férfiasabbnak, egészségesebbnek érezné magát, hogy bánthat, hogy szenvedni lát, vagy mintha nem érnék magának annyit, hogy ne legyen hozzám csak jó és kedves. Ilyenkor önként, sőt törvényszerűen vetődik fel bennem a kérdés, hogy az adottságokon kívül, mennyire járult hozzá a foglalkozás és... főként a régi élete... a sok nő ahhoz, hogy ilyen... ilyen igazán nem magához méltó legyen.

— Hát azt gondolja, hogy hozzájárultak?

— Szentül hiszem. Hiszen magában annyi szép

van. Annyi tiszta. Annyi rajongás a művészetért, a természetért, annyi fiatal derű, olyan sok lélek, hogy ezeket soha még pillanatokra sem verhetné le magában semmi, ha az életében nem lett volna nagyon sok óra, amikor eldobta, vagy eldobatták magával ezeket.

— És azt hiszi, — s a szeme mélyén és a hangjában félelem bujkált —, hogy ezen már nem lehet segíteni és hogy végig ilyen kettős lényű, kettős lelkű leszek?

— Én hiszek az akaratban, szívem és így hiszek abban is, hogy mindenki olyan, amilyen lenni akar és mindenki azt teszi, amit tenni akar. De maga nem hisz... Maga azt mondja, széltől sodort falevelek vagyunk, és az akarat csupán pusztá szó. Lehellet, amelyet a bennünk lévő diszpozíció és a környezet változtat — *nem tehetek róla, ilyen vagyok*, vagy: — *hiába küzdöttem ellene, ez a természetem* és ezer és ezer hasonlóra. — Mellére esett a feje. — És ez a hite az én átkom, szívem... Az, mert egyetlen pillanatra sem enged szabadulni a gyilkos tudattól, hogy egy nap ez fordítja majd el tőlem és ez ad egyszerűen és könnyen felmentést az elfordulásért. Elég volt, — mondja majd a diszpozíció, és mert a környezet, az ezer és ezer ismeretlen nő is ezt támasztja alá, — mint eddig is mindig — maga enged... és... elhagy engem.

A férfit belülről meglökte valami. Pedig olyan egyszerű volt, amit az asszony mondott. Nem volt benne semmi pátosz, csak halk hangon, színtelenül mondott, de olyan nagyon sokszor megtörtént tény. — Rémes... — gondolta — hogy ez van... Hogy ez lehet... Hogy ilyen asszonyt, mint ez, esetleg itt

lehet hagyni... Egyedül a felelősséggel, a lelkiismeretével, az elromlott, kisiklott életével, a tudattal, hogy igen... hogy hiába hozta meg a legnagyobb áldozatot, a belénevelt és öröklött polgári morál legyőzését. Hogy hiába adott oda mindent, a testét, lelkét, tisztaságát, ugyanazt kapta érte, amit a pénzen vett nő. A megúnást és az elhagyást. Hát nem szörnyű ez? Az asszonynak a sorsa? Szörnyű, ha feleség és szörnyű, ha nem az. Nem védi semmi. Csak egy védené. A férfi becsülete. De az nincs, mert asszonydolgokban a legbecsületesebb férfi is gazember, és nem ritkán a legmorálisabb férfinak vannak a legimmorálisabb szerelmi ügyei. Miért van az, hogy az adott szó, amelyet a férfival szemben szentségnek tart, itt annyit sem számít, mint a szappanbuborék. Sőt, az asszonynak adott szót nevetséges volna megtartani. — A szája kicsit utálkozóra húzódott. — Milyen ocsmány dolog ez, ha az ember úgy igazán belegondol... Ez, hogy futunk egy asszony után, szédítjük szóval, tettel, esküvel és ha az asszony, akit a természet arra alkotott, hogy elszédüljön, megadja magát, mi ítéljük el legelőször és eszünk ágában sincs arra gondolni, hogy valami kötelezettségünk van vele szemben. Sőt... Amíg vele vagyunk, még ha mindent is megkapunk tőle, már másfelé tekintünk, vagy legjobb esetben, pár hónap után. Dehát... — és megnyugodottan fellélegzett. — Ez a férfi!... Ez? — kérdezte az előbbi utálkozó hang. — Dehogy ez... Ez az állat a férfiban... Az az állat, amely nagyon sokszor felfalja férfi mivoltát, nagyon sok sarat dob embervoltára és... nagyon sok olyan dologra kényszeríti, amit — ha őszinte ön-

magához — szégyelnie kellene. Dehát mikor őszinte? Ritkán... Hála Istennek, csak nagyon ritkán... Éppen ezért hagyjuk ezt a kérdést, mert segíteni úgysem lehet rajta.

— Ne foglalkozzon ezzel a gondolattal, szívem — mondta önmagának és az asszonynak és melegen, sajnálattal megsimogatta nedves arcát. — Én igyekezni fogok, hogy ez meg ne történhessen.

Az asszony halkán, hogy a férfi meg ne hallja, de nagyon mélyről felsóhajtott. — Milyen jó lett volna, — gondolta — milyen földöntúlian jó, ha azt mondja: — *én akarom*, hogy ez meg ne történhessen.

22.

Másnap bejárták a gazdaságot. Éva mindent apróra megmutatott és a férfi élvezett mindent. A frissen szántott, tömör, fekete földet éppen úgy, mint a lomhajárású, bámészszerű ökröket, a zsenge vetést, az erdők százzsínű zöldjét, a madárdalt, a süket csendet. De talán legjobban a virágzó fákat. Meghatottan állt előttük és finom, asszonyos gyengédséggel nyúlt egy-egy virágzó ághoz és simogatta, érintette meg virágait.

— Most már értem, hogy annyira szereti és olyan nehezen hagyta el a földet. És fel tudom mérni az örömét is, amely eltölti, hogy visszakapta.

Az asszony arca elborult.

— Higyje el, lelkiismeretfurdalásom van és nem egyszer gondolom, hogy szívesen visszacsinálnék mindent. Végtelenül sajnálom azt a szerencsétlent.

— Ne sajnálja. A bűn már fogamzásában magában hordja büntetését.

— Minden bűn?

— Igen. És csak idő kérdése, mikor bűnhődünk érte. — Ezzel kicsit a tegnapi is célzott.

— Akkor borzasztóan csodálkozom — mondta az asszony, aki nem vette észre a célzást —, hogy az emberek mernek bűnt elkövetni és hogy nem akarnak jobbá válni.

— Jobbá? Tudja, milyen unalmas lenne a világ, ha az emberek általában jók volnának? Valami gyászos, valami falanszterszerű volna benne. A jóságnak, értelemnek, tudásnak, szépségnek és minden hasonlónak az adja meg az értékét, hogy nem hever mindenfelé, mint a kavics, hanem ritka, mint a briliáns.

— Ez szerintem csak forgalmi érték. Van önmagában álló érték is. És ez kell, hogy legalább is olyan fontos legyen, mint a másik. Mert az, hogy jók vagyunk, szépek meg okosak, nemesak a köz szempontjából fontos, hanem önmagunk előtt is.

— Ez igaz. Az igazság azonban, mint nagyon sok nagy dolog, megbukik az életben. Ami végeredményben érthető, hiszen az igazság elvontan olyan metafizikai valami, ami légüres térben lebegő absztrakt embert tételez fel. A hús és vér, vagyis az élet, pedig ellensége az absztrakt dolgoknak. Gyakorlatilag persze más a szabály, mert a gyakorlati igazság mindig az, amit az akkori törvények írnak elő.

— Mi az, hogy akkori? Vagy igaz valami, vagy nem. És ha igaz, akkor mindig, minden korban igaz.

— Nem egészen. A gyakorlati igazság mindig a kortól és a társadalom felfogásától is függ. Amikor a római fiú felállt az iskolában és azt mondotta: A rabszolga éppen olyan ember, mint mi, a praepceptor azzal felelt: — kérd meg szüleidet, imádkozzanak érted a házi istenekhez, hogy meggyógyulj... Akkor tehát ez volt a felfogás, így az igazság is. Viszont más volt a középkorban, más ma, és más lesz száz, ezer esztendő múlva. Sőt, más az igazság a gazdagnak és más a szegényeknek, és megint más, mikor a túlvilági igazságot helyezik kilátásba annak, aki ezen a világon nem kap igazságot. E mellett az örökké változó gyakorlati igazság mellett azonban ott áll az örökké állandó — *valóság*, — amelyet nagyon sokan össze-
 tévesztenek az igazsággal. Pedig más az igazság és más a valóság... Annyira más, hogy a gyakorlatban még az igazságszolgáltatás is tulajdonképpen a valóságot kutatja és a valóság dönti el nem ritkán az igazsággal ellentétesen a tényt. Aki csak az igazságért harcol, legjobb esetben úgy jár, mint Kolchas Miklós, esetleg, mint Don Quijote. De mert igazságnak lenni kell, igazság van... Megszemélyesítője a bekötött szemű *Justitia*, egyik kezében mérleggel, amellyel az igazságot méri, másikban a karddal, amellyel érvényt szerez neki. Ez azonban már az államhatalom, amely az igazságot a gyakorlatban valósítja meg. Az emberek előtt az életben az igazság általában a jog formájában ölt testet, ezt a kettőt azonban megint összekeverik. A régi római axióma szerint a legteljesebb jog a legteljesebb igazságtalanság is lehet. S mert nagyon sokszor az, téves az a hiedelem, hogy van jogkereső közönség és igazság-

szolgáltató bíróság. A valóságban a közönség keresi az igazságot és a bíróság szolgáltatja a jogot... Igazságot szolgáltatni ugyanis azon egyszerű oknál fogva nem lehet, mert a felhők között trónoló igazságban minden földi halandó egyformán kapná meg azt, ami embervolta folytán megilleti. Ez pedig lehetetlen, mert keresztülvitele világok összeomlását vonná maga után.

— Ami azt jelenti, hogy a sokat hangoztatott ideális emberi egyenlőség egyszerűen nincs.

— Ideális emberi egyenlőség csak a földöntúli igazság bolygóján van. Itt a földön, most és mindörökre a kompromisszumos jog uralkodik, amely legfeljebb egy jótékonysági napon, vagy karácsony estén eszmél rá, hogy valahol... a ködös és szerencsére elérhetetlen messziben valami igazság is létezik. Ezt a ráeszmélést azonban rendesen egy szeretetadománnyal vagy önmegnyugtató frázissal, hogy: — hja, ez az élet — távolítja el magától.

— És a bíró? A bíró sem az igazságot kutatja és szolgálja? — csökönyösködött és maradt a tárgynál az asszony.

— Nem. A bíró elsősorban azoknak az eseményeknek és tényeknek a valóságát kutatja, amelyekre azok hivatkoznak, akik igazságot keresnek. Itt két fél áll szemben egymással homlokegyenest ellenkező állításokkal és ellentétes bizonyítékokkal. A bíró objektív. Jégbehűtötten objektív. Egyiknek sem szabad hinnie. Annál is inkább, mert a bizonyítékok, még a legvalódibbak is, telve vannak a bizonyítékot szolgáltató ember összes fogyatékoságával. Egyetlen

rossz megfigyelés, helytelen gesztus, elváltoztatott hangsúly épp úgy más színben tünteti fel a valóságot, mint kis elfordulás az arcot a fényképezőgép előtt.

— S hogyan hozza ki a bíró az úgynevezett igazságot ebből a komplexusból?

A férfi mosolygott és egy olajfának az czüstös leveleit, még fejlődő, kábító, fürtös virágát nézte.

— Ha teljesen őszinte akarok lenni, akkor azt mondom: ... sehogy ... Mert nem igazság az, amin szavazni lehet ... Már pedig az igazságon szavaznak, és azt, hogy jobbra vagy balra dőljön a dolog, mindig a bíró szavazata dönti el. Ezt a szavazatot természetesen kristálytisztá meggyőződés támasztja alá, és kialakulásáig, amely mindig igazságérvényű, rendkívül bonyolult lélektani, logikai és erkölcsi munka zajlik le a bíró bensejében. Ami könnyen érthető, ha figyelembe vesszük a két ellenfél ellentétes igazságát, amelyek közül egyszer az egyik, másszor a másik látszik erősebbnek. Valóságos maratóni futás, ahol nem ritkán az győz, aki kevesebb eséllyel indult ... Neves, óriási gyakorlattal rendelkező bírától tudom, hogy sokszor hetek elmélyedő munkája szükséges, amíg a sokrétű impresszió ítéletté sűrűsödik, és még több, amíg az úgynevezett indokolás testet ölt. S mégis, ennek ellenére ez az a terület, amelyen gyakorlatilag legjobban érvényesülhet az elvont, ideális igazság, mert túl a jog ridegségét, a bíróban szóhoz juthat a mindent megértő és mindenre mentséget kereső: tiszta emberi felfogás.

Este későn, mikor a férfival elrobogott a vonat, Éva úgy érezte magát, amint a hegy kanyarulatában eltűnő fényes ablaksort nézte, mintha a szíve valami láthatatlan zsineggel hozzá volna kötve a vonat ke-rekeihez. Szinte látta a kis piros jószágot, ahogy gurul és ahogy vércseppek hullanak az útja nyomán. Mázsás volt a teste, és a lábai, mikor megindult, hogy az alig száz lépést a kastélyig megtegye, mintha ólomból lettek volna. Nem engedelmeskedtek az akaratának.

Pedig csak két napra váltak el...

Ez alatt a két nap alatt majd átad mindent az intézőnek és a régi gazdát, aki pedig bizalmi embere volt az urának, elbocsátja. Igaz, ő meg akarta tartani, hiszen vagy húsz esztendeje volt a birtokon, de Gábor azt mondta: lehetetlen. És igaza van. Tényleg lehetetlen megtartani egy embert, aki az urának a halálos ágyánál tett ígérete ellenére kész volt hamis esküt tenni és ezzel kegyelemkenyérre ítélni őt.

Behívatta hát az első bérest.

— Jóska, — mondta neki — Péter távozása után maga lesz a gazda. Az apja is itt szolgált, maga is itt nőtt fel, ismer minden követ, bokrot, esze is van hozzá, meg becsületes is. Álljon az emberek élére és legyen jobbkeze az intéző úrnak.

— Mindent megteszek, hogy a nagyságos aszszony és az intéző úr meg legyenek velem elégedve — mondta elfogultan, és becsületes magyar arcán, meg diószínű szemében igyekezett, hűség, akarat csillogott.

Az asszony kezét nyújtott neki.

— Nem azt mondom, hogy ezt elvárom, hanem azt: köszönöm, Jóska.

A kézsók után az új gazdánál nem volt boldogabb ember a világon. Elért mindent, amit valaha remélhetett, de amihez sohasem juthatott volna, ha az elődje nem hűségsegő.

Az intéző Káldy István katonatársa volt. Nagyon régen lézengett állás nélkül, és úgy hullott ölébe a kenyér, mint a csoda. Szomorú ember volt, mint mindenki, aki sokat nélkülözött és csalódott az emberekben, az életben.

— Szeretném, ha jól érezné magát nálam, Pethő — mondta Éva — és ha elfelejtené a sok rosszat, amiben része volt. A magam részéről mindent megteszek ezért, kérem, tegyen meg maga is és ahogy szegény uramnak barátja volt, legyen a barátom nekem is.

Azután lóra ültek és bejárták a gazdaságot. Pethő leltár szerint vett át mindent. Éva minden hiányra, minden mulasztásra felhívta a figyelmét és megbeszélte vele a változtatásokat.

— Könnyű lesz a munkám — mondta Pethő, a végre munkához jutott ember boldog örömeivel. — A nagyságos asszony kitűnő gazda.

— Sőt. Éppen ezért lesz nehéz munkája. Rögtön meglátok mindent és amit látok, nem lehet belőlem kibeszélni. Várjon csak, — és mosolygott — amíg valamin összekapunk.

A délutánt megbeszélésekre fordították és holnapra hagyták az élő és holt felszerelést.

Éva Pethővel vacsorázott, azután elbocsátotta.

Bement a szobájába. A régi szobába, amelyben tizenötisztendeig lakott, amely pár apróság kivételével, amiket magával vitt, majdnem teljesen a régi volt, bár csipkái. díszei megfakultak és beporosodtak a gondozatlanságban.

Egyedül volt... Egyedül az otthonban, amelyben életének jelentékeny részét töltötte, amelyben sok csendes öröme, de igazán boldog órája a két utolsó nap kivételével nem volt.

Leült az íróasztal elé. Nagy ezüstrámában ott állt rajta az ura képe. A lámpa fénykörébe húzta, nézte kis ideig, azután lassan, csendes hangon beszélni kezdett hozzá.

— Visszajöttem, István... Bocsásd meg, hogy nem úgy, ahogy te akartad, nem úgy, hogy te boldog légy általa. De tudod, hiszen most már mindent tudsz, hogy — *úgy* — nem tudtam visszajönni... Sajnálattól, jóságból nem tudtam többet, nagyobb darabot adni az életemből. Ebből a rövid kis életből, amelynek legszebb évei abban az igyekezetben teltek el, hogy boldoggá tegyelek, hogy hálás legyek a jószágért, szeretetért, amelyben olyan bőkezűen megfürösztöttél. Hogy sikerült-e, nem tudom, bár mindig azt mondtad, olyan boldog voltál mellettem, amilyen boldog férfi asszony mellett csak lehet... Akkor, amikor ezt mondtad, nem értettem mit mondasz, mert nem tudtam még mi az: boldognak lenni... Most már értem... Tudom, mi a boldogság, és bocsásd meg István, hogy nem általad tudom. Bocsásd meg, hogy azt, amit te hosszú tizenöt esztendőnek a jószágával, szerelmével nem tudtál velem megismer-

tetni, egy másik férfi... egyetlen csókkal megmu-
tatta... megismertette...

István! Te most már tudod az élet értelmét és célját. Azt a titokzatos valamit, ami rejtve van előttünk, és amiről csak akkor lebben fel a fátyol, ha átléptük a gondolatnyi árkot, amely az életet a másik élettől elválasztja. A cél és értelem bizonytalannal nem a csók, nem az egyén boldogsága, nem az, hogy a kis emberbogarak saját fogalmaik szerint szépen, vagy nem szépen töltik-e el az ötven, hatvan esztendő, amit eltölteniök rendeltetett. Te már tudod... De én, István... Én még itt vagyok... én még azt hiszem... mint ahogy te is azt hitted, amíg itt voltál, hogy a boldogság: *a cél*... Én még azt hiszem, hogy az ember: boldogságra született... Hogy lényünk úgy át van szöve a boldogság vágyával, mint testünk az idegekkel... Hogy ez a vágy éppen úgy el van rejtve bennünk, mint a jóság, az ész, és éppen úgy befolyásolja minden lépésünket, minden cselekedetünket... Nem tudjuk, hol van, de van... Nem tudjuk, mi: de kormányoz... Nemcsak minket, embereket, de a növényeket, állatokat, sőt a világmindenséget is. Mert a boldogság: harmónia... És ha a harmónia megbomlana, összeomlana a rend a világok és a csillagok között.

Ezért akartam én is mindenáron boldog lenni, István... De nem tudtam... Megbomlott bennem a harmónia... Elveszítettem önmagam, mert nem hallottam magamban mást, csak a mindig követelőbb hangot a boldogság után.

Ez a hang most elcsitult bennem, de a harmónia most sem teljes... Mondd, István, hát nincs, hát

nem lehet igazi boldogság a földön? Hát kell, hogy minden boldog pillanatért megfizessünk? Űgye kell, István, és úgye te már tudod, hogy én is keservesen megfizetek majd?

István!!! Mindegy!!! Mindegy!!! — sikoltott ki belőle a szó. — Minden mindegy!!! — És összekulcsolta a kezét és az egész lelke, az egész szíve a szemében lobogott. — Az élet eltelik... Minden-hogyan eltelik... A fiatalság rövid... csak egy só-hajtásnyi már... Engedd, hogy ezalatt a sóhajnyi idő alatt boldog legyek... István, engedd...! És akard...! Te odaát vagy már... te mindent tudsz már... te segíthetsz nekem... Segíthetsz abban, hogy Gábor mindig szeressen, mindig mellettem maradjon, és hogy én... én el tudjam viselni ennek a szerelemnek millió megpróbáltatását... Hogy be tudjam húnyni a szememet, ha valami olyant látok, amit nem kell látnom, és be tudjam dugni a fületem, ha valamit nem kell hallanom...

István! Mert szörnyű az, amit néha szenvedek. Az osztozások... a hazugságok... a megalkuvások... Néha úgy érzem, megfulladok köztük... Fal van előttem... Mindenütt fal és mindenütt beleverem magamat... Egyik oldalon a feleség... másikon a gyerekek... harmadikon a morál... azután a társadalom... a törvény... távolabb a múlt... és előttem... közvetlen előttem a jövő... A ködös... titokzatos valami... amitől félek... rettegek és amiről az a sejtésem, könnyet, gyászt hoz nekem.

István! — és könyörögve, bűnbánón a képre nézett — mégis... mégis... szeretem Gábort...

Olyan halálosan szeretem, hogy vállalom mindent... ma is... a jövőben is... És csak addig akarok élni, amíg szerethetem...

24.

A dunaparti kis lakás illatos volt a virágoktól. Sárga és piros tulipánok, kék és fehér friszek, gyöngyvirág, tamariszka illatoztak, éltek, nevettek, nyujtózkodtak, kényesen, jólesően a naponta többször cserélt vízben.

Éva puha pongyolában feküdt a panlagon és olvasott. Éjfél felé járt az idő s Kati, mint mindig, ma is megkérdezte:

— Még nem tetszik lefeküdni?

— De igen. Csak valami írnivalóm van még.

— Meggyújtom az íróasztalon a lámpát, az éjjeliszekrényre meg beteszem a gyümölcsöt. Mit tetszik parancsolni? Narancsot vagy almát?

— Ananászt Kati, meg fügét, meg szilvát Kaliforniából. — És elnevette magát, mikor Kati elképedését látta. — Igen, hogy el ne felejtsem, holnap hatan leszünk vacsorára. A doktor úr lesz itt, Egry ezredes úrék és Bardócz úrék. Liba legyen, de legyen csirke is, hátha a doktor úr nem eszik a libából. Spárgát reggel hoz az intéző úr. Igen, ha maradhat, őt is itt tartjuk. Rétes legyen, mákos, túrós, meg almás, de egy személyre csináljon citromkrémet is. A kávé, cigarettát megveszem holnap. Csak figyelmeztessen.

— Igen. És mikor tetszik felkelni?

— Hét órakor.

— Beadom a reggelit, azután bevásárolok.

— Azután meg takarítok, főzök, mosogatok, újra főzök, teríték, felszolgállok, mosogatok és éjjélkor, mint a hulla szédülök az ágyra — mondta Éva megróvón. — Hát igen, Kati, ezen változtatni kell. Nem lehet, hogy maga így agyondolgozza magát és esetleg belebetegedjen. Bármennyire is nem akarja, veszünk egy szobalányt.

— De tessék megmondani, hogy minek? Ebbe a három szobába. Hogy lógassam a lábamat és ha a nagyságos asszony Füzesfalván van, akkor ketten lógassuk? Azután meg ki nem állhatom ezeket a pesti lányokat. Lopnak, meg csak a kimenőn jár az eszük.

— Hát akkor felhozok egy lányt Füzesfalváról. A Jóska lánya is csinos, ügyes lány, meg az öreg Péteré is. Bármelyiket könnyen betanítjuk.

— Most már a nyárra ne tessék hozni. Nem-sokára felszedem a szőnyegeket is, alig lesz dolgom.

— Rómes maga, Kati. Azt hiszi, amit nem maga tesz, nincs jól téve.

— Hát ne tessék haragudni, de úgy van körül-belül.

Azután kiment, Éva meg leült az íróasztalhoz.

Először átnézett néhány, a gazdaságra vonatkozó levelet. Kettőt félre is tett, ezekről beszélnie kell Pethővel. Azután, mint majdnem minden nap, akár itt volt, akár Füzesfalván, elővette a naplóját, hogy meggyőnjön neki.

Május 6. Szép volt odakünt a Ligetben az este. A csend, a kevés ember, a meghittség. A két óra úgy elrepült, mint két perc.

Csak ne kellene hazajönni két ilyen perc után. Egyedül... Vagy legalább ne kellene azzal a tudattal elválni, amivel elválunk. Ilyenkor, mikor itt a ház előtt leszálok az autobusról, mintha ketté törne az életem... Az egyik rész jön haza, fel a liften, a másik meg megy vele... Megy az otthonába... Az igazi életébe... Az asszonyhoz... a gyerekekhez... Megy a küszöbig, és mikor Gábor kinyitja az ajtót, künn marad a küszöb előtt. Fázva, reszketve, félve, odakünn az éjszakában... A másik rész pedig, amely hazajött, néz utánuk...

Milyen halálosan fáj ez a fél lélek... vagy csak nekem fáj? Gábor nem érzi azt, amit én? Ő tud annyira okos, józan lenni, hogy azt gondolja: — holnap újra találkozunk. Ő szét tudja annyira szakítani magát, hogy a két szétszakított rész nem érez összetartozást? Ő tudja úgy csinálni a dolgot, hogy a két asszony, a két sín-pár fut egymás mellett? Zökkenő nélkül, baj nélkül, összeütközés nélkül? Ő tud úgy hazudni, úgy tettetni otthon, hogy a felesége ne vegyen észre semmit és úgy hallgatni itt, hogy én azt higgyem... majdnem... egyedül vagyok? ... Ő nem fárad bele a hazugságba, komédiába, tettetésbe soha? Ő állandóan tudja csinálni egyik asszonyt a másikkal? Ő nem érzi, hogy szörnyű ez, hogy neki is megalázó ez, mert megalázó az emberi méltóságra? Vagy olyan keveset ad a lelkéből a csókban, az ölelésben, hogy nem megalázó? Itt is, ott is minden annyira csak a pillanat, annyira csak a testé, annyira önző, hogy

nem is ér a lélekig? Hát ez a vörös köd? Amely kiszáll a vérből, szédületbe borítja az agyat, el-sikkaszt előle mindent, ami útjába áll? Egyszer a feleséget a szerető elől... egyszer a szeretőt a feleség elől... és viszi, taszítja a férfit, mint a labdát a két nő között?

Szörnyű... szörnyű...

*

A minap félszavakkal érintettem ezt a témát. Ilyesmit mindig csak fél szavakkal merek érinteni. Megsimogatott. — Ne gondoljon erre — mondta. — Nem magát csalom meg a feleséggel, hanem fordítva.

Így... szóba öntve... milyen egyszerű a dolog. A valóságban azonban egészen más. A valóság, amelyről olyan szépen beszélt a multkorában, az, hogy megcsalni csak azt lehet... akit szeret az ember... Azt pedig úgysem csolja meg... És ő megcsal engem... Olyan valakivel csal meg, akit nem szeret, mert ha szeretné, nem szeretne engem... Vagyis: engem csal meg, akit szeret... nem azt, akit nem szeret...

Circulus vitiosus... És én forgok benne, és öröklődöm benne. Érzem, hogy öröklődöm, mert bármerre nézek, bármerre hajolok: fáj... Megérint valami, egy gally, egy levél és ennek a fának minden ága, gallya, levele méreg...

Nem másnak... csak annak, aki olyan minden mértéken felül szeret, mint én...

*

Megszólint a telefon. Halk szava kettévágta a

csendet. Éva repült a telefonhoz. És amig repült, kiderült az arca. Már nem gondolt másra, csak hogy hívják... már nem érzett mást, csak boldogságot...

25.

Anny korábban érkezett, mint a többiek, mert Évával egyedül akart lenni.

Mikor megölelte, könnyel a szemében ölelte meg.

— Éva, drágám. Tegnap megint végtelenül boldoggá tettél. De ugyanakkor szomorúvá is.

— Pedig csak az előbbit akartam, szívem.

— Túlzás, amilyen jó vagy. Csak azért, mert megjegyeztem, hogy neki állok nyári ruhatárunk rendbehozásának, már küldesz egy halom ruhaanyagot.

— De édes angyalom. Hát nem természetes ez? Hát kinek küldjek, ha nem nektek, akiket szeretek és akik szeretnek? — Megfogta a kezét, magához ölelte és nagyon szomorúan mondta. — Hiszen tudod, Annykám, hogy rajtatok kívül senkim sincs és hogy Péterkét akkor sem szerethetném jobban, ha az enyém volna.

Anny arcára döbbenet futott.

— És... és... Gábor?

— Ne ijedj meg. Gábor szeret... Néha úgy szeret, hogy a világ legboldogabb asszonyának érzem magamat. Ilyenkor nem szégyelem, de nincs bennem hely senkinek és semminek. De néha... mert nemcsak a hangulataiban, hanem az érzéseiben is szeszélyes, — és félelemmel a szemében maga elé nézett

— úgy érzem, szinte közömbös vagyok neki. Jó, hogy vagyok, de ha nem volnék... volna helyettem más... Ilyenkor nem érzem nála azt, amit magamnál mindig érzek: hogy csak ő... és ha ő nem volna, nem lehetne senki.. Mint ahogy addig sem volt, amíg nem találkoztam vele. Sokszor, ha erre gondolok, elfog a félelem és zúg az agyam és a szívverésem megáll. Mert mi lesz, mondd mi lesz, ha ez még súlyosbodik? Ha még jobban, még többször érzem nála a nem halálos fontosságot? És ha ezzel az érzéssel kisiklik alólam az egyetlen mentség: az ő szerelmének és a magam szerelmének a mentsége. Az, amiért én, aki feleségnek születtem... szerető lettem... szerető tudtam lenni... hogyan járhatok ezzel az állandóan fejem fölött függő Damokles-karddal az emberek között? Hogyan emelhetem magasra a fejemet, ha vakon nem hihetek abban, hogy az idő engem igazol? Azzal, hogy holnap is az leszek... aki tegnapelőtt voltam. — Maga mellé vonta Annyt a pamlagra. — Ne érts félre... Nem azt kívánom... nem azt akarom... hogy folyton csókoljon... Azt kívánom, folyton érezze... *Összetartozunk*... Hogy túl a vágyon... túl az elcsendesülésen... számítsak neki... Hogy mindig részese legyek az életének, a jövőjének... Hogy benne legyek az agyában, gondolkozásában, terveiben... Hogy magátóléltetődőnek tartsa: az övé vagyok... és ő az enyém... Mert csak így bírom ezt... Ezt a mi dolgunkat... És sokszor így is van. Olyankor én vagyok a keret az élete körül. És olyankor boldog vagyok. Határtalanul. Azután jön valami. Egy szellő, egy fuvallat. Néha egy napra, néha többre. És az felborít, aláás mindent... Olyankor nem ke-

ret vagyok, csak csöpp mozaik... Akkora, amekora egy különben üres órát elviselhetővé tesz. Olyankor alig van telefon, az is rövid és majdnem közömbös. Olyankor ül mellettem, de mégis mellettem... Ha kérdezem: felel valamit, de a felelet nem elégít ki, mert érzem... nem a valót mondja... El tudod képzelni, milyenek ilyenkor a nappalaim és az éjszakáim? Hogyan fekszem órákig nyitott szemmel a sötétben és hogyan vaskodom magammal? Hogyan határozom el, hogy másnap nagyon őszintén, nagyon komolyan beszélek erről vele? Hogy megkérdem, mi, ki vagyok én tulajdonképpen neki? Hogy félrehúrom a lelkemről a függönyt és megmutatom a félelmet, az összeomlottságot. Egészen megmutatom... Sajnos, azonban a félúton mindig megállok, mert érzem... az egész... sok volna neki... Mint ahogy minden férfinak sok az egész asszonyi lélek... Pedig neki is van lelke. De szeszélyes, megbízhatatlan. És semmit sem tud megtagadni magától. Impresszionista, aki engedi, hogy a hangulatai, érzései, vágyai rángassák és meg sem próbálja, hogy irányítsa azokat. Hogyan beszéljek akkor neki arról, hogy ne hagyja ezt az érzést, amely hozzámfüzi... Ne hagyja magára, hogy féljen, hogy elpusztuljon, mint a kis gyerek a sötétségben, hanem ápolja, tegyen melléje karót, tartsa ébren, hozzon érte áldozatot és ne csak a csókos óráinkat élje vissza csukott szemmel, hanem a halk, lelki elmélyüléseinket is... Azokat, amikor nem a száj, nem az érzékek, hanem a lélek beszél és amikor úgy érezzük magunkat abban a lelki kisugárzásban, mint valami csodálatos szivárványban... Annál is inkább kellene ez, mert érzem, ez az

egyetlen terület, hol valami újat, ismeretlent adhatok neki. A lélek területe... A szavak, az őszinteség, a szív területe... Itt vannak még mélységek és magasságok, — az elcsodálkozásából, néha megdöbbenéséből látom, hogy vannak — amelyek újak, ismeretlenek neki... Amelyeken senki sem járt előttem velem. Mert más terület... nincs... Annyira nincs, hogy sokszor a legintímesebb pillanatok meghittségében rémülten gondolok arra: ezt így... tette már valaki... Félek az emlékektől nála. A jóktól is, a rosszaktól is... Rosszat nem szabad ébresztenem, jót, szépet meg nem akarok ébreszteni, mert nem akarom, hogy valakit visszaéljen, visszaérezzen bennem. Azt akarom, hogy én... csak én legyek... Egyedül... Olyan és az, aki nem volt még... — Elhalkult a hangja. — Hogy lehet-e ez? nem tudom... Csak azt tudom, hogy mindent, még az életemet is feltettem rá, hogy lehetséges legyen.

Anny elnyílt szemmel hallgatta, nézte. Nem ismert Évára... Pedig lánykora óta ismerte. Azt tudta, — hiszen olyan sokat, olyan sokszor beszéltek róla a füzesfalvi meghitt estéken — hogy szinte végtelen vágy él benne a szerelem, a boldogság után, de hogy ez valórávalva így előntsön benne mindent, így leigázzon mindent, még álmában sem gondolta.

— Féltetek, szívem — mondta, átölelve Évát. — Féltetek magadtól és Gábortól egyaránt. Magadtól, mert érett korodig nem szerettél és most a fiatal lány rajongásával és az érett asszony érzelmi mélységével szeretsz. Gábortól pedig, mert nagyon sokat szeretted és mert a sok különféle, túlnyomóan csak testi szerelem elsekélyesítette, elszürkítette benne a

szerелеm lelki részét. Ez is egyik magyarázata érzései örökös hullámlásának. Annak, hogy az érzések lángja sokszor az égig lobog benne, sokszor megpiálkol, mint a mécses. Mert az a szerelem, amely egyformán lelki és testi... *mindig egyforma*... Ott lélek fűti a testet és a léleknek millió szeme, millió füle van. A lélek nem alszik, el, a lélek nem fárad ki soha. Az árasztja a gyengédséget és vágyja a gyengédséget mindig. Az nem engedi, hogy a test elköveszen valami olyant, amiért a léleknek szégyenkeznie kell. Ezért megbízhatók és tartósak a testi-lelki szerelmek és ezért megbízhatatlanok a csak testiek... Péterrel sokszor beszélünk ilyenféle dolgokról. Beszélünk veletek kapcsolatosan is. És Péternek, aki pedig jól ismeri Gábort, ugyanaz a véleménye, mint nekem. Hogy kiváló eszű ember... de... erzelmeiben a végletekig megbízhatatlan. — Nagyön melegen, aggódón megszorította Éva kezét. — És ezért féltünk téged.

— Joggal. Igaz, én nem féltém magamat, de félek... Sokszor... Hosszú ideig, hónapokig nem tudtam mitől és miért? Ma már tudom... Én megtaláltam ebben a szerelemben majdnem mindent... amit kerestem... amit vártam... éppen ezért nem is sajnálok érte semmi áldozatot és semmi fáradságot. Sőt még a megszügyenüléseket, keserőségeket sem. Én célt találtam és tartalmat, mint ahogy azt talál minden asszony, aki igazán szeret. Gábor nem azt talált... Igaz, nem is azt keresett... Ő a többi sok után egy új szerelmet keresett. Neki ez a szerelem talán csak epizód, nekem az egész élet... Az az élet, amelyről egészen más a felfogásom, mint neki.

Ő azt tartja: vagyunk, mint a többi millió élőlény és eltűnünk, mint ahogy eltűnnek azok. És éppen azért, ezt az arasznyi létet minden nagy szellemi adottsága ellenére hangulatoknak, ösztönöknek, örök változás után kergető lényé vágyainak veti alá. Én másként hiszem ezt. Hiszem, hogy nem véletlen a találkozásunk és arculverném önmagamat, ha nem tulajdonítanék nagyobb jelentőséget annak, hogy neki adtam magamat, mint amekkorát ennek az emberek általában tulajdonítanak. Én hiszem, hogy a csók, az ölelés miszticizmusa milliószor több, és nagyobb, mint két emberi test egymásraborulása és hogy két egymást igazán fogó kéz csodálatos titkokról lebentheti fel a fátylat. Lehet, ha Gábornak elmondánám ezeket a dolgokat, mosolyogna rajtuk, mert a nőknek abban a nagy erdejében, amelyben tizenöt éves korától tévelyeg, mégsem lehet mindegyiknek nagyobb értelmet tulajdonítani. De mert azóta jó pár esztendő múlt el és mert őszinte pillanataiban talán mégis csak gondolt rá, hogy sok órát és sok érzést elfecsérelt, és mert olyan sokszor hangoztatja is, akarom hinni, hogy ezt a mi ügyünket mégis másként... másnak veszi... mint a többieket. Akarom hinni, megérti és elhiszi, hogy a szerelem a legérzékenyebb érzésünk, amely nagyon könnyen születik, de ha nem gondoljuk, még könnyebben hal meg... Olyan könnyen, mint a fekete rózsa, amelyet egyetlen hangos szó is megöl.

26.

Heten ültek az frisszel díszített asztalnál, amelynek közepén a modern terítés parancsa szerint tükörből verődtek vissza a rajnai bortól bíborló kristálypoharak. A vacsora tökéletes volt és Kati boldogságtól ragyogó arccal kínálta másodszor is a lepkefönnyűségű rétest.

— Nem lehet ellenállni — nevetett jókedvűen az ezredes. És másodszor is két darabot emelt a tányérjára.

— Pedig jobb volna, ha ellenállana, — figyelmeztette a felesége, törékeny, hamvasszőke kis jószág, akinek napi életszükséglete bizonytal kevesebb volt, mint az ura reggelije — mert éjjel majd megint a lövészárokokban képzelet magát és rohamot vezényel.

— No és? Legalább kiéli az ember a hivatását valamiben — nézett a szeme sarkából hamiskásan feleségére az ezredes. — És hatványozottan. Mert képzeleten csak a száz ember helyett, akit húsz év előtt Oroszországban rohamra vezettem, egy ezredet a kezem alá... Mégis csak más volna.

— Ha nem hallgat, rögtön megverem! — harciaskodott a csöppnyi asszony.

— Az oroszoktól nem hagytam magam. Magától hagyom — nevetett.

Közben Kati begyújtotta a feketésgépet.

— Hol óhajtják az urak a feketét? — kérdezte Éva. — Itt, vagy a fogadóban?

— Odaát — mondta egyszerre mind a két asszony és Évával együtt fel is álltak.

Miközben átmentek, Gábor módot talált rá, hogy észrevétlenül Éva fülébe súgja: — Ne tartóztassa őket, hogy én még visszajöhessenek. — És fehér ujjait végigfuttatta az asszony meztelen karján.

A fekete mellett kétféle téma alakult ki a társaságban. A három asszony utazásról, színházról beszélt, az urak meg visszatértek a férfiak örök témájához: a politikához.

— Hová mész a nyáron? — kérdezte Évától az ezredesné.

— Füzesfalvára. Elutazni majd csak ősszel fogok. Odalenn nagyon szép a nyár és mert Annyék is az egész nyarat lenn töltik, nagyon szórakoztató lesz. Szeretném, ha ti is lejönnétek. De persze akkor, ha már vadászni lehet, különben az urad agyonúnja magát.

— A jövővel foglalkozni, a jövőre ígéreteket tenni — hallatszott a másik csoportból Balázs hangja — nagyon könnyű és felelőtlen dolog. Olyan, mint a jövőmondás. A jövő: fehér lap, amelyre mindenki mindent felírhat, sőt ha nem tetszik, összegyűrheti újra. De a múlt: kőszikla, amelyen olyan eltörölhetetlen nevek vannak, mint Buddha, Plátó, Arisztotelesz, Mohamed, Archimedes, Cicero, Horatius, Shakespeare, Goethe, meg a többiek. És mert a modern ember ezeket nemcsak megközelíteni nem tudja, de még felnézni sem tud rájuk, új bálványokat keres. A mai ember mindenben mosolyog, mindent lenéz, ami tegnapi. Körülbelül ott van, ahol a hatodikos gimnazista, aki azt hiszi, hogy okosabb Archimedesnél, mert lám, ő már most tudja azt, amire Archimedes csak öreg korában jött rá.

— És hová utazol ősszel? — érdeklődött tovább az ezredesné. — Egyiptomba talán?

— Még nem tudom. — S közben nagy melegséggel az egész testében szétömlő jóérzéssel gondolt arra, hogy az útiprogramot Gábor állítja össze, hiszen együtt utaznak el. — Egyiptom kevésbé valószínű, mert sok időt, legalább két hónapot igényel. Annyi időre nem igen maradhatok el. Építünk Füzesfalván és az almaszüretre okvetlen itthon kell lennem, hiszen a csemegésekkel nekem kell megcsinálni a kötésekét.

— Nem fáraszt ez az állandó gond a gazdasággal?

— Sőt. Szórakoztat.

— Ha azonban a gyászév letelt, természetesen férjhez mész?

— Nem. Sohasem megyek férjhez.

— Egyedül akarsz élni, ilyen fiatalon?

— Milliószor inkább egyedül, mint valakivel, akit nem szeretek.

— Csacsi — nevetett az ezredesné. — Hát ki mondja, hogy olyanhoz menj, akit nem szeretsz? Keres valakit, akit szeretni tudsz.

— Azt... nem lehet keresni... — mondta nagyon komolyan. — Az jön magától... Néha sokára... néha soha... néha éppen akkor... amikor legkevesebb várja az ember.

— Mint minden nagy, igazi szép dolog a világon — szólt át feketés csészéjét letéve Gábor.

Éva átnézett hozzá. S az ötméteres távolságon át, az emberek fölött, melegedni, fényesedni kezdett

a szemük. Úgy, ahogy a csillagok fényesednek az éjszakában.

*

Mikor éjjelután Gábor visszajött, olyan friss örömmel, vággyal, forrósággal ragadta karjaiba az asszonyt, mint az első estén a szigeti hotel kék baldachinja alatt.

27.

— Drágám, — mondta Gábor, bűgő, mély hangjában valami egészen különös, új örömmel — egy hét múlva egyedül leszek. Egész júliusban egyedül. A családom Svájcba megy, én meg oda... ahova maga akarja. — És sokszor megcsókolta Éva kezét és a kis ujját apró, lassú harapdálással végigkóstoltatta.

Éva szinte elszédült a hírré. Egy egész hónapig egyedül... Egy egész hónapig csak az övé... Mert ha nem is lesznek mindig együtt, mégis csak az öve lesz. Az övé... Az övé... Ó, milyen gyönyörű az élet, és a feje sem fáj már, amely pedig egész nap úgy kalapált, mintha egész kovácműhely lett volna a homloka mögött. És az sem igaz, hogy Gábor nem olyan, mint volt, vagy nem mindig olyan, mert igenis olyan, hiszen a szeme szinte világit az örömtől és a fogai kedves éhséggel szedik ízekre az ujját. És a hangja... Milyen sok öröm, mennyi sok terv, csók, átbeszélgertetett drága óra terve, tudata van a hangjában.

— Nem is örül? — kérdezte a férfi.

— Örülni? Az kevés... Sokkal több van ben-

nem. Valami olyanféle érzés, mint a madárnak lehet, amikor hosszú fogság után kinyitják a kalitkája ajtaját. — És nem mosoly volt az arcán, hanem valami sugárzás. Valami belső fény, amely átvilágította a kék szemét és megbújt a szájaszögleten. — Ennél a hírnél nem mondhatott volna drágábbat, örömtelje-
sebbet.

— Nos? És mit csinálunk az egy hónap alatt?

— Azt csináljuk, amit én akarok? — és most mosoly villant a szemén.

— Majdnem — mosolygott a férfi is.

— Akkor legalább két hetet Füzesfalván töltünk.

— Eddig jó. És a többit?

— A többit itt Pesten, de nagyon sokat leszünk együtt.

— Ez is jó. Mindennap együtt reggelizünk és együtt vacsorázunk.

— Ebédet nem eszik nyáron?

— De igen. — És nevetett. — De a déli meleget, már mint a napot nem szeretem. S különben is, dél-előttönként éppen elég elintéznivalóm lesz.

— S ha nem lesz nagyon meleg?

— Akkor együtt ebédelünk.

— A reggelit pedig mindig nálam esszük.

— Nem lehet — mondta nagyon komolyan.

— Miért?

— Mert akkor ott maradok és nem végzek semmit. Kimegyünk a Weingruberhez, a Szigetre, meg máshova is, ahol kevés az ember. És nagy reggeliket eszünk.

— Nagyokat nem lehet.

— Miért?

— Mert a minap azt mondta, hogy a nyolcvanhat kiló sok és legalább hatot le kell adnia.

— Ez igaz. Elhíztam kicsit. De lássa, — és felsóhajtott — az ötven felé ez már természetes.

— Az, hogy ötven felé, nem mond semmit. Másnál sem, magánál meg éppen nem. Először, mert sokkal kevesebbnek hat, másodszor, mert kevesebb is. Tegnap láttam ezt igazán. Jött felém a Dunaparton, széles, kicsit széles mozdulatokkal, nagyokat lépve és a karjait lóbálva, kalap nélkül. Olyan volt, mint jókedvű, boldog diák, aki csakazértis, még a szigorlat előtt is elmegy a randevúra. Akkor láttam, hogy nagyon fiatal még és akkor láttam igazán, hogy bár mindig hittem benne, megállapításom tökéletesen fedí a valót.

— Miféle megállapítása?

Az asszony nem felelt rögtön. Lenézett a férfi kezére, szemeit végigfuttatta keresztbevetett vékony, hosszú lábszárán, nagyon széles, domború mellén, nagy fején, amelyben mindig úgy égtek a szemek, mint a lámpák, és megállapodott, széles, hátrahajló homlokán, amelyet a bal szeme sarkából lefelé futó függőleges mély gyűrődés osztott ketté. Soká nézte külön külön is az arc egyes részeit, azután soká az egészet együtt. S csak akkor szólalt meg, mikor a férfi már nem tudta mire vélni a hosszú hallgatást és szemlélődést és a kezét megszorította csöppet.

— Van egy furcsa mániám. Kis gyermekkorom óta. Igaz, hogy mint minden, ami bennem van, ez is megváltozott, áthangszerelődött, de alapjában mégis csak az. Otthon, gyermekkoromban minden embernek, aki az utamba került, megkerestem az állat-

mását... S ha megtaláltam — néha napokig vesződtem, amíg szerintem a legmegfelelőbbet kiválasztottam — magamban azután mindig úgy, az állat nevéen neveztem az illetőt. Apámat például oroszlánnak hívtam, mert gyönyörű, nagy szőke feje volt, és anyámat fekete hattyúnak, mert éppen olyan méltóságteles volt és hallgatag. Egyik tanárnőm papagály volt, mert rikácsolt, nevelőnőm gólya, mert furcsa, száraz hangja és hosszú lábszárai voltak, és a plébánosunk: mackó. Később, mikor megszerettem a könyveket és főként Füzesfalván, ahol nagyon sokat és nagyon sok mindenfélét olvastam, ez a hasonmás-keresés áttevődött a regényalakokra. S amikor láttam, hogy ez a játék ott a magányban milyen szórakozási lehetőséget nyújt, — mert hiszen itt már a belső tulajdonságok is éppen olyan fontosak voltak, mint a külsők — a játék: mániává vált. Annyira, hogy pár év múlva már nem tudtam senkivel sem találkozni anélkül, hogy ne figyeljem minden mozdulatát, szavát, szokását, hogy az agyam lázasan ne keressen, kutasson: ki és hol és merre van ennek az embernek a hasonmása. Néha ha karakteresebb arcot láttam, vagy különösebb hangot hallottam, az agyamból, mintha rugót nyomtak volna meg benne, kipattant a megfelelő név. Például István egy barátjáról rögtön Rubek professzorra gondoltam, Ibsen: Wenn wir Toten erwachen-jából. A főbírónról Jókai: Minden poklon keresztül Lebée Lászlójára, egy furcsa, érdekes asszonyról: Bovarynéra és így tovább. Ne higgye azonban, hogy a hasonmások megtalálása után megnyugodtam. Dehogy... Akkor kezdődött az ellenőrzés, az összehasonlítás. A kérdéses személyről újra

elolvastam mindent és leírás után elképzeltem. Azután gondolatban magam elé állítottam az ismert személyt és összehasonlítottam tulajdonságait a regényalakéval, meg külsejét az elképzelt alak külsejével. S csak ha ez mind egyezett, tudtam megnyugodni. Ha pedig nem, akkor keresni kellett, valahol, az ezer meg ezer regényalak között valakit, akit meg tudok személyesíteni azzal, akit megismertem. Ilyenformán, ahogy gyermekkoromban oroszlán, hattyú, papagály, karvaly, elefánt, mackó emberek népesítették be a fantáziámat, felnőtt koromban: Ibsen, Shakespeare, Dickens, Anatole France, Jókai, Mikszáth alakjai között éltem... Budapesten, nem tudom, hogyan, miért, szünetelt ez a szenvedély. Eszembe se jutott. Több mint egy évig. Addig, amíg magával nem találkoztam. Akkor hirtelen felébredt. Mikor először ültem szemben magával és néztem a fejét, meg hallgattam a hangját, minden apropos nélkül Mirabeau jutott eszembe.

— Miért éppen Mirabeau? — kérdezte meglepetten a férfi.

— Nem tudom. De úgy bukkant fel bennem ez a név, olyan hirtelen, mint azelőtt soha egyetlen egy sem. S ettől fogva nem is tudtam megszabadulni tőle. Sőt. Nem tudok ma sem. Annyira, hogy néha döbbenően vagy bámulva nézem magát, egy-egy gesztusát, hallgatom a hangját, figyelem lelki megnyilvánulásait és mindig erősebb bennem a tudat, hogy maga a hasonmása Mirabeaunak.

— Úgy érti ezt, hogy hasonlítok hozzá?

— Ha még csak hasonlítana, talán meg tudnám valahogy magyarázni a dolgot azzal, hogy a termé-

szet: ismétél. Hiszen ahogy létrehoz ikreket, létrehozhat egymáshoz nagyon hasonló embereket is. De nem csak ez van... Maga a lényében, szokásaiban, passzióiban, szellemi képességeiben, sikereiben és sikerelenségeiben, hangjában, fizikai és lelki kiválóságai-
ban, defektusaiban is teljesen Mirabeau. Mikor először néztem, hogyan érint meg egy virágzó ágat és tenyerét aláfejtetve hogyan nézi, elállt a lélekzetem, mert láttam egy képet, amelyen Mirabeau ugyanolyan mozdulattal áll egy virágzó bokor előtt. Mikor a képességeit figyeltem, szintén Mirabeaut- láttam. A hangja, színében, meggyőző erejében szintén Mirabeau-é. S mikor a nőügyeiről hallottam, akár magától, akár mástól, megint a nagy francia politikust láttam, akinek a karrierje kialakulását a nők akasztották meg.

— Talán nálam is ez a helyzet? — és félés meg csodálkozás volt a hangjában.

— Ahogy én látom a dolgot, igen... Részben azzal, hogy túlságosan lekötötték magát, ha csak kis, megszakított időkre is, részben azzal, hogy nem volt bennük becsvágy a maga igazi érvényesülését illetően. Ennek a magyarázata viszont abban van, hogy nem igazán, nem *mindigre*, hanem csak záros határidőig akarták és szerették magát. Mert az a nő, aki igazán szeret... a szakítás lehetőségének kizárásával szeret... Éppen azért: annak a szerelem szárny, amit a szeretett férfi vállára köt, hogy repüljön vele. Nem azért, hogy őt, a nőt is magával vigye, hanem azért, hogy még jobban fölnézhesen rá és imádatának még jobban meglegyen a magyarázata. Maga, mint Mirabeau is, nem került ilyen nőkkel össze. Akikkel össze-

került, szerették magában a férfit, de nem törődtek az emberrel. A különleges szellemi adottságú emberrel, aki nem hiába kapta a különleges szellemi adottságokat, és akinek, mert kapta őket, nem lehet a hivatása: idejét, erejét, kisebb-nagyobb szerelmekben széjjelszórni. Azokat a nőket csak ma, a perc érdekelte és nem a holnap, a holnapután. És mert a röpitőerőt a házasságban sem találta meg, nem lett az, aki játszva lehetett volna... Mert sok minden lehetséges, de az életet még a legnagyobb szellemi kvalitások mellett sem lehet három-négy felé szakítani. S maga azt tette... A házaselet mellett állandóan külön, változó szerelmi életet élt, rengeteg izgalommal, feszültséggel. A nap huszonnégy órájában pedig nem fér meg ennyi minden. Belefér a házasság... belefér a munka... belefér még a szerelem is... de nem férnek bele az állandóan változó, lobogó, meg hűlő szerelmek és a felfelé lendüléshez elkerülhetetlenül szükséges politikai meg társadalmi szereplések. Kellott, hogy ebben az óriási komplexusban az egyik dolog a másiknak a rovására menjen. Ment is... A karrier rovására... Mert arra nagyon vigyázott, hogy a házasság, vagyis az otthon nyugalma a lehetőségig csorbát ne szenvedjen. És mert a szerelemnek meg nem volt szabad csorbát szenvednie, kellett, hogy csorbát szenvedjen a karrier... — Nagyon halkán fejezte be. — Mint Mirabeau-nál.

A férfi feje, mintha láncra kötött súly húzná, lejjebb esett. Az asszony a legérzékenyebb ponton és a valóságnak nagyon megfelelően érintette. Azt mondta, amit ő is tudott, ő is érzett, de amivel nem szeretett szembenézni, sőt amit önmaga előtt is letagadott.

Azt... hogy felváltotta magát... Aprópénzre... Hogy elszórta magát, az energiáját, töretlenségét, és képességének legjavát kiaknázatlanul hagyta. Tudta, minden lehetett volna, ami akar... Tudta, feljuthatót volna olyan magasra, ahova csak keveseknek sikerül... De megállt... Megállították a nők... Nemcsak megállították... lehúzták... Lehúzták magukhoz... Igaza van Évának. Csak a férfit, dehogy, azt sem, csak a hímet keresték, akarták benne... Az ember? Nem is érdekelte őket. Igaz, sok is lett volna nekik, és nem is értették volna. Meg talán nem is akarták. Hiszen az ember túl van azon, amit a legtöbb nő akar... És hosszú idő kell hozzá. S hol van az asszonyoknak erre a célra idejük? És idegük az ezzel járó fáradságra. A hím? Az más... Az könnyű préda. Nem kell hozzá egyéb, csak csinos láb vagy szép mell, gömbölyű csípő vagy piros száj. És a buta hím, már lépre is megy. Igaz, nem marad ott soká, de az egyik után jön a másik, a harmadik... És a nők, a szép tarka lepkék, vagy csillogó bogarak kipumpolják nemcsak a hímet, de az embert is. Kiszívják belőle az energiát, az akaratot. A gyertya mind a két végén ég. Az egyik végén a vér perzseli, a másik végén a soha nem pihenő agyvelő. Mert az agy végzi a munkáját, ha kell, ha nem. Az gondolkodik akkor is, ha a gondolatok nem is realizálódnak. Annak megvan a véleménye mindenről, akkor is, ha a száj nem is mondja ki. Az látja a hibákat és tudja rájuk az orvosságot, ha nem is kérdik tőle. És mert lát, tud mindent és mert gondolkodik mindenben, fogy, használcódik, fárad, kopik. Annál jobban, mennél kevésbé van értelme. Mert az a munka, amelynek ér-

telme van, az a gondolkodás, amely gyümölcsöt terem: regenerál... Csak az a munka pusztít, amely céltalan. Felemelte a fejét és ránézett az asszonyra. Az asszony tekintete a lombok között repkedett, de látszott rajta, hogy csak a tekintete. Hogy lélekben itt van, hogy nézi, látja, érzi: mire gondol, mivel foglalkozik a férfi. — Milyen kár, — gondolta az —, hogy nem régebben találkoztam vele. Ha igen... ő bizonytal adta volna az erőt, a szárnyat, amivel repülhetek és a kitartást, amivel a magasba juthatok.

Az asszony szeme visszajött a lombok közül. És mert közben az ozsonnázó hely majdnem kiürült, egészen közel hajtotta a fejét a férfiéhez és az el sem hangzott gondolatra megadta a választ.

— Ha régen találkoztunk volna... *magának* talán jobb... de *nekem* rosszabb...

— Miért? — és szinte félve nézett rá, hogy a gondolatát eltalálta.

Az asszony, a Mirabeau-éhoz hasonló szép kézre tette a kezét.

— Mert akkor... *ma nem velem ülne itt...*

28.

Ez a nyár más volt, mint a többi. Nem azért, mert tényleg más volt, hanem mert Éva másnak látta. A kövek arca, a fák levelei, az ég kékje, a nap melege, a fű zöldje, a virágok színe, a csillagok fénye, most is ugyanaz volt, vagyis éppen olyan érthetetlen, titokzatos, mint eddig, mint sok százezer esztendeig, mégis, most minden jobban, mélyebben

jutott az öntudatához. Mindent még szebbnek, még tökéletesebbnek látott és mindenről még hosszabban elgondolkozott. Eddig: önmagától menekült a természet csodáihoz és egyszerűségeihez, most: önmagát is elvitte a csodákhoz és egyszerűségekhez. Eddig: mindenből kikapcsolta a szívét, most: mindenhez hozzáadta. Eddig: azért dolgozott, hogy elfoglalja magát, hogy kitöltse az életét, most azért: hogy lássa, a boldogság milyen végtelenre emeli az energiáját. Eddig: a keményebb munka után esténként álmotlanul dőlt az ágyba, most: dupla munka után is órákig álmodozott.

Már egy hete Füzesfalván volt Bardóczékkal. Itthon akart lenni az aratáson, mert itt akart lenni a napkelténél, amikor a kaszák harsogva, éhesen beleharapnak a hajladozó, aranszínű rozsba.

Ott is volt... Négy óra felé járt az idő. Akkor pirkadt. A nap messze járt még az égaljától, de a rózsaszínű fény, a születés fénye már beragyogta az égalját. Olyan volt a kékszürke égen a rózsaszínű fény, mint villódzó rózsaszínű pókhálóból meg aranyfüstből szőtt fátyol.

Éva lóháton ült a hatalmas rozstábla szélén, mellette Pethő, mikor a tizenhat arató felállt. Sorban, két méter távolságra. Tizenhat szép szál, egészséges magyar, a nap, a szabad levegő, a munka fiai. Az arcuk és könyékig meztelen karjuk mintha bronzból volna. Vállukról lekerült a kasza és a derekukon függő ökörszarvból előkerült a kaszakő. Egyszerre kezdtek fenni. A kaszakő hideg rikoltással csókolta meg a csillogó acélt, futott végig a pengén, először az egyik, azután a másik oldalon. Pengelt az acél,

rikoltott a kaszakős az acélnak és a kőnek hideg, éles hangja kettévágta a júniusi hajnal áhíthatos csendjét.

Mikor a kaszák élesek voltak, a kövek újra belekerültek az ökörszarvba. Akkor a tizenhat marokszedő lány is, mint tizenhat tarka virág felállt a férfiak mögé. De még nem kezdődött a munka. Először imádkozni kellett. Meg kellett köszönni az ég Urának, hogy termést adott és meg kellett kérni, engedje meg, hogy a termést betakaríthassák. A barna kezek összekulcsolódtak a kaszák és sarlók felett és harminckét szájról szállt fel áhíthatosan az ima a harmatos hajnalon. — Miatyánk, ki vagy a menyekben...

Fenn, az aranyló gabonátábla felett a hajnal madara: a pacsirta csattogott. Kis torka édes, tiszta, boldog, hálás trillákban köszöntötte az Urat és gyönyögzve szállt az ég felé az imádkozó hangok előtt. A vörös fény mindig fénylőbb, mindig tüzesebb lett és a nap sugarai, mint aranynyilak fúródtak az ég lágy, kék takarójába.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus — fejezte be a tizenhat férfihang a hálaadó és kérő imát.

— Mindörökké amen — mondta áhítattal a lányok kórusa.

A tizenhat kasza a levegőbe emelkedett, a férfiderekak meghajoltak és a csillogó acél tizenhat széles rendben beleharapott a reszkető gabonátáblába.

A hegyek mögül, mint az élet és a világ ura, kibukott a nap.

Éva megvárta, amíg az első rendet kévékbe kötik és a kévékből összerakják az első keresztet.

Akkor megnyomta a kantárszárat és Pethővel együtt nyugodt ügetésbe kezdett.

Végigjárták az egész gazdaságot. Minden tábla szélén megállottak, megnézték, mennyire kész a gabona és beosztották az aratás sorrendjébe. A repcetarlónál Éva leugrott a lóról. Fehér vászon brieseszében, kihajtott nyakú, rövidujjú blúzában, barna arcával és repülő, rövid hajával, olyan volt, mint egy lány, aki az egyetemi esztendő után a szabadság gyönyörűségét élvezzi.

— Van kése, Pethő? — kérdezte.

— Parancsára. — És már nyújtotta is.

Éva lehajolt és a repcetarlóban zöldelő kerékrépából kihúzott egyet... Lefejezte, meghámozta és mint az almába, nagy, egészséges, jóízű harapással beleharapott.

— A németek már tudják, hogy a kerékrépa nyersen az egyik legvitamindúsabb zöldség, de nálunk még alig eszik — mondta. — Én nagyon szeretem. Amíg ilyen kicsi, olyan gyenge, mint a retek, de sokkal ízesebb. Szeretném, ha mindennap vitetne be, hogy legyen reggelihez és vacsorához.

Hét óra volt, mikor befordultak a kastély udvarára.

Az emeletes, sárga épület, glyciniával és vadszőlővel befuttatott falaival, tárt, nagy ablakaival nevetett a napon. Végtelen nyugalom, derű áradt belőle meg valami magátólértetődő, biztos, nemes úriság. Patinája volt. Érződött rajta, hogy generációk éltek benne, szerették és szépítették. Terrasza szélesen lenyúlt a smaragdszínű pázsit fölé, amelyen a

kései bokorrózsák ringatták bársonyos, vörös virágaikat.

Éva felugrott a terrasra, hogy még átöltözés előtt megnézze a postát. A piros nádasztal már reggelihez volt terítve és a virágos porcellán meg a csillogó ezüst között minden teríték mellett ott feküdt a posta.

— Semmi — gondolta, mikor végigpergette a néhány borítékot és szomorúan újra a tányér mellé tette. — Nem írt. Pedig úgy vártam. A lovaglás alatt mindig arra gondoltam, hogy milyen jó lesz olvasni a levelét és a betűkön keresztül érezni, hogy vágyik utánam és szeret. És semmi... Egyetlen sor sem... És már menni akart, hogy átöltözzön, amikor tányérjén kis csomagot vett észre. Egészen érdeklődés nélkül, szinte gépiesen nyúlt utána. Letépte róla az átkötőzsinórt és belenézett a zacskóba. Marcipán volt.

— Ó!!! — szakadt ki belőle a boldog kiáltás és beszaladt a terrasról. Végigfutotta az összes szobákat. Dobogó szívvel, boldogan futotta végig és közben halk kiáltással mondta a férfi nevét. — Gábor!... Gábor!...

Végre... Lent a szobájában megtalálta. Ott, ahol először fogadta, mikor Füzesfalvára jött. Állt az ablaknál és kinézett a kertbe.

— Gábor! — és elfulladva, boldogan, szédülő örömmel a karjába vetette magát.

— Angyalkám. — És hosszan belenézett a napfestette archa. — Milyen szép a színe. De hogyan tudta, hogy itt vagyok?

— A marcipánról... — lelkendezett. — Már

majdnem sírtam, hogy nem írt és akkor megtaláltam a csomagot.

— De azt más is hozhatta. — És kötődve rámosolygott.

— Más? Senki!... senki!... Senki sem tudja, hogy a marcipánt szeretem és nem is hozott még soha senki.

— Akkor jó . . . — mondta nagyon lágyan. — Tudja, hogy már egy óra óta itt vagyok?

— Miért nem küldött ki értem? Tudták, hol találhatnak. Kijöhetett volna valaki lóháton. — Elszomorodott. — Most egy órát vesztettem.

— Ne sajnálja, szívem. Óramilliomosok vagyunk. Két hét. Tudja milyen sok az? Háromszázharminchat óra. A fele, mint amióta nem láttam.

— Elutazott a . . . a . . . családja?

— Igen. Tegnap este tizenegy órakor.

— Úgy volt, hogy csak ma mennek.

— Igen. De mert a sógorom és sógornőm útitervet változtattak, vagyis Olaszország helyett ők is Svájcba mentek, hamarább indultak egy nappal.

— Mikor dőlt ez el?

— Három nap előtt.

— Miért nem írta meg? Hogy örültem volna, hogy egy egész nappal előbb jöhet.

— Jobban örült volna, mint így?

— Nem!... Nem!... mert tudja, hogyan örültem most? Mint még soha . . . soha életemben . . . Ez a kis csomag marcipán — és lenézett a kezében szorongatott csomagra — nagyobb öröm nekem, mint a világ legszebb drágaköve.

— Édes... — és a mellére húzta a fejét és lágyan simogatni kezdte.

29.

— Gábor bácsi! — és Péterke hangja úgy csilingelt, mint a csengetyű — tessék felvenni a lóra.

— Hát... megpróbálhatjuk... — nézett le Gábor a nyugtalan szürke kancáról kicsit bizonytalanul.

Éva nevetett

— Ne Gábor bácsihoz menj, Péterke. Hozzám gyere. Gábor bácsi nehezebb, mint én és Julcsa nem bír el kettőtöket.

A férfi hálásan rámosolygott.

— Jó — mondta a gyermek és már Éva felé nyujtotta karocskáit.

Éva leugrott, felültette a gyereket, azután ő is újra felszállt.

— Mikor jöttök haza? — kérdezte Anny, aki az urának állt modellt tarka parasztruhában, kosárral a fején.

— Vacsorára — mondta Éva és szalutált a lovaglóostorral.

— Mulassatok jól és vigyázzatok Péterkére.

— Ti pedig dolgozzatok szorgalmasan — kiáltott vissza Gábor, és a szürke Julcsával, Éva aranyszínű Zergéjéhez léptetett. — Hová megyünk? — kérdezte közben.

— Ahova akarja.

— Éva mama, — nézett fel Péterke könnyörögve — menjünk a cséplőgéphez.

— Hát jó. Menjünk. — És megnyomta a bal kantárszárat.

— Gábor, — mondta az országúton — ügessen előre kicsit. Szeretném látni, hogyan mozog.

— Rosszul. — És szinte ijedt volt az arca. — Azt hiszem, nagyon rosszul.

— Én nem hiszem. Tegnap már nagyon szépen ment.

A férfi rövidebbre fogta a kantárszárat és csizmája sarkát hozzáérintette a ló vékonyához. Julcsa felkapta kényes, vékony fejét, karcsú lábait, mintha parázson járna, a levegőbe dobta és elnyúlt testtel egyenletes ügetésbe fogott.

Az első pillanatokban a férfi nem mozgott még a lóval. Válla külön hajlott és a dereka sem találta meg a ritmust a ló lépteivel. De csak nagyon rövid ideig. Egyszerre hirtelen kapta a ló testének azt a mozdulatát, amelybe dereka beleigazodott, nyakának azt a lendületét, mellyel karja lendülhetett. Összeforrott vele.

Éva felitta a lónak, lovasnak minden mozdulatát! Boldog volt. Örült.

— Bravó! — kiáltotta, mikor beérte a kancát. — Remekül ment. Ha a combjait kissé könnyedebben tartja és elengedi a derekát, hogy a ló lépése vigye, nagyjából mindent tud, amit tudnia kell.

— Nagyjából — mondta panaszosan. — Tudja, hogy nem szeretek semmit csak nagyjából tudni.

Az asszony nevetett.

— De drágám, egy hete tanul. Össze-vissza egy hete.

— És ezalatt szereztem egy hónapra való izomlázat.

— Az izomláz pár nap alatt elmúlik.

— Remélem is.

Az útfordulónál Pethő köszönt rájuk. Hátasa, mint a szöcske ugrotta át az előtte lévő kavicshalmot és hangos nyerítéssel üdvözölte a másik két lovat.

Péterke átült Pethőhöz és gyors ügetéssel megindultak a szérú felé.

A szérún hangos volt az élet. Zugott a gép, szállt az ének, a nevetés. Senki sem törődött a porral, a benzinszaggal, mindenki friss volt és vidám, pedig délután hat óra volt és hajnali négy óta folyt a munka.

Péterke kerekre nyílt szemmel bámult. Bámulta a cséplőszekrényt, amelynek teteje szüntelenül nyelte a sárga kévéket és oldala szakadatlanul szórta az üres szalmát meg az aranyszínű gabonát.

Azután eltűnt. Pillanat alatt felmászott egyik gabonásszekérre és a lőcsre esavart gyepelő után nyúlt.

— Gyű... — nógatta a lovat, mikor kezébe kaparintotta a gyepelőt.

Éva mosolyogva nézte.

— Nagyszerű gazda lesz belőle — jegyezte meg. — És jó, hogy az lesz, — folytatta elkomolyodva, — legalább Füzesfalva jó kézben lesz nála.

— Hogy-hogy? — kérdezte csodálkozva Gábor.

— Úgy, hogy az övé lesz egyszer.

*

Vacsora után, amit a terrazon fogyasztottak el, soká ültek a csendes estében. Lámpa nem égett, mert

a fény az egész parkból a terraszra csalta volna az éjszakai lepkéket, bogarakat, így csak Péter szivarja és Gábor cigarettája izzott a vadszőlő meg glycinea előterében.

Mert fönn az égen millió mécs ragyogott és közöttük, mint apró drágakövek között aranytányér: fénylett a hold. A terrasz lebegni látszott a csendben. Vagy úszni, mint a hajó a sötét, éjszakai tengeren. Lent a fák és bokrok között az éjszaka zenekara zenélt. Millió tücsök és távolabb a víz partján millió béka. Hangiuktól zengett a levegő és a zengésben elveszett a föld, a kert, a növények csendes szívdobbanása. Minden aludt. A tikkasztó nap után minden élet bágvadtan elnyújtózott a nedves, lehült éjszakában. Csak az illatok szálltak gazdagon. A hárs édeskés, kábító illata összegyűlt a száradó széna és a rózsák, verbénák, petuniák nehéz, kissé érzéki illatával és mint lenge fátyol lebegett a terrasz felett.

— Csodálatos este — mondta a festő. — Ilyenkor mindig úgy érzem, mintha függetlenül a testemtől, a lelkem óriásira nőne, dagadna, teleszívna magát azzal a valamivel, amit később továbbadok a munkámban, és ami a munkámban ismét azzá válik, ami Isten lehellete az emberben.

— Sok mindenért becsülöm és szeretem magát, Péter, — mondta Éva az óriásra akasztva szemét — de talán semmiért annyira, mint az Isten hitéért. Maga az első férfi az ismerőseim, barátaim között, aki hisz Istenben. István sem hitt . . . Jó volt, drága, becsületes, igaz, de néha, ha szóbakerült, — pedig vigyáztam, hogy ne kerüljön szóba, mert tudtam,

hogy ez a kérdés mindig árkot és közénk — megdöbbsentem a hitetlenségétől. Az együtt töltött tizenöt esztendő alatt nagyon sokszor ültünk itt esténként, ugyanebben a titokzatos csendben és én ilyenkor nagyon sokszor próbáltam kinyitni a lelkét és rávezetni arra, hogy ha nappal, a munka izgalmában, a világosságban, józanságban, a millió zajban, szétrángatásban nem is látja, érzi Istent, ebben a csendben próbálja megkeresni, megtalálja. Elmondtam neki, hogy én úgy ülök itt künn, mintha templomban ülnék. Hogy úgy érzem mindig, mintha kiszállnék magamból, mintha lebegnék a kert felett a sötétségben, mintha a fekete, bársonyos csend marokra fogná a szívemet és letenné az Isten elé. Mosolygott. Megsimogatta a hajamat és azt mondta, hogy csak higgyek... Hogy a hit úgy hozzátartozik a lényemhez, mint a virághoz az illat. Hogy így szeret. Hogy mindent megtesz a kedvemért, még a lehetetlent is, de a felfogását nem tudja megváltoztatni.

— Mindig is ilyen volt. Mikor a lövészárokban álltunk és az ólom csattogott körülöttünk, akkor is. Egyszer egy jó méternyire csapott le tőlünk a gránát és a légnyomástól mind a ketten elájultunk. Mikor felébredtünk és kikászálódunk a dekkungból, az emberroncsok közül, felsóhajtottam: — Isten csodája, hogy megmenekültünk. — Látta volna csak, milyen dühbe jött. Azt mondta, hogy Istennek nem lehet gyönyörűsége az emberek viszálykodásában.

— Igen, nekem is ezzel érvelt. És nem tudtam az érveit megdönteni. Csak szenvedtem miattuk. Nagyon. És most, ha visszagondolok, nem tudom, nem volt-e az egyik oka annak, hogy nem tudtam igazán

közel kerülni hozzá, vagy ő hozzám. Mert talán nem is annyira az istenhit, mint a rengeteg minden, ami belőle táplálkozik, választott el bennünket.

— Maga tehát úgy hiszi, hogy egy ilyenféle kérdés komoly válaszfal lehet két ember között? — kérdezte Gábor.

— Két ember között szerintem minden kérdés *komoly válaszfal* lehet. Mint ahogy minden kérdés *komoly kapocs* is lehet. A vallás kérdése kicsi, semmi kérdés az Isten kérdése mellett. Mégis, milyen égis-érő sziklákat emel. Nem egyszerre, sőt, néha talán nagyon lassan, de egyszer, nem is tudni mikor, hogyan, miből, megnő a homokszem, görgeteggé, majd lavinává lesz és úgy elsöpör mindent, hogy romok is alig maradnak a helyén. Azt tudom, hogy a férfi szempontjából ezek a kérdések nem olyan fontosak, mint az asszonyéból. De mit lehet tenni, ha az asszonyéból fontosak és ha csak lelki sérelem árán tud a férfinél is ezektől eltekinteni.

— Nagyon kevés férfit ismerek, alig egyet-kettőt, aki hiszi Istent — mondta megint Gábor.

— S mit gondolsz, mire vezethető ez vissza? — kérdezte az óriás. — Arra talán, hogy a férfi többet tanul, többet tud, mint a nő és a több tudás akadályozza az Isten hitében? Balgaság. Először is majdnem minden igazán nagy ember istenhívő volt. Minden nagy tudós, gondolkozó, költő, és művész. Persze nem egyszerre. De hiszen a szentek sem szentekként születtek. Sőt. Nem egy volt közöttük isten-tagadó és gonosztevő.

— Hát akkor miben látod te a férfiak hitetlen-

ségének a magyarázatát? — kérdezte Gábor és cigarettáját széles ívben kihajította az erkélyről.

A cigaretta mint fénylő, repülő szentjánosbogár szállt és a bársonyos sötétségben hullott le a nedves földre.

— A férfiak nagyképűségében... A férfiak túlnyomó része úgy véli, hogy esze vagy lénye csorbát szenvedne, ha hinné, hogy van fölötte valaki... Azt tudja, hogy a hivatali főnöke fölötte van, mert látja. Azt is tudja, hogy a főnök fölött és még afölött is, és még afölött is egészen az első emberig van valaki. De hogy a legelső fölött és mindenki fölött és a világok fölött Isten van, azt nem hiszi, mert nem látja. Vagy inkább, mert nem akarja látni. Mert a férfi, aki sokkal értelmesebbnek tudja magát a nőnél, csak azt hiszi, amit lát. Amit megfoghat. Amit papíron nem lehet kiszámítani, kimutatni, azon mosolyog. Még mindig nem tudja, amit a nő a férfinél sokkal érzékenyebb lelkével, sokkal színesebb fantáziával olyan nagyon jól tud, hogy a *hit*... több mint a *tudás*... *Hogy hinni valakiben, valamiben, akit, amit nem látunk, sokkal mélyebb és igazabb dolog, mint amilyen igaz a 2×2.* Hogy ezek a szavak — *törvény*... *szabály*... *szükségszerűség*... *bizonyosság*... nem mondanak, nem jelentenek többet, mint ezek: *sejtés*... *megézés*... *igézet*... *varázs*... Miért hát a férfinak a nagy gögje? Szerintem azért, hogy térdre ne kényszerüljön... Hogy rá ne jöjjön saját parányi voltára és úgy sétálhasson ezen a szép világon, a szerinte születéssel kezdődő és halállal végződő életben, mintha azért az arasznyi létért érdemes lenne sétálgatni. A férfi az istenkérdésben nem is annyira az Istentől fél,

akit letagad önmaga előtt, mint inkább a saját lelkétől, amelyet nem tud önmaga előtt letagadni.

— Ezt szépen mondtad, szívem — szólt a fejtegetésbe Anny is. — Olyan szépen, hogy szinte elfelejtettem erről a kérdésről már meggyőződéssé kövesült megállapításomat.

— Miféle meggyőződést?

— Azt, — és elnézett a mély éjszakában álldogáló összeborult fák fölött és szemét belefúrta a csillogoktól szikrázó égbe — hogy Isten létezésével és céljaival az embernek foglalkozni körülbelül annyi, mint egy porszemnek az úton azon töprengeni: mi is a nap, amely az út fölött ragyog.

30.

A két hét úgy elrepült, mint két óra. Észre sem vették s már az utolsó napnál voltak. Pedig, ahogy múlt az idő, Évára valami borongó szomorúság fekküdt. A férfi meg is kérdezte:

— Mi az, drágám? Olyan elgondolkozó.

A meleg kék szemekre még egy réteg szürke felhő suhant.

— Majd... elmondom, szívem.

De nem mondta el... Minek mondta volna? Mert megérthetné-e a férfi őt? Az ő egyetlen lapra feltett életét. Ez a férfi, aki, mióta házas, legalább két partiban játszik állandóan. Ez, aki úgy külön tudja választani a házasságot és a szerelmet és olyan jól tudja játszani — néha talán közvetlenül egymásután — a hűséges, a családjáért, az asszonyért élő férjet, mint a

szerelmes szeretőt. Megértheti-e, hogy mi van benne, ha arra gondol: még pár nap... és vége a szép, de hazug pümködsdi királyságnak... Vége... És utána, jön a *Feleség*... a *Jog*... A szürke, semmitmondó asszony, aki hozza neki a *megalkuvást*... és vele a legszörnyűbb érzést, a *megalázottságot*... Mert a megalkuvástól nem lehet a megalázottságot elválasztani... Az az asszony, aki megalkuszik... — és mindegyik megalkuszik, aki kötött férfival jár a mellékutcában — már meg van alázva... Annak már meghajlik a feje, az már biztos abban, hogy nem biztos a pozíciója. Hogy hibák vannak benne, hogy inog és egy szél — vihar nem is kell hozzá — az egészet összedöntheti.

A tíz hónap óta, amióta szereti a férfit, ezektől és hasonló ilyen gondolatoktól olyan lett a lelke, mintha nagy, gennyes seb fészkelte volna benne. Seb, amelyet nem lehet kioperálni, meggyógyítani amely terjed, nő, fejlődik, üszkösödik és amelybe előbb-utóbb, de feltétlenül belepusztul. Bele... mert bár teljesen, a testével, a lelkével, minden gondolatával a férfihoz tartozik, mégis... *egyedül van*... Sokszor halálosabban egyedül, mint bármikor eddig Tudta, hogy az egész életével a férfi mellett megy az úton és tudta, hogy valahol, egy kanyarultnál, egy zökkenőnél majd szakadékba zuhan. S ahogy ezeket tudta, tudta azt is, hogy ezeken nem lehet segíteni. Hogy *rajta*... nem lehet segíteni... Nem, mert nem tudja a férfitől elszakítani az életét, és azon az életen mindig... ahogy megy tovább, több lesz a seb, a megalkuvás... A megalázottság... A teher... Mindig lesznek kisebb-nagyobb dolgok,

szavak esetek, véletlenek, amelyek a fülébe ordítják: — hiába vagy az, aki vagy!!!! mégis... *szerető vagy csak!!! Szerető, akit letagadnak, lehazudnak, leesküsznek és aki olyan észrevétlenül elmerülsz a ködben, amilyen észrevétlenül kiemelkedtél belőle.* Hiszen látod... láthatod... milyen a férfi... Lélekben, érzésben azt is megtagadja, aki a nevét viseli, aki anyja a gyermekeinek, aki egy földél alatt él vele, aki a világ, az emberek előtt mellette áll, akivel közös a multja, jelene, jövője és közösek az érdekeik... Mit akarsz hát akkor te, a szerető Akinek a sérelmeit senki sem kérheti számon, akit nem véd a törvény, elítél a társadalom, akinek nincsenek jogai, csak kötelességei, aki csak egyetlen pókhálószállal vagy hozzákötve... Pókhálószállal... — és keserű mosoly futott a szájára. — Mikor a vasbilincset: az esküt is összetöri...

Mit kellene, mit lehetne ez ellen tenni? Hogy a pókhálószál, a csillogó, szikrázó, mescheli szál, amelyen sokkal több, mint az élete, a boldogsága függ: el ne szakadjon... Mivel lehetne itt tartani, mit kellene adni, tenni neki, hogy mindig érezze, tudja: hozzátartozik... Nagyon, egészen kellene ismernie talán? A lelke... a szíve fenekéig?

Megdöbönt... Hirtelen ráébredt, hogy igen, végeredményben milyen keveset ismer belőle... A lényéből... az énjéből... lelkéből... gondolataiból... Az élete külső körülményeit ismeri. A nagyobb ügyeit, vagyoni viszonyait, a barátait, még azt is tudja, hogy a legidősebb kislánya megkapta az első hosszú báliruhát. Tudja, hogy vendégeik voltak vagy ők mentek valahova, hogy elment a régi szoba-

lány és mindent... mindent... De mit tud abból, ami... *a mélyben van*... Abban a mélyben, amely mélyebb, titokzatosabb a legmélyebb és legtitokzatosabb tenger mélységénél és titokzatosságánál. Abból, amelyben fent, mint kis halaeskák uszkálnak: a jólneveltség, derű, udvariasság, jóság, unalom, rossz kedv, türelmetlenség, ingerlékenység, szeszély és minden, amit nem rejteget, nem titkol. Amelyben kis, napsütötte, békés szigetek vagy boldog elmerülések vannak, néha kisebb viharokkal és itt-ott veszedelmes szirtekkel, szakadékokkal. Már ebből is keveset tud... De nem tud semmit a sokezer méteres fekete színű mélységekről, amelyekben talán rettenetes lények élnek és uszkálnak csodálatos tulajdonságok között. Uszkálnak, lapulnak és csak időre, alkalomra várnak, hogy feltörhessenek és mint apró legyet, csöppnyi halaeskát kapják el a beléneveltség gyenge ellenkezéseit. Mit tud, mit látott, mit láthatott ezekből? A nagy erényekből, esetleg nagy bűncsírákból, bűnmagvakból. Pedig... mennyire hozzátartoznak azok is... Az ismeretlen valamik a mélyben... A tudat alatt... A felszín alatt. A törvények, szokások, konvenciók irtózatossága alatt... Azok, amelyek gyilkossá tehetik a legjámborabbat és szentté az elvetemültet. Amelyek titokzatosan és elválaszthatatlanul össze vannak keveredve a lélekkel, az ésszel, amely keveredéstről soha senki sem döntötte el és soha senki sem fogja eldönteni: *hol kezdődik és hol végződik benne a lélek*... Hiszen a szellemi, a lelki energia és tudat nemcsak az agyban van, hanem a szívben és a mirigyekben is. Viszont az összes ösztönök, még a legmélyebben

fekvők, még az úgynevezett tudatalattiak is, még a legalantasabbak is, úgy az agyba torkollanak, mint a villanyvezetékek a villanyosközpontba. Milyen félelmetes... *Lélek... és ösztön... Isten és állat... együtt az emberben... Templom... a Pokolban...* A vér, az ösztönök patakja táplálja a testen keresztül a lelket és a lélek rak bilincseket az ösztönökre.

Sötét, mély, nagy, nehéz dolgok ezek... És ezekkel akar ő megbirkózni? Ezeknek a komplexusába akar ő belátni? Baj... Nagy baj... Talán jobb volna nem figyelembe venni ezeket, nem foglalkozni velük. Csak élni... Gondolattanul, felelőtlenül, felületesen. Úgy, mint a legtöbb asszony. Csak örülni mindennek, amit az élet ad, csak kinyujtani a kezét minden után, amire vágyik, csak elcsókolni mind a csókot, amennyit lehet... Csak elfogadni a csókot és nem gondolkozni, töprengeni, meditálni afölött... *volt-e benne lélek... vagy mennyi volt a lélek és mennyi a test...*

31.

Az utolsó estén, amelyet együtt töltöttek, talán tapintatból, talán, mert Péter a festéstől, Anny a modellállástól fáradtabb volt, mint rendszeren, a festőházaspár korán visszavonult. Igaz, csak pesti fogalmak szerint korán, mert a tíz óra itt, a hajnalban kelő emberek között már későnek számított.

Éva és Gábor a cselédek miatt még künn ültek kis ideig, azután ők is szobáikba tértek.

Pár perccel később a kastélyra ráborult a csend.

Minden ablak, még Gáboré is elsötétült. Csak Éváé ragyogott, mint mesebeli nagy aranytükör a meleg, párás, fülledt nyári éjszakában.

Vagy negyedóra tellett el így, amely alatt Éva átöltözött Gábor fogadására és az éjszakára.

Mikor a tükör előtt állt és a földig érő muszlinhálóingén megkötötte a rózsaszínű szalagövet, összeszorult szívvel gondolt rá, hogy holnap talán ugyanebben az órában Pesten a másik asszony köti meg a rózsaszínű szalagövet az ura fogadására felvett selyemingen.

Annyira fájt neki ez a gondolat és annyira elkeserítette a száját, hogy pillanatig arra gondolt, megkéri Gábort: minden csók nélkül beszéljessék át ezt az utolsó éjszakát.

De mikor a férfi halkán a szobájába lépett és a karjába zárta, elfelejtett mindent. A holnapi estét és a sok estét, amikor nem lehetnek együtt, a rengeteg magányos órát, amikor tudja, hogy a feleségével van, a magábaomlottságokat, amelyek mindig többször és jobban erőt vettek rajta, a félelmetes jövőt, amelyben nem volt értelem és cél, az örökös remegést, amely naponta olyan sokszor kérdeztette vele: — meddig tudod megtartani?

Ezt mind elfelejtette... Ma is az lett, ami mindig volt a férfi kezeiben. Hangszer, amelyből azt hozta ki, amit akart. És sokat akart... Virtuóz volt, sokrétű, színes fantáziájú, soha sem egyforma, mindig más. Még a karja lendületében is, ahogy az asszony vállán és derekán összecsucodott.

— Nagyon szeretem... — buggyant ki belőle. Lehet, egészen öntudatlanul, lehet belejátszott az is,

mert tudta, hogy ez a két szó, még mindig vagy még mindig jobban: az első vallomás erejével száguld át az asszonyon.

— Én... nem tudom mennyire... Csak azt tudom, hogy részemre maga a Kezdet... és a Vég...

— És... — kutatón az arcába nézett — így lesz ez mindig?

— Így lesz... — hangzott a nagyon biztos válasz.

Lobbanás futott át a férfi szemén.

— Akkor jó... — mondta azután és a szája újra csókba kezdett.

De a kétség nem nyughatott el benne egészen, mert a csók után, a hosszú, forró, talán a lelkét is, de a testét egészen biztosan uraló csók után, amit pedig nem szokott máskor, hiszen biztos volt a dolgában, újra kérdezni kezdett.

— Igazán hiszi, hogy mellettem tud maradni végig az egész életén? Hogy meg tud elégedni azzal a kevéssel, amit a kööttségem mellett adni tudok?

Éva a csóktól fátyolos szemmel bámulva nézett rá.

— Miért kérdezi ezt? Miért kérdez ilyeneket egyáltalán?

— Mert délelött, — vallotta be — amikor bejöttem ide keresni magát és nem találtam, belenéztem a naplójába. Itt feküdt nyitva az íróasztalon, és mert a maga írása és mert úgy vélem, magáról mindent szabad tudnom, meg mert a nyitott oldalon ott láttam a nevemet, olvasgattam benne kicsit. Sok gyönyörű dolgot találtam... És azt köszönöm, a szívem mélyéből köszönöm magának. De sok szo-

morút és megdöbrentőt is... Mondja, — és felemelte magához az arcát — igazán olyan sok szomorúságot, fájdalmat, reménytelenséget ad magának ez a szerelem?

Éva úgy érezte, a szíve elindul a melléből föl a torkafeje felé. — A Napló... A legmeztelenebb meztelenség... A teljes testi és lelki ruhátlanság a szikrázó napon... A gyónás... a gyóntatószékben... Vajjon mennyit olvasott belőle? És mennyit érzett át?

A férfi sürgette.

— Mondja, szívem. Hát igazán olyan sok fájdalmat ad?

— Üljünk le — mondta remegő szájjal az aszszony.

A férfi átölelte és magával vont a pamlagra.

— Sokat... — kezdte azután. — De jobban szeretném, ha nem beszélnék erről.

— Miért?

— Mert amit mondok, az magának fájdalmas lehet. És én... nem akarok... fájdalmat okozni... Nemesak mert túlságosan szeretem ehhez, hanem — és kis, keserű rángás futott át a száján — mert nem is illik a szerepemhez.

— Miféle szerepéhez? — kérdezte csodálkozva.

— A szerető szerepéhez... — buggyant ki belőle keserűen. — A szeretőnek csak jókedvűnek szabad lenni és szépnek. A fáradságot, fájdalmat, szégyeskedést, nemtörődömséget csak a feleség engedheti meg magának. A feleségnek joga van elpanaszolni, hogy a szobalány elhasított egy kristályvázát,

a szeretőnek azt is el kell hallgatnia, ha itt-ott... a lelke hasadt meg kicsit.

A férfi hallgatott pillanatig, azután nem egészen biztos hangon mondta.

— De nem elhallgatni. Mondjon el mindig, mindent.

— Nem tudok... — rázta szomorúan a fejét. — És nem is szabad. Mindent, csak a Naplónak szabad. Az megélt... és ha meghallgatott, már meg is nyugodtam valamennyire.

— Értem — mondta a férfi és most nem a szemével, hanem a lelkével nézett az asszonyra. Nagyon a lelkével... Sajnálattal és szájalommal. — Értem... És igazat adok magának... De azért... — egészen közel hajolt az asszonyhoz és nem úgy, ahogy máskor szokta, mindent magátólértetődően, mindent természetesnek találóan, hanem félve, de azért reménykedve is megkérdezte: — de azért úgy, nem változik közöttünk semmi?

Évát két oldalon ütötte szíven a kérdés Az egyik: nagyon fáj... a másik: nagyon jól esett... Amelyik fáj, az azt sikoltotta: — aki foglalkozik ezzel a kérdéssel, az a saját szempontjából foglalkozik a lehetőséggel... hogy változhat... És akkor nagy baj van... Amelyik jólesett, az meg azt súgta: -- fél... És a félés: féltés... És akkor nincs baj... Mosoly volt hát a száján, a szemében meg könny, amikor a férfihez fordult és megadta a választ.

— Nem változik... Részemről... nem változik soha...

— Édes... édes... — susogta az elborultán és a nagy, nedves szája falatokra szedve a karját, ment

fölfelé a vállán, nyakán, mohón a szájaig és mint aki az izelítőtől csak étvágyat kapott, éhesen magába vette.

32.

A két szédült, mámoros ölelés után, amelyeknek mindegyike égis való repülés és végeérhetetlen, kábult zuhanás volt, a férfi jóleső bágyadtsággal, ernyedtséggel feküdt az asszony mellett. Szeme csukva volt, barna arcán, magas homlokán finom, apró vízcsöppek ültek és széles, domború melle, mintha hosszú utat futott volna be, hangosan esett és emelkedett.

Az asszony a karja alá bújt, szeméből csendesen szivárgott a könny és most is, mint már olyan sok hasonló alkalommal, a lelke legmélyéből fölszakadt végtelen hozzátartozással, boldogsággal, túláradással a fehér férfikézre nyomta a száját.

Ezekben a percekben szerette a férfit a legjobban... Ezekben a földre visszaérkezett percekben, amikor úgy érezte, semmije sincs, mert mindent odaadott és ha még élni akar, valami csöppet a férfitől kell visszakérnie.

Ilyenkor milliószor jobban az övé volt, mint a csók önkívületében, mert teste szinte megsemmisült, szinte fölszívódott, eloszlott az örömben, hogy örömet adhatott. Sőt, még hatványozottabban érezte ezt az örömet akkor... amikor ő nem kapott örömet... Ilyenkor, mint talán természetes lett volna, nem maradt benne csalódás. Sőt... Csupa nyugalom és boldogság volt...! Valami éterikus lebegés, absztrakt

öröm. Hogy adott...! adott...! Annyira tudott adni... olyan igazán és fenntartás nélkül, hogy nem lért... nem akart kapni is.

Ilyenkor, ezekben a szinte már fájóan boldog feloldódásokban a nagy érzés mellett, amely úgy folyt szét benne, mint valami édes, langyos folyam, földentúli hálát érzett a férfi iránt. Hálát azért, hogy *ez van...* Hogy *ezt* az érzést, a nyugalomnak, a lebegésnek, a testetlenségnek ezt a csodálatos derűjét érezheti általa. Mert azt már régen tudta, hogy *ezeket csak ez* a férfi tudja kihozni belőle. Ez az *egyetlen* egy a világ sok millió férfija között.

A könny nagy, jóleső cseppekben gördült ki pillái alól. Az egyik végigfutott az arcán, és leperdült a párna rózsaszínű selymére, a másik a férfi mellére hullott.

— Sír? — emelte az fel a fejét és a szemhéj hosszú rojtojairól lecsókolta a könnyeket. — Miért sír, drágám?

— Nagyon tele van a szívem. Annyira tele, hogyha nem sírhatnék, a boldogság talán szétverné a bordáimat. — És nézte a férfi csodálkozó barna szemét és hirtelen, talán nem is a szájával, hanem a túlsorduló szívével megcsókolta. Sokszor egymásután... A száját, szemét, arcát, mellét, kezét. És közben, kis, érthetetlen, rövid szavakat sóhajtott. Boldog szavakat, rajongó szavakat, amelyeknek a lélekben volt a gyökerük és csak annyi közük volt a testhez, hogy a száj mondta ki őket és a testre hullottak. Függetlenek voltak a testtől, egy delíriumos, boldog, szédült lélek kitörései voltak. Szárnyak voltak, ame-

lyeken a porban kúszó test felemelkedik és repül... a csillagokig.

A férfi először csodálkozva, azután kicsit riadtan nézte... sok asszony csókolta már, sok száz, de így... soha senki... Éhség nélkül... és mégis forrón... Szájjal... amely lélek... Milyen különös teremtés. És színésznők jutottak az eszébe, akik a színpadon túlfinomult lelki életét élő nőket játszottak, de a csókban nem voltak mások, csak... nőtények. Azután kokottok vetődtek elé, nagy nők, aranyon vásároltak, akik azt hitték, a pénzért komédiázniok kell és vérszívó vámpíroknak kell lenniök... És úri-asszonyok, akik mert látták az ő vadságát, túl akartak tenni rajta... Azután a felesége jutott eszébe. A fakó asszony, akinek a fakóságába még a szerelem szédülete sem tudott egy kis színt, ragyogást lopni. S most itt van ez. Aki repül vele a csillagokig, sőt talán még magasabbra, mert érzi a reszketésén, az odaadásán, hogy repül és aki, miután vele együtt visszaszállt a földre, új utakon, új csillagok felé siet...

Megfogta az asszony vállait, kicsit eltolta magától és a szemébe nézett.

— Hol van maga most? — kérdezte szinte keményen. — És mi az, ami magában van?

— A *mindenség*... — mondta hangtalanul az asszony. — Az egész világ minden szépsége, minden mélysége és magassága, úgy, ahogy az Isten azt megálmodta... — És a könnyes arcában elnyílt a szája és olyan volt az arca, mint egy mosolygó angyalé.

A férfi nézte. Nem tudja... érezte... nem tudja

megérteni. Nem tudja, mert még mindig nem találta meg azt a keskeny, ringó aranybőrűt, amely két emberi lélek között remeg és amely az egyetlen út ahhoz, hogy két ember — ha ez egyáltalán lehetséges — egészen, igazán egymáshoz érjen. De mert olyan szép volt így, a félig lehúnyt könnyes szemével, a különös ragyogással az arcán, a barna, síma bőrével, amely kivált a rózsaszínű selyem háttéréből, a vékony karjaival és a kis mellével, olyan szép és kívánatos, hogy a vére újra forrósodni kezdett.

Nézte, a szeme mindig jobban elnyílt, a pupillája mindig jobban összeszűkülött és a szája szélén, sarkain, valami ragadozószerű vonás kezdett kirajzolódni.

— Szeret? — kérdezte azután forrón és mélyről és úgy rántotta magához az asszonyt, mint a forgószél a falevelet.

Nem volt több szó... Csók volt és vágy... Vágy, amely valami furcsa fájdalommal keverten keméay élekben ült a férfi arcán és amely még mélyebbre mélyítette vonásait. Hogy igen... újra magához kell ölelnie, újra száguldania kell vele a végtelenben, újra szeretnie kell, újra kényszerítenie kell, hogy szeresse, ha már... — milyen lehetetlen és fájdalmas ez — el nem érheti... Kell, mert nem bírja, hogy ilyen messze legyen tőle, amikor a karjaiban van és amikor ő azt akarja, hogy egészen... egészen vele legyen.

Az asszony riadtan, elborultan, féltő, örülő döbbenettel nézte. Féltő örüléssel, mert ha tudta is, hogy ezekben a vad ölelésekben kevés, nagyon kevés, vagy talán semmi lélek sincs, mégis az övének érezte,

hitte bennük a férfit. Nézte, hogy az akarat, a vágy lassan egy álarcot, egy aranyálarcot von az arcára. Hogy az arca, igazi arca pillanatról pillanatra jobban eltűnik, hogy helyette egy lángoló, lecsukott-szemű aranyálarc réved rá és hogy a lihegő szédület végén, a vérgödő, boldog kínú sóhajok után egy izzó, izzadt aranyálarc bukik holtra éledten a meztelen vállára.

33.

Az augusztusi nap forró, fiatal tűzzel nézett be az étkezőkocsi ablakán, mikor Éva és Gábor leültek a kis asztalok egyikéhez.

— Guruló kocsmá — nevetett a férfi és olyan mozdulattal dörzsölte össze tenyerét, mint a diák, aki valami nagy csíny után szerencsésen megszökött a tanár vagy az apa dorgálása elől. — A legjobb hely a világon. Ha ennek a szőnyege van a lábam alatt, remekül érzem magam, mert tudom, minden méterrel messzebb kerülök a megszokottságtól, a robottól, a munkától, a szürkeségtől.

— Akkor most már egészen jól érezheti magát, mert vagy háromszáz kilométer van szép fővárosunk és a guruló kocsmá között.

— Háromszázötven. Ja. Zwei komplette Frühstück. Eins mit Thee und eins mit braunen Kaffee — fordult a pincérhez. — Rettenetesen éhes vagyok.

— Annak ellenére, hogy egy sonkás szendvicset bekapott már.

— Annak ellenére, hogy kettőt kaptam be. Mert

mikor maga a Baedekert nézegette, hamar lenyeltem még egyet.

— Olyan, mint egy gyerek — mosolygott anyásan az asszony. — Így indul neki az útnak, amelyen öt kilót fogyni akar.

— Persze, hogy akarok. De nem ma kezdem. Úgy teszek, mint jogászkoromban. Megcsinálom a heti programot* és beosztom a heti tanulnivalót. Azután elhatározom, hogy na!!!! holnaptól kezdve pedig rendes ember leszek és elvégzem a napi penzumot. Mindig holnap... Csak holnap... ma... soha... És mert legalább a következtelenségben következetes vagyok, ezt a szokást megtartom ma is. Holnap kezdek koplalni.

Évában minden ilyen és hasonló, még a legjobb kedvűen elmondott dolog is, kis félelmet ébresztett. Mert mindig mindenben — mint ahogy a csepp vízben is visszatükröződik az óriás nap arca — az egész férfit látta. — Legalább a következtelenségben következetes vagyok — csengett a fülében. — De, hogy ezt a kijelentést, mint a többit is, nemcsak szónak vette, persze nem mutatta. Csak parányi felhő, mint lenge cigarettafüst libbent át a szemén.

Közben megtelt az étkező. Minden szék gazdát kapott. Csak az ő asztaluknál állt még üresen kettő.

— Nem akarom, hogy idejőjjön valaki — mondta a férfi.

— Én sem akarom, de félek, nem lesz módunkban megakadályozni.

— Dehogy nem. Csak bízza rám.

Ugyanebben a pillanatban férfi és nő léptek az étkezőbe. Két túldimenzionált szőke ember.

— Németek — gondolta Éva. De vissza is vonta, mert az asszony magyarul szólalt meg.

— Itt van hely. — És már le is ült Éva mellé.

Gábornak elmélyültek a gyűrődések a homlokán. Ez azt mutatta, hogy bosszankodik. Bosszankodott volna akkor is, ha angolok ülnek az asztalához, de így méginkább. Túl a határon nem szerette a honfitársait.

A férfi követte az asszony példáját és elfoglalta az üres széket.

Gábornak lassan kezdett elsímulni a homloka. Megnézte a két embert, azután kibámult az ablakon. Furcsa, merengő, bizonytalan bámulással. Egyszerre csak nagyon lassan visszafordította fejét és nehézkes, akadozó, elnyujtott, raccsoló beszéddel beszélni kezdett.

— Mondja kéhem, mik azook a fuuhesa dolgok ott künn? — És kimutatott az ablakon.

Éva nem találta bele magát mindjárt a szerepbe és megkérdezte:

— Melyikek?

— Hát azook... — És felmutatott a hegyekre. — Azok, amelyeek úgy kinőnek, mint a nagy boldogombák a földből.

— Hegyek. — Mondta most már Éva a szerephez illő tanítónői hangon.

— Hegyek... — ismételte mélyen, egyhangúan, a félkegyelműeknek vagy az örülteknek a hangján. — És miből vannak a hegyeek?

— Kősziklából. — És lopva a férfire, majd a nőre nézett. Azoknak riadtság, tanácstalanság, kis félelem volt az arcán, a szemében, amely nagy féle-

lemmé változott, amikor Gábor játékosan forgatni kezdte a kést.

— És miéht vannaak a heegyek?

Éva megakadt pillanatra, mert igazán sohasem jutott eszébe, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzon. De Gábor kisegítette. Mint a kis gyerek, ha valami öröme van, összeverte a tenyerét és egészen bárgyú kifejezéssel mondta:

— Tudom!... tudom!... Hogy az óhiásoknak és a töhpéknek legyeen hol játszadozniok.

— Igen, igen — helyeselt Éva kettős megkönynyebbüléssel, mert a férfi és a nő nem bírták tovább a dolgot és kimentek az étkezőből.

— Úgy... — dőlt hátra kényelmesen és mosolyogva Gábor. — Most legalább nyugodtan reggelizhetünk. Nem tudtam volna enni, ha azt a szörnyű nőt látom magam mellett.

— Remek ötlet volt — lelkesedett Éva. — Hogyan jutott eszébe?

— Sokat utaztam és olyan időkben is, amikor a viszonylagos zavartalanságot csak ötletekkel lehetett megszerezni.

Közben megkapták a reggelit.

— Most már minden rendben van — és lefejezte a tojást. — Legfőként pedig az, hogy négy órakor Münchenben leszünk.

— Ahonnan még mindig nem tudjuk, hová indulunk.

— Ne legyen türelmetlen. Ez külön öröm nálam. Hogy csak elindulok bele a világba és nem tudom,

hova. Nem egyszer történt, hogy egészen máshol kötöttem ki, mint ahova elindultam. És ezek voltak a legjobban sikerült utazásaim. Például az utolsó, négy év előtt, ősszel. Eredetileg Olaszországba indultam, azulán mert túl meleg volt az idő, irányt változtattam és Svájcba mentem. De mert egész héten hiába lestem a Matterhorn hó- és jégesúcsait, dühösen összecsomagoltam és felültem a legelső vonatra. Először Chamonixban szálltam ki, ott elcsavarogtam pár napot és a hotelem terraszáról vártam, hogy hátha... A Matterhorn helyett meglátom majd a Mont Blancot. Hát azt se... Újra vonatra ültem és Genfbe mentem. Genfből Lyonba, és mert ott eszembe jutott, hogy régen láttam az Atlanti-óceánt, meg hogy Bordeauxba is régen vágytam már, átmentem oda.

— Szóval most sincs kizárva ilyen lehetőség?

— Nálam soha sincs kizárva semmi. Ha... egyedül vagyok... Most azonban igen, mert most végeredményben odamegyünk majd, ahova maga akarja.

— Akkor — és elmosolyodott — menjünk Indiába. Régen vágyom már oda.

A férfi önkéntelenül felsóhajtott.

— Azt hiszi, nem mennék boldogan? De, sajnos, lehetetlen. Legalább félév kellene hozzá és félévre nem szabadságnak otthon. De mondjon valami más, elérhetőbb helyet.

— Menjünk Párisba.

— És azután?

— A tengerre valahova.

34.

— Nem fáradt, szívem?

Ez a kérdés a stockholmi operaház terraszán hangzott el egy csodálatosan szép estén, vacsora közben.

— A boldogságtól és a szépségektől nem lehet elfáradni — mondta mosolygó szemmel az asszony, és kezét, mintha a szívét tette volna a férfinék az elébenyújtott tenyerébe tette. — Legfeljebb csak elbágyadni lehet. De most még bágyadt sem vagyok. Csak boldog... boldog...! boldog...!!! hogy ezt a sok gyönyörűséget itt — és körülmutatott a lilaszínű éjszakában, a vizek párájában lebegni látszó városon — magával élvezhetem.

— Tetszik? — és belecsókolt a tenyerébe.

— Véghetetlenül...

— Úgye mondtam, — örült fel diadalmasan a férfi —, hogy ez a város mindent megér. Még a sassnitzrelleborgi szörnyű átkelést is.

— Még azt is — és megborzongott kicsit a belépő alatt. — Pedig az rémes volt. Azt hittem, a négy órának sohasem lesz vége és hogy sohasem fogok mást látni többé, mint sötétszürke, házmagasságú hullámokat.

— Hála Istennek, túl vagyunk rajta. Sajnos, azonban, túl vagyunk a szabadságunk fél idején is. Mondja drágám, — és tekintetében aggodalom bujkált — eléggé kiélvezünk mi mindent? Eléggé örülünk egymásnak, a szépségeknek, eléggé tudatosan, a pillanatot megrögzítve csókolunk és látunk? Eléggé érezzük a boldogságot, hogy együtt vagyunk és hogy

három hét óta egy lépésnyire sem hagytuk el egymást? Eléggé? Mondja.

Éva tekintete a Kastellholmen sziget erődjének az éjszaka bársonyában fűródő lámpasorára révedt. De aligha látott belőle valamit. Csak az elmúlt három hetet látta, amelynek minden napja, minden órája lüktetett benne és amelyekből még arra is emlékezett, hol, mikor, miről beszélgettek. Elég tudatosan, eléggé igazán élvez-e mindent? Ennél tudatosabban, ennél igazabban már nem lehet élvezni és érezni... Hiszen ő nemcsak a mátt élvezte a mában, hanem a tegnapot és előre a holnapot is. Az öröm, hogy Münchenben, Zürichben, Strassburgban, Dijonban, Párisban és mindenütt, ahol a három hét alatt megfordultak, reggel, délben, este, nyílt utcán, szikrázó napsütésben szabadon mehetett a férfivel: neki nemcsak a ma öröme volt... Kárpótlás is volt a tegnapért, a tíz hónap sok bujkálásáért és kárpótlás az ezután jövő sok bujkálásért is. Neki minden tekintet, amely végigsiklott rajtuk és elkönyvelte az összetartozásukat, orvosság volt az állandóan égő sebre, amit az otthoni hazudozások, itt-ott elkapott, kérdő, sokatmondó, egyet jelentő tekintetek ütöttek és mélyítettek a szívéen. Neki a berlini filmharmonikusok hangversenye Zürichben, vagy a Faust a párisi operaházban: tündérálom. A legragyogóbb mese, hiszen otthon még moziba sem mehettek együtt soha. Neki nagy estélyi ruhás, szmókingos vacsora előkelő éttermekben: minden szabadság, minden lehetőség teteje, mert otthon nagyon elvétve kerültek eldugott kis helyekre is. Neki a három hétnek minden napja életreszóló kincs, mert ltekintve a szabadságtól és a ritka véletlenektől, ott-

hon nagyon sokszor csak lopott félóránk vagy óránk voltak... Hát lehet jobban élvezni, tudatosabban érezni valamit? Nem hiszi, hogy lehet... De ezeket így, ahogy most elgondolta, míg a szeme az erőd lámpasorain sétált, Gábornak megint nem mondhatja el. Mint ahogyan ilyesmit egyáltalán nem mondhat el. Nem, mert Gábor — régen észrevette már ezt — nem szereti az ilyen irányú ösztintéseket. Semmit sem szeret, ami nem derű. Fut a szomorúság elől, menekül a könnytől. Fanatikus életimádó, aki szépnek, nap-sugarasnak, nevetőnek akarja az életet. Lássá hát annak...

— Legyen nyugodt, szívem, — mondta a férfire szálló tekintettel — eléggé tudatosan teszünk mindent. A esőkünk nem lehetne forróbb, ha az első is volna és az örömünk mélyebb, szélesebb, ha egy hét előtt is találkoztunk.

— Pedig tizenegy hónapja, hogy találkoztunk — mondta. — Ma... tizenegy hónapja... — És a szemével végigsimogatta az asszony arcát.

A város felett, észak Velencéje felett sápadtan ragyogott a hold és az ezüstszínű csillagok. Az ég, mint bársony baldachin sötétlett és a kisebb-nagyobb szigetek úgy szikráztak a Mälär-on, meg a messzebb fekvő Keleti-tengeren, mint óriási ékszerdobozban a széthullatott drágakövek. A pálmák, ezek a délről idekerült igényes csodák, karcsún, gögösen álltak és álmodtak a túlsó parti strand villodzó lámpái alatt.

Valahol messze az utcák, a házak tömkelegében érces, mély, nyugodt hangon verni kezdett a toronyóra. Tizenegyet vert.

— Ez is tizenegy... — susogta Éva.

A férfi felemelte a pezsgőspoharat.

— A tizenkettedik hónapra és a sok utána következőre, szívem. Hogy olyan szépek legyenek, mint az eddigiek.

Nézték egymást és lassan, kortyonkint itták ki a jéghideg, gyöngyöző italt.

Mikor a poharakat letették, a két méter magas pincér újra megállott mellettük a görasztallal, amelylyel szüntelenül cikázott a tömött asztalok között és amelyen egy titokzatos kéz mindig pótolta az elfogyasztott ingyenségeket. A világ legtökéletesebb ingyenségeit, mert a hors d'oeuvre sehol sem olyan bőséges és sokféle, mint Svédországban. Százféle hal, tengeri állat, kaviár, hús- és ráksaláták, soha meg nem únható változatban.

— Együnk még egy kicsit — kérte a férfi. — Ilyen halakat és rákokat úgysem kapunk sehol. Különösen kábeljaut és hamisítatlan orosz kaviárt, amit pedig nagyon szeretek.

— Én is.

A pincér, a vad vikingek késői szelíd utóda, érdeklődve hallgatta a talán még sohasem hallott idegen szavakat és hogy tovább hallgathassa, nagyon lassan és válogatott darabokkal rakta meg a régi mintájú angol porcellántányérokat.

— Mit csinálunk holnap?

— Csavargunk. Néhol gyalog, néhol csónakon. Harmadszor vagyok itt, de mindig úgy érzem, most fedezek fel mindent. A Mälär egészen egyedülálló, hűvös, szökekek szépségét, amely olyan, mint a svéd nők szépsége. A tengerszoros kikötőjének forgalmát,

sokszerűségét, a mosolygó szigeteket — amelyek mindegyike mintha teljesen külön kis világ lenne. Az utcákat, amelyekben a Mälarnak egy-egy karja hullámszik, a Djurgarden pálmáit és délszaki virágait, amelyekről mindig szeretném megkérdezni, nem fáj-e a szívük napfényes hazájuk után? Az új, modern utcákat, a bennük felejtett renaissance palotákkal. Krisztina királynő és Gusztáv Adolf emlékeit és ezt az egész hűvös, tiszta, szőke északi világot, amelyben amellet, hogy hat és félmillió lakosára kétszázötvenezer autó esik, még ma is a vikingek nyugtalan bátorsága, fantáziája lobog.

— Remek náció volt.

— Utólérhetetlen. Amellet, hogy a IX. században megalapították Svédországot, Norvégiát és Dániát és dióhéjnyi csónakjaikon bebarangolták, végigrabolták Német-, Francia- és Spanyolországot, elmentek Olaszországba, Észak-Afrikába is. Letelepdedtek mindenütt, gyökeret eresztettek mindenhol, ahol ennivalót és szép nőt találtak és legázoltak minden népet, amely nem hódolt be nekik. Három híres vezérük — Rurik, Szineusz és Truvor 862-ben Novgoródig lement, elfoglalta és a szláv törzsek egyesítésével megalapította Oroszországot. 900 körül felfedezték Grönlandot, 1000 körül pedig Labradort. Ilyenformán, bár ezeknek a felfedezéseknek emléke később egészen elveszett, mégis Amerika felfedezésének dicsősége is tulajdonképpen a vikingeket illeti.

— A fekete olaszokban és tüzes spanyolokban ilyenformán hűvös északi vér is kering, hogy a germánokról, akik olyan végtelenül büszkék kristálytiszta vérükre — ne is beszéljek.

Egy hete tartott már a hajóút északra. Mindig följebb, Stockholm után Upsalába mentek, a híres egyetemi városba, majd Gamla-Upsalába, hogy megnézzék a mitikus templomot, amelynek keleti fényű belsejében a pogány skandináv isteni háromság: Odin, Thor és Freyr székel. Csodálatos ez a templom, amelyet a hitrege szerint a svédek második királya: Ingwe-Freyr épített, állítólag kívüli egész aranyból.

Innen Oslóba utaztak. Björnson, Ibsen és Grieg sírjához. Soká álltak a síroknál. Hálával, szeretettel és alázattal. A tanult, a művelt, az értelmes lélekembernek azzal az alázatával, amely tudja, hogy ezek az emberóriások mit adtak a világnak. Mit adtak a tehetségükkel, a bennük lakó istennel, az örök önmegtagadással, amely az alkotó munka első feltétele, az örök égéssel, amelyre mindent ráraktak, ami bennük volt, amelybe mindent befogtak és amelyért önmagukat is elfelejtették.

Az estét szintén a három halhatatlan, főként azonban Ibsen emlékének áldozták. Beszélgettek róluk, az életükről, munkáikról, a hatásokról, amelyet az irodalomra, a társadalomra tettek. Felelevenítették Ibsen drámáinak megdöbbentő igazságait, amelyekkel a társadalmi rend visszaélései, konvenciói, önámításai, hazugságai ellen lázad és a csodálatos optimizmust, amellyel mindennek ellenére is bízik az igazság erejében és ezzel az emberiség igazi fejlődésében.

Bergenben már fjordok között szálltak hajóra.

Éva mondhatatlanul élvezte az utat. A mélyen benyúló, sikátorszerű tengeröblöket, amelyeket a jégkorszakban még óriási gleccserek töltöttek ki és amelyeken a hegyek elszabadult jégtömegei úsztak ki a tengerre. Hideg, idegen, szinte elképzelhetetlen volt eddig neki ez a néma, szürkés, lebegő világ, amelynek kicsit vad szépségű, égbemeredő, havas, jeges hegyei között úgy úszott az óriási hajó, mint a szürke óceán parányi zsákmánya. Itt jött rá arra az egyszerű igazságra, amikor órákig állott némán a korláttnak támaszkodva és az álmos vizet, meg lélegzetelállító hegyeket, kőbemeredt évmilliókat és jéggé dermedt évezredekét bámulta, hogy míg napsütésben, kék víz, kék ég, nevető, zöld növények között, ugyanilyen magas hegyek és ugyanilyen mély víz ellenére sincs kisebbségi érzés, itt úgy összeszorul tőle az ember torka, hogy szinte lélegzeni sem tud.

Lenyűgözte a táj és egyben megfélemlítette. Mondhatatlanul gyönyörködtette és elcsendesítette. Annyira, hogy órákig ült vagy állt némán és csak a kezét nyujtotta valami mélységesen mély, az egész lényét át meg átsugárzó összetartozással a férfinék. Nem nézett rá és a szavak is csak mint susogás suhantak ki a száján, amikor mondta.

— Köszönöm, szívem, hogy idehozott. Nagyon jó itt lenni. És nagyon szép. Annyira, hogy birkóznom kell a szépségekkel, le ne teperjenek és sírni ne kezdjek a döbbsent meghatottságtól. Ne bántsa hát, ha néha szótlán vagyok és ha látszólag nem törődöm magával, mert a csodálatos, ámulat kívül, amit

ez a táj ad, nincs bennem semmi, csak maga. — És vékony ujjainak egyikét, ahogy keze a férfi kezében feküdt, rányomta a férfi pulzusára, hogy érezze a szívverését.

— Akkor jó — mondta zengő, mély hangján, halkán a férfi. — Már azt hittem, hogy a hideg szépségek, fjordok, gleccserek elhidegítették tőlem.

Most ránézett az asszony. Mély, néma, fényes nézéssel. Olyannal, amelyet a szavak csak elszíntelenítenek és amelyhez éppen ezért banalitás volna, különösen itt, ebben az örök változatlanóságban, amelyben az idő, ez a negyedik dimenzió, mintha szintén kövé, jéggé dermedt volna, szavakat keverni. Ha valahol, akkor a nyugalomnak ebben a legteljesebb világában nem volt szükség szóra, és ha valahol, akkor itt, a tiszta, zord ragyogásban beszéltek a szemek.

Nem mondott hát a férfi sem semmit, csak közelebb lépett az asszonyhoz, karjába fűzte a karját és a puha kötött holmikon át összesímuló vállakkal némán állottak tovább egymás mellett.

*

— Mintha az élet korlátja volna, — jegyezte meg öt nappal később Éva ugyanazon a helyen állva, a hajó korlátjánál, amikor a hajó nesztelen siklásal kicsúszott a kisebb-nagyobb vitorlás és halász meg teherhajók tömkelegéből Hammerfest kikötőjében.

— Ezt az érzést, hogy az élet határán vagyunk, fölfelé mindig jobban fogja érezni. A Spitzbergákon

túl, a jéggé dermedt Magdalena öblön túl, ahol már a... *Semmi*... következik... A döbbenetesen *Nagy Semmi*... amely egyszer az egész világ takarója volt és amely egészen bizonyosan egyszer újra magába öleli.

— Sokszor volt már ott?

— Háromszor.

— És soha... — egészen halkán beszélt, — a három utazás egyikén sem érzett ott... a *Nagy Semmi* partján mást... csak azt... hogy abból lett a világ... az élet? Nem gondolt arra, hogy a *Nagy Néma Semmiből*, a *Beszédes Élő Valamibe* csak úgy juthattunk, hogy *Valaki akarta*, hogy *Valaki* megindított bennünket?

— Nem... — mondta a szürke vizen az ég lilás-rózsaszínű, mindinkább erősbödő fényének visszautkröződését, remegését nézve a férfi. — *Semmi* ilyenre nem gondoltam. Először jogászkoromban jártam ott, azután nászúton, ami szintén nem gondolkozásra való, végül öt év előtt ugyancsak a feleségemmel, és... — itt elhallgatott kicsit és vaiami zavar keveredett a hangjába — és... a feleségemnek .. egy barátnőjével.

Az asszonyon, mintha az elhagyott fjordoknak vagy a közeledő jégvilágnak a lehellete érintette volna, borzongás suhant át. Mint mindig, ha a multból fölbukkant valaki, akinek része volt a férfi életében. Hiszen minden ilyen felbukkanás: *memento is volt*. Minden nő szín volt, íz volt, a szín és íz orgiában. És mindegyik mintha nevetett volna rajta. Már előre. Kicsit gúnyosan, a tudás adta keserű fölényességgel. — Látod...! — mondták. Én is voltam...! én is...!

én is...! És eltűntem... Elmerültem a semmiben... úgy, ahogy a tájak elmerülnek, hogy helyet adjanak a következő tájaknak. Vigyázz! Te is sorra kerülsz... Te is, hogy helyet adj az utánad jövőnek.

A férfi észrevette, hogy hibát követett el. Már az és...-nél észrevette. De mert kimondta, hacsak nem akart még nagyobb hibát elkövetni, ki kellett mondania a többit is. Kimondta hát. Az eredmény azonban — az asszony arcának elfátyolozódása — igazán bántotta. Mit csináljon most? A sablonnak hogy: nézze szívem, az nem számít, meg: ez már a múlté, meg: csak rövid semmiség volt az egész, és hasonlóknak, itt, a végtelen határán igazán nem volt értelme. Az ilyesminek csak szalónokban van értelme. Zárt helyen, ahol meghal a szó és nem repül el, mint itt. Úgy tett hát, mintha az elszólás nem is lett volna elszólás. Mintha nem is lett volna mögötte semmi. Senki. Beszélni kezdett.

— Nézze, a Meridián-oszlop még látszik. Vagyis inkább az oszlop tetején a bronz földgömb, amely olyan most, mint a kikötött, lebegő bója. Szerettem volna még a hozzátartozó kikötőt is megmutatni magának, meg a Fuglhaes földnyelvet, amelyen Edward Sabine 1823-ban híres ingakísérleteit végezte, de olyan kevés volt a fél nap és magát annyira érdekelte a város meg a lapp halászat, hogy erre már nem maradt idő.

— Igen, nagyon örültem a halászoknak, — mondta tűnő rosszérzéssel. — Eddig csak filmen láttam, hogyan szigonyozzák a nagy halakat. De hogy gyermekkar vastagságú halakat szigonnyal olyan bá-

mulatos biztonsággal ejtsenek el, ahogy a lappok teszik, el sem tudtam képzelni eddig. Álltak a kis hajók orrában, mint nagyfejű, szőrösképű ősemberek vagy majmok és egyszer sem hibáztak. Még akkor sem, ha hányódott a hajó. Egy óra alatt harmincszor repült ki a szigony és harmincszor talált. Nagyszemű kabeljaut vagy karcsú angolnát, éhes csukát vagy piros lazacot. És a halász nem beszélt egy szót sem. Nézett, célzott, kirepítette a szigonyt és visszahúzta, levette róla a halat és újra kezdte az egészet.

A férfi felemelte kezét és a hajó végébe mutatott. A hajó végén néhány utas állott és az eget bámulta. Az eget, amelyen a lilásrózsaszínű fény, amely indulás óta kísérte a hajót, mintha lágy szellő hajtotta, sűrítette volna, mindig tömörebb lett. Úszott a fény a szürkékék égen és sárgás, narancsos, rózsás villódzást öntött a vízre.

Éva ámultan nézte.

— Északi fény, — mondta a férfi és öröm ízgett a hangjában. Öröm, hogy ezt a tüneményt is megmutathatja, és öröm, hogy Évában ez majd egészen elmossa az előbbi meggondolatlan szavak rosszérzését.

A fény úszott. Amikor megpillantották, az alsó szemhatár felett lebegett, olyanformán, mint a lemenő vagy felkelő nap előre küldött vagy hátrahagyott ragyogása, most pedig lassan mindig magasabbra emelkedett. Terjedése, amely ködszerű, fátyolszerű lebegés volt, szilárdabb lett, ellipszis alakúra formálódott, rózsaszínű fénye mindig jobban ragyogott és a sárga mindig jobban lángolt.

— Arany diadalkapu, — susogta Éva, és gondolatban hozzátette még, — Isten diadalkapuja.

Tényleg diadalkapu lett. Csodálatos arany diadalkapu, arany szivárvány, amelynek legmagasabb pontján elkeskenyedett és óriási vöröses csillagba formálódott a fénye, lefelé meg, mint az üstökös csóvája vagy óriási megdőlt lángoszlop kiszólesedett. Mögötte, fölötte, láthatóan végtelen messzeségben mint kékes, fekete mozdulatlan fal állott az ég, és a lobogó aranyfénytől megsápadva fénylő gyermekszemekként bámultak rajta itt-ott a csillagok.

Alatta pedig, az aranyboltív alatt, mint mesebeli színpadi díszlet sötétlett a szürke, fodortalan vízből alig kiemelkedve Kvalö sziget és rajta Hammerfest sötét éjszakába merülő tornyai.

36.

— Anyúúúúúúúú!!! — Péterke ezzel az indián-üvöltésszerű kiáltással rohant be anyjához és vágta ketté a lesötétített vendégszoba virágillatos csendjét. — Éva mama levelet írt.

Anny, pedig szendergett, hirtelen felült a pam-lagon. A szögletes törökasztalkán felkattantotta a villanyt és mohón a levél után nyult. A hatodik után, amelyet Éva öt hét alatt írt és amelyben, nőnt az eddigiekben is, bizonyosan aprólékosan beszámol mindenről.

Megnézte a bélyegzőt. Hammerfest. Kicsit elcsodálkozott, mert az utolsó stockholmi levélben egyetlen szó sem volt arról, hogy még följebb mennek. Sőt, mert az idő nem volt kedvező és mert Éva

betelt a Keleti-tenger örökös szürkességével és háborúsával, azt írta, valahova délre indulnak. De hát... — és elmosolyodott — Gábornál igazán nem lehet tudni semmit és semmin sem szabad csodálkozni. Azután maga alá szedte lábait, feltépte a borítékot, örömmel megforgatta a négy sűrűn beírt oldalt, és olvasni kezdett.

Drága Anny!

Egy hete, pár órás itt tartózkodás után hagytuk el Hammerfestet, a világnak ezt a legészakibb városát és ma már újra itt vagyunk. Ez alatt a hét alatt megjártuk a Spitzbergákat, túlmentünk a Jéghatáron és én belekóstoltam egy olyan világba, amilyent elképzelni sem bírtam eddig.

Tudod, mindig csak Dél vonzott. Eddigi hitem szerint a titkok, a dús színek, a források, egzotikus növények, szikrázó nap, örökké kék ég hazája. És most látom, hogy itt is van titok... Itt Északon, a végtelen valószínűtlen esztiben, a Nagy Semmi határán... Délen minden beszél... A nap, az ég, a színek, kövek, növények, emberek. Itt pedig minden hallgat... Döbbenetesen, halálosan hallgat.

De várj. Kis sorrendet.

Bergentől, ahol hajóra ültünk, idáig is felejtetetlenül szép volt az út a fjordok szédütetes sziklafalai alatt, gyönyörű norvég tájak mellett, zöld öblökön át, fehér gleccserek között. (A gleccserekre a levelem végén visszatérek.) De amit a fjordok szikrázó jég- és sziklavilága után

a Spitzbergák néma, elhagyott világa és a tenger félelmetesen szürke, jeges vízvilága adott: olyan volt, hogy néha alig lehetett elviselni.

Kísértetvilág volt... Jeges kísértetvilág, amelyben beszélni is csak susogva mertem, mert úgy éreztem, minden hang, amely megbontja a csendet, inzultus: a szürke égbe, szürke vízbe, úszó jégdarabokba tömörült egység ellen.

Addig hittem ezt, amíg a harmadik napon ki nem tört a vihar. Amig nem láttam az aránylag csendes tengert habzani, tajtékozni, forni. Amig nem láttam, hogy a hűszezertonnás hajó, tánctermével és uszodájával, szalónjával és száz kabinjával, raktáraival és hatszáz emberével úgy hányódik az ugató, sistergő, hörgő, üvöltő, egymásra torlódó és egymást elnyelő hullámokon, mint a leghűványabb lélekvesztő. Amig nem láttam és éreztem, hogy a hajókolosszus fél, remeg, fehér orrát befújja a fekete semmibe és egyszerre két ellenséggel viaskodik. A tenger pokoli erejével és a Sark felől, a némaságból, a halálból, a jégből száguldó vihar dühével.

Mikor ezt láttam, és láttam az ólmos esővesszőket lezuhanni a fekete égből, amely éppen olyan feneketlennek tetszett, mint a tenger, akkor láttam, hogy szabad beszélni, szabad kiáltani, mert az emberi hang, még a legnagyobb nyugalom... némaság idején is csak annyi ilt a végtelenségben, a parttalan, feneketlen vízen a viasztalan szürke ég alatt: mint a sóhajtás vagy a madárszárny lebbenése. Másfél nap alatt túl

voltunk a viharon. És mikor túl voltunk a Spitzbergák legészakibb csúcsán is, az Északi jeges-tenger, ez a félelmetes koporsó már simultan pihent: Grönland, Alaszka, Szibéria adta partjai között.

Itt láttam észak legnagyobb csodáját, az éjjéli napot.

Amikor odahaza az éjjéli napra gondoltam, mindig úgy hittem, hogy vörös szikrázással ragyog az égen. Most tudom, hogy nem. Sőt, hogy még a legtisztább időben is, — ami itt enyhe szürkületet jelent — valami bágyadt köd és pára mögé rejtőző messzi narancssárga lámpásnak hat. Olyanfélének, mint odahaza a duzzadt, vörös-s, kelő és hideg hold.

Babonázó volt a két óra, amig figyeltük. Nemcsak a szokatlanság varázsa tette azzá, hanem valami különös izgalom, meghatottság is. A szürke derengésben a hajó, a rajta járó, álló emberek árnyképeknek hatottak és lenn a fekete víz csillogó jégdarabokkal fekete tükörnek, amelyre elmosódó, tompán fényes csíkot festett az éjjéli nap. Az a szürke muszlin mögé rejtett óarany tárgy, amely nem hirtelen, szinte zuhánásszerű eséssel bukik a láthatár mögé, mint odahaza, hanem majdnem párhuzamosan halad a láthatárral. Úgy, mintha óvatosan meg akarná kerülni, körül akarná sétálni a földet. Arryira szembeszökő ez, hogy a két óra alatt, amig figyeltük, alig süllyedt.

Szinte állt. Sápadtan, hidegen és nézte a hajót. Fázva nézte, mert vacogtató volt az éj.

Majdnem féltem. Valami belső borzongás bizonyosan volt bennem.

Pár perccel éjjél előtt azután a látszólagos arasznyi magasságból, amelyben lebegett, hirtelen, mintha az óriási kéz, amely eddig tartotta, eleresztette volna, lezuhant és eltűnt a fekete vízben.

Sötétség lett... Félelmetes, sűrű, megfogható sötétség. Az volt az érzésem, mintha elkapott volna bennünket az ár és mintha mi is zuhannánk a fekete semmibe.

De csak pillanatokig. Pár pillanat múlva, miután a narancsos, tompa ragyogás mint elohárnök megint ott lebegett a víz fölött, a gigantikus aranylabda újjászületve szinte visszapattant a mélyből és vörös ragyogásának teljes fényességében újra megkezdte sok évmilliárdos körútját nyugatról kelet felé.

Annyira sok volt amit láttam, hogy utána alig aludtam valamit.

Közben megindultunk visszafelé. Elsuhantunk a Medve-szigetek mellett és a Nordkap után beértünk a gleccserek mesebirodalmába.

Gábor, mikor idefelé a Hardanger fjordnál kiszálltunk a hajóból, — nem a Reliance-ból, mert arra csak Bergenben ültünk, — hanem kis kiránduló hajóból, megfogta a kezemet és együtt megsimogattuk a tengerbefutó jeget. Úgy örült, mint a gyerek, hogy fölötte égetően süt a nap, kéken nevet az ég, a lábánál pedig jég és jeges hó van és mint fehér szikrázó taraj, meg csillám-

mel beszórt vattamező fut föl 3000 méter magasságig.

Eddig az volt a tévhitem, hogy a gleccserek éppen úgy, mint a sziklák állanak és amennyi elolvad belőlük nyáron, télen pótlódik újra Most tudom, hogy a gleccserek — utaznak. — Hogy évente nyolcvan-, százhúszméter utat lesznek, hogy folyton lassan csúsznak lefelé, mert felülről nyomja őket a mindig frissen esett és a naptól jéggé fagyott hó. Csúsznak bele a tengerbe, a száz és száz csodálatos sziget között elolvadnak, pára alakjában felszállnak újra, hogy a felhőkből hó és eső formájában megint leessenek és kezdődjön ellőlről minden.

Mint eddigi leveleimben is, nem győzőm hangsúlyozni, hogy Gábor végtelenül drága. Kedves, figyelmes, sohasem fáradt, sohasem rosszkedvű... Valószínűtlenül szép időket éltem át, amelyeknek állandóan keserű öröme seppje hogy... végük lesz... Hogy az út végén, ott-hon... megint az elszakadás vár... a lopott órák... lopott percek... hazugságok... megalkuvások... szégyenkezések... keserűségek... Félek, — most még sokkal inkább, mint előbb — hogy ezekután az itteni, meg a füzesfalvi zavartalan, boldog hetek után még kevésbé fogom bírni és még több magamba roskadt óráim lesz, mint eddig. Most majdnem egyáltalán nem gondolkodom, ami végtelenül jó. Otthon a magányos estéken és üres nappalokon — különösen Budapesten, mert Füzesfalván csak elfoglalom magamat — úgyis túlon túl sok idő van a gondolko-

zásra. *S a gondolkozás: a boldogság gyilkosa.*

*Nagy szeretettel gondol édes Mindhármatokra és Téged, Péterkével együtt forrón csókol:
Évád.*

37.

Balázs Gábor a dolgozószobájában ült. A munkájával végzett, de mert vigasztalanul esett az eső és mert nem tudta elhatározni, hogy a kaszinóba menjen-e vagy a pártkörbe, otthon maradt.

Ha Éva itthon lenne, — gondolta — akkor hamar választanék a két hely között. A harmadikra mennék... De mert nem volt itthon, az egész napi munkától kissé bágyadtan és ernyedten karosszékre ült, rágyújtott egy cigarettára és gondolkodni kezdett.

Először mesterségbeli dolgokról. Tárgyalásokról, amelyek jönnek, amelyekre készülni kell, eredményekről, amelyeknek egyike kétséges, másika biztos, váratlan komplikációról, amely egy halálos autógázolási ügyben merült fel, azután a mindinkább sürgőssé váló bécsi útról, amelyet nem is tudja miért, nem tett meg addig, amíg Éva Füzesfalván van.

Éva... — jóleső meleg hullám ömlött el benne, — Érezte, *igazán szereti*... *Igazán?* Milyen érdekes, hogy ez a jelző talán még egyetlen szerelemmel kapcsolatosan sem futott át rajta. Eddig... *szeretett*... vagy *nagyon szeretett*... De *igazán*... talán még nem is... *Nagyon*...: az lehet szenvedély, lehet éhes vágy, lehet sokszor megújuló kívánság, de más nem. Az *igazán*: más is... Lélek is... szív is... A *nagyon*: csak érzékiség. Az *igazán*: érzelem is.

Negyvenhat éves volt, tizenhat éves korától alig

volt pár nap az életében, amelyben nem lett volna valami szerelmi vonatkozás, és ennek ellenére sem foglalkozott a szerelemmel mélyebben soha. Sem a férfi, sem a nő lélektanával kapcsolatosan. Önmagával nem igen akart őszintén szembenézni, sőt talán félt is szembenézni, a nő meg mint ember, nem igen érdekelte. A nő neki főként csak az öröm eszköze volt, akiről még fizikai értelemben is sok tekintetben csak homályos elképzelései voltak. Ilyenformán létrejött az a paradoxon, hogy *mindent* tudott a szerelemtől, de *keveset a nőről*. Igazi férfi volt, aki úgy vette a nőt, amint az mutatta vagy adta magát és nem volt kíváncsi rá, vagy csak nagyon ritkán, *mi is lehet benne a mélyben*. Egy idő óta azonban kezdtek érdekelni a mélyben lévő dolgok is. Igaz, egyelőre csak önmagával kapcsolatosan. Így rájött, hogy az olyan sokáig semmibe vett lélek igenis fontos a szerelemben. Éppen olyan fontos, mint a test. Hogy ezt a megállapítást a múltó évek vagy Éva idézte-e elő, azt nem tudta még eldönteni, de azt érezte, hogy a sok minden, a bizonyos szempontból bár meg ne történt volna dolog: kellett a lénye kialakulásához. Kellott, hogy csömört kapjon sok mindentől, hogy sok mindent észrevehessen és megélhessen. És összehasonlításként nézte, figyelte, hallgatta a barátait. Negyvenöt, hatvanéves férfiakat, akik részben egészen túl voltak már mindenen, részben annyira még a testi részénél tartottak a szerelemnek, hogy csak a gyereklányok érdekelték őket. Nevettek, ha megjegyezte: — az ilyen szerelem még sem az igazi... és megmaradtak a megállapításnál, hogy a húsz éven felüli nő már öreg.

Igen, ez így van, — dobta el a cigarettáját és gyújtott rá másokra — hogy végigbukdácsoljuk az életünket mindig új és új nők között és közben alig jut eszünkbe, hogy némelyiktől az öröm mellé amit ad, a szívét is hozzákérjük. Igaz, a férfinél ez talán védelmi módszer is, mert nincs igaza Évának, amikor nem kis keserűséggel azt mondja: a nő, ha a szívét odaadja, mindent odaad, viszont a férfi azzal, hogy elfogadja, nem kötelezi magát semmire... Látszólag nem, de valójában igen... Legalább is a rendesebb. És ezért fél talán attól, hogy a szerelemben a szívet is kérje és elfogadja. És kényelmesebb is anélkül. Mert a nő, ha szív nélkül megy a szerelembe, ugyanazt keresi benne, amit a férfi, és rendesen éppen olyan hamar jól is lakik vele és éppen úgy is örül, ha kimehet belőle, mint a férfi. Annak a fajta nőnek nem probléma a szakítás, mert tudja, hogy amit az egyiknél megkapott, megkapja a másikinál is.

A szív férfinél is, a nőnél meg éppen veszedelmes dolog... Látja ezt Évánál. Néha egészen döbbenetesen látja. Igazán szereti Évát... Talán igazabban, mint egy év előtt, amikor a kezdődő szerelmet cseppet sem vette másként és másnak, mint az eddigieket. Akkor éppen túl volt egy eléggé unt szerelmen s a kipihenség izgalmával vetette magát az újba. S nem is várt tőle mást, mint a többitől. De azután elmélyült... Nem tudja Éva lénye miatt-e, vagy az ő megérése, megállapodása miatt, csak hamarosan látta, hogy önmagánál is, Évánál is mindent megtesz, hogy elmélyüljön a dolog. Hogy igazivá legyen... Az lett... Nála is, Évánál azonban még sokkal inkább. Látja, érzi ezt mindenben. Évának egész élete ő körülötte

forog. Minden lépését a szerint igazítja, hogy neki jó és kellemes legyen. És mert elég önző hozzá, vissza is él ezzel. Kritizálja, leszólja a barátait, kifogásolja őket, különféle ürügyek alatt, — hogy egy film nem jó vagy egy színdarab gyenge, lebeszéli a szórakozásról, félti más férfiak közelségétől, szeret tudni minden pillanatáról, ő meg éli a rendes, megszokott mozgalmasság életét. Eleget szórakozik, sokat jár társaságba, még többet emberek közé. Éva meg alig mozdul ki hazulról, legfeljebb Füzesfalvára.

De ha őszinte önmagához, ezt sem igen akarja. Azt akarja, hogy itt legyen, hogy bármikor, amikor eszébe jut, felszaladhasson hozzá és ott tölthessen nála annyi időt, amennyit tud, vagy amennyi jólesik neki. Jó ott lenni nála. — És az előbbi jóleső, szétömlő meleget érezte. — Igaz, ha becsületesen bevallja, ennek is két oldala van. Az egyik, hogy vele lehet a kedves, meleg otthonában, a hozzáillő környezetben, a másik, hogy bizonyosan nem látja őket senki... Hogy biztonságban van az emberek, a pletyka elől. Mert hiába, ettől legjobban fél. Hogy itthon kellemetlensége lehet... Nem bírja a kellemetlenséget... A szemrehányást... A könnyes arcot, a magyarázkodást. Az ettől való félelem volt az egyetlen diszonáns hang az útjukban is. Hogy valami ismerős együtt látja őket és elmondja vagy megírja a feleségének. Ezért volt ideges, ha két napig nem kapott postát és nagyon szegényli, hogy ezért bántotta meg Évát is érdemtelenül. Akkor is idegesen ment el a poste restante ablakától és Éva még békítgette, nyugtatgatta. Hogy nincs odabaza semmi baj s hogy holnap bizonyosan kap értesítést. Milyen hangosan,

idegesen felelt ő akkor. Hogy nem azért nyugtalan, mintha bajt sejtene, hanem mert fél... hogy valaki pletykát csinál... Igaz, amikor kimondta, megbánta már, mert látta, hogy Éva szája megrándul és hogy belül nagyon megütötte, amit mondott, de sajnos, már nem segíthetett rajta.

Embertelenül tud szenvedni az az asszony... Szó nélkül, könny nélkül, sőt néha mosolyogva. Akkor is így volt. Egész délután járt mellette, felelt a kérdéseire és mindent megtett, amit akart. Este azonban, amikor magához ölelte és az arcába nézve mondta neki: nagyon szeretem... remegni kezdett és eltolta magától... Nem tudta miért. Mert hol volt ő már attól a délelőtti meggondolatlan kijelentéstől. Később persze megtudta. Sőt, megtudott egészen döbbenetes dolgokat is... Hogy már Párisban egy hasonló kijelentés miatt egész éjszaka azon tépelődött: titokban elmegy... Nem írja meg hova, hogy ne kereshesse és utána ne mehessen.

Szinte megállt a szívverése. Éva ott ült nála orgonaszínű pongyolájában, egy arasznyira tőle, és mégis... olyan végtelen messze, hogy azt hitte, nem is érheti el. A hangját is úgy hallotta. Messziről... Nagyon messziről.

— Úgy éreztem, el kell mennem, — mondta. — Hogy futnom kell, menekülnöm kell, mert a maga gonosz, igaztalan, bántó kijelentése földig alázott. Emlékszik? Egy újságcikkkel kapcsolatosan azt fejtegette, hogy a nőnek ma már közel sem olyan nagy probléma az elbukás, mint régen. Hogy mint sok egyébben, az erről való felfogásban is közelebb jött a férfihez. Bizonyítja ezt az én esetem is... Vidéki,

szigorúan zárt, konzervatív milliőben életem. És mégis... milyen hamar...

Itt elhallgatott... Szörnyű, mellbelökő volt az elhallgatása. Beszédesebb volt minden szemrehányásnál és jelenetnél. Ordított... Annyira ordított, hogy ő kívánta, kétségbeesetten kívánta, bárcsak beszélne tovább. Bárcsak szidná le, kérné számon tőle, hogy mi jogen mer ilyeneket mondani neki. Ő, éppen ő... akiért... És akkor látta azt is, hogy a férfi milyen hitvány. Az, mert mindig a legelső, — ha nem is szóval, de gondolatban feltétlenül — aki követ dob az asszonyra, aki *miatta... vele* vétkezett... Önmagánál dicsőségnek tartja a diadalt... az asszonynál bűnnek az odaadást... Megrovandónak, elítélendőnek még akkor is, ha úgy szereti az asszonyt mint ő szereti Évát. Érthetetlen, de így van, hogy minden férfi lenézi a házasságot és úgy beszél róla, mint ócska, divatjamúlt ruháról, de igazán tisztelni mégis csak azt az asszonyt tudja, akit házasság árán ért el. Hogy utána megcsalja és esetleg utolsó módon bánik vele, az más. A lelke legmélyén a tisztelet mégis csak a feleségé és ugyancsak a lelke legmélyén, ha kívülről mást is mutat, kicsit mindig lenézi a nőt, akit házasság nélkül is... megkapott.

— Én nem magyarázom, — folytatta végre Éva tovább, a végtelenből jött hangon — hogy ez a kijelentés mit okozott nekem, mert hogy a kijelentés megtörténhetett, bizonyítja, hogy úgy sem értene meg. Ami nem is csoda, hiszen maga férfi, én meg nő vagyok. Én magamból ítélem meg a nőt, maga meg a férfivoltából és azokból a nőkből, akiket eddig ismert. Mit beszéljek hát...? És mert akkor ugyanezt gon-

doltam, el akartam inkább menni. Fel is keltem, fel is öltöztem és csak mikor a retikülömet magamhoz vettem, jutott eszembe, hogy... az útlevelem és minden pénzem a hotel-safeban van... — Eddig, amíg beszélt, kék pillantása valahol a nyitott ablakon túl a semmiben lebegett, most azonban visszaszállt reá. Eddig is büntetés volt így, messziről hallani a szavait, most azonban, ahogy a kék szemek halálos szomúságát látta, feljajdult a szíve és utolsó banditának érezte magát, amiért ezt a szomorúságot okozni tudta. — Egyszer... emlékszik...? — folytatta — már megfutottam maga előtt... Visszavitt... Most megint meg akartam futni... nem sikerült... De mikor az üres retikült a kezemben tartottam, éreztem, tudtam, hogy egyszer... mégis csak sikerülni fog... Nem azért, mert nem szeretem, hanem azért... mert nagyon szeretem és mert igen... végig... mégsem bírom majd ennek a lopott, megalázó szerelemnek a súlyát. Nem maga előtt nem bírom, hanem önmagam előtt... Mert a szigorúan zárt, konzervatív millió — hiába hiszi maga másként — mégsem hazudtolja meg önmagát és magának sejtelve sem lehet, hányszor kiáltja a fülembe, amit maga is mondott... Azt... hogy... hogy *elbuktam*...

És ült tovább a nagy karosszékben, könnytelen szemeit újra belemerítette a füledt, meleg párisi éjszakába és olyan megközelíthetlenség áradt belőle, mint egy halottból vagy szentből. Ő csak ült, nem tudott, nem mert odamenni hozzá, nem merte megfogni a kezét, megcsókolni és könyörögni neki, ha lehet, ha bírja, felejtse el a bántást. Csak nézte, csak ki-mondhatatlanul fájt a szíve és csak sokkal később,

miután talán órákig ültek már némán, borzasztó mésszeségben egymástól, önmagukba mélyedve és gyölrödve, ment oda hozzá és tette nagyon lassan kezére a kezét.

A vékony, hideg kéz megrezzent, de ott maradt a tenyere alatt. Ebből tudta, hogy megbocsát és hogy mégis . . . szereti őt.

38.

A füzesfalvi kastély parkjában aranszínű leveleket kergetett a langyos őszi szél. Olyan langyos volt, mint az áprilisi, csak az illatában érződött a nyers, üde tavaszi zöld helyett a kesernyésen barna őszi íz. Az erjedő mustnak, az álmos földnek, a foszló leveleknek, a kimerült természetnek fáradt illata.

A fák már majdnem valamennyien kopaszon álltak a napon és mezítelen ágaik, mint a fázó merev ujjak nyúltak a levegőbe. A kastély sárga falán vérvörösén izzottak a vadszőlő szívalakú levelei és a sarkig tárt ablakok mohón itták a kései ajándékmeleget.

Éva csizmában, szarvasbőr nadrágjának zsebébe süllyesztett kézzel járt az őszi avaron. Léptei nyomán, mintha fémből volnának, megpendültek a sárga levelek.

Megállt. Sokszor megállt. Itt is, ott is, minden kedvesebb bokra, fája előtt. Nézte őket, simogatta a szemével, szívével, kezével egyaránt. Mint minden ősszel. Ilyenkor mindig úgy érezte, mintha a napsü-

téssel, a meleggel, a felhőtlen kék éggel együtt ez a sok szívéhez nőtt szépség is elmenne tőle és csak akkor térne vissza, mikor újra kisüt a nap. Gyógyíthatatlanul imádta a napot. Soha nem fáradt bele forróságába, pogány szépségének bámulásába és az ámulásba, amelyet új és új megjelenése okozott. Kora tavaszon naponta beszaladta a kertet, megállt minden bokor és fa előtt, de míg most fájt a szíve értük, akkor velük ujjongott. Nézte zöldes-fekete ujjait, karjait, törzsüket, amellyel boldog izgalommal feszültek a kékes levegőbe és bámulta a rejtelmes, csodálatos erőt, akaratot, amely rügyeket varázsolts a síma, nedves, ragadós ágakból. Csodálta az édes gyötrelmet, a boldog vajúdást, amely minden esztendőben fölébreszt mindent, amely arra kényszeríti a növényeket, hogy megkezdjék a bámulatos munkát, amely először leveleket, azután virágokat, majd gyümölcsöt szív ki a fekete földből. Ámult az érthetlenségben, hogy a leveleknek zöld a színe, a virágoké meg a szivárvány minden színében pompázik és olyan illatorgiát áraszt, hogy ember, bogár, szédülten jár tőle a napsütésben. Mindig újra figyelte, élvezte a természet szerelemlázát, a föld, a levegő reszkető csók-sóvárgását, amely úgy terjedt át emberre, állatra, mint valami mámorító betegség, bolondító, édes, csodálatos ragály.

Most? Most olyan a park, mint óriási halottaszoba. Az élet, a nyár fekszik kiterítve benne. Ó, azért szép most is, de valahogy halálillatúan szép. Mint a krizantémumok, amelyek hiába gyermekfejnagyságúak, hiába ontják a színeket az orgonalliatól az aranybarnaig és hiába ringatóznak egyeduralkodó-

ként a fáradt napsütésben, mégis szomorú, kesernyész illatúak és mégis az őszi utolsó fáradt életpróbálkozásai.

Ahhoz a meggyoróbokorhoz ért, amelynél Gábor, mikor először idelent volt, megállt és amelynek hosszú, csüngőbarkás, dús aranyporzós virágát a tenyerére vette. Míg Gábor akkor a bojtos fürtöt nézte, ő az asszonyosan gyengéd fehér kezét, mert ez volt az első férfikéz, amelyet ilyen áhítattal látott virághoz nyúlni.

Soká állt a bokor előtt. Végigélte az egész jelenetet és amikor újra megindult, nem az őszt figyelte többé. Nem ment emelt fejjel, hogy mindent lásson, hanem lehajtott fejjel, hogy semmi se zavarja abban, amit látni akar.

A tegnapi estét akarta látni... Amely pedig anélkül, hogy tudott volna róla, úgysem hagyta el egyetlen pillanatra sem. Még az álom idején sem. Még álmában is az a fájdalmas kérdés gyötörte, amely úgy éjfél felé, imádkozás közben ütötte fel benne a fejét.

Minden este imádkozott Gáborért... Nagyon mélyről és törhetetlen hittel. Azoknak az asszonyoknak a hitével, akiknél a hit nem szó, nem valami lebegő csoda, téma, amelyen vitatkozni, kérdés, amit magyarázni lehet, hanem az egyetlen pozitívum. Föld, amelyen állnak és amelyet, ha kirántana alóluk valami kegyetlen kéz, szédülten, tehetetlenül belezuhanának a semmibe.

Sohasem kész imádsággal imádkozott. Sohasem szavakkal, mindig érzésekkel. Sohasem szavakat küldött az ég felé, amelyeket más ember talált ki és

rakott össze, hanem mindig meztelen szívének az érzéseit. Ha letérdelt, mintha a szívét vette volna a tenyerére és azt tartotta volna fel, magasra Istennek. Hogy nézze, lássa, mi van benne, mit érez, miért könnyörög.

De tegnap este nem így volt. Nem tudja miért, hogyan, mitől, de szavak, halk suttogó szavak szálltak ki belőle és repültek Istenhez. Szavakkal ostromolta az eget, mintha az érzés, a csak elsőhajtott vágy nem lett volna már elég, vagy nem jutott volna Hozzá. Nem tudja mit mondott, hogyan mondta, csak azt tudja, hogy az egész lelkét beleöntötte abba, amit mondott. Minden nagy fájdalmát és minden kis sápadt, fakó örömét. Az életének minden szomorú szépségét és minden tépelődését és a jövőjének minden félelmét. És amikor mindent elmondott már s amikor a könny, mint patak folyt, futott végig az arcán és úgy érezte, az egész lelkében nincs több szó és vágy és kérés és panasz és semmi, az utolsó könnyörgéssel, mintha még a kiürült, kísért lelkét is, mint üres vázát nyujtaná föl Istennek, szakgatottan, halkán mondta: — *Tartsd meg Istenem... tartsd meg őt nekem.*

Amikor kimondta, amikor nemcsak a lelkével, de a fülével is hallotta, amit mondott, amikor a szavak, mint tompa koppanások az ágyra hullottak: megrezzent... Úgy megrezzent, mintha valami bűncselekményen kapta volna magát, vagy mintha hirtelen fellobbanó villám fényénél valami olyant látott volna, amire nem volt elkészülve. Mert hiszen eddig is kérte ezt... Könyörögte, hogy... tartsa meg őt neki... Mindennap... Minden este, mielőtt álomra hajtott

fejét. De sohasem hallotta, hogy kéri. A fülét most ütötte meg először a szó és mögötته a tény, hogyha igazán veszi a dolgot, olyant kér, amit nem lenne szabad kérnie.

Fölnézett a feszületre.

A fekete feszület, Krisztusnak elefántcsontból faragott testével és szenvedő arcával élesen vált el a falat borító rózsaszínű szőnyeg háttéréből és figyelőn, mintba még várná a szavát, nézett rá vissza.

És ő beszélt. Összeesve, a rátört tudattól szinte semmivé válva.

Igen... tudom, nem lenne szabad Téged arra kérnem, tartsd meg őt nekem, hisz Te adtad parancsba: ne kívánjuk a másét... És én kívánom... Az életemnél is jobban kívánom, mert az életemnél is jobban szeretem... Ezért jövök Hozzád minden este, ezért ostromollak. ezért ajánlok fel mindent, hogy tartsd meg nekem... Nekem... Nekem... tartsd meg más asszonynak az urát... Nekem tartsd meg idegen asszony gyermekeinek az apját... Nekem, aki úgy szeretem őt, olyan igazán és mindenre készen, ahogyan Te parancsoltad, hogy szeressük azt, akinek odaajándékozzuk az életünket. Pogány dolog tudom, amit kérek, de Te megérted... mert Te is voltál ember... Megérted, ha könnyörgöm, hogy tartsd meg, hogy a nap huszonnégy órájából nekem adhassa az órát, amelyen azt hazudhatom magamnak, hogy az enyém... Tartsd meg, hogy az óra után kívül mosolyogva, belül vérezve, visszatérhessen az

asszonyához, a gyerekeihez és huszonhárom óráig várhassam újra az egyet... amikor újra hazudhatok.

Leejtette a feszületről a szemét és leborult a földre.

Milyen sokáig volt leborultan, nem tudja. De azt hiszi, nem élt az alatt az idő alatt. Nem élhetett, mert nem emlékszik egyetlen gondolatára sem, pedig az azelőtti imádságnak minden szava a fülében zokog.

Megállt. Kimondhatatlanul fáradtnak érezte magát. Olyannak, mint nagy agyonhajszoltság vagy nagy betegség után. Mintha valami titokzatos szelepen egyszerűen minden élet, minden energia, minden csepp vér elszállt volna belőle. Először arra gondolt, lefekszik és holnap reggelig ágyban marad. De azután hirtelen felvillant benne a tudat, hogy Gábort három napja nem látta már.

Ránézett az órájára. — Fél kettő. Ha félóra alatt elindul és nyolcvannal megy, ötre Pesten van. És hatra Gábor már nála lehet.

Végignézett magán. Így is jól van. Még át sem öltözik, csakhogy mielőbb indulhasson. Fáradtsága pillanat alatt úgy elszállt, mint a cigarettafüst. Már friss volt és a vér melegen, egészségesen, örömmel keringett ereiben. Futva indult a garázs felé.

Mikor a park kapuja mellett elfutott, találkozott a postással.

Táviratot nyújtott feléje.

Kérem okvetlen jöjjön fel hat órakor magánál várom.

Gábor.

39.

Még hat óra sem volt, mikor becsöngetett. Éva hallotta, amint Katitól megkérdezte:

— Itthon van a nagyságs asszony?

— Már egy óra óta — mondta az örömmel. — Pedig valami kis baj is lehetett az úton, mert a nagyságs asszonynak össze van vágva a keze.

Erre már nem volt felelet. Gyorsan kivágódott az ajtó és Gábor riadtan, futó lépésekkel sietett végig a szobán.

— Drágám! Megsebesült?

— Ha ezt sebesülésnek lehet mondani — nevette Éva és eléje tartotta könnyedén bepólyázott kezét — akkor igen.

— De hát hogyan történt?

— Véletlenül. Egy gyerek bedobta az ablakot.

— Hol?

— Esztergom mellett.

— És hogyan jött azután?

— Egyszerűen. Esztergomban bementem a kórházba és bekötöttem.

— Rémes.

— Így nem. De lehetett volna. Ha például hirtelen oldalt fordulok és a kő az üvegdarabokkal együtt az arcomba vagy a szemembe repül. — Elnevette magát. — De most már, miután lája, hogy egydarabban vagyok és jól, igazán üdvözölhetne.

— Bocsásson meg, úgy megijedtem, hogy azt is elfelejtettem. — És félve, gyengéden magához ölelte és a keze után hosszan megcsókolta a száját.

De a riadalmon azért még mindig nem volt túl.

— Nagyon bánt a lelkiismeret -- mondta a le-
ülés után.

— Miért? — csodálkozott Éva.

— Hogy elküldtem a táviratot. Ha nem küldöm
el, maga nem jött volna fel és a baleset nem történ-
hetett volna meg. De már olyan nagyon vágytam
maga után.

Éva gyengéden megsimogatta a kezét.

— Ne bántsa a lelkiismeret, szívem. Mikor a
távirat jött, én már elhatároztam, hogy indulok és
éppen útban voltam a garázs felé.

— Akkor jó. És miért szánta rá magát? Eredeti-
leg csak holnapután akart jönni.

— Nem tudom. Sétáltam, nézelődtem, gondol-
koztam, közben eszembe jutott, hogy három napja
nem láttam és vágyani kezdtem maga után.

— Hiányoztam magának?

Éva kérdéssel felelt.

— És én?

— Nagyon.

Újra megcsókolták egymást.

— Még mindig szeret? — kérdezte a férfi.

— Mi az, hogy... még mindig.

— Azt hittem, a hosszú úton megúnt kicsit.

— Vigyázzon, mindenki önmagából ítél.

— Tehát még mindig. Mert én még mindig...

De akkor fogadjon szót.

— Szótfogadok. Mit tegyek?

— Feküdjön le. Autót vezetett, fáradt és sebe-
sült. Kati majd odahozza a teát. Különben is, ápolni
akarom.

— Nem vagyok fáradt és csak a bőröm van meg-

karcolva. De ha ápolni akar, az más. Akkor lefekszem.

És bement, hogy levetkőzzön.

— Mondja szívem, — hallatszott kintről — a sebesülés ellen nem jó a kamillatea?

Éva nevetett.

— Nem. Miért kérdi?

— Mert akkor megjátszhatnánk a berlini dolgot. Amikor maga ápolt engem.

— Nem felejtette még el?

— Soha. Hiszen maga olyan édes volt. Olyan szorgalmasan adogatta a meleg kamillát és mutatta, hogyan fújjam föl az arcomat és tartsam a fejemet. Mondja, miért kellett úgy tennem?

— Csacsi. Hát nem tudja?

— Nem.

— Azért, hogy a kamilla minél jobban a fogáshoz érjen és minél nagyobb foghúst melegítsen.

— Remek. És miért adta oda a szép csipkés selyem hálóinget, hogy szorítsam az arcomra?

— Hogy az arca kívülről is melegen legyen. Mert, ha nem tudná, a selyem a legjobb hőtartó.

— Én pedig valami varázslatra gondoltam.

— Mire?

— Arra, hogy az egész valami varázslat és egyre vártam, hogy majd titokzatos szavakat is suttog hozzá.

— Hát még mit várt?

— Mindent, csak azt nem, hogy a kamilla használni fog.

— És úgy-e, hogy használt?

— Tökéletesen. A fogam meg sem mukkant az-

óta. Ez bizonyítja legjobban, hogy a berlini fogorvos milyen gazember volt. Egyszerűen ki akarta húzni. Azt mondta, ha bent hagyom, elrontja az egész utazásomat.

— Hála Istennek, nem lett igaza. Pedig északon ugyancsak hidegben voltunk. És viharban, meg szélben. Jaj!

— Mi történt? — és már a másik szobában volt.

Éva földigérő hálóingben állott a széles francia ágy előtt.

— Beleütöttem a sebesült kezemet az éjjeliszekrénybe.

A férfi arcán a nagyon egészséges embernek a fájdalomtól való irtózata látszott.

— Szegénykém. — És óvatosan a kezébe fogta a hepólyázott kezét. — Nagyon fáj?

— Ha megcsókolja, elmúlik. Tudja, hogy gyermekkorunkban is a csók volt a legjobb orvosság.

— Tudom. — És gyengéden végigcsókolta a pólyából kiálló vékony ujjakat.

Éva bebújt az ágyba.

— Úgy. És most mondja el szépen, mit csinált Füzesfalván.

— Először is szüreteltünk. Pethő boldog, mert a must cukortartalma átlag húsz százalék.

— Sok ez?

— Átlagnak sok. Jó borunk lesz az idén.

— Miért? A jóság a cukortartalomtól függ?

— Csakis. A cukor alakul át szeszé.

— Milyen okos maga. Nekem fogalmam sem volt róla eddig. Pedig éppen elég szeszt megittam már.

Kati betolta a teát.

— Nagyon éhes vagyok — mondta a férfi — és örömmel nézett végig a dúsan megrakott tea-asztalon.
— Hideg fogoly. Kitűnő. És mi ez a barna?

— Özgerinc. Tegnapelőtt volt vadászat. Persze, hogy eljöttem, amit lehetett magammal hoztam.

— Okosan tette. Nagyon szeretem az özgerincet.
— És étvággal, élvezettel, nagy falatokat rakva a szájába, enni kezdett.

Amig teáztak, kölcsönösen beszámoltak egymásnak mindenről. A férfi tegnapi nagy tárgyalásáról és sikeréről, az asszony a gazdaságról, meg arról a tervéről, hogy a tavasszal még egy üvegházat akar építtetni, mert az idén nagyon jól sikerült az ananász próbatermelés.

— Tudja, hol ettem utoljára ilyen nagyon jó étvággal? — kérdezte a férfi. — Stockholmban az opera terraszán.

— Ezer éve volt — mondta Éva.

— Igen. Ma hat hete este tizenegy órakor.

— Ne is beszéljünk róla. Fáj a szívem tőle.

Mikor Kati kigirította az asztalt, a férfi az ágy szélére ült.

— Szabad?

— Máért is szabad és a ma hat hétért is szabad.

— Szép volt a ma hat hét?

— Minden perc szép volt és minden perc szép lesz, amit együtt töltünk, szívem.

A férfi feje lehajolt az asszony karjára. Végig, az egész karon fölszívta a síma bőrnek, még a nyárról maradt nap, levegő, víz csókolta egészséges, enyhe parfümmel kevert illatát és nagy, meleg, élvező száját.

rányomta a rózsaszínű selyemingből kibarnáló vékony vállra.

Éva nézte az arca mellett fekvő becsukott szemű fejet, pillanatra eszébe jutott a tegnapi estnek minden kétsége, kínládása, azután, mert a nagy száj mindig melegebb lett és mert lassan kúszni kezdett a szája felé, az ő szeme is, mintha úgy többet és szebbet látna, lecsukódott.

40.

November hatodikán csúf, nedves, zimankós idő volt, úgy, hogy Éva, aki Füzesfalván szívesen járt künn még rossz időben is, egész nap nem bírta rászánni magát, hogy levegőre menjen. Néha kinézett a nyúlós, sáros, csatakos utcára, a köd alatt úszó nagy szürke vízre, a mély semmire, amely elnyelte a túlsó partot és a túlsó part házait. Keresett valami okot, célt, amelyért érdemes lenne itthagyni a jól fűtött, derűs, üde zöld növényektől, sok nyíló virágtól illatos, színes otthont, de nem talált. Két év alatt még mindig nem tudott „pesti“ lenni. Még mindig nem tudott az utcán lézengeni, sétálni, házonkívül agyonverni az időt és mindenütt jól érezni magát, csak otthon nem. Még mindig ott tartott, hogy nagyon kevés és ritka az az ember, akinek érdemes részeket adni az életünkből és még mindig nem értette azokat a nőket, akiknek mindenki jó arra, hogy megszabadítsa őket önmaguktól.

Neki Gáboron kívül idejének legtökéletesebb kitöltője: a zene volt és a könyv. Órákat ült a zongoránál és csak akkor tudta, hogy órák óta ül ott, ha

Kati bement, hogy a redőnyöket leengedje, vagy ha hat óra felé Gábor érkezését jelentve, megszólalt az előszobacsengő.

De ma Gábor sem jön. Nagy tárgyalásai vannak, azután pedig a feleségét kíséri hangversenyre. Hubermant hallgatják meg. Mikor egy hét előtt ő is jegyet akart venni és azt a választ kapta, hogy nincs, nagyon bántotta a dolog, mert végtelenül szereti Hubermant. Huberman művészete az ő szemében nagyon különbözik a hozzá hasonló nagyok művészetétől. A többiekén, az örökös zenéléstől néha elfásultságot érzett. Hubermanon soha. Sőt, szerinte az a törékeny, meghajszolt emberélet az ujjai alatt mindig újjá születő remekművekben. Mintha szintén mindig újjá született volna. Mintha, mikor a hegedűt az álla alá veszi és vonója végigsuhan a húrokon, elvesztené önmagát, mindent és mindenkit, még a földet is a talpa alól és nem volna más, csak szív: amely a húrokon remeg és lélek: amely szárnyaival az eget verdesi.

Később azonban, amikor megtudta, hogy Gábor is megy a hangversenyre, örült, hogy nem kapott jegyet. Rosszul esett volna látnia őt a felesége mellett és talán még rosszabbul, hogy még csak szót sem válthat vele.

De ma este nem akar itthon sem maradni. Nem tudja miért, de nem akar. Mozi? Nem. Kevés. Máskor is kevés volt, de ma, amikor Hubermanért kellene kárpótlást kapnia, még sokkal inkább. Filmnél még a legjobbaknál is mindig az az érzése, hogy a gondolatot igazán, egészen sohasem adja vissza és legföljebb, sőt talán minden igénye: a tökéletes külsősé-

gekre való törekvés. Szerinte a lélek, a szív, a külső hatásokkal nem érzékeltethető finomságok eltűnnek a filmnél: a technika mögött. Éppen ezért, nála, aki feloldódott a zene szépségeiben, a filmnek, amely elsősorban a szemet igézi meg, nem volt teljes sikere. Soha, a legtökéletesebb filmnél sem szorult össze a torka és nem futott végig forróság a hátgerincén, amely pedig sokszor megtörtént, ha hús- és vérembe-
rek mozogtak, cselekedtek előtte a színpadon vagy ha olyan zenét hallott, amely meg tudta fogni a lelket.

Felhívta Annyt, jöjjön vele színházba. Neki mindegy, szívesen megy bárhova, ahova Anny akar.

De Anny nem jöhet. Péterke lázas. Igaz, az orvos szerint csak kis meghűlés az egész, de Péterre még sem hagyhatja. Rettenetesen tehetetlen és attól is megijed, ha a gyerek sír vagy kőhög egyet.

Ilyenformán Éva, még mielőtt elhatározta volna, hogy hova is megy tulajdonképen, már le is mondott az elmenetelről. Mert színházba nem bír egyedül menni. A zene más. Zenét lehet hallgatni egyedül. Abban annyira feloldódik, hogy elfelejt mindent... Még a magányt is. Arról, ha elhangzott, nem kell beszélni. Azt legjobb becsukni a lélekbe, hallgatni, érezni, hogyan rezeg ott tovább és húnyt szemmel végigélni még egyszer, még sokszor az egészet.

Már éppen arra gondolt, hogy jó, hát akkor, mint olyan sokszor máskor is, itthon marad, megteázik, azután Carrel-lel leül a lámpa alá és olvas, amikor megszólalt a telefon.

A hangversenyiroda telefonált, illetőleg a pénz-

tároskisasszony magánszorgalomból, hogy ami ilyen nagy hangversenynél a legitkább eset, egy jegyet hoztak vissza. Az első sorba szólót. Szüksége volna-e rá a nagyságos asszonynak.

Ó, de mennyire. Köszöni, nagyon köszöni, hogy reagondoltak. Küld is érte rögtön.

Amíg öltözött, két izgalom vibrált benne. Az egyik: az öröm, hogy mégis hallhatja Hubermant, a másik: a fájó, rossz érzés, hogy idegenként, oldalán a feleségével lesz Gáborral egy helyen. Annyira vibrált, harcolt benne a két érzés, hogy egyszer meg is állt öltözködés közben. Talán... még sem kellene elmenni — gondolta. — Talán... mégis jobb lenne itthon maradni és nem felzaklatni magát újra, amikor még azt a füzesfalvi felzaklatást sem heverte ki teljesen. De azután valami dac kerekedett benne felül. Hogy még ezt se? Még el se mehessen ahova olyan nagyon vágyik, csak azért, mert Gábor is ott lesz a feleségével? Hát nem elég, ami keserűség, lemondás, rosszérzés van az életében? Hát nem elég látni, hallani, hogy Gábor nem egyszer tőle hívja fel a feleségét és beszél meg vele színházat, mozit, vagy más hasonlót? Nem elég tudni, hogy ugyanakkor, amikor ő egyedül van odahaza, ők együtt mennek szórakozni, társaságba? Nem elég érezni, hogy őt visszatartja mindentől, mert rosszul esik neki, ha másokkal tudja? Nem elég, hogy rendelkezik vele: *ma hatkor jövök... Ma vacsorára leszek ott... Nem, ne menjen színházba ma, szabad az egész estém... Holnap reggelizzünk együtt, mert azután el vagyok foglalva... Ma sajnós, nem jöhetek szívem, felborult az egész napom, mert egy ügyfelem ellopta az*

egész délelőttömet... Nem elég ez? Az örökös alkalmazkodás, megalkuvás, mindenbe belenyugvás? Neki, aki soha senkihez sem alkalmazkodott, senki-nek sem kereste a kedvét. De igen. igen!!! — kapott benne hangra a lázadás. — Elég... Nagyon elég... Elmegy...

És mégis, mikor Kati megkérdezte: milyen ruhát készítsen elő, alig értette, csak úgy taláalomra mondott valamit.

Mikor azonban a tükör előtt állt és a ruha ráncait nyúlánk, füzetlen derekán megigazította, a szívére dobbant a tudat, hogy akkor viselte ezt a ruhát, sőt, azóta nem is viselte, amikor Gábort... a Szigetre várta.

*

A hangverseny első részét, egy Bachot, egy Mendelssohnt és egy Beethovent lélekzetvisszafojtva, mindenről elfeledkezve, önmagából szinte kiszállva hallgatta végig. Igaz, mikor leült, végigremegett és hosszan vibrált benne a tudat, hogy Gábor itt ül valahol, talán közel hozzá, talán megdöbben, hogy itt látja őt és talán bántja is, hogy itt látja, de mikor Huberman szép, kissé szögletes, sokat szenvedett feje ráfeküdt a hegedűre és Scherchen Hermann intésére megszólalt a zenekar: elfelejtett mindent.

Gábort, a feleségét, önmagát és nem látott, hallott. érzett mást, csak Hubermant, ezt a zenei démon, ezt a zenében magát határtalanul kiélni tudó csodát és Scherchent, a muzsikának ezt a fanatizált rabszolgáját. Érezte rajtuk, hogy míg az egyik a végtelenben szárnyal, a másik a partitúrába kapaszkodik. Hogy az egyik önmagában kelti életre Bachot,

Mendelssohnt és Beethovent, a másik imádságos döbbenettel borul le előttük és alig tartja magát méltónak rá, hogy álmaik a pálcája nyomán hangot öltsenek. De érezte azt is, hogy bár egymástól teljesen különböznek, összeforrasztja őket közös istenük: a zene. Hogy eggyé válva lebegnek a zenekar, a terem fölött és hogy egyiknek költői szárnyalását, a másiknak analizáló szellemét a közös varázs, a zene varázsa izzítja ragyogóvá.

A második részből azonban, amely tulajdonképpen szívügye volt, nem hallott semmit. Ha az első részt önmagából mintegy kiszállva álmodta végig, ezt a másodikat önmagába zuhanva kínlódta át. És százszor, ezerszer megbánta, hogy eljött és ezerszer megfogadta, messziről kerülni fogja a helyet és helyzetet, ahol hasonló eset ismétlődhetik.

Amikor a szünet után bejött és tekintete kicsit lopva, kicsit félve átrepülte a nézőteret, a második sorban, közvetlenül az ő széke mögött, meglátta Gábor nagy, kerek, ritkulóhajú mongol koponyáját. Az izgalom meglóbálta a szívét. Első érzése az volt, hogy megfordul és haza fut. A második azonban, az asszonynak ez az igazi örök, szenvedni akarása, a helyére húzta.

És a másodiknak engedelmeskedett... Lassan a helyére ment, miközben szemét — sokkal erősebben, mintha mágnes forrasztotta volna oda — a széke mögötti két helyre sütötte. Gáborra... és az asszonyára.

A férfi feje közel hajolt az asszonyéhoz és miközben megállapította ezt, arra gondolt, mennyire nem szereti Gábor a sötét haját és hogy az asszony

feje: sötét. Vagy akkor, amikor elvette, más ízlése lehetett? Akkor szerette talán? Nem... nem szerette... — síkoltott fel benne a tiltakozás. — Ez a szivárvány-férfi nem szerelhette ezt a pókháló szürke asszonyt. Még órákra, még percekre sem.

Közben a helyére ért. Mikor lehajtott fejjel leült, villanásnyi ideig ránézett Gáborra. Az nem nézett vissza rá. Halk, lefogott hangon beszélt és úgy tett, mintha fogalma sem volna róla, hogy ő is itt van.

Mélyen belemart ez a látszat. Igaz, az is éppen így belemart volna, ha lopva, csak a szeme sarkából köszönti, vagy ha európai módon a fejét meghajtván mond jóestét. Ez pontosan az a helyzet volt, amelyben semmi sem jó és amelyben minden fájdalmat okoz.

Szédült a feje és a szíve úgy kalimpált, mint szélben a harang. Rendületlenül, néha elhalkultan, mintha belenyugodna a megváltozhatatlanba, azután megint megindult és szét akarta vetni a mellét.

Nézett maga elé, de nem látott semmit. Hallani meg még kevesebbet hallott. Káosz volt benne, körülötte, elfelejtette hol van, ezer ellentétes érzés, gondolat rohanta meg, égett benne a szégyen és legszívesebben elsüllyedt volna.

Ha nem az, aki, fel sem veszi a jelenetet. Sőt, talán élvezi. Talán örül neki, hogy a férfi forró lehellete perzseli a bőrét és hogy előre feszített térde nyomását átérzi a széke hátán. Talán örül, hogy a férfi még így is, közvetlen a felesége mellett is talál lehetőséget, hogy éreztesse magát vele és ha mással nem, azzal csalja meg az asszonyát, hogy forrón a nyakába lélezkzik.

De mert az volt, aki, és mert az egész jelenetből a saját fájdalmán kívül nem érzett mást, csak azt, hogy ő a bűn, akit titkolni kell, tagadni kell, akivel így nyilvános helyen úgy kell tenni, mintha levegő volna, végtelenül megszégyenítettnek érezte magát. Szégyellte, hogy a férfi, amikor nyíltan a fejét sem haitotta meg feléje, megalázta azzal, hogy titokban a nyakába lehel.

Sírni lett volna kedve. Beféjűzni fejét egy párnába és addig fürösztelni könnyben az arcát, amíg meg nem könnyvebbül.

Végre végtelennek tetsző idő után vége lett a kínlódásnak. A hangverseny befejeződött. Nem várt pillanatig sem. Nem látta, hallotta, hogy a közönség tombol, hogy kigvúlt tekintetek repülnek a színpadra, hogy Huberman szép feje fáradtan köszöni meg az elragadtatást, hogy a zenészek a vonóval hegedűjük hátát kopogtatják, és hogy a szikrázó csillárok alatt ékszerek és meztelen női vállak villognak. Nem látott, hallott semmit. Azt sem, hogy a két ember mit csinál a háta mögött. Felállt, összefogta a belépőjét, lehajította lángoló arcát és futott... Úgy futott... mintha kergette volna valaki.

41.

Éva egész éjjel nyitott szemmel feküdt az ágyban. Szeme, mintha odaszögezték volna, mereven áll a szoba egyetlen világos pontján: a csöppnyi éjjeli lámpa selyemernyőjén, a gondolata azonban úgy ugrott az elmúlt esztendő eseményein, hogy a végén úgy érezte, ezer és ezer kilométert száguldott be. Ha

valami szép dologhoz ért, elcsitult kicsit és ott akart maradni, tele akarta szívni magát az emlékével, mert tudta, hogy a másik pillanatban már valami fájóhoz ér és akkor ennek a szépnek, örölnivalónak az emlékével tölti be a sebet, amelyet amaz fakasztott. De nem bírt ott maradni. Úzte, korbácsolta valami, hogy menjen, rohanjon végig mindenem. Hogy legyen boldog, amikor boldog eseményt lát és üsse meg, vérezze meg a szívét azon, amin egyszer már megvérezte.

Szinte mérleget csinált. A mérleg egyik serpenyőjébe kerültek a boldog órák, a másikba a keserűek. Boldog nap, boldog óra sok volt, keserű kevés. Mégis, az éj folyamán többször állt úgy a mérleg, hogy a keserű napok, órák emléke lehúzta a boldogokét. Ilyenkor, mintha hideg kéz markolta volna meg a szívét, s mintha a hidegség lassan elborította volna nemcsak a testét, hanem a szobát is úgy, hogy szinte jégkriptában tudta magát.

Ilyenkor, ha volt értelmes gondolata és ha a dermedtség nem kényszerítette, hogy tehetetlenül adja át magát neki: csak egy gondolata volt. Elmenni... Most rögtön... Elutazni valahova messze... és talán egy év... két év múlva visszajönni és nem ki-mozdulni Füzesfalváról többé soha... Visszamenni a földhöz és megint benne keresni kárpótlást, vigasztalást mindenért és minden ellen.

Ezekben a pillanatokban világosan tudta, hogy ez az egy megoldás van. Ez az egyetlen egy... Mert ha marad, folytatódik minden és őrlődik, pusztul tovább.

És akkor jött egy másik emlék. Édes, drága, bol-

dog, napsugaras. És leesett a keserűség serpenyője és felfutott a másik. Magasra... A hideg marok eleresztette a szívét, a dermedtség felengedett és újra szobája langyos, illatos levegője ölelte körül.

Ilyenkor csak azt érezte, csak arra gondolt, hogy szereti Gábort... Mindenek ellenére szereti és hogy elvesztéséért semmi nem kárpótolhatná. Sem a föld, sem az egész világ, sem semmiféle férfi. Hogy nélküle a napsugárban élt élet is pincelakásos, vegetálás volna és hogy inkább választja ezt a mostanit, amely tele van kínnal, megalázással, reménytelenséggel, de amelyben boldogság is van, mint egy másikat, amelyben nem volna megalázás és reménytelenség, csak kín és boldogtalanság.

Ebből a tépelődésből zuhant bele valami beteg álmokábulatba, amelyben tovább folytatott mindent és amelytől még délután is mély, fekete karikák közé ágyazott szemmel nézett Gáborra, mikor a szokott időben beköszöntött.

— Végtelenül bánt a tegnap este, szívem — kezdte. — De a megjelenése olyan váratlan volt, hogy elvesztettem magam alól a talajt. Tudom, mondhattam volna a feleségemnek a köszöntés után, hogy egy kliensem, vagy hogy találkoztam magával valahol, de ez csak később jutott eszembe. És akkor már nem akartam köszönteni, mert azt gondoltam, most már úgyis mindegy magának.

Éva hosszan, némán nézte a férfit. A magas, domború homlokát, melyet az orrtőből felfelé mély, ferde gyűrődések szaggattak háromfelé. Az orrát, amely erős és mongolos volt, a nagy, sápadt száját,

amelyben egész lénye kifejezést, sőt befejezést nyert. De leghosszabban nézte a szemét.

A szeme, mint már olyan sokszor megállapította, egészen különös. Néha feneketlenül mély és fekete, néha meg egészen világos és gyermeki. Ha valami indulat dolgozik benne, pupillái kitágulnak, szinte elnyelik a szivárványhártyát és örvénytelenek, mint a hegyi tavak. Ha örül, a pupillák akkorára szűkülnek, mint a gombostűfej és a barna írisz valami sárgáskékesszürkés csillogást kap. Ha valami bántja, sekélyes lesz a nézése és fénytelen, mint a bádog. A szédület mély pillanataiban tompán sárgán izzik a szeme és az elgondolkozásában vörös fénye van a pupillájának.

Nézte ezeket a szemeket és arra gondolt, amit a férfi egyszer egy párisi estén mondott neki, amikor kérte, nézzen a szemébe, mert akkor fenntartás nélkül tud hinni neki. — *Én akkor is tudok hazudni, ha a szemébe nézek...* — Akkor napokig gyötörte ez a kijelentés és napokig minden szavában kételkedett. De azután elmúlt... Hiszen... minden elmúlik... Ez a végzetlen fáradtság is, amely most benne van és az egész lényén elömlő keserűség is. Ha előbb nem... amikor... minden elmúlik.

— Igen, akkor már mindegy lett volna — mondta azután. — De azt hiszem, mindenhogyan mindegy lett volna. A hibát én követtem el... Nem kellett volna elmennem... Nem lett volna szabad elmennem... De nem tehetek róla, nem bírtam ellenállani a vágynak, hogy Hubermant halljam.

Olyan színtelenek, betegek voltak ezek a mondatok, amelyek kicsit remegő szájáról lehullottak,

mint ő maga. Fájtak... Nemcsak az fáj bennük, amit fedtek, ami bennük volt, hogy igen... vágytam elmenni... vágytam valami kárpótlás után, mert tegnap még az a kicsi sem volt belőled az enyém, ami máskor... De az is fáj, ami mögöttük volt... Az, hogy bármennyire is vágytam, mégsem mentem volna el, ha tudom, hogy... ez lesz belőle.

A férfi bámulva nézte. És mint olyan sokszor és mint egyetlen férfi sem hasonló alkalommal, nem értette az asszonyt. Igaz, nem volt kellemes a dolog. Neki sem volt az. De láthatta, érezhette, hiszen igyekezett értésére adni, hogy vele is van és hogy csak őt szereti... Miért szenved akkor ilyen nagyon? Miért veszi ennyire lelkére a dolgot, amellyel végeredményben minden hasonló esetben, minden asszonynak számolnia kell.

— Én tudom, — kezdte Éva, mintha csak megérezte volna a gondolatait — hogy maga ezekben a kérdésekben nem ért egyet velem. Nem is csodálkozom rajta, mert a maga szempontjai is mások és az enyémmé is. Azt is tudom, hogy annak, aki ilyen... illegitim kötésben él, mint én, vállalnia kell a hasonló helyzeteket... És mert szeretem magát, vállalom is. Azt azonban már éppen úgy nem akadályozhatom meg, hogy minden ilyen dolog végtelen fájdalmat ne okozzon, mint ahogy a seb sem tehet róla, ha vérzik. — Elhallgatott, azután még lejjebb fogott, még színtelenebb hangon beszélt tovább. — Az persze külön lapra tartozik, hogy a fájdalom mellett szégyenkeztem is. Hogy az volt az érzésem, mintha a jól nevelt úr, aki a háziasszonynak udvarol, az előszobában megcsipkedné a szobalányt. Mert

úgy gondolom, ha a feleségének tartozott azzal, hogy a minden közömbös ismerősnek kijáró köszöntést is mellőzze nálam, nekem viszont azzal tartozott, hogy a felesége jelenlétében a meglőrtént módon ne éreztesse magát velem.

A férfi nem felelt. Fejét a tenyerébe hajtotta és nagyon tehetetlennek, szerencsétlennek érezte magát. Nem szerette így a dolgokat. Otthon nyugalmat akart, itt szerelmet. Mindenféle komplikáció nélkül. Minden egyéb izgalom nélkül. Igaz, azt sokszor érezte, hogy bizonyos dolgok nagyon fájnak Évának, de nem tehetett azokról a dolgokról. Azok voltak, sőt kellett is, hogyv maradjanak. Most már kellett. Közel az ötvenhez már nem változtathat az életén. Részben a gyerekek, részben a megszokás, részben a felesége miatt, aki szereti őt, aki anyja a gyerekeinek és aki minden fogyatékosága mellett is jó és rendes asszony. De szerette és sajnálta Évát is. Tudta, hogy az asszony élete egészen az övé és hogy ezért az életért ő nagyon keveset adhat.

Felállt. Odalépett Évához, őt is felemelte, két keze közé fogta arcát, karikás, mondhatatlanul szomorú szemébe nézett és halkán, meggyőződéssel mondta:

— Én azt hiszem, szívem, nagy bűnt követtem el maga ellen, amikor az életébe léptem.

42.

Egy héttel karácsony előtt rekedt, mély és egészen idegen hang hallatszott Éva telefonján.

— Itt Káldy Istvánné lakása — mondta be Éva.

— De szívem, én vagyok — szakadtak ki nehezen, érezhető fájdalommal Gábor torkából a szavak.

— Úr Isten! — kiáltott fel Éva. — Mi történt?

— Nem tudom. Alig tudok beszélni.

— Édes angyalom. Ne beszéljen akkor. Csak egy-egy szót. Majd én kérdezek. Hol van most?

— A törvényszéken.

— Tárgyalás van?

— Igen.

— Fontos?

— Nagyon.

— Mindegy. Adja át valamelyik ott lévő kollégájának és menjen rögtön haza. És feküdjön ágyba. Addig is, amíg az orvos jön, gargalizáljon hipermanánnal és szopogasson menthanolt. Gondolja, hogy láza is van?

— Igen. Nagyon gyors a pulzusom.

Éva szédült a félelemtől.

— Drágám, meg bírna várni, amíg... odarohannok? . . . Csak, hogy pillanatra lássam és... esetleg hazavigyem....

— Nem lehet. Mindenki ismer itt és a kocsiban is esetleg meglátna valaki.

— Igaz. Ezt mindig elfelejtem. Akkor hát... menjen haza életem... De... hogyan és mikor kapok értesítést? Mert amíg nem kapok, nem lesz nyugodt pillanatom.

— Mihelyt lehet, telefonálok. Időt nem tudok mondani, de ha nem lesz mellettem senki, rögtön. Addig Isten vele, angyalom és legyen nyugodt.

— Megpróbálom. Isten velem, szívem.

És állott a telefontól és bámulta a fekete kagylót és úgy érezte, *mintha megszakadt volna benne valami.*

Gábor beteg... Esetleg... nagyon beteg... Vagy nagyon beteg lesz... És ő nem lehet mellette... nem ápolhatja... nem vigasztalhatja... Sőt talán a hangját sem hallhatja és nem tudhat meg felőle semmit. Összeszorult a szíve. Borzalmas lesz, ha esetleg napokig nem kap hírt felőle.

De kapott. Már délután. Igaz, hogy csak pár szót, mert csak pár pillanatig volt egyedül. De Évát az is boldoggá tette. Megtudta, hogy gennyes mandulagyulladás van és napokig kell az ágyat és legalább egy hétig a szobát őriznie.

Egy hét... És mert nem volt körülötte más, amire ráfeledkezhetett volna, ismét a telefonkagylóra bámult. Egy hétig nem láthatja, nem találkozhatik vele. És a hétbe beleesik a karácsony is. Amelynek annyira örült. Amelyet a legaprólékosabban kitervezett. Hogy gyönyörű nagy fát csinál, még szebbet, mint tavaly. Hogy mint eddig is, itt lesznek Annyék és hatkor lesz gyertyagyújtás, hogy Gábor is itt lehessen.

Milyen nagyon örült a két gyönyörű képnek, amelyeket Péter festett és amelyeket Gábornak fog adni. Azokat gyanú nélkül viheti haza és függesztheti fel a dolgozószobájában. Az egyik: Interieur. Gábor kedvenc helye itt nála. A nagy pálma és alatta az a két vörös fotőj. A másik: az éjjéli nap. Ahogy tompa, rótarany fényben lebeg a fekete víz felett és végtelen csíkban aranypénzt szór a remegő

vízre. A kép előterében kis, fekete hajó, mint úszó falevél a parttalan vizen.

Ehhez az utóbbihoz hetek beszélgetése, légió hasonló festmény és fotográfia, meg leírás kellett a sok gyötrődésen kívül, amellyel Péter munkához fogott. Még így is megesküdt, hogy nem fog sikerülni, mert lehetetlen megfesteni valamit, amit nem látott az ember.

De sikerült. Annyira sikerült, hogy mikor Éva a kész képet megpillantotta, soká állt, nézte, azután szó nélkül, hálásan átölelte Pétert.

És most azt sem adhatja át. Legalább is nem karácsonykor, amikorra szánta, és amelynek ez lett volna legnagyobb öröme.

Másnap csak egyetlen szót hozott a telefon. Rövid, suttogva mondott szót, amelyet talán addig sügött a kagylóba Gábor, amíg pohár vízért küldte, aki mellette volt.

— Szeretem...

Harmadik nap gyorsan, dobálva a szavakat, kérte Évát, mondjon el mindent, ami azóta történt, hogy nem találkoztak. És hogy délután, amikor újra felhívja, majd olvasson valamit. Igen, Villont. A Nagy testamentomot.

Ettől fogva így ment ez napokig. Egész karácsony napjáig. Akkor kelt fel Gábor először.

— Tizenegy órakor az ablaknál állok, — siette bele a telefonba — kérem, jöjjön akkor ide. Sétáljon kicsit lent a téren. Pár percig. Hogy láthassam legalább. Ezt kérem karácsonyi ajándéknak. Ugy-e eljön? Nagyon vágyom maga után.

Ment? Repült! Már jóval tizenegy előtt az utcán volt.

Remek karácsonyi idő fogadta. Igaz, az utcán csokoládészínűen feküdt a lapátolás után visszamaradt hó, de a nagy hókupacok sapkája friss volt és fehér. Fehérek voltak a fák ágai is, a parkokban a bokrok és minden tenyérnyi hely, ahol a lágy pihék megállhattak. Az Erzsébet-téri kioszk, mint mesebeli cukorcsoda álmódott a fehéren ragyogó fák alatt és a nyírott puszpángok, mint kis manók állottak a hóburkolt utak mentén.

Mikor három szál vörös rózsával a kezében megállott szemben a házzal, amelyben Gábor lakott, a férfi már az ablaknál volt. Háromemelet magasságban, de alakja tisztán rajzolódott át az ablaküvegen és fehér keze ahogy leintett, kicsit olyan volt, mint egy áldást adó papnak a keze.

Éva fel-alá járt a vattába burkolt fák alatt. Merőlegesen a házra, mert így a visszafelé vezető úton mindig felküldhette tekintetét a férfihez, aki homlokát az ablaknak támasztva állt és nézett lefelé.

Vagy negyedóráig járt így föl-alá. Járt volna tovább is akár estelig, de nem akarta, hogy Gábor hosszan maradjon az ablaknál és esetleg újra meghűljön. Megállt hát szemben az ablakkal egy kevésbé járt helyen és tépni kezdte a rózsák szírmait. Mikor mind a háromról letépte, felnézett az ablakra és a bársonyos, vörös rózsaszirmokat lassan lehullatta a fehér hóra.

A férfi ott fenn az ablakban megértette és forró, piros melegség öntötte el a szívét. Szétterjedt benne, túlcsapott rajta, kiáradt a testében és jóleső szomo-

rúságba burkolta. Annyira, hogy mikor az asszonyt már régen elnyelte a távolság és az utcán hullámzó karácsonyi tömeg, még mindig a fehér hóra szórt vörös rózsaszirmokat nézte, amelyek úgy hatottak a lány fehérségben, mint nagy vércseppek vagy kicsike szívek.

43.

— Hála Istennek, hogy itt vagyok — lépett be Gábor Évához minden előzetes értesítés nélkül Szilveszter napján kora délután.

Éva felszökött a pamlagról.

— Drágám! Szabad volt kijönnie?

— Szabad. És jó, hogy szabad volt, mert úgy sem bírtam volna tovább. Két hete nem láttam.

— Egy hét óta mindennap látott — ellenkezett mosolyogva Éva és már mellette állt. Szorosan mellette.

A férfi két karja áthurkolódott a derekán.

— Igen. Láttam háromemeletnyi magasságból — mondta a szájától egy vonalnyira. — Tudja maga, mi az? — És magához ölelte, és két hét óta csóktalan szája, mint a két hét óta éhező, rácsapott az asszony szájára.

Soká álltak így. Testük válltól a lábfejig összímult és az első nagy csókból kihajtott a másik. Azután kisebb csókok jöttek. Kisebb, pattanó, kóstolható csókok, az arcra, földre, nyakra és a pongyolából kibújó vállra. Közben szavak is estek. Ilyenek: angyalom... édes... drága... nagyon szeretem... nagyon vágytam maga után... ma késő estig

itt maradok... Szeret?... mondja, még mindig szeret?

Mikor szétváltak, Évának lángolt az arca és a szája szélén kicsike vércsepp égett.

— Jaj! — mondta a férfi ijedten — megsebeztem.

Éva lenyalta a vércseppet.

— Semmi, szívem. — De mert szédült kicsit, leereszkedett egy karosszékre. — Mondhatatlanul boldog vagyok, hogy itt van — nyúlt a férfi keze után. Annál is inkább, mert már biztosra vettem, hogy ezt a napot is maga nélkül töltöm el. Miért nem telefonált? Vagy miért nem mondta meg egy jellel, hogy eljön? Hogy előre örülhettem volna.

— Nem akartam. Meg akartam lepni. De most döntse el, mit csinálunk egész délután.

— Én? — és mosolyogva megrázta a fejét. — Nem.

— Miért nem?

— Mert maga úgyis más akar és mert én végeredményben úgyis azt akarom, amit maga.

— Jó. — És nevetett. — Akkor először feketét iszunk. De nem itt.

— Tudom. — És most Éva nevetett. — Ott bent. Török basa módra. Azután?

— Közben majd beszámol mindenről, ami két hét óta történt. — Lenézett rá. — Arról is, ha esetleg megcsalt.

Éva elkomolyodott.

— Ez nem vicc. Erről nem szabad így beszélnie.

— Tehát nem viccből, hanem komolyan csalt meg? — kötődött tovább a férfi.

— Fölteszi rólam, hogy megcsalhatnám?

Éva érzelmének és érzelme nagyságának ismeretét igazolta, hogy a férfi rögtön felelt.

— Azt nem... Csak azt — és pókhálós lett a hangja — hogy... hogy... elhagy... esetleg... De úgy... — és felemelte az arcát — ezt előre... megmondja majd... Nemcsak úgy hirtelen... váratlanul...

Éva fölállt és átölelte a férfi nyakát.

— Ha elhagyom magát, szívem, az életet is elhagyom... Mert maga és az élet: egy:... Amennyim magából van, annyim van az életből is. De ne beszéljünk ma ilyen komoly dolgokról. Amíg beteg volt, úgyszólván mindig csak szomorkodtam. Még karácsony napján is. Ma jókedvű akarok lenni. Jókedvű és boldog. Arról beszéljünk, mennyire örültem az ajándékának.

— Igazán örült?

— Nagyon. Jöjjön. Megmutatom.

És bementek a másik szobába.

A toalettasztalon habos, csipkés terítőn, habos, csipkés függönnyel a háttérében, nagy, ovális, ezüstkeretes tükör állt a hozzá szükséges rekvizitumok társaságában. A púderdoboz csiszolt üvegen áttetszett a púder barnás rózsaszíne, a parfümösüvegben parfüm aranylott, a hosszú, keskeny kis koporsószerű dobozban rúzsok, szemöldökceruza, csöpp kefe és más, férfiszemnek titokzatos és érthetetlen dolgok aludtak. Fény reszketett a kefe ezüst tetején, a fésűn, a dobozokon és a csiszolt üvegeken. És valamennyin és a tükör keretében a remekbe készült vésés között egy név: *Éva*.

— Eltaláltam az ízlését? — ölelte át a férfi az asszonyt.

— Tökéletesen. Végtelenül örülök neki és napjában a jó ég tudja hányszor jövök ide, csak azért, hogy leülve ide, magára gondolhassak.

— Akkor jó, — mondta kedvenc szavaírása szerint. — Félttem, hogy nem fog örülni neki.

— Maradéktalanul örülök. És nagyon... Nagyon köszönöm, szívem.

A csók után visszamentek a másik szobába. Éva két képet emelt fel a könyvtár mellől. Felakasztotta, meggyújtotta a középső csillárt és odaállt a férfivel a képek elé.

— Tetszik?

A férfi nézte a képeket. A két vörös fotójt, hátterében a pálmával, a csipkefüggönnyel átszűrődő arany napsugárban. Az egyik fotójben fehérruhás nőalak ül és a másik fotójt nézi. Az üres fotójt...

— Olyan, mint az örökkévalóság. Mintha mindig itt ült volna és nézte volna az üres széket és mintha mindig ülne és mindig nézné.

Éva most a másik képet akasztotta a falra.

— Az éjféli nap... mondta a férfi és a karja megrezdült az asszony derekán. — Döbbenetesen szép.

— Ha lehet, akassza az íróasztalával szemben — kérte Éva —, hogy mindig lássa, ha fölemeli a fejét.

— Azért festette ezt, mert boldog volt az úton?

— Azért festettem ezt, mert ezen az úton voltam legboldogabb egész életemben. És azért azt a másikat, hogy lássa, így várom magát mindig.

— Köszönöm, drágám. És meg fogom köszönni Péternek is.

— Tegye. Igazán a szívével festette.

— Az övével is, de a magáéval is. Mert ezeket csak maga találhatta ki és ő csak a maga szemén keresztül láthatta így.

Később sétálni mentek. A néptelen Ligetbe, a fehér fák, alvó bokrok közé, a sötétségbe vesző, néma utak labirintusába. Lábuk alatt ropogott a hó, lelkük és léptük egyaránt könnyű volt. Harmónia volt bennük. Nyugalom. Mintha lelkileg megfürödtek volna és mintha együvé tartozásuk a kéthetes elszakítottsággal új fényt, színt, mélységet kapott volna. Karonfogva mentek, válluk, testük összesímult, lélegzetüket közös ritmus irányította.

Beszélgettek. Mindenről. Mint két nagyon jó barát. Mint két egymáshoz nagyon őszinte ember. A férfi aprólékosan elmondta jövőheti nagy tárgyalásának anyagát a körmönfont módon kieszelt és véghezvitt valutasíbolást, amelyet egy közismert ember követett el. Az asszony meg beszámolt a füzesfalvi szép eredményről, amelyet az esztendő adott.

Megállapodtak, hogy a január közepi vadászatra Gábor is kijön és kint is marad néhány napig, meg, hogy Pethővel együtt Éva is megtekint néhány haltenyésztést, mielőtt a tavak építését megkezdi.

A fák között, mint kiterjesztett szárnyú nagy madár, a harangszó szállt feléjük. Mély, tiszta kongással, az ezüstszurke levegőben.

— Menjünk a templomba — mondta váratlanul Gábor.

Éva, mintha nem értené, ránézett.

— Igen — mondta az újra. — Menjünk háladáásra.

Éva nem hitt a fülének. Mi történt? — gondolta. — Templomba akar menni? Templomba, mikor nem hisz Istenben? De nem kérdezett semmit. Ment boldogan. De milyen boldogan. Mert mikor eljöttek, arra gondolt, ha Gábor hazamegy, ő letérdel még az egyik templomban és imádkozik. Megköszöni Istennek az esztendőt, megköszöni Gábort... És most vele mehet... Még soha sem volt vele templomban... Még az utazás alatt is, ha templomokat nézett, ő mindig kint maradt. Azzal, hogy a sötétben úgy sem lát semmit. És most templomba akar jönni... Boldog, nagyon boldog, hogy így végződik az esztendő.

Egyik hátulsó padban ültek. A litániának már vége volt, alig egy-két ember, ült, térdelt és a levegőben enyhe fenyő- meg töljénillat terjengett.

Éva figyelte Gábort. Mikor bementek, nem nyúlt a szenteltvíztartóba és nem vetett keresztet, de a padban mindjárt letérdelt és összekulcsolta a kezét. Hogy imádkozott-e, azt nem tudta. De nem volt-e mindegy? Itt volt... Magától volt itt... Érzésből... Lelki szükségből... Eggyel több, amiért hálát kell adnia. Szívből... mélyről... igazán...

Lehajtotta a fejét és imádkozott.

Percek mély elmerülése, repülése közben finom érintést érzett. Gábor nyúlt a kezéért. Odaadta neki.

A két keskeny férfikéz összefonódott a még kes-

kenyebb asszonykézen. Azután a nagy férfifej lehajolt és a mély férfihang halkán, imádkozva mondta:
— Köszönöm, Istenem... A szívem mélyéből köszönöm...

44.

Évának akkorát dördült a szíve, mint egy ágyú. Akkorát, hogy a dobhártyái megrezdültek belé és egész teste, mintha az ágyúgolyó a lába előtt csapott volna le, remegni kezdett.

Leült. Szemben vele fehérkeretes tükör, az orvosi rendelők obligát tükre ragyogott és látta benne, hogy az arca majdnem olyan fehér, mint a tükör kerete.

Előtte állt az orvos. Jóakarátú, pápaszemes úr, de nem látta: hogy ott áll... beszélt neki kedvesen, örülön: de nem hallotta, hogy beszél.

Hogyan került le a lépcsőn, hogyan jutott haza, fogalma sem volt. A feje szédült, a gyomra kóválygott, az agyveleje remegett és egész testén hideg meg meleg hullámok száguldoztak végig.

— Kati kérem — préselte ki végtelen erőfeszítéssel a szavakat a száján, amikor beleroskadt egy székbe. — Telefonáljon a garázsba az autóért.

— Csak nem tetszik így... Úr Isten!... útra indulni...

Éva nem hallotta a kérdést. Nézett maga elé és egyre... folyton... az orvos szavai zúgtak a fülében... A szavak, amelyekre tizenöt esztendeig várt... amelyekért tizenöt esztendeig imádkozott... amelyeket tizenöt esztendő alatt millióképpen kiszínezett és

amelyek most... amikor végre meghallotta őket... megállították, majd mintha valami romlott óraszerkezet lett volna benne, pattanásig... robbanásig nekiiramították a szívét.

— Nagyságos asszony kérem — állott eléje Kati remegve. — Igazán... telefonáljak a kocsiórt?

Éva rábámult.

— Hogy igazán-e? — és felugrott. — Hát persze, hogy igazán. Nem érti, hogy menni akarok? Hogy mennem kell? Még pedig gyorsan.

— De igen... értem... — és lázasan feltárcsázta a garázs számát, bementa, hogy a koesi jöjjön rögtön a lakás elé, közben pedig az asszonyát figyelte, akit tizenöt esztendeje szolgált, de akit még soha... soha sem látott ilyen állapotban, mint most. Mi történhetett? Te Úr Isten, csak nem a doktor úr? Vele történt valami? Mert más dolog igazán nincs a világon, ami így kiforgatná.

— Kati kérem, a kockás szoknyát, a pullover és a hörkabátot készítse elő, — szakította félbe Éva a gondolatait — mert tíz perc múlva indulni akarok.

— Igen. — És már adta is föl. Mikor a pullover nyakán a villámzárat behúzta, érezte, hogy úrnője remeg. — Kérem, nagyságos asszony, — próbálkozott félénken — talán... még sem kellene most... mindjárt elindulni. Talán... pihenni tetszene előbb kicsit.

— Nem lehet, Kati... — hangzott betegen. — Menni kell. De ne aggódjon, nincs semmi bajom és nem is lesz. Csak végtelenül ideges vagyok.

— És ha valaki... keresi... a nagyságos asszonyt?

— A doktor úrnak mondja meg, hogy sürgősen

egészen váratlanul le kellett mennem Füzesfalvára és hogy két-három napig ott is maradok. Kéretem, este hívjon fel telefonon.

Kati titokban keresztet vetett. Hála Istennek, hogy itt nincsen baj. Sem a doktor úrral, sem közöttük.

— És mondja meg Anny nagyságos asszonynak, ha Péterkét nyugodtan itt hagyhatja, kéretem, jöjjön le holnap vagy holnapután. Ha akarja, már másnap visszahozom. Egyéb elrendezni való nincs. — És idegesen, mintha üzné, kergetné valaki, felkapta a kesztyűjét, retiküljét és sietett az előszoba felé.

*

A városban lassan, a szokott óvatossággal hajtott. Ült a volánnál, szeme mereven tűzött át a szélfogó üvegen és mintegy álomban vagy kábulatban látta a közlekedési rendőr felemelt vagy leeresztett karját.

De mikor kiért a városból és előtte kígyózott a végtelen fekete út, a végtelen fehér hómezők között, rákapesolt, és mintha a kocsi is osztozott volna türelmetlenségében, — mindent maga mögött hagyni, legfőként önmagát — sivitva, sziszegve suhant és mohón nyelte, ette a távolságot.

Három órán keresztül tartott ez az esztelen, önmagától való menekülni akarás és hogy nem lett belőle szerencsétlenség, csodával volt határos. Annál is inkább, mert közben egészen leszállott a téli alkony és sűrű szürke meg fekete fátylakat aggatott a világ fölé.

Mikor a kocsi megállt a kastély udvarán, Fickó

volt az első, aki üdvözölte. De Éva ma nem törődött vele. Nem simogatta meg, mint máskor mindig és boldog csaholása is közömbösen hagyta. Bement a házba, de azután újra kifutott. A sötétedő estébe, amelyben csak a hó világított, az alvó parkba, amelynek bokrai, fái, mint guggoló szörnyetegek sötétlettek, és jegenyéi mint óriási felkiáltójelek fúródtak az égbe.

Az üvegház ajtaja felett felkattantotta a villanyt. A sárga fény végigömlött az üvegfalon, lecsurgott a hóra, beborította a fákat, bokrokat és megmutatta az utak kanyarodását.

Éva megállt a fénykör szélén. Szíve túl volt a kiömlésén, szemét belemeresztette a sötétségbe. Ezt akarta... Ezért futott kétszázhetven kilométert. A csöndért... a magányért... a magasságért... Istenért... Hogy megállhasson valahol, ahol nem zavarják, hogy érezhesse maga körül a végtelenséget és megkereshesse Istent a végtelenségben. És ha megtalálta... leborulhasson eléje.

Körülötte aludt, hallgatott a kert. Titokzatos, szorongató hallgatással, néma zajokkal terhes alvással. Lába alatt érezte a föld pihegését és a sűrű csend, amely dobhártyájának feszült, olyan jólesett neki, mint lázas betegnek a jeges borogatás.

— *Harmadik hónapban van,* — halloíta a havas pusztaságon, a csenden keresztül az orvos hangját.

— *Harmadik hónapban...* — susogta az este, — *harmadik hónapban...* — tagolta a föld, — *harmadik hónapban...* — kongatta a szíve, *harmadik hónapban...* — ordította a csend. — Es Éva csak állt... Allt mozdulatlanul, mint megkövült szobra

önmagának és úgy nyargaltak, száguldoztak testén, lelkén át a gondolatok, mint vihar előtt a villámok az égen. Labda volt... Csöpp labda, amely repült ide, oda, föl, le, egyszer valami félénk örömbbe, hogy... anya...! hát mégis...! mégis anya...! egyszer valami révedt döbbenetbe, hogy... mi lesz...? hogy lesz...? egyszer valami fekete kétségbeesett elhatározásba, hogy... nem szabad! bármi is történik, nem szabad... a világra hoznia...!

Állt... Szemét belefúrta a feje felett feszülő fekete semmibe, és míg lába gyökeret eresztett a hideg, havas, fagyos földbe, lélekben a fekete semmin túl, mindenén túl, Istent kereste... Nem azért, hogy ostromolja, nem is, hogy segítséget, védelmet, irgalmat könyörögjön tőle, csak azért, hogy megpihenjen Nála... Hogy lehajthassa lábai elé a fejét, amely úgy zúg, zakatol, hogy majdnem szétszakad, és kisírhassa magát, mert itt a hidegtől nem kifelé, hanem befelé folyik, ömlik a könnye, és a szíve érzi... a szíve fuldoklik már a könnyeiben.

Soká állt így... Már egészen gondolattalanul, kiszállva önmagából, lebegve valahol a végtelenben és nem tudva arról, hogy lába lassanként jéggé dermed és egész teste remeg.

Odabent meg ezalatt szünet nélkül csengett a telefon. Budapest kereste Füzesfalvát. De nem hallotta senki. A kis, izgatott, gyors hívások, mintha egy szívnek az izgatott hívásai lettek volna, amely a távolságon át választ akar a másik szívtől.

De a másik szív kint fagyoskodott az estében és nem gondolt semmire. Budapestre sem... önmagára sem... az életére sem... Révedten, fáradtan reme-

gett és alig bírta gyenge erejével a kihűlt vért szétosztani a jeges testben.

Ezen az éjjelen ketten nem aludtak. Gábor, mert semmit sem tudott... és Éva: mert mindent tudott...

45.

Reggel nyolc órakor, mert Füzesfalván akkor kezdődik a telefonszolgálat, újra csengett a telefon. Pethő vette fel a kagylót.

— Halló, itt Káldy gazdaság.

— Itt doktor Balázs. Fenn van a nagyságos aszszony?

— Van szerencsém, doktor úr. Itt Pethő. Igen, úgy hallottam ébren van, de nem kelt fel és az orvos meg is tiltotta, hogy felkeljen.

— Orvos? Miért kellett orvos?

— A saját felelősségemre hozattam, mert este mikor úgy tíz körül megtaláltam a nagyságos aszszonyt a parkban, teljesen hideg, dermedt volt és félttem, hogy agyonhűltötte magát.

— Megtalálta? Hogyan? Hol? — hangzott riadtan a hang.

— Az üvegháztól állt pár lépésnyire és úgy látszott, nagyon néz valamit, meg nagyon gondolkozik valamin.

— Mit mondott, miért ment oda? Miért ment le egyáltalán? Maga hívta?

— Nem. Sőt csodálkoztam, hogy lejött, mert teg-

nap reggel, mikor telefonon beszéltünk, egyetlen szóval sem említette.

— És az orvos? Mit mondott? Nem fázott meg?

— Azt mondta, Isten csodája lesz, ha nem kap tüdőgyulladást.

— Kérem, intéző úr, az orvost hozassa át rögtön újra és kérje meg, ha csak lehet, maradjon a beteg mellett. A hármassal én is ott leszek. Beszélt tegnap a nagyságos asszonnyal?

— Nem. Mihelyt megjött, rögtön kiment a parkba.

— Az úton semmi baj sem történt velem?

— Egyetlen karcolás sincs a kocsin.

— Köszönöm. A délutáni vizontlátásra.

Éva ezalatt csukott szemmel feküdt a baldachinos ágyban. A habos csipkefüggöny, mint felhő omlott le a széles, faragott ágy két oldalán és a sárga atlasz kárpitozáson halványan játszott az ablak függönyén átszűrődő sápadt téli nap. Az ajtó szélesen tárva állt és nyitott íve végig mutatta a hosszú szobasort. A nagy, teremszerű szobákat, boltíveikről alácsüngő csilláraikkal, amelyekben hajdan faggyú megviaszgyertyák világítottak a régi Káldyaknak.

Milyen jó volna — gondolta Éva — ha nem történne meg a csoda és tüdőgyulladást kapnék. Jó nagyot... Olyat, amelyből nem kellene felkelni többé... Milyen jól elintéződnek akkor minden. A legjobban...

Mikor ezt így, ilyen világosan, valósággal vágygial elgondolta: meghökkent kicsit. Az életöszton felütötte benne fejét. — Miért gondolsz a halálra? — kérdezte tőle. — Fiatal vagy... szép... gazdag...

független... Tiéd az élet... Mindent elérhetsz, amit akarsz... mindent megvehetsz, amire kedved van... Gábor miatt? Egyetlen férfi miatt a világ sok millió férfია közül? Vagy azért... mert... mert anya vagy? Ennek csak örülnöd kellene, hiszen ez lesz a legerősebb kötelék Gábor között és közted.

Nem Gábor miatt... nem azért, mert anya vagyok, — tiltakozott az ellenvetés. — Magam miatt... Mert meghalni végeredményben maga miatt hal meg az ember. Mert sok neki valami... Mert nem bír elviselni valamit... Mert hiány érzése van... Mert csalódott valamiben... Mert egyedül van... Olyan egyedül, mint én? Vagy azt hiszed talán, hogy nem vagyok egyedül? Halálosan egyedül vagyok... Még sokkal jobban egyedül, mint István mellett, akitől azért kellett elmennem, mert úgy éreztem, megfojt az egyedüllét. Pedig István csak érettem élt, csak érteni volt. És mégis egyedül voltam mellette. Egyedül, mert soha, bármennyire is akartam, nem tudtam, nem bírtam feloldódni benne. Neki adtam a testemet, sőt nagy jószággal a lelkemet, a szeretetemet, az *akart szerelmemet is*. Mégis, mindig maradt bennem a mélyben, az elérhetetlen, érthetetlen messzeségben valami... A mag... A lényeg... *Én magam*... Amit megtartottam... amit nem bírtam odaadni, de még csak megsejteni, megmutatni sem. És most is így van. Talán még jobban így, súlyosabban így, mert Gábort szeretem is... Minden mértéken felül szeretem és neki mindent odaadtam... A lényegét is... Magamat is... És mert érzem, sokszor érzem rajta, hogy neki ez sok. Hogy nem tud mit kezdeni vele, sőt, hogy kicsit fél is tőle. Úgy van, mint a gyerek, aki saját

gyönyörűségére kis tüzet csinált a kertben, és most döbbenet látja, hogy meggyulladt az egész falu... Igaz, néha örül ennek a káprázatos tűznek. Gyönyörködik is benne, élvezi is, de sokszor szédülten áll előtte és nézi és nem tudja: mit kezdjen vele... Nem érti... Nem érzi, hogy csak az a tűz nem lobog el soha, amelyik ilyen tragikus méretű. Nem tudja, hogy az ilyen szerelem nem virágos ág, játék és szín az életben, hanem köszikla, amely agyonnyomja az embert. Egyedül vagyok hát vele is... mellette is... Egyedül a milliós városban, magammal, a jövő céltalanságával, kietlenségével és reménytelenségével. Egyedül, mert fogalma sem lehet, milyen harcokat vívok naponta... Nagy harcokat. Tényekkel, tudatokkal. Vele... a multjával... az adottságaival... a félelemmel... azzal a tudattal, hogy felesége van... hogy én csak kis rész, mozaik vagyok az életében. Az élet... *az igazi élet a feleség*... Ő az igazság is. *Én csak a hazugság vagyok*... Ő a napfényben karonfogva járás... én az árnyékban bujkálás... És ez szörnyű... Rettenetesen keserű és mondhatatlanul megalázó, mert nem szoktam meg. Mert nem ez a lényem. Mert sohasem hazudtam, sohasem bujkáltam eddig.

És ehhez mindhez most jött, még betetőzésül az... állapotom... Amit más körülmények között ujjongva, hozsannázva üdvözöltek, amit leborulva köszönnék meg Istennek és ami a puszta ténnyel, hogy van: irányt szabna, értelmet adna az életemnek. És amitől most... meg vagyok semmisülve... Ami miatt búcsú nélkül rohantam el Pestről, ami miatt órákat álltam a hóban és az éjszakában és ami

miatt itt fekszem és arra gondolok: milyen jó volna, ha halálosan átfáztam volna és ha ez a halálos hűlés megoldaná a problémákat, amelyeknek én egyikét sem tudom megoldani.

Jó volna meghalni...

A másik szobában léptek koppantak.

Felnyitotta a szemét.

Az öreg orvos jött. Kis vékony, madárarcú ember, akit ötven esztendő falusi munkája nemhogy nem tett maradivá, de tudóssá fejlesztett. Ötven éve nézett, látott, kísérletezett, gondolkozott. Most is valami új dolognak az örömeivel jött, az arca ragyogott, és már az ajtlóból mondta:

— Ha nincs láza és nem fáradt, nagyon érdekes dolgot mesélek.

De volt láza. Harmincegy hét tized. És kábult is volt. Nem nagyon, csak mint főfájás vagy erős nap-sütés után.

A vizsgálat azonban a láz ellenére is kedvező eredményt adott.

A tüdő tiszta volt. Igaz, a mandulák kissé vörösen égtek és duzzadtra hívva őrizték a torok bejáratát, de ez a tüdő tisztasága mellett tizedrangú kérdéssé olvadt.

— Nos? — kérdezte Éva.

— Semmi, — mosolygott elégedetten az öreg. — Minden nagyobb baj nélkül megússzuk az esetet. Hiába, ez a haszna annak, ha falun nől az ember, ha órákhosszat lovagol és ha nem fél az esőtől, hidegtől, szél-től. Ez, hogy négy-öt óra álldogálás a hóban, fagyban, meg sem kottyán neki.

— Kár... — mondta Éva akaratlanul.

A hetvenen túllévő fiatalöreg rácsodálkozott. Már éppen azt akarta mondani: de hát most azután kivele, miért kár! mikor Anny lépett a szobába.

— Hála Istennek, hogy így látlak, — mondta. — Kati úgy rám ijesztett és Gábor olyan tanácstalan ijedtséggel mondta a telefonba, hogy fogalma sincs róla, miért álltál az éjszakában négy órát, hogy a legrosszabbra voltam elkészülve.

— Például?

— Például arra, hogy önkívületben talállak... De mondja Pista bácsi, — fordult az orvoshoz, — szabad Évának beszélnie?

— Szabad. Miért?

— Mert ki akarom kérdezni kicsit. Azt elvégre mégsem teszi meg minden ok nélkül az ember, hogy a legizgatottabb állapotban, százas tempóval nekivág a világnak csak azért, hogy éjszaka a havas parkban ácsorogjon.

— Az már igaz... — hagyta rá az öreg. — És ha erről a kérdéstről őszintén beszél magával, többet használ neki a világ összes medicinájánál.

És eltette a lázmérőt és kiment.

46.

Mikor a két asszony egyedül maradt, Anny egyenes természetéhez híven leült az ágy mellé, kezébe fogta Évának láztól kissé meleg, száraz kezét, hosszán, nagy szeretettel nézte kusza, nyugtalan vonásait, azután megkérdezte:

— Mi történt veled, szívem?

— *Semmi... Sok... Minden...* — mondta Éva tétován és elfakult a szeme.

— Elmondhatod?

— Igen. Hiszen azért hívtalak. Hogy beszéljek veled, hogy tanácsot adj, hogy... hogy ne legyek olyan szörnyen egyedül... életemnek ebben a nagy válságában.

— Gábor tud róla?

— Nem... És nem is akarom elmondani neki.

— Történt köztetek valami?

— Semmi sem történt.

— Hála Istennek, — és megkönnyebbülten felsóhajtott, — már azt hittem, itt van a baj.

— Nem itt van.

— Hanem?

— Hanem... hanem... — és elhallgatott.

Anny végtelen megindultan, részvétellel nézte. Fogalma sem volt, mi lehet a baja. Mert akárcsak Kati, úgy hitte, tudta: Gáboron túl semmi sem érhet igazán a szívéig. És mégis... Baja van... Komoly, nagy baja, mert az arca olyan kuszált, szenvedő, amilyennek még sohasem látta. És nem tudja elmondani. Kínlódik, szenved, rágja a száját, összeszorítja a kezét, remeg és nem beszél.

— Anny... — kezdte azután Éva egyszerre, szinte kiáltva. — Másképpen... vagyok...

Anny rábámult... A szemében döbbenet ült.

— Ó... Mióta?

— Három hónapja.

— Szent Isten!!! És csak most tudod?

— Most.

— Dehát... hogyan lehet ez?

— Úgy, hogy semmi változás nem volt nálam. Semmi... Most is egészen véletlenül jöttem rá... De mert nem akartam binni magamnak, orvoshoz mentem... Megerősítette.

Amíg Éva ezt a pár mondatot kipróbálta a száján és amíg Anny figyelte őt, gondolatban végigszáguldott a kérdéssel összefüggő sok mindenben. Hogy mit lehet tenni? Mert, hogy mit *kellene* tenni... azt tudta, sajnos, már nem lehet. Annak már késő.

— És... és... mi lesz most?

— Nem tudom, — mondta fakó hangon és fakó szájjal. — Még semmit sem tudok. A gondolataim, a lelkiállapotom olyan, mintha földrengés dúlta volna föl. Talán... pár nap múlva, ha kicsit megnyugszom, értelmesebb leszek.

— Nem attól nyugodnál meg inkább, ha elhatároznád magadat valamire?

— Lehet... — mondta tehetetlenül. — De mire határozom?

— Mit mondott az orvos?

— Semmit. Csak a tényt állapította meg.

Anny lecsúszott a földre és fejét Éva mellé fektette az ágyra. Átölelte a nyakát és nagy gyengédséggel, végtelen veleérzéssel megcsókolta. Sokszor.

— Szegény kicsim — mondta azután. — Teljesült az életed álma... A csoda... amelyről csak könnyes szemmel tudtál beszélni, és amely, ha nem is vetted észre, irányította egész életedet. Sajnos, azonban így teljesült... Így, hogy nem lehet... Sőt, hogy fel kell borítania az életedet, és ki kell űznie az országútra, a hóba, az éjszakába. Istenem. — És sírni

kezdett. Nagy könnyekkel, halk sírással. Azután hirtelen felemelte a fejét. — De ez nem lehet, angyalom, hogy Gábor ne tudjon a dologról. Miért nem akarod, hogy tudjon róla?

— Mert nem volna értelme, hogy tudjon. Segíteni nem segíthet, és minek nyugtalanítsam őt. Nézd... — mondta szomorú, bölcs mosollyal, — itt van a különbség a nő és a férfi között és itt van a titka, amiért a szerelemben a nő és a férfi sohasem lehet egyforma jogú. Ebben, *hogy a férfi elmegy minden felelősség, kötelezettség nélkül és a nő magára marad tettének minden gondjával, tépelődésével, esetleg mindörökre felborított életével.* Mindent odaadott a szerelemben, még a mindennél is többet és ha igazán nézzük a dolgot, nem kapott érte semmit... Nem, mert a férfi csak addig marad mellette, amíg neki... a férfinak esik jól... Ha elég... ha a nő nem ad újat... ha valami másként van, mint akarná, mint szeretné... ha kicsit fárasztó, terhes a dolog... ha esetleg új nő jön közbe... minden lelkiismeretfurdalás nélkül odább áll és nem törődik vele, mit hagy maga után...

— De drágám, — mondta Anny ijedten — ez csak nem vonatkozik Gáborra? Hiszen nagyon szeret. És úgy áll melletted, ahogyan kötött helyzetében csak állhat.

— Ez igaz... De ő még nem állta ki a próbát.

— Micsoda próbát?

— Eddig... amióta ismerjük egymást, több mint egy esztendeje, mindig minden úgy volt, ahogyan ő akarta, hogy legyen. Én voltam az, aki alkalmazkodott, aki mindenbe beleegyezett, aki mindent

vállalt és sohasem fordult elő olyan dolog, amely érzésének mélységét, nagyságát, igazán... egészen... próbára tette volna, amely miatt ő válaszütra került volna... Hogy mi lenne, ha ez megtörténnék... nem tudom... De talán... próbára tenni nem merném.

— Hát igen.. Ez meg a házasság... és a szerelem közötti különbség. A házasságban minden baj, gond, minden elmúlt hónap, év, még jobban összeköt, összeforraszt. A szerelemben ugyanezek... szétválasztanak... A szerelemben csak a napsugarat bírja el és akarja a férfi és mihelyt borulás is van, tehernek érzi azt, amit szárnyak hitt addig.

— Na látod... Ezért nem mondhatom el Gábornak a dolgot.

— Nincs igazad, szívem. El kell mondanod. Tudjon róla és álljon melletted. Nem szabad, hogy most még egyedül is légy, mert akkor is nagyon súlyos a dolog, ha melletted van és ha le is veszi rólad a tehernek egy részét.

— Ha te mellettem vagy nem vagyok egyedül. És különben is te sokkal többet tudsz segíteni, mint Gábor — mondta megsimogatva a mellette fekvő fejet. — Te megérted ezt a dolgot, szomorú örömét, fájdalját, hátrányait, felelősségeit, következményeit és asszonyszemmel mérlegeled. Légy hát te mellettem.

— De szívem. Ez magától értetődik. Melletted vagyok és maradok, megteszek mindent, amit akarsz, elmegyek ahova akarod és mindenben... mindenben számíthatsz rám.

— Köszönöm. Ezt akarom.

— Ne köszönd. Mondd meg inkább, mit akarsz tenni, vagy mire gondolsz, amit tenned kellene.

— Még nem tudom. Egyelőre még annyira a tény hatása alatt vagyok, hogy nem tudok gondolkodni. Talán később, ha már megszoktam a gondolatot. Meddig maradhatsz nálam?

— Ameddig akarod. Anyám átment hozzánk, így Péterke miatt nyugodt lehetek.

— Köszönöm. Akkor együtt megyünk majd Pestre.

— De csak akkor, ha az orvos megengedi.

— Igen.

— Balázs doktor úr — hallatszott az ajtóból a szobalány szava.

47.

Amikor délután Éva és Gábor magukra maradtak, Gábor soká, mélyen, szóltanul Éva arcába nézett és nagyon csendesen, de nagyon határozottan mondotta:

— És most szépen elmeséli nekem, miért futott el tegnap és miért állott éjjel órákig a hóban.

Éva visszanézett rá és bár egész lelke a szemében volt és bár látszott, főként érződött rajta, hogy az élete, minden szívdobbanása a férfié, mégis kitérően felelt.

— Szívem. Kell, hogy minden cselekedetünknek szavakba önthető magyarázata legyen? Nem érti meg, maga, aki annyira hangulatember, hogy másnak, különösen egy asszonynak is lehet olyan hangulata,

amikor minden nagyobb ok nélkül megfut onnan, ahol van?

— Ne térjen ki drágám. Igenis, ha keressük, minden cselekedetünknek megvan a szavakba önthető magyarázata. Még nálam is, aki jól jegyezze meg, tisztára hangulatember vagyok. Maga azonban nem az. Sőt cseppet sem az. Maga csak nagyon érzékeny ember, de egyben nagyon határozott ember is, akit még sohasem láttam, mint önmagam, soká tépelődni két dolog, két választás között, hogy azután a harmadikat válassza. Ha maga megfut valahonnan, valami elől, akkor annak, nem úgy mint nálam, esetleg egy nem rokonszenves arc látása az oka, hanem valami nagy és komoly dolog. És én ezt a nagy és komoly dolgot akarom hallani.

— Nincs nagy és komoly dolog. Bántott valami és mert tudtam, hogy nem tudok a rossz hangulatomtól odafent szabadulni, lejöttem.

— És ezért a bántásért hívta le Annyt is és ezért állott megfagyásig a hóban?

— Annyt azért hívtam le, mert megnyugtatólag hat rám és igazán nem állottam megfagyásig a hóban. Csak elgondolkoztam kicsit. Ezt azonban máskor is szoktam.

— Jó, hát ne beszéljen — mondta a férfi kedvetlenül és türelmetlenül. — Nem kényszeríthetem. De megértem ügye, ha nem szeretem a titkokat és maga mellett eddig... nem is voltam hozzászokva ezekhez.

— Ezek után sem lesz, szívem. Én mindig nyitott könyv vagyok magának, higgye el, nem rejtett cselekedeteim, de még csak rejtett gondolataim sincsenek.

— Legalább is eddig úgy éreztem, nem voltak — hangzott a keserű válasz. — De úgylátszik, ezután másként lesz majd.

Éva megfogta a férfi kezét.

— Vigyázzon, szívem, ne legyen igaztalan. Nem érdemlem meg.

— Én sem érdemlem meg a titkolódzást.

— Ne mondja, hogy titkolódom. Vagy feltehető ez rólam? Hogy maga előtt, éppen maga előtt, aki ismeri minden lépésemet, minden órám történetét, titkaim legyenek? Drágám, nézzen magába kicsit és mondja meg, hogy csak századrészből is láthatom-e, ismerhetem-e én úgy a maga életét, ahogy maga ismeri az enyémet.

— Az más... Annak ellenére, hogy maga keveset ismer az én életemből, tudja azt, hogy én maga mellett vagyok.

— És maga nem tudja, hogy én még sokkal jobban ott vagyok?

— Nem. Mert ha nem őszinte, nincs mellettem. Akkor már elhagyott. Hát nem érti? Magában az az egyik legnagyobb érték, hogy fenntartás nélkül nyílt és hogy soha, egyetlen szavánál sem lehet az embernek hátsó gondolata.

— Annál inkább meg kell értenie, ha egyszer... mégis... valami van... — bukott ki a száján a fagatás miatt visszatartatlanul.

A férfi a két tenyerébe hajtotta fejét.

— Tehát mégis van... — mondta majdnem hangtalanul.

Az asszony nézte... És a szíve hirtelen nehéz, nagyon nehéz lett. Milyen furcsa, — gondolta --, hogy

nem tudja, nem akarja megérteni, elfogadni, ha valamit nem láthat bennem. Ő — akiben én olyan sokat nem látok, vagy akiben olyan keveset látok. Aki nek a velem töltött életrészecskéje mellett egészen nagy, külön élete van, feleséggel, gyerekekkel, férji, apai kötelezettségekkel, rokonokkal, hivatással, barátokkal, nyilvánossággal és nem tudom még mi mindennel. Akiről ritkán tudom csak hol tölti az estéit és akinél senkit sem ismerek azok közül, akik betöltik a külön, nagy, titkokkal teljes életét. Akitől csak azért nem kérdezek semmit, mert félek, hogy nem mondana igazat vagy olyant hallanék, ami fájna. Titokról beszél... Ő, akinek felesége van... akinek tőlem függetlenül még egy szerelmi élete van... És azt mondja, hittel, meggyőződéssel mondja... hogy az enyém... Mintha nem tudná, mintha nem kellene lépten-nyomon éreznie, hogy csak az igazán, egészen a miénk... aki *csak a miénk*... Akin nem osztozunk... Aki az egész életével hozzánk tartozik. Akihez hozzá bújhatunk, a szomorúságunkkal, bánatunkkal, akihez egyforma erővel láncol az öröm és fájdalom. Hát nem érzi, hogy ha igazán az enyém volna, ha... nem az volnék neki aki vagyok... hanem más... talán kevesebb és mégis több... akkor nem hallgattam volna, hanem első kérdésére megmondom mindent? Hát nem tudja elképzelni, hogy ha valamit elhallgatok, azt kényszerből hallgatom el? Talán mert nem akarom szomorítani, talán mert védekezem valami ellen? Esetleg csak a benne átfutó rossz érzés ellen, esetleg több ellen is... Hogy a hallgatással védem a pozíciómat. A gyenge, labilis pozíciómat, amelyet nagyon jól tudjuk mind

a ketten, minden vigyázatlanul kimondott szó még gyengébbé tehet. Ezért félünk mi mindig... *Mi... mi... nem szeretőknek született szeretők...* Mert az annak születettek nem félnek. Azok úgy veszik a férfit, ahogy az veszi őket. Hogy egyik után jöhet a másik. Hogy amit az egyik ad, adja a másik is. Pénzt, rövid, futó, silány örömet. És ők is azt adják az egyiknek, amit a másiknak. Hazug ölelést, hazug szavakat. De mi...? Mi, akik feleségnek születünk, akiket évezredek neveltek feleséggé és akiket a véletlen, vagy a viszonyok, vagy a kényszer lökött le az útról. Mi, akik millió szállal vagyunk a férfihez kötve akit szeretünk és akiről igen... tudjuk... *hoqy csak egyetlen szál fűzi hozzánk...* egyetlen pókháló szál... Akik sokkal többet adunk, mint a feleség, mert reménytelenül adunk... Akik mindennap félve fürkésszük a szeretett arcot, szemet — nincs-e benne valami idegen? Valami elfordulás? Ha nincs, boldogok vagyunk, ha van, vagy ha úgy látjuk, hogy van, meginog alattunk a világ... Ezért vagyunk olyan érzékenyek. Sokkal érzékenyebbek, mint a feleség, mert a feleség helyzete a nézeteltérések, gyengédtelenségek ellenére is biztos, mi meg minden szóban, minden bántó cselekedetben háthát látunk, háthát keresünk... Hátha most... ezzel a szóval, ezzel a cselekedettel kezd a... visszavonulást... A feleség biztos lehet benne, ha előbb nem, öregén, fáradtan, betegen, megrokkantan, idegen asszonyok, idegen virágok tépése után az ura visszatér hozzá. A szerető az ellenkezőjéről biztos... Tudja... hogy minden nappal, ami jön, akármit is tesz, akár milyen szép és okos is, akárhogy álgozza fel az életét,

jövőjét, becsületét, mindenét, *kérlelhetetlenül elmegy tőle, akit szeret...* Ha nem másik nőhöz, akkor a feleséghez... De elmegy... mindenhol elmegy, mert nem bír, de nem is akar egy mellett maradni... Amíg fiatal azért nem, mert csillapíthatatlan és mert minden nőnél *valami mást* sejt, akar, kíván. Amikor pedig nem fiatal már azért, mert azt hiszi, a csillapíthatatlanságot csak úgy tudja visszaszerezni, megtartani, ha ugyanazt teszi, amit fiatal korában. És minél kevésbé tud az lenni, aki volt, annál kétségbeesettebben akar az lenni, aki volt, és annál inkább feláldoz érte mindent. Ezért örülnek meg a férfiak ötven esztendőskoruk körül és ezért döntenek össze házasságot, szerelmet, dobznak oda becsületet, mindent... mindent...

— Szóval... nem mondja meg... — hallatszott újra a férfi szava.

Az asszony a kezébe vette és az arcára szorította a férfinak annyira szeretett szép, fehér kezét.

— Ha ennyire akarja... megmondom. De várjon szívem. Talán holnap. Holnapután. Amíg megtalálom hozzá a szavakat.

A férfi elvette kezét az asszony arcáról.

— Férjhez akar menni?

Az asszony rámeredt. Az összehúzott szemére, amelyben mélyen hátul, sárga fény lobbant és az összeszorított szájára, amelyben valami önkénytelen kegyetlenség, vadság bujkált. Máskor örült, nagyon örült volna ennek, mert azt látta volna belőle, hogy — *kell* — a férfinak... Hogy az nem mond le róla... nem adja oda másnak... Sőt, hogyha szükséges, erőszakkal is magának tartja. Most azonban nem ezt

látta. Vagy nemcsak ezt látta. Azt is látta, hogy a férfi csak önmagát nézi, csak a saját esetleges sérelmére gondol és eszébe sem jut, hogy más ok is lehet, más lítok is lehet, ami pillanatnyilag közöttük áll.

— Nem... — felelt nagyon halkán. — Eszembe sem jutott.

— És szeret? Változatlanul szeret? — kérdezte most már kis megkönnyebbüléssel.

— Változatlanul szeretem — hallatszott olyan hangsúllyal, mint a... Holtomiglan.

— Akkor jó. Most már várok — mondta felderülve és ráült az ágyra. Nézte, simogatta Éva arcát, azután két karját a dereka alá csúsztatta, magához emelte és forró szájával eltemette a száját.

És Éva, most először mióta ismerte a szerelmet, nem a csókra gondolt, nem arra a végtelenül boldogító érzésre, amely ilyenkor, mint a láva ömlött, terjedt szét benne, most először nem kapta el a forgó korong, amely máskor már az első csóknál megszedítette. Arra gondolt, fájdalmasan és önmagát igazolón, hogy ami a házaseleket az acélbilincsnél is jobban összekapcsolja, — a belőlük fakadt új élet — ő közöttük gátat emelt, szakadékot hasított.

48.

A pár nap helyett Éva két hétig maradt Füzesfalván. Részben mert a hóban való ácsorgás mégsem mult el egészen nyomtalanul, részben mert érezte, szüksége van a teljes magányra. Szüksége van rá, hogy nagyon mélyen, nagyon őszintén szembenézzen önmagával és megvitasson önmagával mindent.

Negyedik nap Anny is elment!... Éva kérte rá... Anny megértette Évát és végtelenül féltette. Annyi zavar volt benne. Annyi tanácstalanság, határozatlanság, mint soha eddigi életében. Eddig mindig erősnek látta. Akaratteljesnek, céltudatosnak. Igaz, az erő és céltudatosság megbomlott kissé az utolsó esztendőben. Gábor óta... Mintha a szerelemmel, amelyet ébresztett benne, fölégette volna lényének egészen szokatlan határozottságát. Elgyengült a szerelemben... Ami sohasem volt azelőtt, alázatos lett és engedékeny... István felett ő uralkodott és Gábor uralkodott ő fölötté... Anny úgy érezte, a válságban is, amelybe jutott, nemcsak a válsággal harcol, hanem önmagával is. Hogy régi erős lénye, a határozott, kemény, céltudatos, birokra kel a gyengével, engedékennyel. És hogy ez az igazi harc... S ha győz, nemcsak a válságot győzte le, hanem lényének gyengébbik felét is.

Így Éva egyedül maradt. Igaz, Gáborral minden nap hosszasan beszélt telefonon. Gábor kérte, követte, jöjjön már vissza és tegyen eleget ígéretének. Mondjon el mindent, szabadítsa meg a gyötrődéstől önmagát és szabadítsa meg őt is.

— Szívem, — mondta Éva egy ilyen beszélgetés alatt — hagyjon még kicsit. Szükségem van a magányra. Addig is azonban, amíg mindent elmondok, higye el, változatlanul, az életemnél is jobban szeretem és inkább az életről mondok le, mint magáról.

— Ha így van, miért hagy ilyen hosszú ideig egyedül? — és már forróság vibrált a hangjában. — Egy hete nem csókoltam.

— Tudom... nekem is hosszú ez az idő. De sze-

relmem, amiért én itt vagyok... az van olyan nagy dolog, mint a csók... Hagyjon még itt kicsit.

— Jó. De akkor mondja meg pontosan, mikor jön haza. És ha nem tartja meg, magáért megyek.

Így lett az övé a második hét is.

Éva mind a két hetet majdnem kizárólag a házban töltötte. Feküdt a kissé borongós, homályos szobában, vagy ült a kandalló előtt a szemét a lobogó fahasábokra akasztva, vagy állt az ablaknál és nézte a zuzmarában álmodó fehér fákat. És gondolkozott. Önmagáról... a gyerekről... Gáborról... és sokat és sokszor... Gábor feleségéről... Igaz, eddig is sokszor foglalkozott az asszonnyal, hiszen majdnem mindennap voltak dolgok, amelyek felvillantották előtte, amelyek kényszerítették, hogy rágondoljon, de ezt a rángondolást — éppen mert nagyon keserű volt — mindig hamar kidobta magából. Most nem tudta... Sőt nemcsak, hogy nem tudta, de bárhonnán is indult el, a gondolatlabirintusban mindig... hozzá érkezett... Az asszonyhoz, aki a törvény erejénél fogva áll Gábor mellett és aki miatt ő sohasem fog úgy állhatni mellette.

A kalapszalónban és a hangversenyben való találkozás óta nem látta többé az asszonyt és nem is tudott róla többet, csak amennyit Gábor mondott el ittott... De az is elég volt. Elég ahhoz, hogy határozott kép alakuljon ki benne az asszonyról és az életről, amelyet Gábor él az asszony mellett.

Imbecilis... — mondta egyszer egy beszélgetés kapcsán Gábor. És amikor az ő meghökkenését látta, hozzátette. — Igaz, nem mindenben. Mert néha, egé-

szen értelmes. Például az olvasmányok megítélésében. A gyerekekkel Nérót olvasták és egészen jó megállapításai voltak. A könyvekről is, a könyv szerepeiről is. Lássa — és csüggedten gyűrögette a kezében lévő papírszalvétát — ez is egyik mentségem a kalózkodásra... Hogy a feleségemben nem találtam meg semmit abból, amit kerestem... amit akartam...

Akkor miért vette el? — szeretete volna kérdezni Éva, de persze nem kérdezte. — Csak azért, mert gazdag volt? De hiszen maga sem volt szegény. Sokat keresett és még több keresetre lehetett reménye. Hát nem csinált számadást és nem gondolt arra, hogy a pénz nem minden? Hogy szörnyű lesz nem magához illő asszonnyal élni és járni az emberek között? És ami a legfontosabb, ilyen asszony nem szülhet olyan gyerekeket, amilyent ilyen nagy szépérzéssel és szellemi adottsággal bíró férfi joggal kíván. Vagy nem gondolt erre? Hogy a férfi, aki eladja magát, mindig többet veszít, többet áldoz, mint amennyit nyer, amennyit kap? A férfiben nincs aggodalom, felelősség utódaiért? Vagy a felelősség szavát is eltompítja a pénz szava?

S az asszony is... Boldog az ura mellett? Elégedett azzal, amije van? Nem vesz észre semmit? És ha boldog, ha elégedett, ha hiszi, hogy *senki csak ő*, mi az akkor, amit az urából kap és lát? Mit fog fel belőle? A sokrétűségéből, nyugtalanságából, minden szépet, nagyot, egészet felmeríteni akarásából? És mit tud adni, mit adhat annak az ura? Önmagából... A lényéből, eszéből, gondolataiból, lelkéből, a titokzatos folyamatokból, amelyek állandóan nyugtalanítják.

Mennyit kaphat az asszony ezekből? — És bámulta hosszan, révedten a tüzet. — Talán semmit... Talán ha valaki megkérdezné, nem tudna mást mondani róla, minthogy jó férj... jó apa... aki orvoshoz viszi a gyerekeit, ha az ujjukat elvágják.

Nem tud róla semmit, mégis, Gábor ahhoz az asszonyhoz tartozik. Húsz esztendeje él együtt vele, együtt kelnek, feküsznek, esznek, együtt járnak emberek közé, közösek az érdekeik, közös az életük. Három gyermekük van. Igen... — És a szemére mély, barna felhő ereszkedett. Három gyerek... Hát ezeket kapta az urától... Annak a ténynek gőgös tudatát, hogy ő az apja a három gyerekének...? Éppen úgy, ahogy az ő gyerekének is... Éppen úgy?... Nem!... nem!... nem úgy!... Nem éppen úgy!... — És belülről felsikoltott. — Hiszen őt szereti. Az ölelésében neki egészen odaadja magát. A testét, lelkét. Vele együtt repül és a zuhanás után ha fátyolos szemmel ránéz, őt, Évát látja... Őt... csak őt... Őt csókolja gyengéden, az isteni nyugalom és jóérzés harmóniájával, és alszik el mellette úgy, hogy egyetlen pillanatra sem engedi el a kezét.

Ez... nem volt így a szürke asszonnyal... Nem lehetett, mert ha így lett volna, nem csalta, nem tudta volna csalni szüntelen. És mert csalta, sőt... amíg ölelte is, másra és megint másra gondolt, nem igaz, hogy a gyerekeit is igazán a lelkéből adta neki. Lettek... Lettek úgy, ahogy a legtöbb ember lesz a földön. Lettek anélkül a vágy nélkül, amely vele szemben megvolt... Hogy az ölelésből, a virágból... gyümölcs legyen... Szép, szőke fiú... Menynyire fáj, milyen soká fáj neki, hogy ~~nem~~ lett...

Hányszor borult el nemcsak a szeme, de az arca is, amikor arról beszélt: milyen lenne a fiú, amit ő hozna a világra neki.

De nem hozhatja... Nem vállalhatja egyedül a felelősséget. Nem a világ előtt, mert az a kisebb, a kevésbé fontos, hanem a gyerekek előtt... aki ha megnő, megkérdezheti tőle és jogosan kérdezheti meg: *hol az apám? Ki az apám? Miért nem él velünk az apám?*

És mit mond, mit mondhat ő erre? Hazugságot? Kibúvót? Nem... Utálja a hazugságot és sohasem takarózna kibúvóval. Az igazságot? Azt, hogy Balázs Gábor? Az a Balázs Gábor, akit a fia közelebbről, mélyebbről talán ismerni sem fog? Nem ismerheti, mert mire a fiú érett lesz, az apa a hetven felé jár és csak a minap tett a hatvanon túli férfiakra egy biztonnyal nagyon igaz, de az ő szempontjából halálosan szomorú kijelentést.

— Harminctól hatvanig nem kell az otthon — mondta. — Nem fontos. Sőt, terhes. Hatvan után azonban, amikor az embertől lassan elmarad minden, kibékül az otthonával és szívesen jár haza. És minél jobban múlnak az évek, annál szívesebben.

Persze, amikor ilyen dolgokat mond, nem tudja mit okoz neki. Hogy minden ilyenféle kijelentés: kés, amelyet megforgat benne... Öntudatlan bejelentés: amely előre veti árnyékát. Éppen azért, ha nem lennének gyerekei, talán megpróbálna valamit. Azt, hogy egészen, törvényesen is maga mellé állítsa. Ma már joga volna rá, hogy ne legyen tekintettel az asszonyra, aki sem testileg, sem lelkileg nem a párja neki... De így? Három gyerekkel? Három lánnyal,

akiknek a tehetetlen anyjuk mellett sokkal inkább szükségük van az apjukra, mint neki? Nem lehet... Nem szabad... Ott négy élet dölne össze, itt csak kettő... Igaz, azok négyen azután is védve lennének a megítéltetés ellen, ő meg itt áll egyedül, mint viharban a virág. Az az asszony elváltan Balázs Gáborné lenne és a lányai Balázs-lányok. Míg ő... ő... *csak bukott asszony*... — láng futott át az arcán. — Gábor mondta egyszer. *Csak szerető... A fia meg... a fia... még... még kimondani is szívfacsaró... fattyú lenne...*

Szabad-e hát maradnia? Vagy ha fél az elmenéstől, el szabad-e pusztítania a lényt, aki kettőjükből való? Akit ő olyan hosszú évek óta olyan szívszakva vár. Ó, nem úgy érti a szabad-ot, hogy a törvény szerint szabad-e, mert azzal igazán nem törődik. Hiszen milyen és mennyit ér az a törvény, amelyik csak az országhatárig tart és a határon túl, az egész világon érvénytelen. Sőt, amit itt büntetnek, az máshol az állam segítségével történik, mert máshol rájöttek arra, hogy az államnak csak az az ember nyereség, akinek úgy morális, mind anyagi szempontból meg lesznek az életlehetőségei.

Ő a lelkiismeretét kérdezi, hogy szabad-e? Tíz nap óta kérdezi, és a lelkiismerete tiltólag int *nem-et*... Eléje állítja az egymásba kapcsolódó napok, a végtelen éjszakák szörnyű magányát, amikor sírna, ordítana a gyerek után, akit olyan régen és olyan vágyva kíván és akit mégis... *elpusztított*... Bizonyos, hogy minden eléje kerülő gyermekben a sajátját látná, keresné és azt számíthatná: mennyi idős... mekkora volna most... az övé? Da ha ezt sem... és azt sem,

hogy szembeszáll mindennel, hogy vállal mindent, meg a gyerek számonkérését, a társadalom bírálatát is, akkor... tényleg nincs harmadik út... Nincs! Csak... igen... csak az... hogy ő megy el... Vagyis... hogy ő is elmegy... vele...

Ez az egyetlen, amit tehet, mert ezzel minden tökéletesen megoldódik. A gyerek problémája is a több, mint esztendő óta benne élő, lelkét őrlő probléma, a saját életének problémája is. Mert az sem maradhat így... Nem lehet így élni... Érti, Gábort szeretni fogja, amíg él és miatta egyedül marad. Végig egyedül... De szabad-e az asszonynak egyedül maradnia? Elbírja-e az asszony az egyedüllétet egy életen keresztül és főként az élet... *alkonyán?* És ha igen, vajjon Gábor mellette marad-e? Szabad-e, lehet-e erre számítani? Egy férfire, aki egész életén át napraforgó életet élt és sohasem akarta magát megkötni semmiben.

Nem tudja... Semmit sem tud, csak azt, hogy érzi, elkapta valami... Egy erő, egy ár, amely lassan, de állandó, biztos sodrással viszi a végső... az egyetlen... a biztos megoldás felé.

49.

Évában most először volt valami tiltakozás a szerelemmel szemben. Nem mintha az állapot okozta volna ezt, de lelke annyira tele volt a még meg nem oldott kérdéssel, hogy nem volt hely benne semmi másnak. Szeretni, ha lehet, talán még jobban szeretne

Gábort, hiszen most már egy új okért is szerette, de nem kívánta... Úgy érezte, amíg a kérdés nyitva áll, amíg ő nem tudja: mit tegyen, amíg nem döntött a saját és a gyermek élete fölött, addig... nem lehet... addig... bűn csókolnia...

De amikor a kis húzódás fölött észrevette a férfi megdöbbenését, amikor látta, hogy a szemében a sárga láng, amelynek mélyén már a vörös tűz is égett, milyen szürkét lobbant, mind a két karjával átölelte a nyakát és az egész forró szívét beletette a szóba: *szeretem...*

Azután a férfi magához rántotta a forgó korongra, amely mindig sebesebben, mindig szédültebb ütemben forgott velük, de amikor megállt, nem az ismert csodálatos könnyűség, a teljes feloldottság, hálás elragadtatás lett úrrá benne, hanem valami tompa, mély szomorúság... Hogy jól van... nem baj... hiszen hátha... hátha ez a legutolsó csók... ez a legutolsó repülés, amit Gábornak adott...

— És most beszéljen... — mondta a férfi, széles mellére húzva az asszony fejét. — Mert én addig ma nem megyek el, amíg nem tudok mindent. A legaprólékosabban. Hiszen a kéthetes számkivetés, és előtte a maga megszaladása olyan talány nekem, amelyet bármennyire is akartam, nem bírtam megoldani és amelyet egész bizonyosan maga is nehezen tud megértetni velem.

Az asszony nem így képzelte és akarta a vallo-mást. Úgy akarta, hogy erős világításban, szemben legyen a férfivel, mert nézni akarta a szemét és mert az első villanást, a döbbenetet vagy örömet akarta látni benne. Nem szavakat akart. A szavak hazug sza-

vak is lehetnek... Ösztönös őszinteséget akart... Igazságot akart... Azt akarta, ami a férfiben a vallo-másnál fellobban... *Mert... ez adja majd meg öneki is az irányt... Ez dönti el... mi lesz... Itt marad-e... szembeszáll-e a társadalommal... vállal-e mindent a gyerekekkel szemben... vagy pontot tesz ezeknek a lélekölő napoknak és vele egész életének a végére...*

De ez nem így lesz most. Nincs erős fény és nem látja Gábor arcát. Nem lát belőle semmit, csak a karja szorítását érzi és a barna, domború mellkasa alatt a szíve egyenletes, erős dobogását...

— Nem, — kezdte. — Én nagyon hamar megér-tetem. Két rövid szóval.

— Kíváncsi vagyok — mondta a férfi mosolygó hangon.

Éva mély lélegzetet vett és kicsit igazította a száját, amig kibírta mondani. Még így is csak nehezen és szaggatottan sikerült.

— Másképpen... vagyok...

A férfinek megrándult a karja és a szíve, mintha valami felrobbant volna mellette, hangosat, ijedtet dörrent.

Pillanatig nem szólt. Annyi ideig csak, amig kis, bágyadt, bölcs mosolyremegés vonaglott át Éva szá-ján és amig azt gondolta: — *most két lélek fölött mondta ki a halálos ítéletet.*

— Biztos? — és a hangja, a színes, szivárványos hangja olyan volt, mint a bádog.

— Igen.

— És... mit fog tenni?

— Még... nem tudom.

A kar újra megrándult csöppnyit.

— Akarja... hogy megmaradjon?

— Maga mit akar?

— Amit maga akar, szívem... Itt... **magának** kell döntenie.

— Tudom... — és észre sem vette, keserűség vibrált a hangjában. — *Itt... nekem...* Ebben az egyetlen egyben...

— Milyen régi... a dolog...?

— Az orvos szerint több mint három hónapos.

A férfi riadtan felült. Ijedt volt az arca és a szeme röpködött.

— De hiszen akkor... akkor veszélyes már... a műtét...

— Maga... arra gondol?

— Sajnos... nem gondolhatok másra.

Az asszony halkán, erőtlenül próbálkozott.

— Nem lehetne... hogy esetleg világra hozzam?

— Merné? Merné vállalni?

— Ha maga... akarja... igen...

A férfi szemén öröm futott át. Valami messzi öröm, távoli lélek-felvillanás. De azután gyorsabban, mint a villámfény: kialudt.

— Én szeretném... én boldog volnék... De akarni... *mert a felelősség a magáé, csak maga akarhatja.*

Éva szerette volna azt mondani: egy év előtt... maga akarta... Maga könyörgött érte... Maga tett szemrehányást, mert a hite szerint megakadályoz-

tam. De nem szólt... Minek? — gondolta. — Bármit is mondok, nem változtat, nem segít a dolgon. Azon, hogy egyedül állok, hogy enyém a felelősség, a töprengés, a döntés joga és kényszere... *Kettőnké a bűn... de a vezeklés az enyém...* A bűnhődés, a büntetés... Hát jó... Vezekeljünk... Bűnhődjünk...

— Szegénykém... — fogta meg a férfi a kezét.
— Nem tud dönteni?

— De igen... — és az égő szeme a csipkével burkolt lámpára meredt. — Már döntöttem.

— Mi mellett döntött?

— Majd megmondom.

— Jó. De egyet ígérjen meg.

— Mit?

— Anélkül nem megy orvoshoz, hogy én nem tudok róla.

— Miért? El akar kísérni?

— Sajnos... nem kísérhetem, szívem. De várni akarom, haza akarom hozni és utána maga mellett akarok lenni.

— *Utána...* — gondolta Éva és lehajtotta, nagyon mélyen lehajtotta a fejét.

A férfi fölemelte.

— Ne féljen, angyalkám. Nem olyan nagy dolog az egész. Van asszony, aki többször is megcsinálja minden esztendőben. És maga különben sem kényes és jól bírja a fájdalmat.

— Testileg igen... csak lelkileg nem — nyelte befelé a könnyeit.

Később, szokott helyükre, a két vörös fotójba ültek a pálma alá. A férfi kedves volt, meleg, sze-

rietteljes, aggóató és vígasztaló. Mindent mondott, minden érvet felhasznált, amivel gondolta, hogy csitíthatja, vígasztalhatja, erősítheti az asszonyt, csak egyet nem ... Azt, ha fél, vagy ha nem akarja, nem meri vállalni a műtéttel járó komoly veszélyt és ha még így ... ebben a rendezetlen helyzetben is megénné neki és örömet adna a gyerek ... hozzá világra... Ő szeretni fogja, boldog lesz vele és mindig mindent megtesz mindkettőjükért ... és mindig ... mellettük marad ... Csak ezt nem mondta ... Vagy valami ilyenformát. Amiből az asszony azt érezhette volna, hogy ... vele van ... Egészen vele ... Hogy az ő életét éli, és a súly, amely őt nyomja, reá is nehezedik.

— És ha túl lesz mindenem ... — mondta már felállva a férfi — és megerősödött kicsit, elmegyünk két hétre a Rivierára. Ott a napon, a virágok között, a tenger mellett majd egy-kettőre összeszedi magát.

— Igen ... — felelte Éva, de fogalma sem volt róla, mit felel.

Amíg az előszobaaajtó be nem csukódott utána, a férfi adta a viszonylagosan nyugodtat. De amikor becsukódott és a léncsön egyedül maradt, lehullott róla az álarc. Az arca gondterhelt lett és a lépése nehéz. Máskor könnyedén, mint diák futotta le a három emeletet, most meg úgy kongtak a léptei, amint mindig lejjebb botladozott a léncsön, mint fájdalmas, mély hangok lefelé a kottafokokon.

Éva hallotta és megérezett belőlük mindent. Várt, amíg az utolsó lépés tompa, szomorú zaja is a semmibe vész, azután odaállt az ablakhoz és a pár lépésre sötétlő Dunát nézte. Nézte a csillogó lámpa-

sört, a színes reklámfényeket és a lámpák meg reklámok visszatükrözéseit, amint kis fényes gömbök, hosszú, vékony tekergő kígyók formájában beleugrának a sötét, titokzatos, olajosan csillogó vízbe.

S amikor megfordult, mintha a hangja ezeréves lett volna, fakón, tompán, remegően mondta:

Elvégeztetett...

50.

Balázs Gábor keveset aludt ezen az éjjelen. Csukott szemmel feküdt a kívülről beszűrődő és a közös hálószobát megvilágító fényben és olyan érzése volt, mintha szikla feküdnék rajta.

Szüntelenül Évát látta. Ahogyan ült, ahogyan az ajkáról lassan, szomorúan hullottak a szavak. Ahogyan elmondta, mennyire szeretné és a világ legboldogabb asszonya volna, ha... ha a gyereket a világra hozhatná...

Tudja, de milyen nagyon jól tudja, hogy amikor ezeket mondta, biztatást várt. Bátorítást, hogy igen... hozza a világra. Tudja azt is, hogy embertelenség volt meg nem adni ezt a bátorítást, embertelenség volt az egész szívével nem magához ölelni és nem mondani neki: — *hozd a világra...* De nem merte... Gyáva is volt, félt, hogy a titok esetleg kipattan és most már be meri vallani önmagának, félt egyébtől is. Attól, hogy a gyerek pusztán azzal, hogy van, *élő...* örök szemrehányás lett volna neki. Azzal, hogy van, állandóan azt mondta volna neki: — *nézd, itt az anyám...* Számlád van nála... *Olyan számlád, amelyet nem csókkal, nem szóval, csak egyetlen eggyel: névvel lehet letörleszteni.*

És ha fiú lenne a gyermek... — mekkorát dobant a szíve erre a gondolatra — ha fiú lenne, ő tudja... érzi... nem bírna a hívásának, a szemrehányásának ellenállni. Nem bírna itt maradni, nem bírná tovább élni ezt a végeredményben megalázó, csak gazdasági alapokra fektetett és halálosan szürke életet, hanem itt hagyna mindent és hozzájuk menne.

És mi lenne akkor itt? — nyúlt el benne, mint a hínár a kérdés. — Milyen felfordulás, mekkora kétségbeesés. Négy tehetetlen embernek az élete siklana ki és romlana el talán mindörökre. Vállalhatja ezt? Nem... Az itthoniak nem szenvedhetnek az ő bűne miatt.

Hát Éva szenvedhet? — kiáltott fülébe a lelkiismeret. — Világra hozhatja a gyereket apa nélkül és vállalhatja a megvetést, a gúnyt, az elítéltetést? Miért szenvedhet ő inkább, mint a feleséged? A feleségedet jobban szereted?

Nem... nem!... — próbálta elcsitítani a hangot. — Évát szeretem! Évát! És ha egyedül lennék, tudnám a kötelességemet. De... mert nem vagyok egyedül és mert nem engedhetem, hogy Éva kitegye magát a világ ítéletének, akármennyire is fáj... *nem szabad... nem szabad... hogy a gyermek megszülessen...* Tudom, neki szörnyű ez, hiszen az élete álma volt. De talán mégis könnyebb lesz egy álomról lemondani, mint esetleg egy egész életen keresztül a felelősséget viselni érte.

— Még mindig nem alszik? — hallatszott álmosan a szomszéd ágyból.

- Nem.
- Miért?
- Ideges vagyok.
- Vegyen be altatót.

— Már vettem. — És türelmetlenül a másik oldalára fordult.

És? ... ha későn van már ... — fűzte tovább a gondolatmenetet. — Ha a műtét ilyen előrehaladott állapotban már veszedelmes? Mi lesz akkor? Ha esetleg baja történik? Ha . . . meghal . . . — Érezte, hogy míg kívülről melege van, belülről rázza a hideg. — Ki vállalja *azért* a felelősséget? Éva? Ő? Mind a ketten? Felelőség!!! ... Buta, üres, semmitmondó szó. Hiába akarná ő vállalni, nem vállalhatja. Éva vállalhatja . . . Mint ahogyan mindent ő vállal . . . Azzal is, ha a gyermeket világra hozza, azzal is, ha nem. Mindenképpen csak ő kockáztat. Ha megszüli: esetleg a becsületét, ha nem, esetleg az életét . . . Szörnyű . . . szörnyű . . . és igazságtalan a dolog. És mert az, aljasság tőlem, hogy nem éreztettem jobban vele, hogy mellette állok. Hogy nem csitítottam, nem vigasztaltam. De úgy meglepett a dolog, hogy egészen elveszítettem magamat. Szegény kis drágám. Mennyire félt. Olyan hideg volt a keze, mintha nem lett volna benne élet. Csak nézett rám és várta, hogy döntsek . . . Én, az első órában, mikor ő nem bírt dönteni hetek óta. Pedig mennyit tépelődhetett a füzesfalvi egyedül-létben. Hogyan végigmehetett mindenem, mennyire meglátolgathatott mindent. Milyen sok könny, meredt óra, elesettség, hátha mégis, félelem és remény sűrűsödhetett össze abban a két hétben. Mennyire agyon

kellett vernie magában az anyaság utáni vágyat, amíg ma kitudta szűrni fogai között: — *már döntöttem...* Mert rettenetesen kínlódott akkor. Olyan volt az arca, olyan szenvedő, mint a halálba indulóké. — Valami megmarkolta a szívét. — Hátha *oda* indul... Hátha érzi... hogy a műtőasztalon elvégződik... befejeződik minden... Hátha a hatodik érzéke, ami van, ami tudom, hogy van, mert olyan sokszor meggyőződtem róla, most is megmond neki előre mindent. Mi lesz akkor? Ha... ha belehal...

Szeretett volna felugrani és kifutni a havas éjszakába. Ki a Dunapartra, hogy a szél kitisztítsa az agyát. Hogy megnyugtassa. Vagy felrohanni Évához, két keze közé szorítani a fejét, hosszan, mélyen, igazán a szemébe nézni és kérni, ne haragudjon rá és kérni maradjon itt, maradjon mellette... *Akarjon itt maradni mellette...* Megnyugtadni, hogy szereti és szeretni fogja mindig... amíg csak él.

De nem mehetett. Négy óra volt éjjel és kint úgy süvített a téli szél, mint Szibériában. Ilyenkor még azt sem mondhatja: azért megy el, mert a feje fáj. De itt maradni is rémes. Feküdni nyugodtan, álomtalanul, mikor Éva talán gyötrődik és félelmében nem tud, nem mer aludni.

Miért is nem mondta neki, hogy felhívja telefonon. Ha későn is, ha hajnal felé is. Vagy hogy ő csönghessen ide. Egyet, úgy, ahogy szokott, ha beszélni akar vele. Akkor most megnyugodhatna és tudhatná, mi van.

Mindegy!... Igy is kell tudnia... Kell, mert nem bír elaludni, amíg Éva azt nem mondja, nyugodt és jól van.

Lassan felkelt és megindult a másik szoba felé.

A felesége utána szólt:

— Hova megy?

— A szobámba. Fel kell jegyeznem valamit.

A hosszú sor szobából a hatodik volt a dolgozószobája. Hogy zavartalanul beszélhessen, minden ajtót gondosan betett maga után. Mert sokat akart beszélni. Kérdezni akart, vigasztalni, erősíteni, hogy ő is... megnyugodhasson.

Mikor az íróasztalhoz ért, úgy nyúlt a telefonkagyló után, mint a szomjúságtól tikkadó az üdítő italért. Tudta, a megnyugvásra csak ez az egy lehetőség van. Ez az egyetlen szál fekete zsinór, amely Éva hangját hozza el neki és elviszi hozzá az övét.

Letárcsázta a számot.

Mikor végzett, a vonal túlsó végén megszólalt a csengő. Egyszer... kétszer... ötször... sokszor... Élesen, tisztán. Szólt, kért, könyörgött, hogy emeljék fel, mert mondani akar valamit. Beszélni akar, magyarázni akar, vigasztalni és vigasztaltatni akar, hogy várja, kétségbeesetten várja a rövid kis szót: a *halló-t* és hogy ebben a pillanatban, ebben a rövid kis szóban van összesűrítve számára minden, ami az életben az értéket, szépséget, nyugalmat, boldogságot, fontosságot jelenti.

Szólt a csengő. Kérő, könyörgő hangját visszahozta a vékony, a viharban remegő, meztelen fekete drót, de a *halló-t*, az annyira áhított csöpp szót nem hozta. Csak a csengetést, a kérést, amely mintha jelentette volna: — hiába minden.

Balázs Gábor letette a kagylót. Letette? Leejtette.

Hangos koppanással a két fekete villára. Azután a készülékre meredt. Tehetetlenül, önmagába zuhanva.

Lehetetlen — susogta befelé — hogy a csengetésre fel nem ébredt. Hiszen a másik szobában alszik. És eddig mindig, már az elsőt meghallotta. Pedig kell, kell beszélnem vele. Nem tudok nyugodni addig. És újra tárcsázni kezdett.

Azután megint újra.

Mikor harmadszor is hiába csengett a csengő és amikor a füle már szinte visszhangzott a sok visszazálló csengősírástól, beleroskadt a székbe és végtelen levertséggel azt gondolta: — talán hallja is, de nem akar beszélni velem.

Azután odaállott az ablakhoz és anélkül, hogy tudta volna mit csinál, kibámult a viharos éjszakába.

51.

Éva, mikor a férfi lefelé hangzó lépteinek neszét egészen felitta a csend, megfordult és betámolygott a szobájába. Darabig állt a tompán világított nagy szoba közepén, hallgatta szívének az izgalomtól gyors, rendetlen dobolását, azután fáradtan, mintha nagy utat futott volna be, egy székbe ereszkedett.

Olyan magány szakadt rá, amelyben úgy érezte, sohasem volt még. Nem a sivatagok, nem a hegytetők, nem az őserdők, nem a tengerek magánya, amelyeken magától értetődő a lélekre, a dobhártyára nehezedő csend, hanem a csataterek, a rommá lett városok, az árvíz sodorta, vihar söpörte helyek magánya, csendje, amelyeknek a néma-

ságában van a síró, jajveszékelő vád, a panasz, a beszéd.

Igaz, magában volt a füzesfalvi téli éjszaka magánya is, a park szélén a havas pusztaság előtt, de akkor valahol... valahol hátul a tudata alatt, — most már bizonyos benne — ott volt a: *hátha . . . ott volt a féltő, botladozó reménység, hogy Gábor . . . mellette van . . .* Ott, mikor az éjszaka magányában Istent hívta, Gábort is hívta . . . Amikor Istenhez futott, öntudatlanul érezte, hogy a pontot . . . Gábor teszi le majd a mondat végén.

Letette . . . A reménységnek, a botladozó háthának vége van. Az élet befejeztetett.

És ült tehetetlenül, ölébe hullott kézzel, száraz, lázas szemekkel, a lelkében valami gyorsan terjeszkedő, erősödő közönnyel az élet iránt.

Mert minek az egész? — gondolta zsibbadt, fássult fáradsággal. — Minek itt lenni és reménykedni a reménytelenségben. Hiszen csupa reménytelenség van körülöttem. Reménytelen a szerelmem, reménytelen a gyerekem jövője. Halálosan reménytelen, mert Gábor — és összeszorult a torka, a halántéka meg mintha pöröly dolgozott volna mögötte, lükettett, — azokkal a végzetes szavakkal: *itt magának kell döntenie*, — megindította a lavinát. Nekem kell döntenie, aki másfél év alatt soha semmiben sem döntöttem, aki mindig csak elfogadtam. Mindent . . . Gondolkozás nélkül, vakon, úgy, mintha kívánságom, akaratom sem lett volna. És most egyszerre, döntsek. Abban, *hogy ujjat merek-e húzni mindenre, merek-e vállalni mindent, kockára merek-e vetni két jövőt . . .* Döntsek anélkül, hogy ő beleszólna,

mellém állana és vállalna valamit. ha csak egészen kis részt is abból a felelősségből, amely rám nehezedik.

Borzalmas súlyt rakott reám. Nemcsak a döntés kényszerével, hanem azzal a földre sújtó tudattal is, hogy el tud, el akar különülni tőlem. Úgy éreztem, rám zuhant a világ. Mert bár eddig is adott fájdalmat, de nem vette el tőlem a tudatot... hogy *mellettem van*. Azzal a mindent rám hátrító kijelentéssel azonban elvette. Úgy éreztem, ellépett mellőlem és eleresztette a kezemet. És ezzel . . . én elvesztettem magam körül, magamban azt, ami számomra az *egyéni létet* jelentette... *Elvesztettem a hitét, annak, hogy mi ketten... bármi is történik... mindig... minden körülmények között összetartozunk. Elvesztettem a nélkülözhetetlen érzést, hogy ha kell... ha baj van... ha az én erőm kevés, annak ellenére vagy éppen azért, mert csak a szívünk a kapocs közöttünk, Gábor az egész lelkével és minden akaratával mellettem áll...*

Tévedtem... Halálisan tévedtem...

Minek akkor tovább kínlódní? Minek hazug, gyenge érveket gyártani, amikor a lényeg ketté hasadt? Minek élni, mint Carrel békaszívének a Ringer-oldatban, amikor nincs körülöttem az, amiből élni lehet és tudok?

Magának kell döntenie — mondta tárgyilagosan — és észre sem vette, milyen döbbenet bámultam rá: — *Én szeretném... én boldog volnék...* — mondta azután, lehet, már csak vigasztalásként, de azt nem tudta, hogy amit mond, csak... szó... Üres szó, amely kongva esett közénk, a parkettre. Kitömött

vállú ruha, amelyben elveszett a vézna, gyatra test. Mert az erős test, az izmos, az igazi szó az lett volna: — *szeretem... szeret... hozzá világra, aki kettőnk szerelméből lett...* De nem azt mondta. Sokat mondott, csak ezt nem és *minden szavából a tudtán, akaratán kívüli, a felelősség áthárítása áradt.*

Jól van... Így is jól van... Valakinek helyt kell állania, valakinek kell viselnie a felelősséget. Majd viselem én.

És ült tovább... Elernyedve, halálos fáradtságban. Szeme a vitrin csipkéibe, apróságaiba akadt, de nem látott semmit. Pillanatra keresztül villant rajta, hogy le kellene feküdni és álomba kellene menekülni a valóság elől, de nem volt energiája a megmozdulásra. Csak ült, ült és hagyta, hogy az órák elsuhanjanak felette.

Hetek óta megszokta már ezeket az éjszakai magábaroskadásokat. Sötét volt óra, amikor azt hitte, nem is él máskor, mint ezekben a hányatott, kétségbeesett kínlódásokban, mert a nappali, az emberek között töltött órái: hazugság voltak vagy komédia.

A szoba túlsó végében megszólalt a telefon. Ugyanúgy, ugyanolyan hangon, mint máskor, mindig, de ebben a sűrű, nehéz, lélekmerevedő csendben olyan volt a váratlan hang, mint pusztaságban a revolver dörrenése. Olyan, hogy Éva felugrott és mint aki nem érti hogyan, honnan zavarták meg a nyugalma, tehetetlenül, ijedten körülnézett. Azután megértette, hogy a telefon hívja.

Gábor... — gondolta fásultan, de a fásultság ellenére is megindult a telefon felé.

Kinyujtotta utána a kezét, hiszen másfél év óta megszokta, hogy mindig, minden időben kinyujtsa, ha a férfi beszélni akar vele, sőt, hogy boldogan, örömmel nyujtsa ki. Most azonban mégis, keze a félúton megállt.

— Minek? — kérdezte az agya. — A tegnap esti beszélgetés után minek még beszélgetni? Mit lehet beszélni azután, mit lehet szavakat, gyenge, silány, foltozgató szavakat mondani azután, amikor valaki már kimondta a halálos ítéletet. És különben is, olyan mondhatatlanul fáradt vagyok, hogy bizonyosan nem volna erőm a beszélgetésre. Majd dél előtt... vagy délután... vagy este... vagy soha...

És megfordult, hogy elmenjen a még mindig hangosan csengő telefontól. De ahhoz sem volt ereje. Csak leereszkedett a szőnyegre a kis telefonasztal mellé és fáradt, zúgó, fájdalomtól terhes fejét a két térdére hajtotta.

Később elhallgatott a telefon. Alig vette észre. Csak ült, bámulta a szőnyeg cirádáit, és... a *Nagy Utat* látta... A *Nagy Utat*... amelyre most már biztosan tudta, csak napok kérdése, hogy rá kell lépnie.

Azután újra megszólalt a telefon. Mintha a hangja nagyon kért, nagyon könyörgött volna. Hogy emeljék fel. Beszélni akar, kérdezni akar, vigasztalni akar, csak irgalmazzanak már neki, mert érzi, a drótlábon, az idegeiben érzi, hogy aki a másik végén tartja, embertelenül kínlódik.

De Éva nem mozdult.

Sőt nem mozdult harmadszor sem.

Csak azt gondolta valami fáradt, földöntúli ré-
vületben:

Olyan a hangja, mint a halálharangé...

52.

Pár nappal később Éva egy közjegyzői irodában ült. Előtte térkép és két-három sűrűn beírt papírlap feküdt. Végrendeletet csinált. Sorba vett a térképen mindent és szám szerint, név szerint mondta fölba, a két örökös közül melyik részt kinek hagyja. A két örökös Káldy Imre és ifjú Bardócz Péter voltak. Éva először mindent a kis Péterre akart hagyni, úgy, ahogy tervezte volt, de azután eszébe jutott Káldy Imre. Hogy mi lesz a szerencsétlennel, ha kiszabadul? Hova megy? Miből él? Igaz, ha belegondol a dologba, nem érdemli meg, hogy törődjék vele, hiszen amikor hamisított, ő sem gondolt arra, mi történik ő vele. Az is igaz, nem soká lesz a kezén, amit hagy neki, de az már nem az ő gondolja. A háromszáz holdból és ami jár hozzá, hogy művelni tudja: megél. Ha akar... Ha nem akar: eladja. És diktált tovább:

Ifjú Bardócz Péternek pedig a füzesfalvi kastélyt hagyom a körülötte lévő háromszázhatvan hold szántóval, a csipkerekéi erdőből kétszáz holdat és minden belsőséget. A háromszázhatvan hold szántó: a Füzéres, az István-dülő, az Éva-köz, a Folyamárok és a csipkerekéi part.

Az övé a tíz hold belsőségen fekvő major is a kerttel, üvegházakkal és minden tartozéká-

val. Viszont a csipkerekeli erdei vadászlak, hogy otthona is legyen, Káldy Imre tulajdona.

Káldy Imrétől nem kívánok semmit. Nem kötöm meg, tegyen örökségével amit akar.

Ifjú Bardócz Pétertől azonban sok mindent kívánok. Először, hogy Pethő Károly intézőt élete végéig mostani hatáskörében és javadal-mazásával megtartsa és a gazdaság minden ügyé-ben reáhallgasson. Hogy a gazdaságban mindent befejezzon, amit kezdtem és minden kísérletet folytattasson.

Az ingatlanból talpalatnyit sem szabad el-adni, az törvényes vagy törvénytelen örökös-eire száll, azok hiányában pedig a füzesfalvi plébániára.

Nagykorúsága után át kell vennie a gazda-ságot és ott kell élnie. Sőt, ha idősebb Bardócz Péternél ez már ma keresztülvihető, akkor lak-janak ott a birtokbavétel napjától kezdve. Ez esetben az én hálószobám legyen Bardócz Pé-terné hálószobája, mint ahogy minden ruhám, ékszerem, személyes használatú dolgom is az övé. Így pesti lakásom is, amit szeretnék, ha vál-toztatlanul tartana meg és egyik kulcsát dr. Ba-lázs Gábornak adná, hogy az, amikor akar, a la-kásba felmehessen.

Azután a cselédség következett. Nem maradt ki egy se. Kati ezer pengőt kapott és a füzesfalvi kas-tély házvezetőnöi tisztét, Mari, a szobalány, ötszáz pengőt kelengyére és vőlegénye a füzesfalvi parádés-

kocsis, esküvő után két métermázsa búzával és rozssal több járandóságot. És így tovább.

Két órától hatig tartott a dolog. Mikor készen lettek és miután Éva aláírta az okiratot, kissé szédülve állt fel a kényelmes karosszékből.

Azután hosszú sétát tett. Járt, ödöngött az utcákon, cél, irány, értelem nélkül, csak azért, hogy ne kelljen haza mennie. Otthon, tudta, Gábor vár reá és majd kutatva keresi szemében az elhatározást.

Mit mondjon neki? Mit mondhat? Az igazat: nem . . . Azt nem, hogy már elhatározta magát, de az elhatározás nem az, amit ő vár tőle. Sőt a másik sem. Hanem a *harmadik*.

Igen . . . A *harmadik* . . . Ami a legnehezebb . . .

Körülbelül egy hete tudta már, hogy csak ez a *harmadik* út van és lassan el is határozta, hogy erre lép. Mégis valahányszor igazán, egészen, mélyen belegondolt, belenézett . . . megborzongott . . . Szörnyűnek látta . . . Döbbenetesnek . . . És száz meg száz érv ébredt, lobbant benne, amely lökte, taszította tőle. — Fialat vagy . . . — susogta egy hang. — Gazdag vagy — susogta a másik. — Másnak is volt már ilyen problémája — mondta a *harmadik*. — Utazz el . . . Egy évre . . . kettőre . . . — mondta a *negyedik*. — Menj férjhez — így az *ötödik*. — Fogadd örökbe a gyermeket és akkor be lesz kötve a világ szája . . . Mondta ugyanezt neki, ha felnő és akkor nem követeljen tőle az apját . . . Mit törödsz bármivel, bárkivel, függetlenül vagy . . . Most vagy a legszebb éveidben. Ember vagy és asszony, most akarsz elmenni? Te . . .! rémes és halál . . . Csönd . . . csönd . . . pusztulás . . . Meg fogsz örülni az utolsó pillanatban . . . A halál csak annakit

áldás, aki már elfáradt az életben. Aki mindent elfogyasztott, ami a része volt... Mit fogyasztottál el te?... Egy év óta vagy boldog. Boldog? Amit kaptál, az csak fél boldogság. Lopott, csalt, hazudott boldogság... Miért nem akarod megszerezni az igazit? A nyiltat, amit mindenki elismer. Mert igazán boldog a magad fajta asszony csak abban lehet...

Azután a másik csoport rohanta meg. Ennek az ellenkezője. — Ne félj — mondta egy duruzsoló hang. — A halál nem nehéz, nem csúnya dolog. Csendes elalvás, csendes beleszédülés a másik életbe... Ami fáj, ami nehéz, ami csúnya, az az élethez tartozik... Ne habozz. Dönts. És ha döntöttél, ha lelkedben eldőlt a harc az élet és a halál között, ha belesímultál a halál ritmusába, megszűnik a félelmed és olyan örömmel mész a halál elé, mintha esküvőre mennél... És nem mindegy-e, hogy ma, vagy holnap? Egyszer meg kell halni. Vagy szebb talán öregen, betegen, botorkálva járni az életben és nézni, hogy már élve hogyan oszlik fel a test és hogyan hülyül el a lélek? . . . Ne félj!!! Pár pasztilla abból, amit az urad szedett kínzó álmatlansága ellen: elég. Felszállsz tőle a lengő hintára és észre sem veszed, átlendít a határon, amelyen csak a tudatlanok félnek átlebbenni. Azok, akik azt hiszik: a halál fáj . . . Nem fáj . . . A halál az álom ikertestvére. Mélyebb álom. Olyan, ebből nincs felébredés. A halál jó... Jó, mert megold mindent és mert utána nincsen többé semmi szenvedés... És tudod milyen sok volna még, ha vigasztaló szavakkal hozná a gyerekedet? . . . Mert ne hidd, hogy a halálban tarthatnád, hogy a tiéd. Egyszer . . . minden kiderül. És ha kiderülne, a gyereked volna az első, aki

elítélne. Hiszen mindig a gyerek a legszigorúbb bírása szüleinek. És a szerelem is. Igaz, ma megvan, ma szép, ma szívárványt fon az életed fölé. De csak tűnő szívárványt. Mert emlékezel-e, amióta megvan, a lelkedben, mélyen mindig volt egy gennyes seb. Meddig lesz meg? Meddig bírsz küzdeni érte? Meddig bírod megtartani? És ha nem bírod és ha egy napon rájössz, hogy elvesztetted, az lesz az igazi halál. Az, mert abban nem alszol el, hanem ébren nézed, hogy a szívedből lassú cseppekben hogyan folyik el a vér... Ne habozz hát. Pohár víz, néhány pasztilla és félrehúzódik a függöny a lét és a nemlét két partja között.

Így gyötrődött szinte éjjel és nappal. Szünet csak akkor volt, ha halálosan kifáradva néha valami sűrű, kábult álomba zuhant.

„*A lélek ugyan kész, de a test gyenge*“ — jutott eszébe hirtelen Jézus szava, aki a Getszemáni-kert fáinak mély árnyékában mondta ezt Jánosnak, mikor az rémülten meredt Mesterének halálravált arcára és vérverítékes homlokára.

Hátha Jézusnál, az Istenembernél gyenge volt a test, nálam erős legyen? — kérdezte önmagát. — Ha ő félt a haláltól, én ne legyek millió szállal az élethez, a földhöz fűzve? Vagy tudjak elszakítani egyetlen rántással mindent?

Szédült... Forró és vacogató hullámok ömlöttek át a szíven és úgy járt a fagyos, síkos járdán, hogy fogalma sem volt hol jár. Csak ment... ment... Labdáztak vele az ellentétes érzések, gondolatok és ő úgy repült közöttük, mintha valami démoni erő repítette volna. Ha az egyik hangtól megnyugodott

kissé és próbálta felemelni a fejét, a másik valami olyant súgott a fülébe, hogy újra elhervadt.

Szinte észre sem vette, beszédült egy templomajtón.

53.

— Megnyugodott már valamennyire? — simogatta meg pár nappal később a férfi nagyon gyengéden az asszony fejét.

— Igen . . . — mosolygott Éva és puha száját végigfuttatta a férfi tenyerén.

— Hála Istennek. És határozott is?

— Igen . . .

— És pedig?

Nem tudott jól hazudni. Hebegett kicsit.

— Orvoshoz . . . megyek . . .

— Mikor?

— Még nem tudom . . . Hamarosan . . . Egy-két napon belül.

— Kihez?

— Azt sem tudom. Azt mondta, maga ad címet.

— Igen, sőt az illetőt fel is hívom telefonon.

— Jó. Akkor beszélje meg azt is, mikor menjek.

— Szeretne esetleg már holnap?

Az asszony megrettent.

— Nem — mondta sietve. — Inkább holnapután. — És belekapaszkodott a férfi karjába.

— Bátorság, szívem. Talán nem is lesz olyan nehéz és fájdalmas a dolog, mint előre hiszi.

— Reméljük. — És újra mosolygott. — De most

hagyjuk ezt. Szeretnék jókedvű lenni. Velem vacsorázhat?

— De mennyire. Tizenegyig maradhatok. Akkor egy kliensemrel van randevúm.

Éva megnyomta a csengőt.

— Katikám, tud valami jó vacsorát adni?

— A legjobbat — ragyogott fel az arca. — Mindent, amit parancsolni tetszik.

— Adjon. amit akar. De finom legyen és gyorsan. Pezsgőt is hozzá. — Azután Gábor kezébe nyomta a délutáni lapot. — Amíg felöltözöm, olvasson. Nagyestélyit veszek. Szép akarok lenni. Jó lesz a kardinálislila?

— Amit a hajón viselt?

— Igen.

— Nagyon jó.

Mikor Éva után a fürdőszoba ajtaja becsukódott, Gábor telefonált. Azután az újságba mélyedt. — „Történelmi pillanatok“... — olvasta a vezércikk címét. Hogy nem únják még — gondolta. — Ezerkilencszáztizennégy óta örökösen történelmi pillanatokat élünk. A gyomorrontásig. Az életunalomig. Azelőtt az sem volt történelmi pillanat, ha egy császár beszélt, ma az is az, ha egy miniszter beszél. Milyen szegény kor... Szegény, sivár, és tehetetlen, amelyben az értelmes embernek nem lehet egyéb kívánsága, csak hogy legyen már vége a történelmi pillanatoknak és élhessünk újra kis, szürke, semmis pillanatokat.

Éva ezalatt öltözött. Halálosan fáradt, letört, elgyötört volt, de mert nem akarta, hogy látszódjon

rajta, az arcára pár forróvizes borogatást rakott és utána ledörzsölte egy marék hóval. Ettől a bőre égni kezdett és a friss vérkeringéstől a szeme is csillogott. Azután átfésülte a haját, festéket, púdert rakott fel, nyakát, karjait, kezét beillatosította és belebújt a ruhájába.

Mikor a fogadósobába lépett, Gábor három csodás lila orchideát göngyölt ki selyempapírból.

— Éppen idejében érkeztek — nyújtotta át a virágokat.

Az asszonynak, mintha a lelkén semmi teher sem lett volna, felragyogott a szeme és szinte imádságos áhitattal nyúlt a virágok után.

— Gyönyörű — mondta és nézte a tenyerén remegő csodálatos virágokat, amelyek kényesen, gögösen, valami felsőbbrendű hidegséggel és csodálkozással nyúltak a levegőbe. Átlátszó, haloványlilából sötétlilába sikló szirmaik leheletszerű könnyedséggel hajoltak hátrafelé és középső, pettyes, duzzadt, zárt ajkuk mintha titkot rejtegetett volna. Körülöttük, közöttük, mint a sóhaj, lebegtek az aszparatusz ágak.

Éva a nyakig zárt ruhának a bal vállára tűzte a virágokat.

Beszélgettek. Jókedvűen, könnyedén. A Rivieráról. ahova két hét múlva menni fognak és amely akkor már virágorgiában pompázik.

— Ott vannak Európa legszebb pálmái — lelkesedett a férfi. — Európa legszebb kék ege és Európa egyetlen termő banánfája. Mindennap a kaszinó előtt reggelizünk és reggeli után két órát fekszünk a napon. Azután sétálunk. motorozunk, beme-

gyünk a kaszinóba, kicsit játszunk, délután a Café de Paris-ban feketézünk és általában... — és jóleső érzéssel kihúzta tagjait — hagyjuk múlni az időt... Meglátja... — és átfogta az asszony vékony csuklóját — milyen jól fogja ott érezni magát és egyetlen nap alatt hogyan elfelejti ezeknek az utolsó heteknek a tépelődéseit és szenvedéseit.

— Gondolja?

— Tudom.

Azután tovább beszélt. Első montecarlói szerepléséről, amelyre tökéletesen kidolgozott és csalhatatlannak vélt módszerrel ment és amelyen a csalhatatlan módszer segítségével egyetlen óra alatt minden pénzét elvesztette. — Nincs módszer — mondta. — Csak kitartás van. És mert a gép, a bank, idegekben is, meg pénzben is kitartóbb, mint az ember, végeredményben mindig a bank nyer. Amit az bizonyít legjobban, hogy a monacói fejedelem jó pár millió frankot kitevő tiszteletdíján kívül a kaszinó remekül eltartja a katonaságot, a közműveket, hivatalokat, szép nyugdíjakat fizet, mint a legjobban és legtökéletesebben ápolt asszonyt ápolja a várost, ingyen hangversenyeket ad, színházat tart fenn és nem tudom még mi mindenfélét. Mert a monacói fejedelemség az egyetlen helye a világnak, ahol a legraffináltabb kultúra mellett a legparadicsomibb őszállapot van. Nincs adó.

Éva hallgatta. Külsőleg érdeklődve, — belülről szomorúan. — Fogalma sincs, — gondolta —, hogy most ül velem legutolján és hogy ez a kép a lila ruhában, lila orchideákkal lesz az utolsó, amelyet az

életemből feliszik a szeme. Lázban van, örül az útnak, a változatosságnak, a szépségnek, izgalmaknak, napnak, kék tengernek és kék égnek és ha valaki azt mondaná neki, hogy egyedül nézi vagy nem velem nézi azokat, mosolyogna és csodálkozna, hogy miért akarják megzavarni az örömében.

Mikor az első pezsgős poharat kiürítették, a férfi csendesen megjegyezte:

— Szívem, holnapután ilyenkor már mindenem túl lesz.

— Igen... — mondta Éva szürkén — túl leszek mindenem.

— És mit csinál holnap?

— Van egy és más elintézni valóm.

— De hat óra felé készen lesz.

— Miért?

— Akkor feljövök.

Az asszony ránézett. Csak repülve, de nagyon lélekből.

— Ne jöjjön, drágám. Korán szeretnék lefeküdni.

— Nem is láthatom?

— Nem. De telefonon majd hosszan beszélgetünk. Azt úgyis régen csináltuk már, pedig tudja, nagyon szeretem. Az ágyhoz viszem a telefont és ha akarja, verset is olvasok.

— Jó lesz. De mégis sajnálom, hogy nem találkozunk. Úgy terveztem, sétálunk egyet és utána a Gerbeaudhoz megyünk.

— Nem. Holnap egész nap nem megyek ki. Hol-

napután hosszú út előtt állok és úgy érzem, szükségem van a pihenésre.

— A pihenésre igen, de nem a pihenés alatti töprengésre, gondolkozásra. Azért lett volna jó, ha mint máskor, délelőtt kimegy, a délutánt meg együtt töltjük.

— Most... nem fogadok szót... — próbált mosolyogni az asszony. — Először, de ígérem... utoljára is.

— Ügye, nagy zsarnok vagyok?

— Még annál is nagyobb.

— Nagyon letörtem magát?

— Nem tudom, de nem is fontos. Az bizonyos, hogy amióta ismerem, szinte állandóan az az érzésem: hogy maga a test és én az árnyék, maga a valóság és én a valószínűség.

— Fáj ez?

— Nem fáj. Aminthogy egyetlen asszonynak sem fáj, ha korlátlanul átadja magát a férfinak, akit szerel.

— Akkor mi fáj? Mert érzem, hogy sokszor fáj valami.

— Sok minden fáj.

— Nem mondja el?

— Nem.

— Miért?

— Mert úgysem értené meg. Azokat a furcsa, ködös dolgokat csak asszony érzi és asszony érti. Ha férfi nyúl hozzájuk, még ha Ibsen is, még ha Flaubert is, akárki férfi, a kérdésből mindig és örökké és kizárólag — csak — sexualitás lesz... A férfi mindig önmagából ítél és mert nála minden a sexualitás-

sal kezdődik és nyer befejezést, el sem tudja képzelni, hogy van valami más is... Valami különös, éterikus dolog. A léleknek a férfi által ismeretlen lebegése, vagy emberentúlian magába roskadt fájdalma, amelyben egészen elsikkad a test és a lélekben nincs egyéb a testből csak valami kristályliszta vágy, vagy feloldhatatlan fájdalom. Valami olyanféle ez, akár az egyik, akár a másik variációt veszem, mint a virág körül lebegő illat. Megfoghatatlan, de érezhető. Túl a virágon... felül a testen... A virágnak és a testnek csak annyi köze van hozzá, hogy nélküle nem érhető el, nem termelhető ki.

— Ilyen örömök is vannak magában velem kapcsolatban?

— Vannak...

— Hála Istennek. Már azt hittem, csak fájdalmat tudok okozni.

— Nem, szívem. Mondhatatlan örömeket is. Olyanokat, amilyeneket sohasem érezhettem volna meg maga nélkül. Amelyekhez maga kellett és amelyeket én a lelkem mélyéből köszönök magának. Ezekkel kapcsolatban csak arra kérem magát, ha nem tudtam mindig, minden kívánságának megfelelni, ha nem tudtam mindig az lenni, aki szerette volna, hogy legyek, ne írja nagyon rovásomra. Az ok nem az, hogy nem szeretem eléggé, hanem az, hogy túlságosan szeretem ahhoz, hogy mindentől, a fájó, a bántó dolgoktól is el tudtam volna tekinteni. Ha kevésbé szeretem, könnyen be tudtam volna húyni a szemem a dolgok előtt, amelyek így állandóan rágtak... vagy... pótolni tudtam volna magát olyan valakivel, akinél nincsenek ezek az érzéseim. Mert szen-

vedni... emberfeletten szenvedni csak attól tudunk, csak amiatt tudunk, akit emberfeletten is szeretünk.

A férfi felelet helyett sorba csókolta az asszony ujjait. Hosszan csókolta, azután nagy szája megpihent a tenyerén.

Éva, amíg a csókok melegét érezte, — ebben a teljes lelki összeomlottságban is érezte — arra gondolt, hogy még a kis, apró csókokban is mennyire benne van a férfi egész egyénisége... Az éhsége, élvezni tudása, kultúrája, romlottsága, szentimentalizmusa, fiatalossága, majdnem töretlen ereje. Az egész furcsa komplexus, amely a lényét adja.

Később a férfi felállt.

— Mennem kell, angyalkám. És mert holnap nem láthatom, telefonon hívom majd sokszor. Csak ne féljen és ne töprengjen. Az orvossal beszélek, azután beszámolok a végzetekről.

Éva felébredt... Illetőleg ráébredt arra... ami van... Méginkább... ami lesz... de amiről az utolsó negyed órában egészen megfélelkezett. Az volt velem, — villant át rajta — ami a halálraítélttel, aki kivégzése előtt aludni tud.

A szoba közepén állottak. A meleg, csupaszín, csupahangulat asszonyi szoba közepén, amelyben olyan sok drága, meleg órát töltöttek és amelyben Éva tudta ma... most állanak szemben legeslegutoljára.

Remegni kezdett és a könny elborította a szemét.

— Ne féljen. De édes angyalkám, hát ne féljen ennyire.

— Nem félek... igazán nem... — rázta meg fejét és keményítette meg magát az asszony.

— Hát akkor mitől remeg?

A mély könnyes szemek a férfi szemébe kapcsolódtak.

— Nemcsak a félelemtől és a szerelemtől remeg az ember.

— Hanem?

— Az ismeretlentől is...

54.

A nap szinte álomban telt. Éva olyan volt, mint a ködbe tévedt hajó. Járt fel, alá a lakásban, leült, mert eléje tették, evett valamit, de egyetlen pillanatra sem tudta mit csinál. Semmit, még a gondolatok sem jutottak el az öntudatáig és nem érezte a fáradtságot, amely pedig, mint az ólom feküdt rajta. Szinte olyan volt, mintha valahol valami meghomlott volna benne. Valami aprócska csavar, amelynek senki sem tudja a helyét, de amely, ha meglazul vagy kihull, összedől az az egész titokzatos, tökéletes szerkezet, amelynek... ember a neve.

Észre sem vette, hogy dél lett, sem azt, hogy az este leszállt. Kati a régi, bizalmas cselédek aggóató szeretetével figyelte és nem tudta, nem értette, mi van az asszonyával. Látta, hogy szinte álomban jár és hogy az álom csak arra a rövid időre hull le róla, amikor telefonon beszél. Akkor megszínesedik a hangja, élénkebbek a vonásai és a tartása, lényé sem olyan, mint a holdkórosoké. De ha a telefonnak vége

van, újra besüpped a sűrű révületbe, amely nem ereszti el és amellyel nem tud megbirkózni.

— Nagyságos asszony kérem, ne hívjak orvost? — kérdezte, amikor vagy öt perce állott már a teasztálcával és Éva észre sem vette.

— Nem, Kati, — hallatszott úgy, mintha a hang valahonnan messziről, a háta mögül jött volna. — Nem kell orvos. De nem kell ozsonna sem és vacsora sem. Végleg nem vagyok éhes. Csak halálosan... halálosan... fáradt.

— Miért nem tetszik lefeküdni akkor? Bontsam fel az ágyat?

Akadozva, mert tudta, hogy az lesz az utolsó helye az életben, de azért mégis kimondta.

— Igen... bontsa fel... És vigye be a telefont is.

Ez után a rendelet után mintha megnyugodott, felélénkült volna kissé. Végigimbolygott a lakáson és szemével, néha a kezével is megsimogatta azokat a dolgokat, amelyeket különösen szeretett. A két vörös karosszéket, a zongoráját, könyveit, virágait és a toaletasztalnak Gábortól kapott minden drágaságát.

Búcsúzott... Megköszönte mindennek, hogy segítettek széppé tenni az életét és otthagyták rajtuk a keze nyomát, hogy Gábor, ha idejön majd és ha csendes, szomorú napjain közöttük jár, megtalálja, megérezze őt bennük.

Azután a tükör elé ült... Hosszan, kutatva nézte az arcát. Szeme elnyílt, pupillája nagyra tágult. — Milyen sápadt vagyok — gondolta. — Máris olyan sápadt, mint a halott. Ki kell festeni magamat, hogy

amikor az leszek, olyan legyek, mint az élő. Olyan, ha Gábor lát, ne higgye el, hogy mindörökre elaludtam.

És kifestette magát. Szépen, gondosan. S miközben festette, arra gondolt, mennyire csodálkozott a fiatal nőn, akivel egyszer régen, utazás közben találkozott és aki elmondta neki, hogy Davosban halottkozmetikus... Hogy a halottak szépítéséből él, mert a nők, akik ott meghalnak, mind szépen, frissen akarnak a koporsóba feküdni, hogy a szeretett férfi még utoljára is szépnek lássa őket... Most már nem csodálkozott. Annyira nem, hogy még a hálóinget is a leggondosabban választotta ki és az ágy melletti asztalkára Gábor fényképe mellé odakészítette a kedvenc parfümjét is.

Viszonylagosan nyugodt volt már. Lehet, mert eltompult és kimerült az egész napi letargiában, lehet, mert elérkezett a végleges ponthoz... Bizonyos, hogy a keze nem remegett, mikor a két kis fiolát kivette a fehérneműek alól, sőt akkor sem, mikor tartalmukat pohár vízbe hullatta.

Azután lefeküdt. És mint minden lefekvés után, imádkozott. Hosszan beszélgetett Istennel... Megköszönte neki egész életét és legfőképpen Gábort. Azután megköszönte, hogy erőt adott a végső, de egyetlen lehetséges lépéshez és kérte, adjon erőt a legvégsőhöz is. Bejelentette, hogy pár óra múlva nála lesz és irgalmat könyörgött a lelke számára.

Szólt a telefon.

Mielőtt összekulcsolt két kezét szétnyitotta, szeme még egyszer a feszületre röpönt.

— *Maradj velem...* — imádkozott hangosan. —

Ha velem maradsz ... érzem, minden könnyű lesz ...

Azután leemelte a telefonkagylót.

— Halló! — hallatszott a férfi hangja.

— Én vagyok, szívem.

— Hogy van, angyalkám?

— Jól ... majdnem egészen jól.

— Örülök, drágám. És mert az orvoshoz csak holnap délután mehet, nem is adom a címét. Holnap délelőtt úgyis felszaladok, majd inkább akkor. De most hagyjuk ezt. Mondjon valami szépet.

Éva a pohár után nyúlt.

— Van még valami szép, amit nem mondtam el?

— Van, mert a szépségből soha sincs elég és mert a szépség látásába sohasem fárad bele az ember.

— Akkor sem, ha ismétléseket lát és hall?

— Akkor sem. Sohasem. Vagy maga másként hiszi?

Éva szájához emelte a fölkavart poharat és hűnyt szemmel egyetlen hajtásra kiürítette. Mikor az asztalkára visszatette, nagyot koccant.

— Mi volt az? És miért nem felel?

— Felborítottam egy poharat.

— Volt benne valami?

— Üres volt.

— Akkor jó. Szívem ... Nagyon hiányzott ma. Egész nap végtelenül vágytam maga után és csak az tudott visszatartani, hogy határozottan kívánta: ne találkozzunk ... De mondhatom, nagyon rosszul esett ez a kívánság. Mintha lett volna mögötte valami ... Valami elkülönülni akarás ... Pillanatra keresztül is villant rajtam, hogy én csináltam mindig így, ha vala-

kit el akartam hagyni, vagy le akartam magamról szoktatni. Így... hogy napokat ékeltem közénk.

— Milyen rossz a lelkiismerete.

— Bizony rossz. Maga óta sokszor rossz, most meg egészen az, mert a mostani egész felborított egyensúlyának én vagyok az oka.

— Ketten vagyunk az oka. Csak én fizetem a számlát.

— Nagyon haragszik rám?

— Nagyon szeretem.

— Ha szeret, megengedi, hogy felmenjek. Most rögtön.

— Éppen mert szeretem, nem engedem meg. Majd holnap.

— Csak már túl lennénk a holnapon. Úgye, nem fél túlságosan?

— Nem... már nem...

— Olyan különös a hangja.

— Altatót vettem be... kezdek álmos lenni.

— Kár. Úgy szerettem volna még beszélgetni. És maga verseket is ígért.

— Drágám, ne haragudjék, de nem tudnék olvasni már.

— Kényelmesen fekszik?

— Nagyon. Húnyt szemmel és nyitott füllel. Az egész világból nem hallok mást, csak a maga hangját. És ez jó... Nagyon jó... Így akartam...

— Mit akart így?

— Semmit, életem. Csak most én is kicsit úgy... félrebeszélek... ahogyan maga szokott néha, mielőtt elalszik.

— Mit vigyek holnap délelőtt?

— Virágot... Vörös rózsát. Sok vörös rózsát... A tegnapi orchidea itt van mellettem. És még valami van itt... A fényképe.

— Viszek, angyalkám.

— Köszönöm... Mást is köszönök. Mindent, amit tett, amit adott. Sokat adott... Mosolyt és könnyet... Kitágította körülöttem a világot és lejjebb hozta az eget. Maga nélkül... szegény maradtam volna. Köszönöm, életem, hogy gazdaggá tett.

— Maga még gazdagabbá tett engem.

— És nem szomorítottam?

— Soha. Legfeljebb azzal, ha szomorúnak láttam.

— Pedig tudja, hogy milyen sokszor... milyen nagyon sokszor... eltakartam a szomorúságomat? Hogy ne lássa... ne tudjon róla... Mert tudtam... segíteni úgy sem lehet rajta.

— Sok mindenem nem lehet segíteni, de sok mindenem lehet. Látta, most is sokkal jobb lett volna, ha mindjárt őszinte és nem fut el. Mert mióta mindent elmondott, mégis csak megnyugodott kissé.

— Igen. Megnyugodtam... És ha túl leszek mindenem... egészen... egészen nyugodt leszek.

— Angyalkám, olyan furcsán, fátyolosan beszél. Néha alig hallom. Úgye, nagyon álmos már?

— Igen... végtelenül... És valami húz... Millió szál... Olyan, mint, mint... várjon csak... igen, tudom már... olyan, mint a hinár... De nem rossz, ahogyan húz... nem csúnya... Csak a fejem... nehéz... és zúg... De az is jó... Mintha messziről, nagyon messziről hallanám már magát... és közben valami zümmögést is... Tudja, olyant,

mint mikor összeszorított szájjal valami dallamot... dúdol az ember... A szememet is nyomja le valami, de azért felnyitom még... hogy lássam... búcsúzóul lássam... az arcát... Látom is... De nagyon homályosan... A szemét... a nagy... mély szemét, amit annyira... olyan nagyon... szerettem... Milyen ijedten néz a szeme... Nem bírok.. már nem bírok beszélni többet... A zümmögés már egészen itt van nálam... Csak még azt... azt... hogy szívem.. életem... nagyon... nagyon... szerettem... és... és... a... viszontlátásra...

— A viszontlátásra, anygalkám. Én is nagyon szeretem és holnap korán magánál leszek. És magával töltöm az estét is. És ma gondolkoztam rajta, nem is két hét múlva, hanem már a jövő héten utazunk. És úgy élünk majd megint, ahogyan a multkor. Mindig együtt leszünk. És akkor elfelejt mindent és nem lesz szomorú. Úgye nem?

— Nem... Többet... soha...

— Most pedig aludjon. Mélyen és soká. Jó éjszakát, anygalkám.

Kattant a kagyló... Gábor a helyére tette. Először mindig ő tette a helyére. Mindig, a másfél esztendő alatt. Éva mindig megvárta a kis kattantást, mert mindig számított rá, hogy Gábornak az utolsó pillanatban még eszébe jut valami. De ma nem számított és a kagylót sem tette a helyére. A kagyló ott maradt a füle mellett a virágos, rózsaszínű selyempárnán, mint fekete zsinórba futó test, amely utoljára összekötötte a világgal.

Éva meg repült... Már nem a hinár húzta, már valami sűrű párán feküdt, lenge felhőn és szállt...

még az élet fölött... de már a halál felé. Kezét már a Halál fogta, az Álomnak és az Éjszakának süket-néma, vak leánya. Nem érzett semmit, nem fájt semmije, bódulat kapta el. Bódulat, amelynek szárnyán olyan könnyen suhant át a szürke ködbe... ahogyan egy másik bódulat szárnyán a vörös ködbe zuhant...

A füle kalapált kissé, a melle — mintha ott benn nem egészen mindennapi dolog folya le — szaggatottan szedte a lélegzetet. De hamarosan ez elcsitult. Fájdalom nélkül, szépen, könnyedén.

Annyira könnyedén, hogy mikor reggel Kati, mint máskor is, rányitotta az ajtót, csendesen visszahúzódott, hogy ne zavarja.

Csak Balázs Gábor állt meg dermedten, villám-sujtottan az ágya mellett és a kezéből halk suhanással, egyenként hullottak ki a vörös rózsaszálak...

VÉGE.